

Hallituksen esitys Eduskunnalle vakuutuslainsäädännön ja laeiksi eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Voimassa oleva vakuutuslainsäädännön lakiehdotetaan korvattavaksi uudella vakuutuslainsäädännöllä. Lakiehdotus koskee vapaaehtoisia vahinkovakuutuksia ja henkilövakuutuksia. Ehdotetuista säännöksistä ei voida poiketa vakuutusnottajan vahingoksi, jos vakuutusnottaja on kuluttaja tai kuluttajaan rinnastettavissa oleva elinkeinonharjoittaja.

Vakuutusnottajalla on ehdotuksen mukaan velvollisuus antaa vakuutuksen hakijalle ennen vakuutuslainsäädännön päättämistä vakuutusarvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeellisia tietoja. Jos annetut tiedot ovat olleet virheellisiä tai puutteellisia, tällä on merkitystä syntyneen sopimuksen sisällön kannalta.

Vakuutusnottaja on ehdotuksen mukaan eräissä tapauksissa vastuussa siitä lähtien, kun henkilö on hakenut vakuutusta. Vakuutusnottajan oikeutta irtisanoa vakuutus ja muuttaa sopimusehtoja ehdotetaan rajoitettavaksi. Vakuutusnottajalla on ehdotuksen mukaan oikeus koska tahansa irtisanoa vakuutus.

Lakiehdotuksessa lievennetään vakuutusnottajalle ja vakuutetulle asetettujen velvollisuuksien laiminlyönnistä aiheutuvia seuraamuksia. Vakuutusnottajalla on ehdotuksen mukaan kuukausi aikaa suorittaa vakuutusmaksu. Jos maksu laiminlyödään, vakuutusnottajalla on oikeus irtisanoa vakuutus. Mahdollisuus vakuutusmaksujen suoraan pakoperintään ehdotetaan säilytettäväksi jatkuvien vahinkovakuutusten ja työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen osalta.

Vakuutusnottajan on ehdotuksen mukaan suoritettava korvaus mahdollisimman pian tarvittavat selvitykset saatuaan. Enimmäisajaksi

ehdotetaan yhtä kuukautta. Vahinkoa kärsineellä henkilöllä on ehdotuksen mukaan eräissä tapauksissa itsenäinen oikeus vaatia vastuuvakuutuksen perusteella vakuutusnottajalta korvausta ja aina oikeus hakea oikaisua vakuutusnottajan korvauspäätökseen.

Lakiehdotuksessa on säännöksiä myös ryhmävakuutuksesta. Lakiehdotuksen ryhmävakuutukseen sovellettavat säännökset eivät koske sellaista ryhmälle tarjottavaa vakuutusta, jonka maksun vakuutettu maksaa kokonaan tai osaksi. Vakuutusnottajan on ehdotuksen mukaan annettava vakuutetuille kohtuullisin väliajoin tietoja ryhmävakuutuksen sisällöstä. Jos annetut tiedot poikkeavat siitä, mitä ryhmävakuutuksesta on sovittu, vakuutusnottaja voi joutua korvausvelvolliseksi antamiensa tietojen perusteella. Myös ryhmävakuutuksen päättymisestä on ilmoitettava vakuutetuille.

Lakiehdotuksessa on lisäksi säännöksiä edunsaajasta henkilövakuutuksessa, oikeudesta henkilövakuutuksen takaisnostoarvoon, vapaakirjaan ja jatkovakuutukseen, henkilövakuutukseen perustuvan oikeuden luovutuksesta ja panttauksesta sekä henkilövakuutuksen suhteesta vakuutusnottajan velkoihin, vahinkovakuutuksesta maksettavan korvauksen määrästä, monivakuutuksesta vahinkovakuutuksessa, kolmannen henkilön oikeudesta vahinkovakuutuksessa, samastamisesta vahinkovakuutuksessa ja vakuutusnottajan takautumis oikeudesta.

Lisäksi ehdotetaan eräitä teknisiä tarkistuksia korkolakiin, vakuutusyhtiölakiin ja vakuutusyhdistyslakiin.

Lait on tarkoitettu tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua niiden hyväksymisestä ja vahvistamisesta.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	2.12. Ryhmävakuutus	18
1. Nykytila	3	Pakkoliittyminen ryhmävakuutukseen ..	18
1.1. Yleistä	3	Vakuutuksenantajan tiedonantovelvolli-	19
1.2. Lainsäädäntö	4	suus	19
1.2.1. Vakuutuslainsäädäntö	4	Ryhmähenkivakuutus	19
1.2.2. Yhteisöoikeudellinen lainsäädäntö ..	8	3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaiku-	19
1.2.3. Liikennevakuutus ja potilasvakuu-	8	tukset	19
1.2.4. Kuluttajansuojalaki	9	4. Asian valmistelu	19
1.3. Ruotsi, Norja, Tanska ja Euroopan yhteis-	9	5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja	20
söt	9	YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	21
1.3.1. Ruotsi	9	1. Vakuutuslainsäädäntö	21
1.3.2. Norja	10	1 luku. Yleisiä säännöksiä	21
1.3.3. Tanska	10	2 luku. Vakuutuksesta annettavat tiedot	25
1.3.4. Euroopan yhteisöt	10	3 luku. Vakuutuksen voimassaolo ja sopi-	30
2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset ..	11	muutoksen muuttaminen	30
2.1. Muutoksen syyt	11	4 luku. Eräät vakuutuksenottajan ja vakuute-	39
2.2. Lain soveltamisala	12	tun velvollisuudet ja vakuutuksen-	51
2.3. Säännösten pakottavuus	12	tajan vastuun rajoitukset	51
2.4. Vakuutuksesta annettavat tiedot	12	5 luku. Vakuutusmaksu	55
2.4.1. Tiedot ennen sopimuksen tekemistä ..	12	6 luku. Edunsaajamääräys henkilövakuutuk-	59
2.4.2. Tiedot sopimuksen päättämisen jäl-	13	sessa sekä henkivakuutukseen perus-	55
keeseen ja sopimuksen voimassaoloai-	13	tavan oikeuden luovutus ja panttaus ..	59
kana	13	7 luku. Ulosmittaus sekä takaisinsaanti kon-	60
2.4.3. Vastuu puutteellisista tai virheellisistä	13	kurssipesään	63
tiedoista	13	8 luku. Vakuutuskorvaus vahinkovakuutuk-	67
2.5. Vakuutuksen voimassaolo ja sopimuksen	13	sessa	71
muuttaminen	13	9 luku. Kolmannen henkilön oikeus vahinko-	74
2.5.1. Vakuutuksen myöntäminen ja vas-	13	vakuutuksessa	74
tuun alkaminen	14	10 luku. Korvausmenettely	75
2.5.2. Vakuutuksenottajan oikeus irtisa-	14	11 luku. Ryhmävakuutus	75
noa vakuutus	14	12 luku. Voimaantulosäännökset	75
2.5.3. Vakuutuksenantajan oikeus irtisa-	15	2. Korkolaki	75
noa vakuutus ja muuttaa vakuutus-	15	3. Vakuutusyhtiölaki	75
ehtoja	15	4. Vakuutusyhdistyslaki	75
Yleistä	15	5. Voimaantulo	75
Vahinkovakuutus	15	6. Sääntämisyjärjestys	75
Henkivakuutus	15	LAKITEKSTIT	76
Tapaturmavakuutus ja sairausva-	15	1. Vakuutuslainsäädäntö	76
kuutus	15	2. Laki korkolain 7 §:n muuttamisesta	93
2.6. Eräät vakuutuksenottajan ja vakuutetun	15	3. Laki vakuutusyhtiölain 8 luvun 15 §:n ja 16 luvun	93
velvollisuudet ja vakuutuksenantajan vas-	15	5 §:n muuttamisesta	94
tuun rajoitukset	16	4. Laki vakuutusyhdistyslain 8 luvun 5 §:n ja 14	94
2.7. Samastaminen vahinkovakuutuksessa	16	luvun 9 §:n muuttamisesta	95
2.8. Vakuutusmaksu	16	LIITE	95
2.8.1. Vakuutusmaksun maksuaika ja	16	Rinnakkaistekstit	95
maksun viivastuminen	16		
2.8.2. Vakuutusmaksun ulosottokelpoi-	16		
suus	16		
2.9. Henkivakuutuslainsäädännön hallinnan oikeudel-	17		
linen merkitys	17		
2.10. Vakuutetun asema vakuutustapahtuman	18		
satuttua	18		
2.11. Vahinkoa kärsineen oikeus korvaukseen	18		
vastuuvakuutuksessa	18		

YLEISPERUSTELUT

1. Nykytila

1.1. Yleistä

Vahinkovakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta, joka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon korvaamiseksi. Vahinkovakuutus voidaan jakaa esinevakuutukseen ja muuhun vahinkovakuutukseen. Esinevakuutuksen kohteena on joko irtain tai kiinteä esine, esimerkiksi kulkuneuvo tai rakennus. Muun vahinkovakuutuksen kohteena on muunlainen tappion vaara. Esimerkiksi keskeytysvakuutuksessa korvataan tappio, joka syntyy yrityksen toiminnan keskeytyessä tulipalon tai muun syyn takia. Vastuuvakuutus koskee vahingonkorvausvelvollisuutta, johon vakuutettu voi joutua toiselle aiheuttamansa vahingon johdosta.

Vahinkovakuutus tarjoaa turvaa yksityistalouksille muun muassa tulipalojen, vesivahinkojen, varkauksien, omaisuuden rikkoutumisen, ilkeiden sekä toiselle aiheutetusta vahingosta aiheutuvan korvausvelvollisuuden varalta. Liiketoimintayrityksille tarjotaan vakuusturvaa edellä mainittujen lisäksi muun muassa räjähdysten, koneiden rikkoutumisten ja siitä aiheutuvan toiminnan keskeytymisen, lakkojen, sähkökatkosten, raaka-aineiden, laitehankintojen ja alihankintojen myöhästymisen sekä tuote- ja ympäristövastuun varalta.

Vahinkovakuutuksia tarjotaan yksittäisiin riskeihin kohdistuvina, kuten esimerkiksi palo-, keskeytys-, vastuu-, oikeusturva- sekä murto- ja ryöstövakuutuksina. Lisäksi vahinkovakuutuksia tarjotaan yhdistelmävakuutuksina, kuten koti- ja huvilavakuutuksina, kuljetus-, kiinteistö- ja maatilavakuutuksina sekä erilaisina kojevakuutuksina.

Vahinkovakuutuksilla on suuri merkitys yksityistalouksille ja elinkeinoelämälle. Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton antamien tietojen mukaan vahinkovakuutusyhtiöt maksoivat vuonna 1991 korvauksia vapaaehtoisten vahinkovakuutusten perusteella yhteensä 8 miljardia markkaa. Vahinkovakuutusyhtiöt keräsivät vuonna 1991 vakuutusmaksuja 13,3 miljardia markkaa, josta vapaaehtoisten vahinkovakuutusten osuus oli 9 miljardia markkaa.

Henkilövakuutuksella tarkoitetaan vakuutus-

ta, jonka kohteena on luonnollinen henkilö. Henkivakuutus voidaan ottaa henkilön kuoleman varalta. Henkivakuutuksen tarkoituksena voi olla myös säästäminen, jolloin sovittu vakuutuskorvaus maksetaan henkilön saavutettua sovitun iän. Eläkevakuutus katsotaan henkivakuutukseksi. Siinä vakuutuskorvaus maksetaan kertasuorituksen sijasta toistuvina erinä. Vapaaehtoinen tapaturmavakuutus korvaa henkilölle tapaturmasta aiheutuneita taloudellisia seurauksia. Tapaturmavakuutus muistuttaa henkivakuutusta niissä tapauksissa, joissa sovittu vakuutuskorvaus maksetaan henkilön tapaturmaisen kuoleman johdosta. Vapaaehtoinen sairausvakuutus korvaa henkilön sairastumisesta tai vammautumisesta aiheutuvia taloudellisia seurauksia. Vakuutus kattaa yleensä hoitokustannukset, kuten lääkärinpalkkiot, lääkekulut ja sairaalamaksut.

Henkilövakuutus liittyy lakisääteiseen sosiaaliturvajärjestelmään. Lakisääteisen sosiaaliturvan taso vaikuttaa tarpeeseen turvata toimeentulo vakuutuksella tilapäisen työkyvyttömyyden, työkyvyn menettämisen ja vanhuuden varalta.

Työeläkejärjestelmä tarjoaa ansioihin sidotun toimeentuloturvan työntekijälle ja yrittäjälle vanhuuden, työkyvyttömyyden ja eräissä tapauksissa työttömyyden varalta. Täysi eläke on noin 60 prosenttia työssäoloajan palkasta. Kansaneläke turvaa Suomessa asuvan 16 vuotta täyttäneen henkilön vähimmäistoimeentulon työkyvyttömyyden ja vanhuuden varalta.

Lakisääteinen tapaturmavakuutus antaa turvaa työntekijän työtapaturmasta aiheutuneiden hoitokustannusten ja työkyvyttömyyden varalta. Lisäksi kuolleen työntekijän omaisille suoritetaan perhe-eläkettä ja hautausapua. Suomessa asuvalla henkilöllä on oikeus saada sairausvakuutuksesta korvausta tarpeellisen sairaanhoidon kustannuksista, päivärahaa työkyvyttömyydestä sekä korvausta raskaudesta ja synnytyksestä johtuvista tarpeellisista kustannuksista.

Lakisääteisen sosiaalivakuutuksen yhteiskunnallinen merkitys on huomattavasti suurempi kuin vapaaehtoisen henkilövakuutuksen. Esimerkiksi vuonna 1991 vakuutusyhtiöt maksoivat lakisääteisen eläkevakuutuksen perusteella eläkkeitä 15,3 miljardia markkaa. Henkivakuu-

tuksesta maksetut korvaukset olivat samana vuonna 1,3 miljardia markkaa. Myös vakuutusyhtiöiden maksutulo kuvaa lakisääteisen ja vapaaehtoisen henkilövakuutuksen suhdetta. Vuonna 1991 lakisääteisten eläke- ja tapaturmavakuutusten maksut olivat 24,2 miljardia markkaa, kun vapaaehtoisten henkilövakuutusten maksut samana aikana olivat 4,7 miljardia markkaa.

Vapaaehtoisilla henkilövakuutuksilla on silti huomattava merkitys. Vapaaehtoisten henkilövakuutusten avulla on mahdollista turvata henkilön toimeentulo siltä osin kuin lakisääteinen vakuutus ei sitä tee. Lisäksi vapaaehtoinen henkilövakuutus antaa mahdollisuuden säästämiseen. Vuonna 1991 oli yksilöllisiä henkivakuutuksia noin 1,3 miljoonaa, vapaaehtoisia ryhmähenkivakuutuksia noin 390 000 ja yksityistapaturmavakuutuksia noin 2 miljoonaa kappaletta. Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksessa oli vakuutettuna vuonna 1991 noin 1,6 miljoonaa henkilöä.

Vahinkoa kärsinyt voi saada turvaa myös eräistä lakiin perustuvista järjestelmistä. Liikennevahingot korvataan liikennevakuutuslain (279/59) ja potilasvahingot potilasvahinkolain (585/86) nojalla. Rikoksen kohteeksi joutunut henkilö voi saada korvausta valtion varoista siten kuin rikosvahinkojen korvaamisesta valtion varoista annetussa laissa (935/73) säädetään. Eräiden vaarallisten toimintojen harjoittajille, kuten esimerkiksi ydinlaitoksen haltijalle (ydinvastuulaki 484/72) on säädetty huolimattomuudesta riippumaton vastuu toiminnasta aiheutuneesta vahingosta. Myös tavarain valmistaja ja maahantuojat vastaavat tuotevastuulain (694/90) nojalla huolimattomuudestaan riippumatta vahingosta, joka on johtunut siitä, että tuote ei ole ollut sitä liikkeelle laskettaessa niin turvallinen kuin on ollut aihetta odottaa.

Vakuutusyhtiölain (1062/79) mukaan henkivakuutusta harjoittava yhtiö ei saa harjoittaa muuta vakuutusta kuin henkivakuutusta ja sen jälleenvakuutusta. Tästä johtuen vakuutusyhtiöt ovat joko henki- ja eläkevakuutusyhtiöitä tai muuta vakuutusta harjoittavia vahinkovakuutusyhtiöitä. Lisäksi on yhtiöitä, jotka harjoittavat ainoastaan jälleenvakuutusta. Käytännössä vakuutusyhtiöt toimivat kuitenkin pitkälti yhteenliittyminä. Vuonna 1991 Suomessa oli 55 vakuutusyhtiötä, joista henki- ja eläkevakuutusyhtiöitä oli 17, vahinkovakuutusyhtiöitä 31 ja jälleenvakuutusyhtiöitä 7.

1.2. Lainsäädäntö

1.2.1. Vakuutus Sopimuslaki

Vakuutus Sopimuslaki (132/33) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1934. Laki perustuu yhteis pohjoismaiseen lainvalmisteluun. Vastavat lait säädettiin jo ennen vakuutus Sopimuslain säätämistä Norjassa, Ruotsissa ja Tanskassa. Lakia sovelletaan vakuutusliikkeen harjoittajan myöntämiin vapaaehtoi siin vakuutuksiin. Jälleenvakuutus ja tapaturmavakuutuslain (608/48) mukainen vakuutus jäävät lain soveltamisalan ulkopuolelle. Liikennevakuutukseen ja potilasvahinkolain mukaiseen vakuutukseen vakuutus Sopimuslakia sovelletaan vain, jollei toisin erikseen säädetä.

Vakuutus Sopimuslaissa säännellään ensisijaisesti vakuutustoimintaan liittyviä kysymyksiä. Yleiset yksityisoikeudelliset kysymykset joudutaan vakuutustenkin osalta ratkaisemaan niitä koskevien yksityisoikeudellisten säännösten ja yleisten oikeusperiaatteiden avulla. Vakuutus Sopimuslaissa on esimerkiksi sopimuksen solmimista koskevia erityissäännöksiä, mutta muilta osin vakuutus Sopimuksen solmimiseen, tulkintaan, pätevytyteen ja muihin vastaaviin kysymyksiin sovelletaan sopimusoikeuden yleisiä säännöksiä ja periaatteita.

Vakuutus Sopimuslaki on pääosin tahdonvaltainen siten, että vakuutus Sopimuksen osapuolet voivat poiketa vakuutus Sopimuksessa lain säännöksistä. Laissa on myös säännöksiä, joista ei voida poiketa sopimuksella. Näillä pakottavilla säännöksillä on haluttu estää vakuutuksenottajan kannalta liian ankarien sopimusehtojen käyttöä.

Vakuutus Sopimuslaki on jaettu viiteen osastoon. Ensimmäisessä osastossa ovat kaikkia vakuutus Sopimuksia koskevat yhteiset säännökset, kuten esimerkiksi tiedonantovelvollisuutta, vastuun alkamista, vakuutusmaksua, vakuutuksenantajan maksuvelvollisuutta ja vakuutuskorvauksen vanhentumista koskevat säännökset. Muissa osastoissa ovat vahinkovakuutusta, henkivakuutusta sekä tapaturmavakuutusta ja sairausvakuutusta koskevat erityissäännökset ja välittävät lain voimaantuloa koskevat säännökset.

Vakuutuksen hakija on velvollinen antamaan vakuutuksenantajan pyynnöstä tietoja ennen vakuutus Sopimuksen solmimista. Lain 4—10 §:ssä säädetään tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seurauksista.

Jos vakuutuksenottaja on vilpillisesti antanut väärän tiedon tai salannut vakuutuksenantajan kannalta merkityksellisen seikan, vakuutusso-
pimus on pätemätön eikä sido vakuutuksen-
antajaa. Vilpilliseen menettelyyn rinnastetaan
myös väärän tiedon antaminen tai tiedon an-
tamatta jättäminen sellaisissa olosuhteissa, että
olisi kunnian vastaista ja arvotonta vedota
sopimukseen.

Jos virheellisen tiedon antaminen tai tiedon
salaaminen on johtunut vakuutuksenottajan
huolimattomuudesta, sovelletaan muissa kuin
kuljetusvakuutuksissa niin sanottua prorata-
sääntöä. Sääntöä sovellettaessa pyritään selvit-
tämään, miten vakuutuksenantaja olisi oikeat
tiedot tuntiessaan toiminut.

Jos vakuutuksenantaja oikeat tiedot saatu-
aan ei olisi lainkaan myöntänyt vakuutusta, se
on vastuusta vapaa. Jos vakuutus olisi myön-
netty korkeammalla vakuutusmaksulla, korva-
usta alennetaan samassa suhteessa kuin suori-
tettu ja oikea maksu ovat toisiinsa. Jos vakuu-
tuksenantaja olisi myöntänyt vakuutuksen toi-
sin ehdoin, vakuutukseen sovelletaan niitä eh-
toja, joilla vakuutus olisi myönnetty siinä
tapauksessa, että vakuutuksenantaja olisi tien-
nyt oikean asianlaidan. Vakuutuksenantajan
vastuu rajoittuu proratasäännön mukaan sil-
loinkin, kun väärin tai puutteellisesti ilmoitettu
seikka ei ole vaikuttanut vakuutustapahtu-
maan.

Merivakuutukseen ja muuhun kuljetusva-
kuutukseen sovelletaan niin sanottua kausali-
teettisääntöä. Vakuutuksenantaja ei sen mu-
kaan vastaa väärin tai puutteellisesti ilmoite-
tusta seikasta aiheutuneesta vakuutustapahtu-
masta. Jos vakuutustapahtuma on aiheutunut
jostakin muusta seikasta, tiedonantovelvolli-
suuden laiminlyönnillä ei ole vaikutusta vakuu-
tusenantajan vastuuseen.

Jos voidaan olettaa, että vakuutuksenottaja
ei ole vakuutusso-
pimuksesta päätettäessä käsit-
tänyt eikä voida katsoa hänen pitäneenkään
käsittää antamaansa tietoa vääräksi, ei väärän
tiedon antaminen vaikuta vakuutuksenantajan
vastuuseen. Jos kysymyksessä on vahinkova-
kuutus, vakuutuksenantajalla on kuitenkin oi-
keus irtisanoa vakuutus. Muiden vakuutusten
osalta irtisanomisoikeutta ei ole.

Vakuutuksen hakijalla on oma-aloitteinen
tiedonantovelvollisuus, hänen tulee siis kertoa
paitsi niistä seikoista, joita vakuutuksenantaja
kysyy, myös muista seikoista, joilla hän arvelee
olevan vakuutuksen myöntämisen kannalta

merkitystä. Käytännössä vakuutuksen hakijan
tietojen antaminen rajoittuu kuitenkin niihin
kysymyksiin, joita vakuutuksenantaja esittää
kyselylomakkeessaan.

Vakuutuksenottaja vastaa siitä, että vakuu-
tushakemukseen merkityt tiedot ovat oikeita,
vaikka vakuutushakemuksen olisi täyttänyt va-
kuutuksenantajan asiamies. Korkein oikeus on
katsonut ratkaisussaan 1981 II 147, että vakuu-
tusenantaja ei voinut vedota vakuutusasiamie-
hen vakuutushakemukseen merkitsemän tiedon
virheellisyyteen, kun vakuutuksenottaja ei ollut
käsittänyt eikä hänen voitu katsoa pitäneen-
kään käsittää tietoa vääräksi. Ratkaisusta il-
menevää periaatetta on sovellettava myös sil-
loin, kun vakuutusasiamies on täyttänyt va-
kuutushakemuksen puutteellisesti.

Huolimattomuudesta annettujen virheellisten
tai puutteellisten tietojen seuraamuksista voi-
daan sopia vakuutusso-
pimuslaista poiketen. Vakuutuksenantaja ei kuitenkaan voi vakuu-
tusenottajan vahingoksi poiketa säännöksestä,
jonka mukaan vilpittömässä mielessä annetut
virheelliset tai puutteelliset tiedot eivät vaikuta
vakuutuksenantajan vastuuseen. Myöskään
säännöksestä, jonka mukaan vakuutuksenanta-
jan on ilman aiheetonta viivytystä vedottava
tiedon virheellisyyteen tai puutteellisuuteen, ei
voida poiketa vakuutuksenottajan vahingoksi.
Vakuutuksenottajan vahingoksi ei myöskään
voida sopia, että vakuutuksenantajalla olisi
oikeus vedota virheellisesti tai puutteellisesti
ilmoitettuun tietoon, vaikka vakuutuksenantaja
tiesi tai sen olisi pitänyt tietää oikea asianlaita.

Vakuutuksenottajan päävelvollisuus on va-
kuutusmaksun maksaminen. Vakuutusmaksua
koskevat säännökset ovat lain 12—17 §:ssä.
Lain 12 a §:n mukaan vakuutusmaksu viiväs-
tyskorkoineen on ulosottokelpoinen ilman tuo-
miota ja päätöstä, jos ulosottokelpoisuudesta
on tehty merkintä maksulippuun. Lisäksi edel-
lytetään, että vakuutuksenantajan vastuu ei
lakkaa ennen vakuutuskauden päättymistä,
vaikka vakuutuksenottaja on laiminlyönyt
maksuvelvollisuutensa. Muilla vakuutusmak-
sua koskevilla säännöksillä ei ole käytännössä
merkitystä. Ne on suurelta osin korvattu va-
kuutusehtojen määräyksillä.

Tavallisesti vakuutusso-
pimuksessa maini-
taan, mistä päivästä alkaen vakuutuksenanta-
jan vastuu alkaa. Jollei vastuun alkamisajan-
kohtaa ole sovittu, vakuutuksenantajan vas-
tuun katsotaan lain 11 §:n mukaan alkavan
siitä ajankohdasta, jolloin sopimus on päätetty

tai jompikumpi sopijapuoli on antanut tai lähettänyt hyväksyvän vastauksen toisen sopijapuolen tarjoukseen.

Vakuutusyhtiön päävelvollisuus on sovittu vakuutusmäärän tai -korvauksen maksaminen. Laissa ei juuri ole säännöksiä vakuutus sopimuksen aineellisesta sisällöstä, vaan vakuutuksenantajat voivat itse päättää, minkälaisia riskejä ne ottavat kantaakseen. Sopimusvapautta rajoittavat kuitenkin eräät vakuutuksenottajan velvollisuuksia koskevat pakottavat säännökset. Vakuutuksenantaja ei voi vedota velvollisuuden laiminlyönnin johdosta laissa säädettyä ankarampiin seuraamuksiin.

Vakuutuksenantaja on lain 18 §:n mukaan vastuusta vapaa sitä kohtaan, joka on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman. Lain 100 §:n mukaan vakuutuksenantaja on henkivakuutuksessa vastuusta vapaa, jos vakuutettu on tehnyt itsemurhan ennen kuin kolme vuotta on kulunut vakuutuksen ottamisesta. Jos se, jonka hyväksi vakuutus on voimassa, on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta, hänen oikeuttaan korvaukseen voidaan harkinnan mukaan alentaa tai evätä se kokonaan. Henkivakuutuksessa ja vastuuvakuutuksessa törkeä huolimattomuus ei kuitenkaan vaikuta vakuutuksenantajan vastuuseen. Vakuutustapahtuman aiheuttamista koskevat säännökset ovat tahdonvaltaisia.

Vakuutuksenantajan on lain 24 §:n mukaan suoritettava vakuutusmäärä tai -korvaus kuukauden kuluessa siitä, kun sille on ilmoitettu vakuutustapahtumasta. Jos maksuvelvollisuus riippuu vakuutusmäärään tai -korvaukseen oikeutetun henkilön toimittamasta selvityksestä, suoritusta ei kuitenkaan saa vaatia ennen kuin 14 päivää on kulunut selvityksen toimittamisesta. Säännös on pakottava siten, että siitä ei voida poiketa sopimuksella ennen vakuutustapahtuman sattumista.

Lain 25 §:ssä säädetään vakuutuksenantajan niin sanotusta takautumisoikeudesta. Jos vakuutuskorvaukseen oikeutetulla henkilöllä on oikeus vaatia kolmannelta henkilöltä korvausmäärä, jonka vakuutuksenantaja on hänelle suorittanut, tämä oikeus siirtyy vakuutuksenantajalle, jos kolmas henkilö on tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta aiheuttanut vakuutustapahtuman. Vakuutuksenantajalla on takautumisoikeus myös, jos kolmas henkilö on lain mukaan velvollinen suorittamaan korvausta huolimattomuudestaan riippumatta. Henkilövakuutuksessa takautumisoikeus syntyy vain

niiltä osin kuin korvaus käsittää hyvityksen vahingosta aiheutuneista kustannuksista, esimerkiksi sairaanhoitokuluista. Säännös on tahdonvaltainen.

Lain toinen osasto koskee vahinkovakuutusta. Lain 35 §:n mukaan jokainen laillinen etuus, jonka saattaa arvioida rahassa, voidaan vakuuttaa vahingon varalta. Vahinkovakuutus on siis aina taloudellisen etuuden vakuuttamista. Laissa on tahdonvaltaisia säännöksiä etuuden arvon laskemisesta, mutta vakuutussehtojen määräykset ovat korvanneet ne. Käytännön kannalta merkityksellisiä säännöksiä ovat yli- ja alivakuutus, monivakuutus ja suojeluohjeita koskevat säännökset.

Ylivakuutuksen osalta lain 39 §:ssä on ilmaistu niin sanottu rikastumiskielto, jonka mukaan vakuutuksenantaja ei ole velvollinen korvaamaan enempää kuin tarvitaan vahingon peittämiseksi, vaikka sovittu vakuutusmäärä olisikin suurempi. Jos taas vakuutusmäärä on vakuutetun etuuden arvoa pienempi, eli kysymyksessä on alivakuutus, vakuutuksenantaja ei ole 40 §:n mukaan velvollinen korvaamaan koko vahinkoa, vaan ainoastaan niin suuren osan siitä, kuin vakuutusmäärän ja etuuden arvon välinen suhde osoittaa.

Monivakuutustilanteessa, jossa useat vakuutuksenantajat ovat myöntäneet vakuutuksen samalle etuudelle, arvostellaan jokaisen vakuutuksenantajan vastuuta 41 §:n mukaan itsenäisesti niin kuin kukin niistä olisi yksin vakuutuksenantajana. Jos vakuutuksenantajien yhteenlasketut vastuumäärät ylittävät todellisen vahingon, vastuu jaetaan vakuutuksenantajien kesken 42 §:n mukaan sen suhteen mukaisesti, jossa vastuumäärät ovat toisiinsa.

Vahinkovakuutusten ehdoissa on yleensä suojelumääräyksiä, joissa vakuutuksenottaja velvoitetaan toimimaan tietyllä tavalla vakuutustapahtuman estämiseksi tai vahingon rajoittamiseksi. Lain 51 §:n mukaan vakuutuksenantaja on velvollinen korvaamaan sattuneen vahingon ainoastaan, jos vahinko olisi syntynyt, vaikka ohjetta olisi noudatettu. Jos suojeluohjeen noudattamisen laiminlyöntiä ei voida lukea sen syyksi, jonka olisi pitänyt noudattaa ohjetta, laiminlyönti ei kuitenkaan vaikuta korvausvelvollisuuteen. Säännös on pakottava.

Vakuutussopimuslaissa säädetään myös kolmannen henkilön etuuden vakuuttamisesta. Jos omaisuutta on vakuutettu ilmoittamatta mitä etuutta vakuutus tarkoittaa, vakuutus on 54 §:n mukaan voimassa jokaisen hyväksi, joka omis-

taa omaisuuden tai jolla on siihen saamisen vakuudeksi pantti- tai pidätysoikeus taikka johon omaisuutta koskeva vahingonvaara kohdistuu.

Jos vakuutus on voimassa kolmannen henkilön hyväksi, hänellä on itsenäinen oikeus korvaukseen vakuutustapahtuman satuttua. Vakuutuksenottajalla on kuitenkin 56 §:n mukaan oikeus sopia vakuutuksenantajan kanssa vakuutus sopimuksen muuttamisesta tai lakkaamisesta sekä vastaanottaa irtisanominen ja muu vakuutusta koskeva tiedonanto, jollei vakuutuksenottajan ja kolmannen henkilön kesken ole toisin sovittu tai heidän välisensä oikeussuhde sitä muuten estä.

Lisäksi vakuutus sopimuslain toisessa osastossa on erityissäännöksiä kuljetusvakuutuksesta, palovakuutuksesta, eläinvakuutuksesta ja vastuuvakuutuksesta.

Vakuutus sopimuslain kolmannessa osastossa säädetään henkivakuutuksesta ja neljännessä osastossa tapaturmavakuutuksesta ja sairausvakuutuksesta. Myös eläkevakuutus (elinkorvakuutus) on lain mukaan henkivakuutusta. Lain 97 §:n mukaan henkivakuutus voidaan päättää vakuutuksenottajan tai kolmannen henkilön elämän tai kuoleman varalta. Tapaturma- tai sairausvakuutus voidaan päättää vastaavasti 119 §:n mukaan vakuutuksenottajaa tai kolmatta henkilöä kohtaavan tapaturman tai sairauden varalta.

Henkivakuutus sopimus tehdään tavallisesti pitkäksi ajaksi. Lain 98 §:ssä ilmaistun henkivakuutusta koskevan yleisen periaatteen mukaan vakuutuksenottaja ei kuitenkaan ole velvollinen pitämään vakuutusta voimassa. Jos vakuutusmaksu on suoritettava ajanjaksoittain, vakuutuksenottaja voi luopua tekemästään sopimuksesta vakuutuksen voimassaoloaikana jättämällä suorittamatta myöhempien ajanjaksojen vakuutusmaksut. Säännös ei kuitenkaan ole pakottava.

Jos vakuutuksenottaja haluaa, että vakuutus määrä suoritetaan kolmannelle henkilölle, hänen on lain 102 §:n mukaan määrättävä tämä edunsaajaksi. Lain 103 §:ssä säädetään henkivakuutuksen edunsaajamääräyksen muodosta. Ollakseen pätevä edunsaajamääräys on ilmoitettava kirjallisesti vakuutuksenantajalle. Edunsaajamääräys on säännöksen mukaan pätevä myös, jos vakuutuksenantaja on merkinnyt sen vakuutus kirjiaan. Vakuutuksenottaja voi peruuttaa edunsaajamääräyksen, jollei hän ole antanut edunsaajalle sitoumusta sen voimassa-

pitämisestä. Edunsaajamääräystä koskevia säännöksiä sovelletaan henkivakuutuksen lisäksi osittain myös tapaturmavakuutukseen ja sairausvakuutukseen.

Jos edunsaaja on määrätty ja edunsaajamääräys voidaan toteuttaa, vakuutuksenottajan kuoltua maksettava vakuutus määrä ei kuulu lain 104 §:n mukaan vakuutuksenottajan kuolinpesään. Vakuutus määrä ei myöskään joudu perintöverotuksen kohteeksi.

Vakuutuksenottaja voi edunsaajamääräyksestä huolimatta vapaasti määrätä vakuutuksesta. Vakuutuksenottaja voi esimerkiksi luovuttaa vakuutuksen toiselle, vaatia vakuutuksen takaisinostamista, muuttaa vakuutuksen vapaakirjaksi tai pantata vakuutuksen. Jos edunsaajamääräys on peruuttamaton, vakuutuksenottajan katsotaan kuitenkin 108 §:n mukaan sitoutuneen olemaan ryhtymättä ilman edunsaajan suostumusta toimenpiteeseen, joka supistaisi tämän oikeutta.

Lain 114 §:n mukaan henkivakuutus kirja on niin sanottu esittämispaperi. Säännöksen mukaan vakuutus kirja on esitettävä vakuutuksenantajalle vakuutus määrää tai takaisinostoarvoa vaadittaessa taikka haluttaessa muuttaa vakuutus sopimusta. Vakuutuksenantajan on tehtävä merkintä vakuutus kirjiaan toimenpiteestä, johon on ryhdytty. Jollei merkintää ole tehty, toimenpide on tehoton sitä kohtaan, joka on vilpittömässä mielessä hankkinut vakuutus sopimukseen perustuvan oikeuden ja saanut vakuutus kirjian haltuunsa.

Vakuutus kirjian haltijalla ei kuitenkaan ole 115 §:n mukaan oikeutta vakuutus määrään, ellei hän näytä, että vakuutuksenottajan oikeus on siirtynyt hänelle. Vakuutus kirjian haltijalla ei myöskään ole samanlaista väitesuojaa eikä saantosuojaa kuin esimerkiksi juoksevan velkakirjan haltijalla. Lain 103 §:ssä säädetään kuitenkin, että jos useampi henkilö on luovutuksella, panttauksella tai muulla tavalla vilpittömässä mielessä saanut vakuutus sopimuksen vakuutuksenantajaa kohtaan tuottaman oikeuden, ja joku heistä on saanut vilpittömässä mielessä vakuutus kirjian haltuunsa, hänellä on etuoikeus ennen muita.

Lain 116 §:n mukaan vakuutuksenottajan tai hänen puolisonsa kuoleman varalta otettuun henkivakuutukseen perustuvaa oikeutta ei eräitä poikkeuksia lukuunottamatta saa ulosmitata kummankaan puolison velasta. Säännös ei koske jo suoritettua vakuutus määrän tai takaisinostoarvon ulosmittausta. Ulosmittaus-

kiellosta poiketen vakuutukseen perustuva oikeus voidaan ulosmitata puolisolle tai lapselle suoritettavan elatusavun perimiseksi. Tapaturmavakuutuksesta tai sairausvakuutuksesta maksettavaa kustannusten korvausta ei myöskään saa 123 §:n mukaan ulosmitata.

Vakuutuksenottajan velkojen suojaksi on 117 §:ssä säädetty, että konkurssipesällä on oikeus vaatia vakuutuksenantajalta eräin edellytyksin takaisin sellaiset henkivakuutusmaksut, jotka eivät ole olleet kohtuullisissa suhteissa konkurssiin menneen vakuutuksenottajan oloihin ja varoihin.

1.2.2. Yhteisöoikeudellinen lainsäädäntö

Vakuutusyhtiölakia sovelletaan suomalaiseen keskinäiseen vakuutusyhtiöön ja vakuutusosakeyhtiöön, joista käytetään laissa nimitystä vakuutusyhtiö. Keskinäisessä vakuutusyhtiössä osakkaina ovat vakuutuksenottajat. Vakuutusyhtiöön sovelletaan lisäksi osakeyhtiöistä annettua lainsäädäntöä, jollei laissa toisin säädetä. Ulkomaalaisella vakuutusyhtiöllä on oikeus harjoittaa vakuutusliikettä Suomessa siten kuin ulkomaalaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa annetussa laissa (635/89) säädetään.

Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutusliikkeen harjoittaminen edellyttää toimilupaa. Toimiluvan myöntää valtioneuvosto. Vakuutusyhtiö ei saa harjoittaa muuta liikettä kuin vakuutusliikettä eikä henkivakuutustoimintaa harjoittava yhtiö muuta vakuutusliikettä kuin henkilövakuutusta ja sen jälleenvakuutusta. Yksityiskohdalliset määräykset yhtiön hallinnosta ja toiminta-alueista sisältyvät vakuutusyhtiön yhtiöjärjestykseen, jonka sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa.

Vakuutusyhtiölain mukaan vakuutusyhtiöiden valvonta kuuluu sosiaali- ja terveysministeriölle. Ministeriö valvoo muun muassa, että yhtiöt noudattavat lakia, toimilupaansa, yhtiöjärjestyksensä ja ministeriön lain nojalla antamia määräyksiä. Pääpaino on vakuutusyhtiöiden vakavaraisuuden valvonnassa, mutta ministeriön suorittamalla jatkuvalla valvonnalla ja tarkastuksilla on myös yhtiöiden toimintaa yleisesti ohjaava vaikutus.

Henkivakuutuksessa ja kymmentä vuotta pitemmäksi ajaksi annetussa vakuutuksessa on noudatettava ministeriön vahvistamia perusteita, joissa määrätään muun muassa miten vakuutusmaksut lasketaan, vapaakirjasta ja ta-

kaisinostosta, vakuutusmaksun laiminlyönnin seuraamuksista ja vakuutuksenottajan oikeuksista vakuutuksen lakatessa ennen sovittua aikaa. Vahinkovakuutuksen osalta ministeriön toimivalta ei ulotu näin laajalle, vaan rajoittuu lähinnä hyvän vakuutustavan noudattamisen valvontaan.

Hyvän vakuutustavan valvojana ministeriö voi vaikuttaa myös vakuutusehtoihin. Vakuutusyhtiöiden tulee lähettää vakuutusehdot ja niiden muutokset ministeriölle tiedoksi. Jos vakuutusyhtiö varoituksesta huolimatta käyttää hyvän vakuutustavan vastaisia vakuutusehtoja, ministeriön tulee kehottaa vakuutuksenantajaa korjaamaan asia määräajassa. Jollei kehoitusta noudateta, ministeriö voi kieltää yhtiötä myöntämästä uusia vakuutuksia.

Vakuutusyhdistysten toimintaa säännellään vakuutusyhdistyslaissa (1250/87). Vakuutusyhdistys on osakkaiden keskinäiseen vastuuseen perustuva vakuutuslaitos, jonka toiminta-alue käsittää enintään 40 kuntaa yhtenäisellä alueella. Kalastusvälineiden vakuutusta harjoittavista vakuutusyhdistyksistä säädetään lisäksi kalastusvakuutusyhdistyksistä annetussa laissa (331/58).

Vakuutusyhdistyksen vakuutusliike ei saa käsittää vakuutusyhdistyslain mukaan henkilövakuutusta, lakisääteistä vakuutusta, luottovakuutusta, takuuvakuutusta eikä vakuutusta kymmentä vuotta pitemmäksi ajaksi.

Vakuutusyhdistyksillä on oma erillinen tarkastuselin, vakuutusyhdistystarkastus, jonka toimintaa ohjaa ja valvoo sosiaali- ja terveysministeriö. Vakuutusyhdistystarkastuksen on annettava ministeriölle kaikki sen vaatimat tiedot ja selvitykset, jotka ovat tarpeen vakuutusyhdistysten valvontaa varten.

1.2.3. Liikennevakuutus ja potilasvakuutus

Moottoriajoneuvon liikenteeseen käyttämisestä aiheutunut henkilö- tai omaisuusvahinko (liikennevahinko) korvataan ajoneuvoa varten annetusta liikennevakuutuksesta liikennevakuutuslain mukaan. Liikennevakuutus on lakisääteinen vakuutus. Ajoneuvon omistajalla on oltava liikennevakuutus liikenteessä käytettävää ajoneuvoa varten.

Liikennevakuutukseen sovelletaan vakuutusopimuslakia vain, jollei toisin ole säädetty. Esimerkiksi vakuutussopimuslain korvauksen laskemista koskevia säännöksiä ei sovelleta

liikennevakuutukseen, koska liikennevakuutuslaissa on sitä koskevat erityissäännökset.

Liikennevakuutusyhtiö on suoraan korvausvelvollinen vahinkoa kärsinyttä kohtaan. Liikennevahingon korvaus määrätään noudattaen vahingonkorvauslain (412/74) 5 luvun säännöksiä. Liikennevakuutuslaissa on lisäksi pakottavia säännöksiä siitä, millä tavalla vahingot korvataan. Näiltä osin sopijapuolet eivät voi sopia vakuutuksen sisällöstä.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa liikennevakuutusmaksujen perusteet ja eräiden korvausten laskemisperiaatteet.

Terveyden- ja sairaanhoidon yhteydessä potilaalle aiheutunut henkilövahinko korvataan potilasvahinkolain mukaan. Potilasvakuutukseen sovelletaan vakuutuslakia, jollei toisin ole erikseen säädetty.

Myös potilasvakuutus on lakisääteinen vakuutus. Terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittavalla on oltava vakuutus potilasvahinkolain mukaisen vastuun varalta. Korvaus potilasvahingosta määrätään noudattaen vahingonkorvauslain 5 luvun säännöksiä.

Sosiaali- ja terveysministeriö vahvistaa potilasvakuutuksessa noudatettavat vakuutusehdot sekä vakuutusmaksun perusteet.

hintaa ja muut asiaan vaikuttavat seikat huomioon ottaen on pidettävä kuluttajien kannalta kohtuuttomana.

Markkinoinnin lainmukaisuutta ja sopimusehtojen käyttöä kuluttajansuojan kannalta valvoo kuluttaja-asiamies. Elinkeinonharjoittajaa voidaan kieltää jatkamasta tai uudistamasta lainvastaista markkinointia taikka kohtuuttoman sopimusehdon käyttämistä. Kiellon määrää markkinatuomioistuimien. Eräissä tapauksissa kuluttaja-asiamies voi määrätä kiellon tai antaa kiellon väliaikaisena. Kiellon tehosteeksi on yleensä asetettava uhkasakko.

Kuluttajansuojalain 4 luvussa säädetään yksittäisen kulutushyödykettä koskevan sopimuksen sovittelusta. Sopimuksen mukaista hintaa voidaan luvun 1 §:n mukaan sovitella, jos hinta on kulutushyödykkeen laatu ja yleinen hintataso huomioon ottaen kohtuuton. Jos muu sopimusehto on kuluttajan kannalta kohtuuton, voidaan sitä sovitella tai jättää se huomioon ottamatta. Kuluttaja voi vaatia sopimuksen sovittelua saattamalla asian joko tuomioistuimen tai kuluttajavalituslautakunnan käsiteltäväksi. Myös kunnalliset kuluttajaneuvot voivat avustaa kuluttajaa aikaansaamaan sovintoratkaisun elinkeinonharjoittajan kanssa.

1.2.4. Kuluttajansuojalaki

Kuluttajansuojalaki (38/78) koskee kulutushyödykkeiden tarjontaa, myyntiä ja muuta markkinointia elinkeinonharjoittajilta kuluttajille. Myös vakuutukset ovat laissa tarkoitettuja kulutushyödykkeitä. Lain soveltamisalan ulkopuolelle on kuitenkin rajattu lakisääteiset vakuutukset, työntekijäin ryhmähenkivakuutus ja sitä vastaava kunnallisen eläkelaitoksen myöntämä etuus. Käytännössä vakuutuksiin tulevat sovellettaviksi lähinnä markkinoinnin sääntelyä koskeva lain 2 luku, sopimusehtojen sääntelyä koskeva 3 luku ja sopimuksen sovittelua koskeva 4 luku.

Kuluttajansuojalain 2 luvun 1 §:n yleislauskeen mukaan markkinoinnissa ei saa käyttää hyvän tavan vastaista tai muutoin kuluttajien kannalta sopimatonta menettelyä. Markkinointia, joka ei sisällä kuluttajien terveyden tai taloudellisen turvallisuuden kannalta tarpeellisia tietoja, on aina pidettävä sopimattomana. Lain 3 luvun 1 §:n mukaan elinkeinonharjoittaja ei saa käyttää kulutushyödykkeitä tarjotessaan sopimusehtoa, jota kulutushyödykkeen

1.3. Ruotsi, Norja, Tanska ja Euroopan yhteisöt

1.3.1. Ruotsi

Ruotsin laki vakuutus sopimuksista (lag om försäkringsavtal, 1927:77) tuli voimaan vuonna 1928. Laki vastaa olennaisilta osiltaan Suomen vakuutuslakia. Vakuutusyhtiöiden toimintaa valvoo finansinspektionen-niminen viranomais (lag med anledning av finansinspektionens inrättande, 1991:936).

Ruotsissa vakuutuslakia uudistamista on valmistellut vakuutuslakikomitea, jonka ensimmäinen kuluttajavakuutusta koskeva osamietintö valmistui vuonna 1977 (SOU 1977:84). Komitean ehdotuksen pohjalta laadittu kuluttajavakuutuslaki (konsumentförsäkringslag, 1980:38) tuli voimaan vuonna 1981. Laki koskee kuluttajan ottamaa koti-, huvila-, matka-, liikenne-, moottoriajoneuvo- ja venevakuutusta sekä vapaa-ajan vakuutusta. Lakia ei sovelleta henkilövakuutukseen. Lain pääosin pakottavien säännösten avulla pyritään vahvistamaan kuluttajan asemaa vakuutus sopimussuhteissa.

Vakuutustoimintakomitean osamietintö va-

kuutuksenvälittäjistä valmistui vuonna 1986 (SOU 1986:55). Mietinnön pohjalta valmisteltu laki vakuutuksenvälittäjistä (lag om försäkringsmäklare, 1989:508) tuli voimaan 1 päivänä tammikuuta 1990. Laissa on sekä elinkeino-oikeudellisia että siviilioikeudellisia säännöksiä. Jokaisen vakuutuksenvälittäjän on lain mukaan oltava rekisteröity vakuutustarkastuksessa, joka valvoo välittäjien toimintaa. Rekisteröinnin edellytyksenä on muun muassa, että välittäjä on vakuutuksenantajista riippumaton ja että hänellä on vastuuvakuutus. Siviilioikeudellisten säännösten mukaan välittäjän on hoidettava tehtävänsä huolellisesti ja hyvän vakuutustavan mukaisesti. Hänen on selvitettävä toimeksiantajansa vakuutustarve ja ehdotettava sopivia ratkaisuja. Jos välittäjä tahallisesti tai huolimattomuudesta laiminlyö velvollisuutensa, hänen on korvattava aiheuttamansa vahinko. Siviilioikeudelliset säännökset ovat pakottavia kuluttajasuhteissa.

Vakuutus oikeuskomitean ehdotus henkilövakuutuslaiksi valmistui vuonna 1986 (SOU 1986:56) ja ehdotus vahinkovakuutuslaiksi vuonna 1989 (SOU 1989:88). Ehdotusten mukaan Ruotsissa säädettäisiin kaksi erillistä lakia, henkilövakuutuslaki ja vahinkovakuutuslaki, jotka yhdessä korvaisivat sekä vakuutus-sopimuslain että kuluttajavakuutuslain. Ehdotukset eivät poikkea olennaisesti Suomessa valmistuneista vastaavista ehdotuksista.

Elinkeinonharjoittajan suorittamaan tavaroiden, palvelusten ja muiden hyödykkeiden markkinointiin sovelletaan markkinointilakia (marknadsföringslag, 1975:1418). Tarkoituksena on vaikuttaa yritysten tuotekehittelyyn ja tuotteista annettaviin tietoihin. Vakuutuksia koskevat lähinnä lain säännökset sopimattomasta markkinoinnista ja elinkeinonharjoittajan tiedonantovelvollisuudesta. Lain noudattamista valvovat markkinatuomioistuimien ja kuluttajavirasto, konsumentverket.

1.3.2. Norja

Norjassa oli vuodesta 1930 voimassa pääosiltaan Suomen vakuutus-sopimuslakia vastaava vakuutus-sopimuslaki (forsikringsavtaleloven, 1930 nr 20). Vakuutustoimintaa valvoo vakuutustoimintalain (lov om forsikringsvirksomhet, 1988 nr 39) nojalla kredittilsynet-niminen tarkastuselin.

Norjassa valmistui vuonna 1983 vakuutusso-

pimuslakitoimikunnan ehdotus henkilövakuutuslaiksi (NOU 1983:56). Ehdotus vahinkovakuutuslaiksi valmistui vuonna 1987 (NOU 1987:24). Ehdotusten pohjalta laadittu uusi vakuutus-sopimuslaki (lov om forsikringsavtaler, 1989 nr 69) tuli voimaan 1 päivänä heinäkuuta 1990. Lailla kumottiin aikaisemmin voimassa ollut vakuutus-sopimuslaki. Laki on jaettu neljään osastoon. Ensimmäinen osasto koskee vahinkovakuutusta ja toinen henkilövakuutusta. Kolmantena osastona olevissa yleisissä säännöksissä on vain kaksi pykälää, joista toinen koskee riitojen lautakuntakäsittelyä ja toinen määräaikaisten laskemista. Neljännessä osastossa ovat voimaantulo- ja siirtymäsäännökset. Laki ei poikkea olennaisesti Suomen vastaavista ehdotuksista.

Vakuutuksiin sovelletaan lisäksi niin sanottua hintalakia (lov om priser, utbytte og konkurranseforhold, 1953 nr 4). Laissa on yleissäännös, jossa kielletään kohtuuttomien hintojen ja sopimusehtojen käyttö. Viranomaiset voivat lisäksi puuttua kohtuuttomiin sopimusehtoihin markkinointilain (lov om kontroll med markedsföring og avtalevilkår, 1972 nr 47) nojalla.

1.3.3. Tanska

Tanskan vakuutus-sopimuslaki (lov om forsikringsaftaler, 1930 nr. 129), joka vastaa sisälöltään muiden pohjoismaiden vakuutus-sopimuslakeja tuli voimaan vuonna 1932. Vakuutusyhtiöiden toimintaa valvoo vakuutustoimintaa koskevan lain (lov om forsikringsvirksomhed, 1980 nr. 630) nojalla finansstilsynet-niminen viranomainen.

Myös Tanska osallistui vakuutus-sopimuslain yhteispohjoismaiseen uudistustyöhön. Vuonna 1983 tästä kuitenkin luovuttiin. Tanskassa on tämän jälkeen lähinnä rajoitettu seuraamaan Euroopan yhteisöissä (EY) vireillä olevaa vakuutus-sopimuslakien yhdenmukaistamista.

1.3.4. Euroopan yhteisöt

Euroopan yhteisöissä on annettu useita vakuutustoimintaa koskevia direktiivejä, jotka koskevat pääosin vakuutustoiminnan harjoittamista.

Vuonna 1979 valmistui ehdotus vakuutus-sopimuksia koskeviksi direktiiviksi, johon tehtiin

vuonna 1980 joitakin muutoksia (Euroopan yhteisöjen virallinen lehti no C 355/30/1980). Ehdotus koskee vahinkovakuutuksen lisäksi tapaturmavakuutusta ja sairausvakuutusta.

Ehdotuksen tarkoituksena on jäsenvaltioiden vakuutus sopimuksia koskevan lainsäädännön harmonisointi. Jäsenvaltiot eivät voisi säätää kansallisessa lainsäädännössään vakuutuksenottajalle ja vakuutetulle direktiiviä paremman suojan antavia säännöksiä. Ehdotuksessa vakuutuksenottajalle ja vakuutetulle annetaan vähimmäissuoja siitä riippumatta ovatko he kuluttajia vai eivät. Vakuutus sopimuksessa voidaan kuitenkin ehdotuksen mukaan sopia vakuutuksenottajalle ja vakuutetulle direktiiviä edullisemmista ehdoista.

Ehdotuksessa on säännöksiä muun muassa vakuutuksenantajan velvollisuudesta antaa tietoja vakuutuksesta, vakuutus sopimuksen lakaamisesta, vakuutuksenottajan tiedonantovelvollisuudesta, vakuutusmaksusta, pelastamisvelvollisuudesta ja vahinkoilmoituksesta. Ehdotetut säännökset ovat yleensä vakuutuksenottajan ja vakuutetun kannalta epäedullisempia kuin nyt käsiteltävänä olevassa lakiehdotuksessa. Koska erot EY:n jäsenmaiden vakuutus sopimuksia koskevassa lainsäädännössä ovat suuret, näyttää kuitenkin epätodennäköiseltä, että direktiivi hyväksyttäisiin. Tämän takia direktiiviehdotusta ei ole katsottu voitavan ottaa lakiehdotuksen pohjaksi.

Euroopan talousaluetta (ETA) koskevan sopimuksen piiriin kuuluvissa toisessa muun ensivakuutusliikkeen kuin henkivakuutusliikkeen aloittamista ja harjoittamista koskevassa direktiivissä eli niin sanotussa toisessa vahinkovakuutusdirektiivissä (88/357/ETY) ja toisessa suoraan hankittavaa henkivakuutusta harjoittavan liikkeen aloittamista ja harjoittamista koskevassa direktiivissä eli niin sanotussa toisessa henkivakuutusdirektiivissä (90/619/ETY) on vakuutus sopimukseen sovellettavaa lakia koskevia kansainvälisen yksityisoikeuden alaan kuuluvia lainvalintasäännöksiä. ETA-sopimuksesta johtuvien velvoitteiden täyttämiseksi on vastaavat säännökset otettu eräisiin kansainvälisluonteisiin vakuutus sopimuksiin sovellettavasta laista annettuun lakiin (91/93). Laki ei ole tullut voimaan. Sen voimaantuloajankohdasta säädetään asetuksella. Tarkoituksena on, että laki saatetaan voimaan ETA-sopimuksen voimaan tullessa.

Kolmannessa vahinkovakuutusdirektiivissä (92/49/ETY) ja kolmannessa henkivakuutusdi-

rektiivissä (92/96/ETY) on lisäksi vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuutta koskevia säännöksiä, jotka on otettu esityksessä huomioon.

Oikeusturvavakuutusta koskevassa direktiivissä (87/344/ETY) on joitakin vakuutus sopimuksen sisältöä koskevia säännöksiä, jotka edellyttävät sopimusoikeudellista lainsäädäntöä Suomessa. Tältä osin tarvittavasta sääntelystä annetaan erillinen hallituksen esitys.

Vakuutus asiamiehiä ja vakuutuksenvälittäjiä koskevassa direktiivissä (77/92/ETY) on elinkeino-oikeudellisten säännösten lisäksi myös joitakin sopimusoikeudellisia säännöksiä. Nämä säännökset on otettu huomioon vakuutuksenvälittäjistä annetussa laissa (251/93). Laki ei ole tullut voimaan. Sen voimaantuloajankohdasta säädetään asetuksella. Tarkoituksena on, että laki saatetaan voimaan ETA-sopimuksen voimaan tullessa.

2. Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

2.1. Muutoksen syyt

Vakuutus sopimuslain voimaantulon jälkeen vakuutustoiminta on muuttunut olennaisesti. Myös vakuutustoiminnan yhteiskunnallinen ja taloudellinen merkitys on kasvanut. Kehitys on johtanut siihen, että kokonaan toisenlaisia oloja varten säädetty vakuutus sopimuslaki ei enää kaikilta osiltaan vastaa nykyistä käsitystä osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista.

Vakuutus sopimuslaki sisältää etupäässä vakuutuksenottajan velvoitteita koskevia säännöksiä. Vakuutuksenottajan oikeuksia samoin kuin vakuutuksenantajan velvollisuuksia koskevia säännöksiä laissa on vähän. Tämä on johtanut siihen, että monissa nykyisin käytössä olevissa vakuutusehdoissa oikeudet ja velvollisuudet ovat jakautuneet epätasapainoisesti sopijapuolten kesken.

Muuta sopimusoikeudellista ja vahingonkorvausoikeudellista lainsäädäntöä on kehitetty voimakkaasti vakuutus sopimuslain säätämisen jälkeen. Kokonaan uudentyyppistä sääntelyä edustaa kuluttajansuojalainsäädäntö, jolla pyritään turvaamaan kuluttajille tasaveroinen asema elinkeinonharjoittajiin nähden.

Vakuutustoiminnan kehittyminen ja muun lainsäädännön uudistaminen ovat johtaneet siihen, että vakuutus sopimuslaki kokonaisuudessaan on vanhentunut ja uuden lain säätäminen

on siten tullut tarpeelliseksi. Lain kokonaisuudistus on tarpeen myös lain saattamiseksi Ruotsin ja Norjan lainsäädännössä tapahtunutta kehitystä vastaavalle tasolle. Ehdotuksen keskeisenä tavoitteena on parantaa kuluttajan ja siihen rinnastettavassa asemassa olevan elinkeinonharjoittajan asemaa vakuutus sopimussuhteessa.

2.2. Lain soveltamisala

Suomessa on ehdotettu kahden erillisen lain, vahinkovakuutuslain ja henkilövakuutuslain säätämistä. Norjan uudessa vakuutus sopimussuhteissa säädetään samoin erikseen vahinkovakuutuksesta ja henkilövakuutuksesta. Myös Ruotsissa on erilliset ehdotukset vahinkovakuutuslaiksi ja henkilövakuutuslaiksi.

Vaikka vakuutuslainsäädännön pohjoismaista yhtenäisyyttä pidetään tärkeänä, nykyisen tasoisen yhtenäisyyden säilyttäminen ei ole enää mahdollista. Tämä johtuu lähinnä muussa lainsäädännössä ja vakuutuskäytännössä olevista eroista.

On tärkeää, että vahinkovakuutuksessa ja henkilövakuutuksessa noudatetaan mahdollisimman yhtenäisiä säännöksiä. Vahinkovakuutuksen ja henkilövakuutuksen asialliset erot eivät myöskään ole niin suuret, että erillisten lakien säätäminen olisi välttämätöntä. Tämän takia ja koska suuri osa ehdotetuista säännöksistä koskee samalla tavalla sekä vahinkovakuutusta että henkilövakuutusta, ehdotetaan säädettäväksi yhtenäinen sekä vahinkovakuutusta että henkilövakuutusta koskeva vakuutus sopimuslaki.

2.3. Säännösten pakottavuus

Suurin osa nykyisen lain säännöksistä on tahdonvaltaisia siten, että niistä voidaan poiketa sopimuksella, jollei sitä ole laissa nimenomaisesti kielletty. Lain harvat pakottavat säännökset ovat pakottavia kaikkien vakuutusnottajien ja vakuutettujen hyväksi riippumatta siitä, onko kysymyksessä suuryrityksen vai kuluttajan ottama vakuutus.

Kuluttajavakuutuksissa ja myös suurimmas osassa yritys vakuutuksia käytetään vakuutusnottajatahon laatimia vakiosopimusehtoja. Vakuutus sopimuslain säännösten pakottavuudella on siten suuri merkitys pyrittäessä

turvaamaan sopimuksen osapuolten oikeuksien ja velvollisuuksien tasapuolisuus vakuutus sopimussuhteessa.

Ehdotetun lain säännökset ovat jäljempänä mainituin poikkeuksin pakottavia siten, että niistä ei voida poiketa vakuutetun eikä muun vakuutuskorvaukseen oikeutetun henkilön vahingoksi. Myös vakuutuksenottajan osalta laki on ehdotuksen mukaan pääsääntöisesti pakottava.

Jos vakuutuksenottaja on kuluttajansuojalaissa tarkoitettu kuluttaja, ehdotetut säännökset ovat pakottavia hänen hyväkseen. Yksityisillä ammatinharjoittajilla ja monilla yrityksilläkin voi olla vastaava suojan tarve kuin kuluttajalla. Tämän takia ehdotetut säännökset ovat pakottavia myös silloin, kun vakuutuksenottaja on sellainen elinkeinonharjoittaja, joka on vakuutuksenantajan sopijapuolena rinnastettavissa kuluttajaan.

Suurten ja keski suurten yritysten asema on sellainen, että yritys ei tarvitse lain pakottavuuden antamaa suojaa. Laki on ehdotuksen mukaan tällaisten vakuutuksenottajien osalta aina tahdonvaltainen, joten osapuolet voivat järjestää vakuutus sopimussuhteensa haluamallaan tavalla. Vakuutetun tai korvaukseen oikeutetun henkilön vahingoksi ei näissäkään sopimuksissa voida yleensä poiketa lain säännöksistä.

Ryhmä vakuutuksessa sopijapuolet ovat yleensä tasavertaisessa asemassa ryhmä vakuutus sopimuksesta neuvoteltaessa. Tämän takia ehdotetut säännökset eivät ole pakottavia ryhmä vakuutuksen ottajan osalta.

Luottovakuutuksessa sopimusehdot ovat niin yksilöllisiä, että ehdotetuilla säännöksillä ei ole juuri merkitystä sopijapuolten oikeudellisen aseman kannalta. Tämän takia ehdotetaan, että laki on aina tahdonvaltainen myös luottovakuutuksessa. Etenkin kansainvälisissä kuljetuksissa käytetään vakiintuneita yhtenäisiä vakuutusehtoja, jotka poikkeavat lakiehdotuksesta. Jotta tämä vakiintunut käytäntö voisi jatkua häiriöttä, ehdotetaan, että lain säännökset ovat kokonaan tahdonvaltaisia kuljetus vakuutuksissa ja niihin rinnastettavissa ilma-alukseen kohdistuvissa vakuutuksissa, jos vakuutuksenottaja on elinkeinonharjoittaja.

2.4. Vakuutuksesta annettavat tiedot

2.4.1. Tiedot ennen sopimuksen tekemistä

Yleistä kuluttajansuojaa kehitettäessä on

painotettu sitä, että kuluttajan tulee saada hankittavasta hyödykkeestä riittävät ja täsmälliset tiedot. Vakuutukset ovat aineettomia hyödykkeitä, joiden sisältö määräytyy sopimuksen ja lainsäädännön perusteella. Tietojen antaminen vakuutuskuluttajille ja heihin rinnastettaville vakuutuksenottajille on näin ollen erityisen tärkeää.

Oikean vakuutuksen valitsemiseksi vakuutuksen hakija tarvitsee tietoja tarjolla olevista vakuutuksista. Tietojen saannin varmistamiseksi vakuutuksenantajalle on asetettu lakiehdotuksessa varsin laaja tiedonantovelvollisuus. Ehdotuksessa täsmennetään, mitä tietoja vakuutuksenantajan on annettava ennen vakuutuksen myöntämistä.

2.4.2. Tiedot sopimuksen päättämisen jälkeen ja sopimuksen voimassaoloaikana

Voimassa olevassa laissa ei ole eräitä poikkeuksia lukuunottamatta säännöksiä vakuutuksenantajan velvollisuudesta antaa vakuutuksenottajalle tietoja vakuutuksesta vakuutus sopimuksen voimassaoloaikana. Myöskään kuluttajansuojalain säännökset eivät suoraanaisesti velvoita tällaisten tietojen antamiseen.

Vakuutuksenottajan tarve saada vakuutuksesta tietoja jatkuu kuitenkin vakuutus sopimuksen tekemisen jälkeenkin. Lakiehdotukseen on tämän takia otettu säännös, jonka mukaan vakuutuksenantajan on ilman aiheetonta viivytystä vakuutus sopimuksen päättämisen jälkeen annettava vakuutuksenottajalle asiakirja, josta sopimuksen keskeinen sisältö käy ilmi (*vakuutus kirja*) sekä vakuutusehdot. Lisäksi vakuutuksenantajan on lähetettävä vuosittain vakuutuksenottajalle tietoja sellaisista vakuutusta koskevista seikoista, joilla on vakuutuksenottajalle ilmeistä merkitystä.

Hyvä vakuutustapa edellyttää, että vakuutuksenantaja aina antaa tiedon keinoista, joilla korvauspäätökseen tai muuhun vakuutuksenantajan ratkaisuun tyytymätön voi hakea päätökseen oikaisua. Lakiehdotukseen on otettu säännös vakuutuksenantajan velvollisuudesta antaa tieto oikaisukeinoista.

2.4.3. Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista

Jos vakuutuksen hakijalle on annettu ennen

vakuutus sopimuksen tekemistä puutteellisia tai harhaanjohtavia tietoja, sovellettaviksi voivat tulla kuluttajansuojalain markkinointia koskevat säännökset ja vakuutusyhtiölain valvontaa koskevat elinkeino-oikeudelliset säännökset. Näiden säännösten avulla ei kuitenkaan voida riittävästi vaikuttaa siihen, että vakuutuksen hakijalle annetaan yksittäistapauksessa hänen tarvitsemansa oikeat tiedot. Kuluttajansuojalaissa säädetty markkinointioikeudellinen seuraamusjärjestelmä on riittämätön myös sen takia, että sen nojalla ei voida puuttua yksittäisen sopimuksen oikeusvaikutuksiin.

Kauppalain (355/87) ja kuluttajansuojalain tavaravirhettä koskevista säännöksistä käy ilmi yleinen periaate, jonka mukaan sopijapuolen ennen sopimuksen tekemistä antamalla tiedoilla on merkitystä tulkittaessa sopimuksen sisältöä. Vastaava periaate ehdotetaan kirjattavaksi myös vakuutus sopimuslakiin.

Ehdotuksen mukaan vakuutuksenantajan antamalla tiedoilla on ratkaiseva merkitys sopimuksen sisältöä tulkittaessa. Koska vakuutuksenantajan edustajat, kuten esimerkiksi sivutoimiset asiamiehet, ovat osa vakuutuksenantajan markkinointijärjestelmää, jonka toiminnasta vakuutuksenantajan on vastattava, vakuutuksenantaja on vastuussa siitä, että myöskään sen edustajan vakuutuksesta antamat tiedot eivät ole puutteellisia, virheellisiä tai harhaanjohtavia.

2.5. Vakuutuksen voimassaolo ja sopimuksen muuttaminen

2.5.1. Vakuutuksen myöntäminen ja vastuun alkaminen

Vakuutus sopimuksen tekemiseen sovelletaan varallisuus oikeudellisista oikeustoimista annetun lain (228/29), jäljempänä oikeustoimilaki, säännöksiä ja yleisiä sopimusoikeudellisia periaatteita. Koska vakuutus sopimuksen tekeminen kuuluu sopimusvapauden piiriin, vakuutuksenantajalla ei ole velvollisuutta tehdä vakuutus sopimusta jokaisen sitä haluavan kanssa. Vakuutusta koskevaa hakemusta ei kuitenkaan saa evätä hyvän vakuutustavan vastaisella perusteella.

Ehdotuksen mukaan henkilövakuutusta ei saa evätä sen takia, että vakuutustapahtuma on sattunut sen jälkeen, kun hakemus on annettu tai lähetetty vakuutuksenantajalle. Vastaavaa

säännöstä ehdotetaan terveydentilan huonontumisen osalta.

Voimassa olevan lain mukaan sopijapuolet voivat sopia vakuutuksenantajan vastuun alkamisajankohdasta. Vakuutuksenantaja ei ole lain mukaan velvollinen suorittamaan korvausta, jos vakuutustapahtuma on sattunut hakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen, mutta ennen kuin vakuutuksenantaja on ehtinyt ottaa kantaa hakemukseen. Vakuutusturvan olemassaolo ei kuitenkaan saisi riippua vakuutushakemuksen käsittelynopeudesta, johon hakija ei yleensä voi vaikuttaa. Lakiehdotuksen mukaan vakuutuksenantaja on aina vastuussa hakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen sattuneesta vakuutustapahtumasta, jos on ilmeistä, että vakuutuksenantaja olisi hyväksynyt hakemuksen.

2.5.2. Vakuutuksenottajan oikeus irtisanoa vakuutus

Voimassa olevassa laissa ei ole yleisiä säännöksiä vakuutuksenottajan irtisanomisoikeudesta. Vakuutus sopimuksen irtisanomisoikeutta koskevat periaatteet ovat muotoutuneet suurimmaksi osaksi käytännön perusteella.

Henkilövakuutusta koskeva sopimus on usein tarkoitettu olemaan voimassa pitkän ajan. Vakuutuksenottajalla on kuitenkin käytännössä mahdollisuus lakkauttaa henkilövakuutus lopettamalla maksujen suoritus. Näin hän voi menetellä syystä riippumatta. Myös vahinkovakuutusten sopimusehdoissa on alettu myöntää vakuutuksenottajalle rajoittamaton irtisanomisoikeus.

Vakuutuksenottajan irtisanomisoikeuden rajoitukset on usein koettu epäkohdaksi varsinkin suoraan ulosottokelpoisten vahinkovakuutusten osalta. Koska myöskään ei ole tarkoituksenmukaista pyrkiä ylläpitämään sellaista vakuutusturvaa, jota vakuutuksenottaja itse ei enää pidä tarpeellisenä, ehdotetaan, että vakuutuksenottajalla on aina oikeus irtisanoa vakuutus.

Jos henkilövakuutuksen vakuutusmaksuista on kertynyt säästöä, vakuutuksenottajalla on ehdotuksen mukaan oikeus keskeyttää maksujen suoritus ja saada kertyneellä säästöosuudella ylläpidettävä maksuton vakuutus eli *vapaakirja* tai kertynyt vakuutuksen säästöosuus eli *takaisinostoarvo*. Eläkevakuutuksen ehdoissa voitaisiin kuitenkin määrätä, ettei vakuutuk-

senottajalla ole oikeutta saada takaisinostoarvoa.

Jos henkivakuutus on päättynyt takaisinoston takia, vakuutuksenottajalla on ehdotuksen mukaan oikeus saada *jatkovakuutus*. Tämä tarkoittaa sitä, että vakuutuksenottajalla on oikeus ilman selvitystä vakuutetun terveydentilasta jatkaa vakuutusta kuoleman varalta sellaisin muutoksin, jotka takaisinostosta aiheutuvat.

2.5.3. Vakuutuksenantajan oikeus irtisanoa vakuutus ja muuttaa vakuutusehtoja

Yleistä

Voimassaolevan oikeuden mukaan vakuutus sopimus sitoo vakuutuksenantajaa koko vakuutuskauden. Erityisen korostetusti tämä koskee henkivakuutuksia. Poikkeuksen pääsäännöstä muodostavat eräät sopimusrikkomustilanteet, kuten vakuutusmaksun suorittamatta jättäminen ja vakuutuksenottajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti. Lisäksi vakuutuksenantaja voi irtisanoa vakuutuksen vaaran lisääntymisen johdosta. Lakiehdotuksen tarkoituksena on täsmentää vakuutuksenantajan oikeutta irtisanoa vakuutus ja muuttaa vakuutusehtoja.

Vahinkovakuutus

Lakiehdotuksen mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vahinkovakuutus vain vakuutuksenantajan riskin lisääntymisen ja vakuutetun laissa tarkemmin määritellyn tahallisen tai törkeästä huolimattomuudesta johtuvan moitittavan käyttäytymisen perusteella.

Vakuutuksenantajan oikeuteen muuttaa vahinkovakuutuksen sopimusehtoja vakuutuskauden aikana sovelletaan ehdotuksen mukaan samoja periaatteita kuin oikeuteen irtisanoa vakuutus.

Jatkuvalla vahinkovakuutuksella tarkoitetaan lakiehdotuksessa sellaista vahinkovakuutusta, joka jatkuu vakuutuskauden kerrallaan, jollei jompikumpi sopijapuoli irtisano vakuutusta. Tällaisen vakuutuksen vakuutusmaksujen ja muiden ehtojen muutostarve kasvaa ajan kuluessa. Ehdotuksen mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella muuttaa jatkuvan vahinkovakuutuk-

sen vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja vakuutuskauden vaihtuessa.

Henkivakuutus

Henkivakuutuksessa vakuutuksen irtisanomista vakuutuskauden aikana on pidetty henkivakuutustoiminnan peruseriaatteiden vastaisena. Jos vakuutuksenantajalla olisi oikeus irtisanoa henkivakuutus, vakuutuksenottajalla ei ehkä enää olisi mahdollisuutta saada heikentyneen terveydentilansa takia uutta vakuutusta.

Vakuutuksenottajan kannalta kielto irtisanoa henkivakuutus on niin keskeinen, että sen on käytävä ilmi laista. Ehdotuksen mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa henkivakuutus tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin takia, jos vakuutuksenantaja ei olisi oikeat tiedot tuntiessaan lainkaan myöntänyt vakuutusta. Lisäksi henkivakuutus voidaan irtisanoa vakuutusmaksun laiminlyönnin takia.

Myöskään henkivakuutuksen vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja ei ole vallinneen käytännön mukaan saanut muuttaa. Poikkeuksen ovat muodostaneet etukäteen sovitun kustannusten kehitystä kuvaavan indeksin muutoksesta johtuvat vakuutusmaksujen ja vakuutusmäärien korotukset.

Pitkäaikaisten henkivakuutusten voimassaoloaikana yhteiskunnassa ja taloudellisissa olosuhteissa voi tapahtua huomattavia vakuutus-sopimuksen sisältöön vaikuttavia muutoksia. Tämän takia on perusteltua, että myös henkivakuutuksen sopimusehtoja voidaan vakuutuksen voimassaoloaikana muuttaa muuttuneita olosuhteita vastaaviksi.

Ehdotuksen mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella muuttaa vakuutusmaksukauden tai vastaavasti kalenterivuoden vaihtuessa henkivakuutuksen vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja, jos muutokseen on erityistä syytä yleisen vahinkokehityksen tai korkotason muutoksen vuoksi. Edellytyksenä kuitenkin on, että vakuutus-sopimuksen sisältö ei muutu olennaisesti alkuperäiseen sopimukseen verrattuna. Lisäksi vakuutuksenantajalla on tietyin edellytyksin oikeus muuttaa henkivakuutuksen sopimusehtoja väärin tietojen ja vaaran lisääntymisen johdosta.

Tapaturmavakuutus ja sairausvakuutus

Vuotta pitemmäksi määräajaksi tehty mää-

räaikaiset tapaturmavakuutukset ja sairausvakuutukset ovat harvinaisia. Lyhytaikaisia vakuutuksia lukuunottamatta vakuutukset ovat yleensä jatkuvia vuosivakuutuksia, jotka ovat voimassa vuoden kerrallaan, jollei jompikumpi sopijapuoli irtisano vakuutusta määräajassa ennen vakuutuskauden päättymistä.

Nykyisin on käytössä vakuutusehtoja, joiden mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa tapaturmavakuutus vakuutustapahtuman johdosta. Koska vakuutetun terveydentilalla on merkitystä tapaturmavakuutuksen myöntämisen kannalta, voi olla, että vakuutettu ei saa loukkaantumisensa takia enää uutta tapaturmavakuutusta. Myös sairausvakuutuksen ehdoissa käytetään irtisanomisperusteena vakuutetun heikentyntä terveyttä.

Lakiehdotuksen mukaan vakuutuksenantaja ei saa irtisanoa tapaturmavakuutusta eikä sairausvakuutusta sen takia, että vakuutetun terveydentila on huonontunut, eikä myöskään sen vuoksi, että vakuutustapahtuma on sattunut.

Vakuutuksenantajalla on ehdotuksen mukaan oikeus irtisanoa tapaturmavakuutus ja sairausvakuutus samoissa tapauksissa, joissa henkivakuutus voidaan irtisanoa. Lisäksi vakuutuksenantajalla on oikeus edellä mainituin rajoituksin irtisanoa vakuutus päättymään kunkin vakuutusmaksukauden tai vastaavasti kalenterivuoden lopussa.

Irtisanomista koskevia periaatteita sovelletaan ehdotuksen mukaan myös tapaturmavakuutuksen ja sairausvakuutuksen ehtojen muuttamiseen. Vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella muuttaa vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja vakuutusmaksukauden tai vastaavasti kalenterivuoden vaihtuessa. Ehtoja ei kuitenkaan saa muuttaa sen takia, että vakuutetun terveydentila on huonontunut, eikä myöskään sen takia, että vakuutustapahtuma on sattunut.

2.6. Eräät vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuudet ja vakuutuksenantajan vastuun rajoitukset

Vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuuksia koskevat säännökset muodostavat voimassa olevan lain keskeisen osan. Vakuutuksenottajan päävelvoite on maksaa vakuutusmaksu. Vakuutuksenottajan sivuvelvoitteita ovat tiedonantovelvollisuus ja mahdollinen velvollisuus ilmoittaa vaaran lisääntymisestä. Va-

hinkovakuutuksessa on myös velvollisuus noudattaa suojeleuhjeita ja velvollisuus ryhtyä toimenpiteisiin vahingon ehkäisemiseksi ja rajoittamiseksi.

Voimassa olevan lain sivuvelvoitteita koskevia säännöksiä on pidetty vaikeaselkoisina. Säännöksiä on myös pidetty eräiltä osiltaan vakuutuksenottajan kannalta tarpeettoman ankarina. Tähän viittaa sekin, että vakuutusyhtiöiden ratkaisukäytäntö on ollut lain pakottavia säännöksiä lievämpää.

Ehdotuksen tarkoituksena on selkiinnyttää ja yksinkertaistaa sivuvelvoitteita koskevia säännöksiä. Samalla ehdotetaan, että säännöksiä lievennetään jonkin verran vakuutuksenottajan ja vakuutetun kannalta edullisemmiksi. Ehdotetut säännökset vastaavat pääosin jo nykyisin noudatettua käytäntöä.

2.7. Samastaminen vahinkovakuutuksessa

Voimassa olevassa laissa ei ole yleistä samastamista koskevaa säännöstä. Palovakuutuksen osalta kuitenkin säädetään, että vakuutetun puolison toiminta samastetaan vakuutetun toimintaan, kun puoliso on aiheuttanut vakuutus tapahtuman. Muiden perheenjäsenten osalta samastusta ei laissa tehdä. Koska lakiin ei sisälly pakottavaa säännöstä samastuksen rajoittamisesta, vakuutusehdoissa voidaan laajentaa samastettavien henkilöiden piiriä kohtuuttoman laajaksi.

Nykyisessä laissa olevan puutteen korjaamiseksi lakiehdotukseen on otettu säännös siitä, mitkä henkilöt samastetaan vakuutettuun silloin, kun on kysymys vakuutustapahtuman aiheuttamisesta, suojeleuhjeen noudattamisesta tai pelastamisvelvollisuudesta.

2.8. Vakuutusmaksu

2.8.1. Vakuutusmaksun maksuaika ja maksun viivästyminen

Voimassa olevan lain vakuutusmaksua koskevat säännökset ovat pääosin vanhentuneet eikä niitä sovelleta käytännössä. Vakuutuksenantajat noudattavat yleisesti vakuutuksenottajan kannalta laissa säädettyä edullisempia menettelytapoja. Tämän takia ehdotetaan, että vakuutusmaksua koskevat säännökset uudistetaan paremmin nykyisin noudatettua käytäntöä vastaaviksi.

Vakuutuksenottajan kannalta on perusteltua, että hänelle varataan tietty vähimmäisaika maksun suorittamiseen. Ehdotuksen mukaan vakuutuksenottajalla on aina yksi kuukausi maksuaikaa maksulipun lähettämisestä.

Lakiehdotuksen mukaan vakuutus ei pääty pelkästään sen takia, että vakuutusmaksu on viivästynyt. Jos vakuutuksenantaja haluaa lopettaa vakuutuksen maksun laiminlyönnin takia, sen on irtisanottava vakuutus. Näin on pyritty varmistamaan se, että vakuutus ei pääsisi vahingossa päättymään.

Jos vakuutuksenottaja suorittaa vakuutusmaksun irtisanomisen jälkeen ennen kuin irtisanomisaika on ehtinyt kulua loppuun, vakuutus ei ehdotuksen mukaan pääty irtisanomisaajan kuluttua. Jotta vakuutuksenottajalle jäisi vielä irtisanomisilmoituksen saatuaan kohtuullinen aika maksun suorittamiseen, irtisanomisaajan pituudeksi ehdotetaan 14 päivää irtisanomisilmoituksen lähettämisestä.

Jos vakuutuksenottaja suorittaa viivästyneen vakuutusmaksun vasta sen jälkeen, kun vahinkovakuutus on jo päättynyt irtisanomisen johdosta, vakuutuksenantaja ei ole voimassa olevan oikeuden mukaan velvollinen saattamaan päättynyttä vakuutusta uudelleen voimaan. Lakiehdotuksessa tämä periaate on säilytetty vahinkovakuutusten osalta. Vakuutuksenantajan on kuitenkin ilmoitettava vakuutuksenottajalle määräajassa, ettei se halua ottaa maksua vastaan. Muussa tapauksessa vahinkovakuutus tulee uudelleen voimaan vakuutusmaksun suorittamista seuraavasta päivästä.

Koska on mahdollista, että vakuutuksenottajan ei ole enää mahdollista saada uutta henkilövakuutusta ainakaan päättynyttä vakuutusta vastaavin ehdoin, vakuutuksenottajan tarve saada jo päättynyt henkilövakuutus uudelleen voimaan voi olla huomattavasti suurempi kuin vahinkovakuutuksessa. Lakiehdotuksen mukaan henkilövakuutus tulee uudelleen voimaan, jos vakuutuksenottaja suorittaa viivästyneen vakuutusmaksun kuuden kuukauden kuluessa irtisanomisaajan päättymisestä. Vakuutuksenantajalla ei ole oikeutta kieltäytyä ottamasta maksua vastaan. Vakuutuksenottajalla on vastaava oikeus saada vapaakirjaksi muutettu henkilövakuutus uudelleen voimaan.

2.8.2. Vakuutusmaksun ulosottokelpoisuus

Voimassa olevan lain mukaan viivästynyt

vakuutusmaksu voidaan periä ulosottoin ilman tuomiota tai päätöstä, jos vakuutus on sellainen, että vakuutuksenantajan vastuu ei lakkaa ennen vakuutuskauden päättymistä, vaikka vakuutusmaksu olisi jätetty määräaikaan suorittamatta. Vastaavaa säännöstä ei ole muissa pohjoismaissa eikä tiettävästi muuallakaan Euroopassa.

Myös Suomessa säännös on poikkeuksellinen. Muut yksityisoikeudelliset saatavat eivät ole suoraan ulosottokelpoisia. Muiden saatavien osalta velkojan on halutessaan periä saatavansa haettava sille täytäntöönpanoperuste tuomioistuim- tai lainhakuteitse taikka maksamismääräysmenettelyllä. Varsinaista perustetta vakuutusmaksujen muihin saamisiin verrattuna erilaiseen kohteluun ei ole esitetty säännöksen valmisteluasiakirjoissa.

Vakuutuksenantajan kannalta nykyinen järjestelmä on tehokas, selkeä ja yksinkertainen. Vakuutuksenantajalla on mahdollisuus saada maksu perityksi yksinkertaisin toimin ja vähäisin kustannuksin. Vakuutusyhtiöt toimittavat vuosittain ulosottoviranomaisille ulosottohakemuksia vapaaehtoisista vahinkovakuutusmaksuista noin 150 000-200 000 kappaletta. Tapaturmavakuutuksessa ja sairausvakuutuksessa lähetetään ulosottoon vuosittain vain joitakin satoja vakuutusmaksuja. Työntekijäin ryhmähenkivakuutusta lukuunottamatta henkivakuutusmaksut eivät ole suoraan ulosottokelpoisia.

Vakuutuksenottajan kannalta järjestelmän etuna on, että sen johdosta vakuutusturva ei pääse yllättäen katkeamaan. Toisaalta on ollut tapauksia, joissa vakuutusmaksu on mennyt ulosottoon, vaikka vakuutuksenottaja on jättänyt maksun suorittamatta lopettaakseen vakuutuksen.

Työntekijäin ryhmähenkivakuutusta lukuunottamatta suoralla ulosottokelpoisuudella ei ole ollut suurta merkitystä henkilövakuutuksessa. Vahinkovakuutuksessa vakuutusmaksujen suoralla ulosottokelpoisuudella sen sijaan on vakuutuksenantajien kannalta huomattava merkitys.

Vakuutuksenottajan kannalta järjestelmään liittyy hyviä puolia, mutta toisaalta myös epäkohtia. Näitä epäkohtia vähentää ehdotettu vakuutuksenottajan oikeus koska tahansa irtisanoa vakuutus. Tämän takia ja koska ei ole olemassa riittävän painavia perusteita luopua jo vakiintuneesta käytännöstä, ehdotetaan, että jatkuvien vahinkovakuutusten ja työntekijäin

ryhmähenkivakuutusten vakuutusmaksujen ulosottokelpoisuus ilman tuomiota tai päätöstä säilytetään laissa.

Vakuutuksenottajan oikeusturvan varmistamiseksi vakuutuksenantajan on ehdotuksen mukaan kuitenkin ennen täytäntöönpanotoimenpiteisiin ryhtymistä varattava vakuutuksenottajalle mahdollisuus kiistää maksuvelvollisuutensa. Jos maksuvelvollisuus kiistetään, täytäntöönpanon edellytyksenä on tuomioistuinten ratkaisu.

2.9. Henkivakuutuskirjan hallinnan oikeudellinen merkitys

Voimassa olevan lain mukaan henkivakuutuskirja on niin sanottu esittämispaperi. Vakuutuskirjan esittäminen on esimerkiksi vakuutuskorvauksen maksamisen edellytyksenä. Vaikka vakuutuksenottaja voi luovuttaa henkivakuutukseen perustuvat oikeutensa, henkivakuutuskirjaa ei kuitenkaan ole tarkoitettu vaihdannan välineeksi. Vakuutuskirjan luovutussensaajalla ei ole samanlaista väite- eikä saantosuoja kuin esimerkiksi juoksevan velkakirjan haltijalla. Myöskään henkivakuutuksen käyttäminen vakuutena ei edellytä vakuutuskirjan hallinnan luovutusta, vaikka hallintaan onkin kytketty joitakin oikeusvaikutuksia.

Vakuutuksenantaja voi rekisteröidä kaikki henkivakuutukseen kohdistuvat oikeudet. Sen suoritusvelvollisuuden kannalta henkivakuutuskirjan hallinnalle ei ole tarvetta antaa oikeudellista merkitystä.

Vakuutuksenottajan kannalta henkivakuutuskirjan esittämispaperiluonteeseen liittyy epäkohtia. Koska vakuutuksen arvo voi olla huomattava, vakuutuksenottajan on säilytettävä vakuutuskirjaa erityisen huolellisesti esimerkiksi pankin tallelokerossa. Vakuutuskirjan kadotessa vakuutuksenottaja voi menettää vakuutukseen perustuvat oikeutensa. Ainakin vakuutuskirja joudutaan kuolettamaan.

Edellä mainituista syistä ehdotetaan, että henkivakuutuskirjan hallinnalle ei anneta laissa oikeudellista merkitystä. Vakuutuksenottaja voi ehdotuksen mukaan luovuttaa tai pantata henkivakuutukseen perustuvan oikeutensa luovuttamatta henkivakuutuskirjaa. Henkivakuutuskirjan esittäminen ei myöskään ole ehdotuksen mukaan vakuutuksenantajan maksuvelvollisuuden edellytyksenä.

2.10. Vakuutetun asema vakuutustapahtuman satuttua

Voimassa olevan lain mukaan vakuutuksenottajan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti vaikuttaa kaikkien vakuutettujen oikeuteen saada korvausta. Vakuutetun kannalta tämä ei ole kohtuullista. Vakuutettu ei tavallisesti tiedä, mitä tietoja vakuutuksenottaja on antanut vakuutuksenantajalle eikä voi estää vakuutuksenottajaa johtamasta vakuutuksenantajaa harhaan. Vakuutuksella voi olla vakuutetulle suuri merkitys. Vakuutus voi esimerkiksi perustua vakuutetun ja vakuutuksenottajan väliseen sopimukseen, johon luottaen vakuutettu on jättänyt ottamatta vakuutuksen.

Lakiehdotuksen mukaan vakuutuksenantaja ei saa vedota vilpittömässä mielessä olevaa muuta vakuutettua kohtaan siihen, että vakuutuksenottaja on laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa tai jättänyt ilmoittamatta vaaran lisääntymisestä. Jos vakuutuksenottaja on menetellyt vilpillisesti, vakuutuksenantaja saa kuitenkin vedota myös vilpittömässä mielessä olevaa vakuutettua kohtaan siihen, ettei vakuutussopimus sido sitä.

2.11. Vahinkoa kärsineen oikeus korvaukseen vastuuvakuutuksesta

Vastuuvakuutuksessa vakuutettuna on se, jonka vahingonkorvausvelvollisuuden varalta vakuutus on otettu, eikä vahinkoa kärsinyt henkilö. Nykyisen lain mukaan vahinkoa kärsineellä henkilöllä ei ole oikeutta vakuutuskorvaukseen eikä hän voi esittää korvausvaatimusta suoraan vakuutuksenantajalle.

Vastuuvakuutuksella on nykyisin entistä suurempi merkitys vahingonkorvausoikeudessa. Elinkeinoelämässä vastuuvakuutus vahinkojen varalta kuuluu normaaliin käytäntöön. Vastuuvakuutusjärjestelmästä on hyötyä kuitenkin vain silloin, kun sen avulla voidaan turvata vahinkoa kärsineen oikeus saada korvaus kärsimästään vahingosta.

Lakiehdotusta valmisteltaessa on harkittu järjestelyä, jonka mukaan vahinkoa kärsinyt voisi vaatia korvauksen suoraan vakuutuksenantajalta riippumatta siitä, haluaako vakuutettu käyttää vakuutusta. Vahinkoa kärsineen suoran kannevallan toteuttamiseen käytännössä liittyy kuitenkin ongelmia, jotka ovat vaike-

asti ratkaistavissa. Jos vakuutettu ei halua käyttää vakuutusta, hän ei todennäköisesti edes ilmoita vakuutuksen olemassaolosta korvausta vaativalle. Tiedon saanti muulla tavoin eri vakuutuksenantajien myöntämien lukuisten vastuuvakuutusten vakuutetuista ei nykyisin ole mahdollista, eikä uusien tietorekisterien perustaminen tätä varten ole tarkoituksenmukaista. Vakuutetun passiivisuus vahingon selvittämisessä vaikeuttaa lisäksi huomattavasti korvauskäsittelyä ja saattaa useinkin johtaa siihen, ettei korvausta puutteellisten selvitysten takia voida maksaa.

Edellä mainituista syistä ehdotetaan vahinkoa kärsineelle itsenäistä oikeutta korvaukseen vain kolmessa poikkeustapauksessa, joissa se on katsottu erityisestä syystä perustelluksi.

Jos vakuutuksenantaja epää vakuutuskorvauksen, vastuuvakuutuksen vakuutettu ei yleensä ole halukas nostamaan kannetta vakuutuksenantajaa vastaan oman korvausvelvollisuutensa vahvistamiseksi. Jos korvaus on määrältään vahinkoa kärsineen vaatimaa alempi, vakuutetulla ei myöskään ole tarvetta eikä aina riittäviä tietojaakaan korvauspäätöksen riittauttamiseen.

Vahinkoa kärsineen henkilön oikeuden turvaamiseksi ehdotetaan, että hänellä on itsenäinen oikeus nostaa korvauspäätöksen johdosta kanne vakuutuksenantajaa vastaan tai saattaa asia muun vakuutuksista johtuvia erimielisyyksiä käsittelevän oikeussuojaelimen tutkittavaksi.

2.12. Ryhmävakuutus

2.12.1. Pakkoliittyminen ryhmävakuutukseen

Ryhmävakuutuksessa ryhmävakuutuksen ottaja ja vakuutuksenantaja tekevät keskenään ryhmävakuutussopimuksen. Ryhmävakuutuksen ottajana voi olla esimerkiksi työnantaja tai ammattiyhdistys. Ryhmävakuutuksen ottaja maksaa kokonaan vakuutusmaksun. Vakuutetut eivät voi itse päättää kuulumisestaan vakuutuksen piiriin eikä heillä ole mahdollisuutta vaikuttaa vakuutuksen sisältöön.

Ryhmävakuutuksen tärkein etu on siinä, että vakuutetut saavat vakuutusturvan halvemmalla kuin yksilöllisissä vakuutuksissa. Tämä johtuu yksilöllistä vakuutusta pienemmistä hoitokuluista. Henkilövakuutuksessa vakuutetulle voi olla merkittävää etua myös siitä, että ryhmä-

vakuutuksessa ei vaadita selvitystä vakuutetun terveydentilasta.

Ryhmävakuutusten haittana ovat monivakuutustilanteet. Henkilö voi esimerkiksi kuulua useaan järjestöön ja saada saman vakuutusturvan moninkertaisesti. Ryhmävakuutus ei myöskään jousta vakuutetun tarpeiden mukaisesti. Vakuutus voi olla tarpeettoman laaja ja kattaa sellaisia riskejä, jotka eivät kohtaa vakuutettua. Ryhmävakuutukset myös rajoittavat vakuutetun vapautta päättää itse vakuutuksen ottamisesta, vakuutusmuodosta ja vakuutusyhtiöstä.

Toistaiseksi ryhmävakuutusten ei ole havaittu aiheuttaneen merkittävää päällekkäistä vakuutusta tai muita niin suuria epäkohtia, että pakkoliittymistä ryhmävakuutukseen olisi rajoitettava lailla. Jos kuitenkin ryhmävakuutuksena tarjottavan vakuutuksen vakuutusmaksu nousee niin korkeaksi, että pienempien hallintokulujen avulla saavutettu kustannusten säästö ei enää riitä tekemään tarjottua ryhmävakuutusta selvästi yksilöllistä vakuutusta edullisemmaksi, voidaan tällaisen vakuutuksen tarjoaminen pakkoliittymää edellyttävänä ryhmävakuutuksena kieltää hyvän vakuutustavan vastaisena.

2.12.2. Vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuus

Vaikka vakuutettu ei ole sopijapuolena ryhmävakuutus sopimuksessa, hänellä on samanlainen tarve kuin yksilöllisen vakuutuksen vakuutuksenottajalla tuntea vakuutusturvansa sisältö. Vakuutettu tarvitsee tietoja vakuutuksen sisällöstä esimerkiksi voidakseen harkita, tarvitseeko hän ryhmävakuutuksen lisäksi muita vakuutuksia.

Lakiehdotukseen on otettu säännökset vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuudesta ryhmävakuutuksen voimaantulon jälkeen ja vakuutuksen voimassaoloaikana. Annettavien tietojen osalta sääntely on suurelta osin samanlainen kuin yksilöllisessä vakuutuksessa. Tiedottamisen tavan osalta ehdotuksessa on otettu huomioon ryhmävakuutuksen erityispiirteet.

2.12.3. Ryhmähenkivakuutus

Jos vakuutettu eroaa ryhmävakuutus sopimuksessa tarkoitettua ryhmästä, vakuutus päättyy hänen osaltaan. Vakuutus päättyy

myös, jos ryhmävakuutus sopimus lakkaa. Kummassakin tapauksessa vakuutus voi päättyä vakuutetun tahtomatta. Ryhmähenkivakuutuksen päättyessä tilanne voi muodostua vakuutetun kannalta vaikeaksi, jos hänen terveydentilansa on niin huono, ettei uuden yksilöllisen henkivakuutuksen saaminen kohtuullisin maksuin tai ehkä lainkaan ole enää mahdollista.

Lakiehdotuksen mukaan vakuutetulla on oikeus terveydentilastaan riippumatta saada jatkovakuutus, jos henkivakuutusta koskeva ryhmävakuutus sopimus on lakannut tai jos vakuutettu eroaa tai erotetaan vakuutetusta henkilöryhmästä. Ehdotettu säännös ei koske työntekijäin ryhmähenkivakuutusta, jossa vakuutetun jatkoturva on järjestetty toisin.

3. Esityksen organisatoriset ja taloudelliset vaikutukset

Ehdotettujen uusien markkinointia koskevien säännösten johdosta on tarvetta tehostaa vakuutusten markkinoinnin valvontaa. Tästä ei kuitenkaan arvioida aiheutuvan valvontaviranomaisille lisähenkilöstön tarvetta, vaan tehtävät voitaneen hoitaa siirtämällä voimavaroja vakuutusvalvontaan.

Lakiehdotus kaventaa vakuutuksenantajan mahdollisuuksia vedota vakuutuksenottajan sopimuksenvastaiseen menettelyyn ja käyttää vastuuta rajoittavia vakuutusehtoja. Muutosten voidaan arvioida lisäävän jonkin verran vakuutuksenantajien korvausmenoja.

Ehdotuksen toteuttaminen merkitsee myös sitä, että nykyiset vakuutusehdot joudutaan uusimaan. Ehtojen tarkistaminen uuden lain mukaisiksi vaatii huomattavasti työtä. Myös vakuutuksia koskevat esitteet on uusittava. Samoin vakuutuksenantajien henkilökuntaa ja asiamiehiä on koulutettava uudelleen. Muutoksesta aiheutuvat kustannukset saattavat johtaa vakuutusmaksujen korottamiseen. Mahdollinen korotustarve arvioidaan kuitenkin vähäiseksi.

4. Asian valmistelu

Vuonna 1977 asetettiin komitea selvittämään vakuutus sopimuslain uudistamistarvetta. Vakuutus sopimuslakikomitea katsoi vuoden 1977 lopussa jättämässään mietinnössään (vakuutus sopimuslakikomitean mietintö I, 1977:70), että

vakuutusopimuslaki on vanhentunut. Komitea katsoi, että vakuutusopimussuhteen osapuolten oikeudellinen asema vaatii uutta sääntelyä. Tavoitteena tulisi olla nykyisen kaltainen yhtenäinen vakuutusopimuslaki, jossa otetaan erityisesti huomioon kuluttajansuojaan liittyvät näkökohdat.

Oikeusministeriö antoi vuonna 1979 komitealle ohjeet jatkovalmistelua varten. Ohjeet koskivat vahinkovakuutusta. Rinnakkain tämän tehtävän kanssa komitean tuli yhteistyössä muiden pohjoismaiden kanssa valmistella ehdotus henkilövakuutusta koskevien säännösten tarkistamiseksi.

Ruotsin kuluttajavakuutuslain säätäminen vaikutti siihen, että pohjoismainen yhteistyö suuntautui henkilövakuutuslain valmisteluun. Komitean ohjeita tarkistettiin vuonna 1982 siten, että komitean tuli ensiksi valmistella ehdotus henkilövakuutusta koskeviksi säännöksiksi.

Vakuutusopimuslakikomitea päätti työskentelynsä joulukuussa 1983 ja jätti valmistelussa kertyneen aineiston oikeusministeriölle. Tämän jälkeen henkilövakuutuslain valmistelua jatkettiin ministeriössä virkatyönä. Ehdotus henkilövakuutuslaiksi valmistui vuonna 1985 (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 16/1985).

Oikeusministeriö asetti vuonna 1984 työryhmän valmistelevaan ehdotusta vahinkovakuutusta koskeviksi säännöksiksi. Työryhmän tuli välttää tarpeettomia eroja henkilövakuutusta ja vahinkovakuutusta koskevien säännösten välillä. Työryhmä toimi yhteistyössä muiden pohjoismaiden vastaavien selvityselinten kanssa. Työryhmä jätti ehdotuksensa vahinkovakuutuslaiksi vuonna 1988 (oikeusministeriön lainvalmisteluosaston julkaisu 3/1988).

Oikeusministeriö asetti vuonna 1989 työryhmän valmistelevaan tehtyjen ehdotusten ja niistä saatujen lausuntojen pohjalta ehdotukset hallituksen esityksiksi henkilövakuutuslaiksi ja vahinkovakuutuslaiksi. Työryhmän tuli lisäksi selvittää, onko tarkoituksenmukaista yhdistää

ehdotukset yhdeksi laiksi. Työryhmä jätti ehdotuksensa hallituksen esitykseksi vakuutusopimuslaiksi keväällä 1991.

Työryhmän ehdotuksesta pidettiin kuulemistilaisuus oikeusministeriössä kesällä 1991. Lisäksi työmarkkinajärjestöiltä pyydettiin lausunnot ehdotuksen ryhmävakuutusta koskevista säännöksistä.

Laintarkastuskunta antoi 31 päivänä maaliskuuta 1992 lausuntonsa tarkistetusta ehdotuksesta hallituksen esitykseksi vakuutusopimuslaiksi (laintarkastuskunnan lausunto 1/1992). Lausunnossa pidettiin ehdotuksen tavoitteita asianmukaisina ja katsottiin, että ehdotettu laki täyttää asetetut tavoitteet. Sekä vahinkovakuutusta että henkilövakuutusta koskevan yhtenäisen lain säätämistä pidettiin myös onnistuneena ratkaisuna. Lausunnossa tarkasteltiin vakuutusmaksujen pakkoperintää Suomea sitovien kansainvälisten ihmisoikeussopimusten valossa ja ehdotettiin vakuutuksenottajan oikeussuojan parantamista vakuutusmaksujen pakkoperinnässä. Lisäksi laintarkastuskunta ehdotti joitakin lähinnä teknisiä muutoksia lakiehdotukseen.

5. Muita esitykseen vaikuttavia seikkoja

ETA-sopimuksesta aiheutuvien velvoitteiden täyttämiseksi on tuotevastuulakia muutettu mun muassa lisäämällä lakiin uusi 13 a § (99/93), jossa rajoitetaan vakuutuksenantajan takautumisoikeutta eräissä vakuutuksissa. Takautumisoikeutta koskevaan vakuutusopimuslain 25 §:ään on samalla lisätty viittaussäännös (100/93) tuotevastuulain 13 a §:ään. Muutokset eivät ole tulleet voimaan. Voimaantuloajan kohdasta säädetään asetuksella. Tarkoituksena on, että muutokset saatetaan voimaan ETA-sopimuksen voimaan tullessa.

Lakiehdotuksen 75 §:n 1 momentissa on vastaava viittaussäännös tuotevastuulain 13 a §:ään. Säännös on tarpeellinen vain, jos tuotevastuulain muutos tulee voimaan.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Vakuutuslakimäärä

1 luku. Yleisiä säännöksiä

1 §. *Sovellettu la.* Lakiehdotus koskee pykälän 1 momentin mukaan henkilövakuutusta ja vahinkovakuutusta. Henkilövakuutus ja vahinkovakuutus määritellään 2 §:ssä. Osa säännöksistä koskee molempia vakuutusmuotoja ja osa vain joko henkilövakuutusta tai vahinkovakuutusta. Koska kaikki tarjolla olevat vakuutukset ovat joko henkilövakuutuksia tai vahinkovakuutuksia, lakiehdotus koskee 2 momentissa säädettyjä poikkeuksia lukuunottamatta kaikkia vakuutusyhtiöiden ja vakuutusyhdistysten nykyisin tarjoamia vakuutuksia.

Vakuutuksia myönnetään usein yhdistelmänä, joihin voi sisältyä sekä henkilövakuutusosia että vahinkovakuutusosia. Muun muassa matkavakuutus voidaan ottaa matkustajavakuutuksen (henkilövakuutuksen) sekä matkatavara- ja matkavastuuvakuutuksen (vahinkovakuutuksen) yhdistelmänä. Lakiehdotuksen eri vakuutusmuotoja koskevia säännöksiä sovelletaan siten, että kuhunkin yhdistelmävakuutuksen osaan sovelletaan kyseistä vakuutusmuotoa koskevia säännöksiä.

Pykälän 2 momentin mukaan lakiehdotus ei koske lakisääteistä vakuutusta. Lakisääteisellä vakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta, jonka ottaminen perustuu laissa säädettyyn velvollisuuteen. Lakisääteistä vakuutusta koskevassa laissa säädetään yleensä vakuutusturvan keskeisestä sisällöstä sekä sen henkilön oikeuksista, joka on vakuutuksen kohteena tai jonka hyväksi vakuutus on voimassa. Sellaisia lakisääteisiä vakuutuksia, joita ehdotus ei lainkaan koske, ovat esimerkiksi tapaturmavakuutuslain säädännön ja eläkelainsäädännön nojalla otettavat vakuutukset sekä ydinvastuulain ja aluksista aiheutuvista öljyvahingoista johtuvasta vastuusta annetun lain (401/80) nojalla otettavat vakuutukset.

Lakia sovelletaan kuitenkin liikennevakuutuslain ja potilasvahinkolain mukaisiin vakuutuksiin, jollei näissä laeissa toisin säädetä. Sekä liikennevakuutukseen että potilasvakuutukseen sovelletaan esimerkiksi 2 luvun säännöksiä vakuutuksesta annettavista tiedoista sekä vakuutusmaksun suorittamisaikaa koskevaa 38 §:ää, maksun suorittamista pankkiin tai postiin koskevaa 44 §:ää, vakuutusmaksusaatavan

vanhentumista koskevaa 46 §:ää, korvauksen hakijan velvollisuutta antaa selvityksiä koskevaa 69 §:ää ja vääriä tietoja vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen koskevaa 72 §:ää.

Lakiehdotus ei koske jälleenvakuutusta. Jälleenvakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta, jonka vakuutuksenantaja ottaa toiselta vakuutuksenantajalta kattaakseen itse myöntämistään vakuutuksesta (ensivakuutuksesta) johtuvaa vastuutaan.

2 §. *Määritelmät.* Pykälän 1 momentin 1 kohdan mukaan *henkilövakuutuksella* tarkoitetaan vakuutusta, jonka kohteena on luonnollinen henkilö. Nykyisin saatavilla olevista vapaaehtoisista vakuutuksista tällaisia vakuutuksia ovat henkivakuutus, tapaturmavakuutus ja sairausvakuutus. Myös eläkevakuutus on henkivakuutus. Nämä henkilövakuutuksen muodot ovat käsitteinä siinä määrin vakiintuneet, ettei niiden määrittely laissa ole tarpeellista. Laissa oleva määritelmä saattaisi myös tarpeettomasti rajoittaa vakuutusten kehittämistä.

Henkilövakuutuksia myönnetään myös yhdistelmävakuutuksina. Henkivakuutukseen voidaan esimerkiksi liittää oikeus lisäkorvaukseen tapaturmaisen kuoleman sattuessa tai oikeus korvaukseen sairaanhoitokustannuksista. Lakiehdotuksessa on eräitä seikkoja säännelty henkivakuutuksessa eri tavalla kuin sairausvakuutuksessa ja tapaturmavakuutuksessa. Näitä säännöksiä sovelletaan vastaavalla tavalla kuin henkilövakuutuksen ja vahinkovakuutuksen yhdistelmissä siten, että kuhunkin vakuutuksen osaan sovelletaan kyseistä vakuutusmuotoa koskevia säännöksiä.

Momentin 2 kohdan mukaan *vahinkovakuutuksella* tarkoitetaan vakuutusta, joka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaamiseksi.

Esinevahingolla tarkoitetaan säännöksessä samaa kuin vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä. Esinevahinko kohdistuu välittömästi itse esineeseen siten, että esine tuhoutuu, vaurioituu tai häviää. Esinevahingoksi luetaan myös niin sanottu epäsuora esinevahinko kuten työvälineiden vahingoittumisesta aiheutunut ansionmenetys.

Vahingonkorvausvelvollisuuden varalta otettua vakuutusta kutsutaan vastuuvakuutukseksi. Sillä, onko vastuuvakuutuksen kattama korvausvelvollisuus samansisältöinen kuin korva-

usvelvollisuus vahingonkorvauslain tai vahingonkorvausta koskevien yleisten oikeusperiaatteiden mukaan, ei ole merkitystä 2 kohdan soveltamisen kannalta. Vastuuvakuutuksia ovat myös lääkkeiden valmistajan ja maahantuojan ottama lääkevahinkovakuutus sekä terveyden- tai sairaanhoitotoimintaa harjoittavan ottama potilasvahinkolain mukainen potilasvakuutus.

Säännöksessä tarkoitetaan muulla varallisuusvahingolla samaa kuin vahingonkorvauslain 5 luvun 1 §:ssä eli taloudellista vahinkoa, joka ei ole yhteydessä henkilö- tai esinevahinkoon. Tällaisia varallisuusvahinkoja ovat esimerkiksi oikeusturvavakuutuksesta korvattavat oikeudenkäyntikulut sekä keskeytysvakuutuksesta yritykselle korvattava myyntikate.

Momentin 3 kohdan mukaan *vakuutuksenantajalla* tarkoitetaan sitä, joka myöntää vakuutuksia. Vakuutusliikkeen harjoittaminen on Suomessa luvanvarainen elinkeino, josta säädetään vakuutusyhtiölaissa, ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta Suomessa annetussa laissa ja vakuutusyhdistyslaissa. Mainituissa sääöksissä tarkoitetut toimiluvan saaneet vakuutusyhtiöt ja vakuutusyhdistykset saavat myöntää Suomessa vakuutuksia. ETA-sopimuksen voimaantulon jälkeen myös sellainen ulkomainen vakuutusyhtiö, jonka kotimaa on Euroopan talousalueeseen kuuluva valtio, voi eräin edellytyksin myöntää vakuutuksia Suomessa.

Momentin 4 kohdan mukaan *vakuutuksenantajalla* tarkoitetaan sitä, joka on tehnyt vakuutuksenantajan kanssa vakuutussopimuksen. Määritelmä vastaa voimassa olevan lain määritelmää sekä käsitteen vakuutuskäytännössä saamaa sisältöä.

Vakuutukseen perustuva oikeus voidaan joissakin tapauksissa luovuttaa kolmannelle. Esimerkiksi yrityksen omistaja, joka on ottanut henkilökunnalleen henkivakuutuksen, voi yrittäjäyhteydessä luovuttaa uudelle omistajalle myös vakuutuksen. Momentin 4 kohdan mukaan luovutuksensaajaan sovelletaan vakuutuksenottajaa koskevia säännöksiä.

Momentin 5 kohdassa määritellään *vakuutettu*, josta käytetään voimassa olevassa vakuutussopimuksissa nimitystä vakuutuksensaaja. Nimitys ei kuitenkaan ole vakiintunut vakuutuskäytännössä, vaan sen sijasta käytetään yleisesti nimitystä vakuutettu.

Vakuutetulla tarkoitetaan henkivakuutuksessa sitä, joka on vakuutuksen kohteena.

Henkivakuutuksen vakuutettu on henkilö, jonka kuoleman tai elämisen varalta vakuutus on otettu. Tapaturmavakuutuksen vakuutettu on henkilö, jonka tapaturmaisen loukkaantumisen tai kuoleman varalta vakuutus on otettu. Vakuutettuna voi olla vakuutuksenottaja tai muu henkilö. Esimerkiksi vanhemmat voivat ottaa lapselleen ja työnantaja työntekijälleen henkivakuutuksen. Vakuutettu ei aina ole se henkilö, joka on oikeutettu korvaukseen. Henkivakuutuksessa vakuutuksenottaja määrääkin usein erikseen vakuutuskorvauksen saajan eli edunsaajan. Tavallisesti edunsaaja on vakuutetun perheenjäsen.

Vahinkovakuutuksessa vakuutetulla tarkoitetaan sitä, jonka hyväksi vakuutus on voimassa. Vakuutettu on henkilö, jonka omaisuus tai muu etuus on vakuutuksen kohteena. Vahinkovakuutuksessaakin vakuutuksenottaja ja vakuutettu voivat olla eri henkilöitä. Vakuutetun määritelmän kannalta ei vahinkovakuutuksessa ole merkitystä sillä, onko vakuutettu oikeutettu korvaukseen. Paitsi vakuutussopimuksen perusteella henkilö voi omaisuutta koskevassa vakuutuksessa olla vakuutettuna myös suoraan lain perusteella. Nykyisen vakuutussopimuslain 54 §:ssä ja sitä pääosin vastaavassa lakiehdotuksen 62 §:ssä on lueteltu henkilöt, joiden hyväksi omaisuutta koskeva vakuutus voi olla voimassa.

Vastuuvakuutuksessa vakuutettu on henkilö, jonka vahingonkorvausvelvollisuuden varalta vakuutus on otettu. Vahinkoa kärsinyt henkilö ei ole vakuutettu, vaikka hänellä olisi oikeus vaatia vakuutuskorvaus suoraan vakuutuksenantajalta.

Momentin 6 kohdassa määritellään ryhmävakuutus ja ryhmävakuutussopimus. *Ryhmävakuutuksella* tarkoitetaan vakuutusta, jossa vakuutettuina ovat tai voivat olla vakuutuksen ottamista koskevassa sopimuksessa mainitun henkilöryhmän jäsenet. Ryhmävakuutuksen vakuutetut voivat olla määrältään ja henkilöillisyydeltään ennalta tunnettuja tai tuntemattomia. Vakuutetut voivat myös vaihdella vakuutuksen voimassaoloaikana. Ryhmävakuutuksen ottamista koskevaa sopimusta kutsutaan säännöksessä *ryhmävakuutussopimukseksi*. Sen osapuolina ovat vakuutuksenantaja ja ryhmän puolesta toimiva taho. Tavallisesti ryhmävakuutuksen ottaa työnantaja, ryhmää edustava ammattiliitto tai jonkin tilaisuuden järjestäjä. Ryhmävakuutus voi olla joko henkivakuutus tai vahinkovakuutus.

Nykyisen lain henkivakuutusta koskeva määritelmä kattaa myös eläkevakuutuksen. Pykälän 2 momentissa todetaan selvyiden vuoksi, että eläkevakuutusta pidetään henkivakuutuksena.

Pykälän 3 momentin mukaan ryhmävakuutuksena ei pidetä ryhmälle tarjottavaa vakuutusta, jossa vakuutetun on maksettava vakuutusmaksu tai sen osa. Tällaista vakuutusta kutsutaan yleensä ryhmäetuvakuutukseksi. Nimitys ei kuitenkaan ole vakiintunut, vaan ryhmäetuvakuutuksiakin markkinoidaan käytännössä ryhmävakuutuksen nimellä.

Ryhmäetuvakuutus rinnastetaan lakiehdotuksessa yksilölliseen vakuutukseen ja ryhmäetuvakuutuksen vakuutettu yksilöllisen vakuutuksen vakuutuksenottajaan. Yhteisöä, joka on vakuutuksenantajan kanssa sopinut vakuutuksen tarjoamisesta ryhmän jäsenille, ei pidetä vakuutuksenottajana. Yhteisö voi kuitenkin käytännössä vaikuttaa paitsi vakuutusmaksun suuruuteen myös siihen, mistä ajankohdasta lukien vakuutus tulee voimaan ja millaisilla ehdoilla vakuutettu voi liittyä vakuutukseen.

Säännöksen soveltamisen kannalta ei ole merkitystä sillä, maksaako vakuutettu vakuutusmaksun vakuutuksenantajalle suoraan vai yhteisön välityksellä. Jälkimmäisessä tapauksessa saattaa kuitenkin käytännössä syntyä epätietoisuutta siitä, onko yhteisölle maksettu maksu vakuutusmaksu vai osa jäsenmaksua ja onko vakuutus vastaavasti ryhmäetuvakuutus vai ryhmävakuutus. Vakuutus katsotaan momentissa tarkoitetuksi ryhmäetuvakuutukseksi ainoastaan siinä tapauksessa, että kysymyksessä on selkeästi vakuutusmaksun tai sen osan suorittaminen.

Työnantaja voi järjestää työntekijöilleen lakisääteistä eläketurvaa paremmat edut, ja hän voi saattaa tällaisen eläkejärjestelmän työntekijäin eläkelain (395/61) alaiseksi rekisteröimällä sen eläketurvakeskuksessa. Lisäeläketurva voidaan järjestää myös vapaamuotoisella työeläkevakuutuksella. Tällöinkin eläkkeen saamisen ehdot noudattavat pääasiallisesti työntekijäin eläkelain säännöksiä ja eläkkeen määrä saadaan useimmiten sopimuksessa määritellyn kokonaiseläkkeen ja peruseläkkeen erotuksena. Lakisääteisen eläketurvan muuttuessa vuosittain muutetaan vastaavasti myös lisäeläketurvaa.

Jos lisäeläketurva järjestetään vapaamuotoisella työeläkevakuutuksella, vakuutuksenottajana on työnantaja, joka vastaa vakuutuk-

senantajalle myös vakuutusmaksun suorittamisesta. Työnantaja voi kuitenkin periä osan vakuutusmaksusta työntekijältä. Vapaamuotoisen työeläkevakuutuksen erityispiirteet huomioon ottaen ei kuitenkaan olisi tarkoituksenmukaista soveltaa siihen ryhmäetuvakuutusta koskevaa säännöstä, sillä useat lakiehdotuksen yksilöllistä vakuutusta koskevat säännökset soveltuisivat huonosti vapaamuotoiseen työeläkevakuutukseen. Pykälän 4 momentin mukaan vapaamuotoiseen työeläkevakuutukseen sovelletaan lain ryhmävakuutusta koskevia säännöksiä, vaikka työnantaja perisi osan vakuutusmaksusta työntekijältä.

3 §. *Säännösten pakottavuus.* Pykälän 1 momentin mukaan lakiehdotuksen säännökset ovat pakottavia muun vakuutetun tai vakuutuskorvaukseen oikeutetun kuin vakuutuksenottajan osalta. Jos vakuutettu on sama henkilö kuin vakuutuksenottaja, sovelletaan pykälän 2 momenttia. Muita vakuutuskorvaukseen oikeutettuja voivat olla henkilövakuutuksessa lakiehdotuksen 47 §:ssä tarkoitettu edunsaaja tai, jos edunsaajaa ei ole määrätty, kuolinpesän osakas ja 52 §:ssä tarkoitettu panttioikeuden haltija. Vahinkovakuutuksessa muita korvaukseen oikeutettuja voivat olla lakiehdotuksen 63 §:ssä tarkoitettu omaisuuden uusi omistaja ja 67 §:ssä tarkoitettu vahinkoa kärsinyt.

Momentin mukaan sopimusehto, joka poikkeaa lain säännöksistä momentissa tarkoitettun vakuutetun tai vakuutuskorvaukseen oikeutetun vahingoksi, on mitätön. Sopimusehdolla tarkoitetaan jokaista vakuutus sopimukseen liittyvää määräystä riippumatta siitä, missä muodossa tai missä yhteydessä se on annettu tai ilmoitettu. Käytännössä sopimusehtojen pääosan muodostavat vakioimuotoiset vakuutusehdot, joita käytetään yleensä kaikissa kyseistä vakuutusta koskevissa sopimuksissa. Vakiovakuutusehtojen lisäksi momentissa tarkoitettuja sopimusehtoja ovat myös vakuutuskirjaan otetut määräykset tai muutoin yksilöllisesti sovitut ehdot, erilliset suojeluohjeet sekä ryhmävakuutuksessa ryhmävakuutus sopimuksen määräykset.

Momentista seuraa, ettei vakuutus sopimuksen voida ottaa määräystä, joka saattaisi vakuutetun tai muun vakuutuskorvaukseen oikeutetun epäedullisempaan asemaan kuin laissa säädetään. Estettä ei sen sijaan ole sille, että mainitut henkilöt saavat vakuutus sopimuksen perusteella laissa säädettyä paremmat edut.

Sopimusehdon mitättömyys merkitsee sitä, että ehto jää vakuutussuhteessa vaille vaikutusta. Ehdon lainvastaisuudesta ei tarvitse erikseen huomauttaa vakuutuksenantajalle, eikä lainvastaista ehtoa voida tehdä päteväksi nimenomaisella hyväksymiselläkään. Yksittäisen ehdon mitättömyydellä ei normaalisti voida katsoa olevan vaikutusta sopimuksen muuhun sisältöön tai voimassaoloon. Vaikka jokin ehto jää huomioon ottamatta, on vakuutuksen tarkoitus silti usein toteutettavissa soveltamalla tarpeellisilta osin lain pakottavia säännöksiä. Jos vakuutussopimuksessa on useita mitättömiä ehtoja, saattaa kuitenkin syntyä tilanne, jossa vakuutuksen jääminen voimaan muilta osin muuttumattomana ei enää vastaa sille alun perin asetettua tarkoitusta. Tämä voi johtaa koko vakuutuksen raukeamiseen.

Sopimusehto voi olla myös osittain mitätön. Jos esimerkiksi vakuutuksen irtisanomisperusteita laajennetaan koskemaan sellaista vakuutetun menettelyä, joka lakiehdotuksen mukaan ei oikeuta vakuutuksenantajaa irtisanomaan vakuutusta, ehto on mitätön vain lain säännöksiä ankaramman irtisanomisperusteen osalta.

Pykälän 2 momentissa säädetään pakottavuudesta suhteessa vakuutuksenottajaan. Koska momentti ei koske ryhmävakuutusta, lakiehdotus on vakuutuksenottajan osalta tahdonvaltainen ryhmävakuutuksessa. Ryhmävakuutussopimuksessa voidaan sopia vapaasti esimerkiksi vakuutusmaksun suorittamisesta, vakuutuksen irtisanomisesta ja vakuutusmaksun tai muiden sopimusehtojen muuttamisesta. Ryhmävakuutussopimuksessa ei sen sijaan voida määrätä esimerkiksi vakuutustapahtuman aiheuttamisesta tai vakuutetun velvollisuuksien laiminlyönnistä ankarampia seuraamuksia kuin ehdotetussa laissa säädetään. Ryhmävakuutus-sopimuksen osapuolet eivät myöskään saa keskinäisin sopimuksin vapauttaa vakuutuksenantajaa täyttämästä lakiehdotuksen 76 ja 77 §:n mukaista tiedonantovelvollisuutta, koska säännöksissä on kysymys vakuutuksenantajan velvollisuudesta sellaista vakuutettua kohtaan, joka ei ole ryhmävakuutussopimuksen osapuolella.

Lakiehdotus ei kaikissa tapauksissa ole vakuutuksenottajan hyväksi pakottava. Tiettyjen elinkeinonharjoittajien ottamien vakuutusten osalta ehdotetut säännökset ovat tahdonvaltaisia. Säännökset tulevat tällöin sovellettaviksi ainoastaan siinä tapauksessa, ettei vakuutus-sopimuksessa ole toisin sovittu.

Jos vakuutuksenottajana on kuluttaja, laki on ehdotuksen mukaan aina pakottava hänen hyväkseen. Kuluttajalla tarkoitetaan samaa kuin kuluttajansuojalain 1 luvun 4 §:ssä eli henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeitä pääasiallisesti henkilökohtaista tarvettaan varten tai yksityisessä taloudessaan käytettäväksi. Hallituksen esityksessä laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta ja eräksi siihen liittyviksi laeiksi (HE 360/1992 vp) säännöstä ehdotetaan muutettavaksi siten, että kuluttajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä, joka hankkii kulutushyödykkeen pääasiassa muuhun tarkoitukseen kuin harjoittamaansa elinkeinotoimintaa varten.

Lakiehdotus on vastaavasti pakottava, jos vakuutuksenottajana on sellainen elinkeinonharjoittaja, joka huomioon ottaen hänen elinkeinotoimintansa laatu ja laajuus sekä olosuhteet muutoin on vakuutuksenantajan sopijapuolena rinnastettavissa kuluttajaan. Elinkeinonharjoittajalla tarkoitetaan luonnollista henkilöä tai oikeushenkilöä, joka ammattimaisesti, tuloa hankkiakseen tai liikevoittoa saadakseen harjoittaa ammattia, liiketoimintaa tai muuta elinkeinoa.

Tarkoituksena on, että lain pakottavuuden tarjoamaa erityissuojaa saisi sellainen elinkeinonharjoittaja, jonka voidaan katsoa olevan kuten kuluttajankin tiedoiltaan, taidoiltaan ja taloudellisilta edellytyksiltään sopimussuhteen selvästi heikompi osapuoli.

Itsenäisten ammatinharjoittajien asemaa voidaan poikkeuksetta pitää sellaisena, että he kuuluvat momentissa tarkoitettujen kuluttajaan rinnastettavien elinkeinonharjoittajien piiriin. Momenttia sovelletaan pääsääntöisesti myös pienyritysten ottamiin vakuutuksiin. Pienyrityksen toiminnan laatu saattaa kuitenkin joissakin tapauksissa johtaa siihen, ettei yritystä voida pitää momentissa tarkoitettuna elinkeinonharjoittajana. Jos esimerkiksi pienyrityksen toimiala liittyy läheisesti vakuutusalaan ja yrityksellä on alan erityisasiantuntemusta, yritystä voidaan pitää vakuutuksenantajan kanssa siinä määrin tasavertaisena, ettei momenttia sovelleta yritykseen.

Suureksi ja keskisuureksi luokiteltavaa yritystä ei voida pitää momentissa tarkoitettuna kuluttajaan rinnastettavana elinkeinonharjoittajana. Tällaisten yritysten asema on sopimussuhteissa niin vahva, ettei niillä vakuutuksenottajinakaan ole lain pakottavuuden tarjoaman suojan tarvetta.

Pykälän 3 momentissa laajennetaan lakiehdotuksen tahdonvaltaisuutta eräiden vakuutusmuotojen osalta. Tahdonvaltaisuus koskee momentissa mainituissa vakuutuksissa vakuutuksenottajan lisäksi myös vakuutettua ja muuta vakuutuskorvaukseen oikeutettua henkilöä.

Lakiehdotus on tahdonvaltainen luottovakuutuksessa. Luottovakuutuksia ovat niin sanottu asiakasluottovakuutus, joka otetaan vakuutuksenottajan myyntisaamisten varmistamiseksi luottotappioiden varalta sekä niin sanottu takausvakuutus, jossa vakuutuksenantaja ottaa vastattavakseen vakuutuksenottajan sopimusvelvoitteen, kuten esimerkiksi rahavelan, toimitussopimuksen tai urakkasopimuksen täyttämistä.

Jos vakuutuksenottaja on elinkeinonharjoittaja, lakiehdotus on tahdonvaltainen myös merivakuutuksessa, muussa kuljetusvakuutuksessa sekä vakuutuksessa, jonka kohteena on ilma-alus. Merivakuutuksella tarkoitetaan vakuutusta sitä vaaraa vastaan, jolle vakuutettu etuus joutuu alttiiksi merikuljetuksen aikana. Vakuutettuna etuutena voi olla esimerkiksi alus ja sen kuljettama rahti. Muu kuljetusvakuutus käsittää sen vaaran, joka muun kuljetuksen aikana voi kohdata vakuutettua etuutta. Ilma-aluksia ovat moottori- ja purjelentokoneet, helikopterit ja muut ilmakulkuneuvot.

Etenkin kansainvälisessä kuljetuksessa käytetään kansainvälisesti vakiintuneita yhtenäisiä vakuutusehtoja, jotka kaikilta osin eivät vastaa lakiehdotuksen säännöksiä. Momentti mahdollistaa kansainvälisten vakuutusehtojen käyttämisen edelleen elinkeinotoiminnassa. Kuluttajan vahingoksi ei tällöinkään voida poiketa lain pakottavista säännöksistä. Jos kuluttaja ottaa vakuutuksen esimerkiksi muuttotavaroidensa kuljetusta varten tai huvialukselleen taikka yksityiskäyttöön hankkimalleen lentokoneelle, käytetyt vakuutusehdot on muutettava vastaamaan lain hänelle antamaa suojaa.

4 §. *Ryhmävakuutukseen sovellettavat säännökset.* Pykälän ensimmäisessä virkkeessä luetellaan ryhmävakuutukseen sovellettavat säännökset. Näitä ovat kaikki lakiehdotuksen 1 luvun yleiset säännökset. Lain 2 luvun säännöksistä sovelletaan 8 §:ää, joka koskee oikousturvakeinoista annettavia tietoja. Lakiehdotuksen 3 luvun säännöksistä sovelletaan 15, 18 ja 20 §:ää. Näistä 15 §:ssä säädetään perusteista, joiden nojalla vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vahinkovakuutus vakuutuskauden aikana. Ehdotuksen 18 §:ssä säädetään perusteis-

ta, joilla vahinkovakuutuksen vakuutusehtoja voidaan vakuutuskauden aikana muuttaa ja 20 §:ssä vastaavasti henkilövakuutuksen vakuutusehtojen muuttamisen perusteista. Lakiehdotuksen 4 lukua, joka sisältää säännöksiä eräistä vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuuksista ja vakuutuksenantajan vastuun rajoituksista, sovelletaan kaikilta osin myös ryhmävakuutuksessa. Lakiehdotuksen 5 luvusta sovelletaan ryhmävakuutukseen vakuutusmaksun suorittamista pankkiin tai postiin koskevaa 44 §:ää sekä vakuutusmaksusaatavan vanhentumista koskevaa 46 §:ää. Lakiehdotuksen 6 luvun 48-50 §:n edunsaajaa koskevia säännöksiä sekä henkivakuutuksen luovutusta ja panttausta koskevaa 51 §:ää sovelletaan samoin ryhmävakuutuksessa. Lakiehdotuksen 7 luvusta ryhmävakuutukseen sovelletaan ulosmittausta tapaturmavakuutuksessa ja sairausvakuutuksessa koskevaa 55 §:ää ja takaisinsaantia konkurssipesään koskevaa 56 §:ää. Lakiehdotuksen 8 luvun 59 ja 60 §, joissa säädetään monivakuutuksesta sekä 61 §, jossa säädetään pelastamiskustannusten korvaamisesta samoin kuin 9 luvun 67 ja 68 §, joissa säädetään vahinkoa kärsineen oikeudesta korvaukseen vastuuvakuutuksessa, koskevat myös ryhmävakuutusta. Lisäksi tulevat kokonaisuudessaan sovellettaviksi 10 luvun säännökset korvausmenettelystä, 11 luvun säännökset ryhmävakuutuksesta sekä 12 luvun säännökset lain voimaantulosta.

Pykälän toisessa virkkeessä rajoitetaan ensimmäisessä virkkeessä lueteltujen säännösten soveltamista sellaiseen ryhmävakuutukseen, joka on voimassa lyhyen ajan tiettyä tarkoitusta varten. Virkkeen säännös koskee ryhmävakuutusta, joka on voimassa ainoastaan tilapäisen, tiettyyn paikkaan tehtävän käynnin tai enintään kuukauden kestävään toimintaan osallistumisen ajan. Säännöksessä tarkoitettuja ryhmävakuutuksia ovat esimerkiksi yleisötilaisuuden katsojille tai liikuntatapahtuman, retken taikka leirin osanottajille otettu vakuutus. Näihin ryhmävakuutuksiin sovelletaan ainoastaan lain 1 luvun, 2 luvun 8 §:n, 4 luvun, 7 luvun 55 §:n, 8 luvun 59-61 §:n sekä 10 ja 12 luvun säännöksiä.

2 luku. Vakuutuksesta annettavat tiedot

Luvussa säädetään vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuudesta vakuutuksen hakijaa, vakuutuksenottajaa, vakuutettua ja korvauk-

sen hakijaa kohtaan sekä tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seurauksista. Vakuutusten markkinointiin kuluttajille sovelletaan lisäksi kulutushyödykkeiden markkinointia koskevia kuluttajansuojalain säännöksiä. Vakuutusten markkinointiin elinkeinonharjoittajille sovelletaan vastaavasti sopimattomasta menettelystä elinkeinotoiminnassa annettua lakia (1061/78).

Luvun säännöksistä ainoastaan 8 § koskee ryhmävakuutusta. Muilta osin vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuudesta ryhmävakuutuksessa säädetään lakiehdotuksen 11 luvussa.

5 §. *Tiedot ennen sopimuksen päättämistä.* Pykälän 1 momentissa asetetaan vakuutuksenantajalle velvollisuus antaa vakuutuksen hakijalle ennen sopimuksen päättämistä vakuutustarpeen arvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeelliset tiedot. Tarpeellisia ovat esimerkiksi tiedot vakuutuksenantajalla tarjolla olevista vakuutusmuodoista, vakuutusmaksuista ja vakuutusehdoista. Vakuutuksen ottamista harkitsevalle henkilölle on annettava riittävästi tietoja, jotta hän voi arvioida vakuutuksen tarkoituksenmukaisuutta, verrata tarjolla olevia vaihtoehtoja ja saada oikean käsityksen vakuutusturvan kattavuudesta.

Momentissa ei säädetä lähemmin siitä, millä tavalla ja missä yhteydessä tietoja on annettava, eikä siitä, kuinka yksityiskohtaisia tietoja kulloinkin on annettava. Vakuutusten merkitys, sisältö ja vakuutuksen ottamistilanteet vaihtelevat niin paljon, ettei täsmällisiä vaatimuksia tältä osin voida asettaa. Hakijan tiedon tarve esimerkiksi yksilöllisessä eläkevakuutuksessa eroaa olennaisesti tiedon tarpeesta lyhytaikaisessa matkavakuutuksessa tai pakollisessa liikennevakuutuksessa. Tiedonantovelvollisuuden täyttämistapa ja tietojen sisältö yksittäistapauksessa ovat näin ollen riippuvaisia vakuutuksen laadusta ja vakuutuksen ottamiseen liittyvistä olosuhteista.

Pelkkien vakiovakuutusehtojen luovuttaminen ei riitä täyttämään tiedonantovelvollisuutta. Henkilökohtaista suullista tiedottamista ei kuitenkaan edellytetä. Yleensä voidaan pitää riittävänä, että hakijalle luovutetaan kirjallista aineistoa, jossa selkeästi ja tarvittaessa esimerkkien avulla havainnollistaen tuodaan esille momentissa edellytetyt tiedot.

Momentissa ei edellytetä, että vakuutuksen hakijan päätöksenteon tueksi tarkoitettut tiedot olisi kerrottava myös yleisölle suunnatussa markkinoinnissa. Vakuutuksenantajan on kui-

tenkin huolehdittava siitä, että tiedot annetaan hakijalle jossakin vaiheessa ennen sopimuksen päättämistä. Jos tietoja olosuhteista johtuen ei ole mahdollista antaa henkilökohtaisesti, vakuutuksenantajan on huolehdittava siitä, että tiedot ovat ennen sopimuksen päättämistä olleet helposti hakijan saatavilla.

Eräissä tapauksissa vakuutus voidaan ottaa olematta yhteydessä vakuutuksenantajaan. Matkavakuutuksen voi ottaa automaattista tai täyttämällä matkatoimistoissa ja pankeissa saatavilla oleva pankkisiirtolomake ja maksamalla lomakkeessa mainittu vakuutusmaksu. Luottokorttisopimukseen voi sisältyä vakuutus, joka tulee voimaan luottokorttisopimuksen tekemisellä. Vakuutuksenantaja voi täyttää tiedonantovelvollisuutensa matkavakuutuksen osalta esimerkiksi toimittamalla tarpeelliset tiedot sisältäviä esitteitä paikkoihin, joissa matkavakuutuksen voi ottaa. Luottokorttiin liittyvän vakuutuksen osalta voidaan vastavia esitteitä luovuttaa luottokorttihakemuskavakkeiden välittäjälle toimitettavaksi edelleen luottokortin hakijalle.

Vakuutuksenantaja voi myös tarjota vakuutusta suoramarkkinoinnissa siten, että markkinoinnin vastaanottaja voi ottaa vakuutuksen suoraan lähetetyn aineiston perusteella. Markkinointiaineistoon on sisällytettävä myös momentissa tarkoitettut tiedot.

Momentin mukaan vakuutuksen hakijalle on annettava hänen vakuutustarpeensa arvioimiseksi tarpeelliset tiedot. Tämä merkitsee yleensä sen selvittämistä, johtaako tarjottu vakuutus päällekkäiseen vakuutusturvaan hakijalla jo olevien vakuutusten kanssa. Henkilövakuutuksessa on tässä yhteydessä esimerkiksi kiinnitettävä huomiota siihen, kuuluko hakija jonkin yleisen ryhmävakuutuksen, kuten esimerkiksi työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen piiriin. Vahinkovakuutuksessa voi olla aiheellista tuoda esiin esimerkiksi se, että laajaan kotivakuukseen voi sisältyä myös matkatavaravakuutus tai yksityistapaturmavakuutus, jolloin erilliset vastaavat vakuutukset voivat olla tarpeettomia. Jos vakuutusta tarjotaan olosuhteissa, joissa hakijalla ei ole mahdollisuutta keskustella vakuutuksenantajan edustajan kanssa, vakuutustarpeen arvioimiseksi tarpeellisia tietoja voidaan antaa markkinointiaineistossa tavanomaista tarvetta kuvaavina esimerkkeinä.

Vakuutuksen hakijalle on lisäksi annettava vakuutuksen valitsemiseksi tarpeelliset tiedot. Tältä osin on selvittettävä vakuutuksenantajalla

tarjolla olevia vakuutusmuotoja, niiden maksuja ja ehtoja. Vakuutusmaksujen osalta voi olla tarpeen esimerkiksi sen selvittäminen, miten valinnaiset omavastuumäärät tai korvauspiirit vaikuttavat vakuutusmaksuun. Vakuutusehdoista on tarpeen selvittää esimerkiksi vakuutusturvan sisältö, keskeiset korvausperusteet, vakuutuksen irtisanominen tai muu lakkaaminen sekä seikat, jotka ehtojen mukaan voivat johtaa korvauksen alentamiseen tai epäämiseen. Henkilövakuutuksesta tulee lisäksi selvittää mahdollisen säästöosuuden (takaisinostoarvo) kertyminen, vakuutuksen mahdollinen tuotto, mahdollisuudet muuttaa sopimusta ja maksujen lopettamisen seuraamukset. Eläkevakuutuksen hakijalle tulee ilmoittaa vakuutusehdosta, jonka mukaan suoritetuista vakuutusmaksuista ei voi saada palautusta, jos vakuutus päättyy ennen eläkeikää.

Vakuutuksenantajan ei tarvitse antaa tietoja muiden vakuutuksenantajien vastaavista vakuutuksista. Jos vertailevia tietoja kuitenkin annetaan, vertailun on oltava niin kattava, ettei hakijalle synny harhaanjohtavaa kuvaa vakuutusten keskinäisestä edullisuudesta.

Tietoja annettaessa on kiinnitettävä huomiota myös vakuutusturvan olennaisiin rajoituksiin. Vakuutusturvan rajoituksilla tarkoitetaan paitsi vakuutusehdoissa erikseen rajoituksina mainittuja, korvauspiirin ulkopuolelle jääviä vahinkoja myös muita ehtomääräyksiä, jotka käytännössä merkitsevät vakuutusturvan rajoittamista siitä, mitä vakuutuksen hakija yleensä saattaa kyseiseltä vakuutukselta odottaa. Tällainen rajoitus voi olla esimerkiksi vastuuvakuutuksesta korvattavan vahingon määritelmä. Nykyisin käytössä olevien vakuutusehtojen mukaan vastuuvakuutuksesta korvataan yleensä vain henkilö- ja esinevahingot, joista vakuutuksenottaja on voimassa olevan oikeuden mukaan korvausvastuussa. Ehto rajaa vastuuvakuutuksen ulkopuolelle tapahtumia, jotka vakuutuksen hakija voimassa olevaa oikeutta lähemmin tuntematta saattaa olettaa kuuluvan vakuutuksesta korvattavien vahinkojen piiriin. Ehdon merkitys on tämän takia selvitettävä vakuutuksen hakijalle.

Rajoituksen olennaisuus arvioidaan sen mukaan, mitä tavallisen vakuutusta harkitsevan henkilön voidaan olettaa pitävän kyseisessä vakuutuksessa tärkeänä. Hakijan yksilöllisiin olosuhteisiin on kiinnitettävä huomiota silloin, kun vakuutuksen ottaminen perustuu vakuu-

tuksen hakijan ja vakuutuksenantajan edustajan välisiin keskusteluihin.

Vakuutusturvan olennaisena rajoituksena voidaan pitää esimerkiksi eräissä vastuuvakuutuksissa olevaa niin sanottua haltuun uskotun omaisuuden rajoitusehtoa. Sen mukaan vakuutuksesta ei korvata muun muassa lainatulle tai säilytettävänä olevalle omaisuudelle aiheutettua vahinkoa. Olennainen rajoitus on myös oikeusturvavakuutuksen ehto, jonka mukaan vakuutetun ansiotoimintaan liittyvät asiat jäävät korvauspiirin ulkopuolelle. Samoin koti- ja matkatavaravakuutuksissa tavanomaista ehtoa, jonka mukaan kadonnutta tai unohtunutta omaisuutta ei korvata, voidaan pitää olennaisena rajoituksena.

Tietoja on annettava myös liikennevakuutuksen ja potilasvakuutuksen hakijalle. Ainakin vakuutuksen keskeisen sisällön tunteminen jo ennakolta voi olla hakijalle tarpeen, vaikka hän on velvollinen ottamaan vakuutuksen. Esimerkiksi potilasvakuutuksen hakijalle tieto siitä, että vakuutuksesta korvataan ainoastaan henkilövahinkoja, voi olla tärkeä mahdollisen lisävakuuttamistarpeen arvioimiseksi.

Pykälän 2 momentissa säädetään poikkeus tiedonantovelvollisuudesta. Tietoja ei momentin mukaan tarvitse antaa, jos vakuutuksen hakija ei halua tietoja tai niiden antaminen tuottaisi kohtuutonta hankaluutta.

Vakuutuksenantajan on annettava 1 momentissa tarkoitettut tiedot oma-aloitteisesti. Sitä, ettei hakija pyydä tietoja, ei voida pitää osoituksena siitä, ettei hän halua tietoja. Jos hakija nimenomaisesti ilmoittaa, ettei tarvitse tai halua tietoja, ne voidaan jättää antamatta.

Tietojen antamisen voidaan katsoa tuottavan kohtuutonta hankaluutta esimerkiksi silloin, kun vakuutuksen hakija lähettää vakuutushakemuksen postitse vakuutuksenantajalle ilmaisenä tarkoituksenaan saada hakemuksessa yksilöity vakuutus viivytyksettä voimaan. Vakuutuksenantajan ei tällöin tarvitse ryhtyä tavoittamaan hakijaa voidakseen antaa hänelle 1 momentissa tarkoitettuja tietoja.

EY:n kolmannessa vahinkovakuutusdirektiivissä ja kolmannessa henkivakuutusdirektiivissä on yksityiskohtaisia säännöksiä vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuudesta. Pykälän 3 momentin nojalla vastaavat yksityiskohtaiset säännökset voidaan Suomessa tarvittaessa antaa asetuksella.

6 §. *Eräiden asiakirjojen antaminen.* Pykälän 1 momentissa säädetään asiakirjoista, jotka

vakuutuksenantajan on vakuutus sopimuksen päättämisen jälkeen annettava vakuutuksenottajalle. Vakuutus sopimuksen päättämisen ajankohta määräytyy oikeustoimilain sopimuksen tekemistä koskevien säännösten nojalla.

Vakuutuksenottajalle annettavat asiakirjat ovat vakuutus kirja ja vakuutusehdot. *Vakuutus kirjalla* tarkoitetaan asiakirjaa, johon on merkitty sopimuksen keskeinen sisältö. Vakuutus kirjaan on otettava sopimuksen yksilöimiseksi tarpeelliset tiedot kuten tiedot sopimuksen osapuolista, vakuutus muodosta, vakuutuksen voimassaolosta ja vakuutus maksusta tai sen määräytymisperusteista. Vakuutuksen sisällöstä riippuen vakuutus kirjassa on mainittava myös mahdollinen muu vakuutettu, edunsaaja ja vakuutus määrä. Jos osapuolet ovat sopineet muista erillisiin vakuutusehtoihin sisällyttämistä ehdoista, myös nämä ehdot on otettava vakuutus kirjaan.

Vakuutus kirjan toimittamisen yhteydessä vakuutuksenottajalle on annettava myös vakuutusehdot, jotka sisältävät yksityiskohtaiset tiedot vakuutuksen sisällöstä sekä sopimuksen osapuolten oikeuksista ja velvollisuuksista.

Asiakirjat on momentin mukaan annettava ilman aiheetonta viivytystä. Käytännössä asiakirjat voidaan usein toimittaa samassa yhteydessä, kun vakuutuksenantaja ilmoittaa vakuutushakemuksen hyväksymisestä. Aiheellisesti asiakirjat voivat viipyä esimerkiksi silloin, kun vakuutuksenantajalla ei ole sopimusta tehtäessä ollut käytettävissään kaikkia sopimuksessa tarvittavia tietoja. Asiakirjat on tällöin toimitettava viivytyksettä tietojen saamisen jälkeen.

Asiakirjojen toimittaminen jälkikäteen ei yleensä tule kysymykseen esimerkiksi matkavakuutuksessa, joka voidaan ottaa juuri ennen matkaa ja hyvin lyhyeksi ajaksi. Vakuutuksenantajan on tällaisissa vakuutuksissa järjestettävä toimintansa siten, että vakuutuksenottaja saa vakuutus kirjan jo vakuutuksen ottaessaan ja että myös vakuutusehdot ovat samalla hänen saatavillaan.

Vakuutuksenantaja voi henkilö vakuutuksen ehdoissa varata itselleen oikeuden muuttaa vakuutusaikana vakuutus maksua tai muita sopimusehtoja. Tästä oikeudesta on pykälän 2 momentin mukaan oltava merkintä myös vakuutus kirjassa. Lakiehdotuksen 20 §:ssä säädetään henkilö vakuutuksen vakuutus maksun tai muiden sopimusehtojen muuttamista vakuutusaikana koskevista rajoituksista ja edellytyksistä sekä muutoksista ilmoittamisesta.

7 §. *Tiedot vakuutuksen voimassaoloaikana.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajan on lähetettävä vakuutuksen voimassaoloaikana vakuutuksenottajalle vuosittain tiedot vakuutus määrästä ja muista sellaisista seikoista, joilla on vakuutuksenottajalle ilmeistä merkitystä. Muita ilmeisen merkityksellisiä seikkoja ovat esimerkiksi tiedot omavastuun määrästä, henkilö vakuutuksen mahdollisesta säästöosuudesta eli takaisnostoarvosta ja edunsaajamääräyksestä. Yhdistelmä vakuutuksissa voidaan ilmeisen merkityksellisenä pitää tietoa siitä, mitä vakuutus muotoja yhdistelmään sisältyy. Tiedot on lähetettävä siinäkin tapauksessa, ettei vakuutus määrässä tai muissa tiedotettavissa seikoissa ole tapahtunut muutoksia.

Vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen vakuutuksenantajalla on tiedonantovelvollisuus sitä kohtaan, jolla on oikeus vaatia korvausta vakuutuksenantajalta. Näitä henkilöitä ovat muun muassa vakuutettu, edunsaaja ja eräissä tapauksissa vastuu vakuutuksessa vahinkoa kärsinyt. Vakuutuksenantajan on annettava tietoja esimerkiksi vakuutuksen sisällöstä ja korvauksen hakemismenettelystä.

Pykälän 2 momentin mukaan asetuksella voidaan tavittaessa antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä tietoja vakuutuksenantajan on annettava vakuutuksenottajalle vakuutuksen voimassaoloaikana. Säännös on tarpeen edellä 5 §:n 3 momentin perusteluissa mainitusta syystä.

8 §. *Tieto oikeusturvakeinoista.* Vakuutuksenantajan on pykälän mukaan annettava vakuutusta koskevassa päätöksessään tietoja päätökseen tyytymättömän käytettävissä olevista oikeusturvakeinoista. Pykälää sovelletaan myös ryhmä vakuutukseen.

Pykälässä tarkoitettuja päätöksiä ovat korvaushakemuksen johdosta annettavien päätösten ohella esimerkiksi vakuutuksen irtisanomisista ja vakuutus maksun tai muiden sopimusehtojen muuttamista vakuutus kauden aikana koskevat päätökset.

Päätöksestä on käytävä ilmi, voidaanko asia saattaa tuomioistuimen, kuluttajavalituslautakunnan tai muun vastaavan elimen käsiteltäväksi. Muita vastaavia elimiä ovat esimerkiksi potilas vahinkolautakunta, kuluttajaviraston ja Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton väliin sopimukseen perustuva vakuutus lautakunta sekä liikenne vakuutuksia myöntävien vakuutuksenantajien perustama liikenne vahinkoasiain korvaus lautakunta. Eräät vakuutus yhtiöt

ovat perustaneet omia oikaisuelimiään, jotka korvauksen hakijan pyynnöstä voivat käsitellä ja ratkaista uudelleen yhtiossa tehdyn päätöksen. Tällaisen elimen ilmoittaminen yksinomaisena tai ensisijaisena oikaisukeinona ei täytä säännöksessä asetettua tiedonantovelvollisuutta.

Päätöksestä tulee ilmetä myös toimenpiteiden toteuttamiseksi tarpeelliset ohjeet, jotta asianomainen osaa kääntyä oikeuksiaan menettämättä oikean viranomaisen tai muun elimen puoleen. Tuomioistuimen osalta tulee esimerkiksi mainita lakiehdotuksen 74 §:ssä säädetty kanne aika sekä oikeus nostaa kanne myös kantajan kotipaikan tuomioistuimessa. Muun viranomaisen ja elimen osalta tulee ilmoittaa mahdolliset toimivallan tai toimialan rajoitukset sekä muutoshakemuksen tai valituksen tekemiselle mahdollisesti asetettu määräaika tai muutovaatimus.

Tietoa oikeusturvakeinoista ei säännöksen mukaan tarvitse antaa, jos se on olosuhteisiin nähden ilmeisen tarpeetonta. Tiedon antaminen on ilmeisen tarpeetonta, jos korvauspäätös on korvaushakemuksen mukainen tai jos poikkeama on niin vähäinen, että sen voidaan katsoa olevan hakijalle merkityksetön.

9 §. *Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista.* Pykälän 1 momentti koskee vakuutusta markkinoitaessa annettuja tietoja. Markkinoinnilla tarkoitetaan samaa kuin kuluttajansuojalain 1 luvun 1 §:ssä. Markkinointikäsite on siten ymmärrettävä laajasti. Markkinointia ovat vakuutusten tarjonta, myynti, mainonta ja muu myynninedistämistoiminta. Myös suullisesti esimerkiksi sopimusneuvottelujen yhteydessä vakuutuksesta annetut tiedot kuuluvat markkinoinnin piiriin. Säännös koskee paitsi yksittäisen vakuutuksenantajan toteuttamaa tai tilaamaa markkinointia myös vakuutuksenantajien järjestön tai muun yhteenliittymän markkinointia.

Sekä vakuutuksenantajan että sen edustajan antamat tiedot ovat merkityksellisiä syntyneen sopimuksen sisällön kannalta. Vakuutuksenantajan edustajalla tarkoitetaan henkilöä, jolla on asemansa tai nimenomaisen tehtävänmäärityksen taikka toimeksiannon perusteella kelpoisuus antaa tietoja vakuutuksesta vakuutuksenantajan lukuun. Tällainen kelpoisuus on kaikilla vakuutuksenantajan myyntiorganisaatioon kuuluvilla henkilöillä riippumatta siitä, ovatko he päätoimisesti vakuutuksenantajan palveluksessa vai sivutoimisia asiamiehiä. Esi-

merkiksi matkatoimistovirkailijalla on kelpoisuus antaa tietoja tarjoamastaan matkavakuutuksesta. Samoin automyyjän tarjoamastaan autovakuutuksesta antamat tiedot ovat merkityksellisiä sopimuksen sisältöä arvioitaessa. Edustajalla voi olla kelpoisuus antaa tietoja vakuutuksesta, vaikka hänellä ei olisi oikeutta tehdä vakuutussopimuksia vakuutuksenantajan puolesta.

Vakuutuksenantajan tai sen edustajan on annettava vakuutuksesta riittävät ja oikeat tiedot. Jos vakuutuksenottajalle ei anneta tarpeellisia tietoja vakuutuksesta muusta kuin 5 §:n 2 momentissa mainitusta syystä tai jos annetut tiedot ovat puutteellisia, virheellisiä tai harhaanjohtavia, katsotaan vakuutussopimuksen olevan voimassa sen sisältöisenä kuin vakuutuksenottajalla oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää. Tarpeellisiksi tiedoiksi katsotaan 5 §:n 1 momentissa tarkoitetut tiedot. Jos vakuutuksenottajalle ei esimerkiksi ole ilmoitettu olennaista rajoitusehtoa, sopimuksen voidaan katsoa syntyneen ilman tätä ehtoa. Virheelliset tai harhaanjohtavat tiedot voivat koskea myös seikkaa, joka ei kuulu 5 §:n 1 momentin mukaisen tiedonantovelvollisuuden piiriin.

Vakuutuksenottajan aiheellisen käsityksen arvioinnin tulee perustua objektiivisiin näkökohtiin. Lähtökohtana on sen arviointi, mihin käsitykseen tavallinen vakuutuksen hakija kyseisessä tilanteessa perustellusti voi päätyä. Jos vakuutuksenottajalle syntynyt väärä käsitys johtuu esimerkiksi siitä, ettei hän ollut kohtuullisen huolellisesti perehtynyt saamiinsa tietoihin, hän ei voi vedota säännöksen. Vakuutuksenottaja ei myöskään voi vedota markkinointitietoon, jonka hän tiesi virheelliseksi. Vakuutuksenantaja voi sopimuksen päättämisaikakohtaan saakka oikaista markkinoinnissa mahdollisesti olleet virheelliset tiedot ja täydentää puutteelliset tiedot. Jos tietoa ei ole oikaistu suoraan vakuutuksenottajalle, vakuutuksenantajan on tarvittaessa voitava osoittaa, että muulla tavoin tehty oikaisu on ennen sopimuksen päättämistä tavoittanut myös asianomaisen vakuutuksenottajan.

Arvioinnissa voidaan poikkeuksellisesti nojautua myös subjektiivisiin seikkoihin, jotka vakuutuksenantajan tai sen edustajan on otettava huomioon, mikäli ne ovat tai niiden pitäisi olla vakuutuksenantajan tai edustajan tiedossa. Esimerkiksi vakuutuksenottajan iän tai muun havaittavan syyn takia puutteellinen kyky ym-

märtää saamaansa tietoa voidaan ottaa arvioinnissa huomioon. Jos toisaalta vakuutus-
senottajalla on vakuutusalan erityistuntemusta,
voidaan ottaa huomioon paitsi se, mitä hän
tiesi, myös se, mitä hänen olisi asiantuntemuk-
sensa perusteella pitänyt tietää. Voidaan esi-
merkiksi edellyttää, että vakuutuskäytäntöä hy-
vin tuntevan henkilön olisi pitänyt ymmärtää
oikein vakuutuksen sisältö, vaikka vakuutusesi-
te objektiivisesti arvioiden antaisikin siitä har-
haanjohtavan kuvan.

Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tie-
doista ei edellytä vakuutuksenantajan tai sen
edustajan tuottamusta. Sopimus voi saada va-
kuutuksenantajan tarkoitusta vastaamattoman
sisällön, vaikka kukaan vakuutuksenantajan
puolella ei ole menetellyt huolimattomasti. Va-
kuutuksenantajan vastuu on tältä osin saman-
lainen kuin myyjän vastuu tavaraa markkinoi-
taessa annetuista tiedoista kauppalaan ja kulut-
tajansuojalain mukaan.

Pykälän 2 momentti koskee vakuutuksesta
sen voimassaoloaikana annettuja tietoja. Pykä-
län 1 momenttia sovelletaan vastaavasti, jos
vakuutuksenottajalle on sopimuksen päättämi-
sen jälkeen annettu vakuutuksesta puutteellisia,
virheellisiä tai harhaanjohtavia tietoja, joiden
voidaan katsoa vaikuttaneen vakuutuksenotta-
jan menettelyyn. Tiedon voidaan katsoa vai-
kuttaneen vakuutuksenottajan menettelyyn esi-
merkiksi silloin, kun hän jättää ottamatta
harkitsemansa lisävakuutuksen saatuaan voi-
massa olevan vakuutuksen korvauspiiristä vää-
rän tiedon.

Momentin toisen virkkeen mukaan ensim-
mäisen virkkeen säännös ei kuitenkaan koske
tietoja, jotka vakuutuksenantaja tai sen edus-
taja on vakuutustapahtuman sattumisen jäl-
keen antanut tulevasta korvauksesta. Korvauk-
sen hakijalle mahdollisesti annetut ennakkotie-
dot korvausmäärästä tai korvauksen suoritta-
mistavasta eivät vaikuta vakuutuksenantajan
suoritusvelvollisuuteen. Jos vakuutuksenanta-
jan tai sen edustajan menettely on aiheuttanut
vakuutuksenottajalle vahinkoa, vakuutuk-
senantaja voi kuitenkin joutua vastuuseen va-
hingosta. Mahdollinen korvausvastuu ratkais-
taan vahingonkorvausta sopimussuhteessa kos-
kevien yleisten oikeusperiaatteiden mukaisesti.

Jos vakuutuksenantaja on menetellyt mark-
kinoinnissaan lainvastaisesti, myös sopimusoi-
keuden yleiset oikeusperiaatteet voivat tulla
sovellettaviksi. Niiden nojalla vakuutuksenot-
tajalle voi syntyä oikeus purkaa vakuutussopi-

mus ja saada mahdollisesti maksetut vakuutus-
maksut takaisin. Toisaalta vakuutuksenottajal-
le voi syntyä velvollisuus ilmoittaa vakuutuk-
senantajalle, jos hän sopimuksen tekemisen
jälkeen havaitsee markkinointitiedot virheelli-
siksi tai harhaanjohtaviksi. Ilmoituksen laimin-
lyönti voi johtaa siihen, että vakuutuksenotta-
jan katsotaan hyväksyneen sopimuksen vakuu-
tusehtojen mukaisena. Jos vakuutuksenottaja
reklamoi, hän säilyttää oikeutensa vedota
markkinoinnissa annettuihin tietoihin.

3 luku. Vakuutuksen voimassaolo ja sopimuksen muuttaminen

10 §. *Perusteet henkilövakuutuksen myöntämi-
selle.* Pykälän mukaan vakuutuksenantaja kan-
taa riskin vakuutushakemuksen antamisen tai
lähettämisen jälkeen sattuneesta vakuutusta-
pahtumasta tai terveydentilan huonontumisesta.
Vakuutuksenantaja ei saa hylätä hakemusta
eikä korotaa vakuutusmaksua sillä perusteella,
että vakuutustapahtuma on sattunut tai sen
henkilön, jonka hengelle tai terveydelle vakuu-
tusta haetaan, terveydentila on huonontunut
pykälässä mainitun ajankohdan jälkeen.

Lähtetämisajankohdaksi katsotaan se ajan-
kohta, jolloin hakemus on jätetty postin kulje-
tettavaksi. Jos päiväys ei käy ilmi postileimasta
tai jos hakija väittää, että hän on jättänyt
hakemuksen postin kuljetettavaksi ennen pos-
tileimaan merkittyä päivämäärää, hänen on
esitettävä tästä luotettava selvitys.

Pykälä ei koske tilannetta, jossa vakuutuk-
senantaja on tehnyt yksilöidyn henkilövakuu-
tusta koskevan kirjallisen tarjouksen. Tällai-
seen tarjoukseen sovelletaan tarjouksen sito-
vuutta koskevaa oikeustoimilain 3 §:n 2 mo-
menttia. Vakuutuksenantaja ei voi peruuttaa
tarjoustaan sinä aikana, jonka tarjous sitoo
sitä, vaikka tarjouksen vastaanottajan tervey-
dentila olisi vakuutusteknisesti merkittävällä
tavalla heikentynyt tarjouksen vastaanottami-
sen jälkeen.

Pykälässä ei ole yleistä säännöstä siitä, millä
perusteella vakuutuksenantaja voi hylätä va-
kuutushakemuksen. Käytännössä hylkäyspe-
rusteet ovat pääsääntöisesti vakuutusteknisiä,
esimerkiksi sen henkilön, jolle vakuutusta hae-
taan, terveydentila on jo hakemusajankohtana
ollut niin huono, että vakuutusta ei sen takia
voida myöntää.

Säännös ei estä vakuutuksenantajaa hylkää-

mästä vakuutushakemusta tai korottamasta vakuutusmaksua siitä, mitä se hakemuksen mukaan olisi ollut, muun hakemuksen lähettämisen tai antamisen jälkeen syntyneen perusteen kuin terveydentilan huonontumisen takia. Jos henkilö, jolle vakuutusta haetaan, esimerkiksi siirtyy vakuutushakemuksen antamisen jälkeen vaarallisempaan ammattiin tai muuttaa vakuutusteknisessä mielessä vaarallisemmalle asuinpaikalle, voidaan tällainen henkilöön liittyvä muutos ottaa hakemusta käsiteltäessä huomioon. Vaaran lisääntymisestä vakuutuksen myöntämisen jälkeen säädetään 27 §:ssä.

Pykälä ei estä vakuutuksenantajaa vaatimasta vakuutushakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen pykälässä tarkoitettua henkilön terveydentilaa koskevia selvityksiä eikä suorittamasta hänen terveydentilaansa koskevia tutkimuksia. Kaikki näin selville saadut hakemusajankohdan terveydentilaa koskevat tiedot voidaan ottaa huomioon vakuutushakemusta käsiteltäessä. Selvityksissä tai tutkimuksissa ilmi tullutta hakemusajankohdan jälkeen sattunutta terveydentilan huonontumista ei kuitenkaan saa ottaa huomioon. Jos terveydentila on huonontunut hakemuksen käsittelyn aikana vanhan piilevän sairauden johdosta, ei huonontumista saa ottaa huomioon vakuutuksesta päätettäessä, ellei sairaus ole ollut havaittavissa jo hakemusta annettaessa tai lähetettäessä.

Jos vakuutuksen hakija muuttaa hakemustaan siten, että vakuutuksenantajan vastuu kasvaa aikaisempaan hakemukseen verrattuna, muutettua hakemusta on käsiteltävä uutena vakuutushakemuksena. Aikaisemman hakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen tapahtunut terveydentilan huonontuminen voidaan tässä tapauksessa ottaa huomioon muutettua hakemusta käsiteltäessä. Muutettua hakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen sattunutta terveydentilan huonontumista ei sen sijaan voida ottaa huomioon. Jos muutettu hakemus ei merkitse vakuutuksenantajan vastuun lisääntymistä aikaisempaan hakemukseen verrattuna, alkuperäisen hakemuksen antamistai lähettämisajankohta on ratkaiseva eikä sen jälkeen sattunutta terveydentilan huonontumista voida ottaa huomioon hakemusta käsiteltäessä.

Pykälän mukaan vakuutuksenantaja ei saa hylätä vakuutushakemusta sillä perusteella, että vakuutustapahtuma on sattunut. Vakuutuksenantaja ei voi kieltäytyä vakuutuksen myöntämisestä sillä perusteella, että henkilö, jolle

vakuutus olisi ilmeisesti myönnetty ilman lisäselvitystä tavanomaisin ehdoin, kuolee tai sairastuu ennen asian ratkaisemista. Jos vakuutuksenantaja ei sen henkilön kuoleman takia, jolle vakuutusta on haettu, voi hankkia kaikkia vakuutuksesta päättämiseen tarvittavia tietoja, esimerkiksi riittävää selvitystä mainitun henkilön terveydentilasta, edellytykset sopimuksen syntymiselle kuitenkin puuttuvat ja vakuutuksenantaja voi kieltäytyä vakuutuksen myöntämisestä.

Jos vakuutuksen hakija on kuollut sen jälkeen, kun hän on hakenut itselleen vakuutusta kuoleman varalta, vakuutus sopimuksen katsotaan syntyvän vakuutuksenantajan ja hakijan kuolinpesän välille. Jos vakuutuksenantaja olisi myöntänyt vakuutuksen ainoastaan normaalia tiukemmin ehdoin, vakuutuksenantaja ei kuitenkaan ole velvollinen myöntämään vakuutusta, jos se voi osoittaa, että hakija ei olisi hyväksynyt tarjousta, jollei olisi kuollut.

Jos vakuutuksen hakija ei ole kuollut, hän voi vakuutustapahtuman satuttua yleensä itse päättää tarjotun vakuutuksen hyväksymisestä tai hylkäämisestä. Jos vakuutuksenantaja ei voi näyttää toteen, että vakuutuksen hakija ei olisi hyväksynyt tarjousta siinä tapauksessa, että vakuutustapahtumaa ei olisi sattunut, vakuutuksenantaja joutuu myöntämään vakuutuksen.

11 §. *Vastuun alkaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajan vastuu alkaa, kun toinen sopijapuoli on antanut tai lähettänyt hyväksyvän vastauksen toisen sopijapuolen tekemään tarjoukseen. Jos vakuutuksen hakija on lähettänyt hakemuksen vakuutuksenantajalle, vakuutus tulee voimaan, kun vakuutuksenantaja on lähettänyt hyväksyvän vastauksen hakemukseen. Jos vakuutuksenantaja on esimerkiksi suoramarkkinoinnissa tehnyt tarjouksen vakuutuksen ottamisesta, vakuutus tulee vastaavasti voimaan, kun vakuutuksenottaja on lähettänyt hyväksyvän vastauksensa vakuutuksenantajan tarjoukseen.

Jos vakuutuksenantajan vastaus vakuutushakemukseen poikkeaa siinä määrin hakemuksesta, että sitä voidaan pitää oikeustoimilain 6 §:n 1 momentin mukaisesti uutena tarjouksena, vakuutus tulee voimaan, kun vakuutuksen hakija antaa tai lähettää hyväksyvän vastauksensa. Hyväksyväksi vastaukseksi katsotaan myös maksun suorittaminen vakuutuksenantajan tarjoukseen liitettyllä maksulipulla. Maksulipun käsite määritellään pykälän 3 momentissa. La-

kiehdotuksen 44 §:ssä säädetään siitä, milloin maksu katsotaan suoritetuksi, kun maksu on suoritettu postiin tai pankkiin.

Säännöksen mukaan sopijapuolet voivat sopia vakuutuksenantajan vastuun erityisestä alkamisajankohdasta. Vakuutusta tehtäessä voidaan esimerkiksi sopia, että vastuu alkaa, kun aikaisempi vakuutus päättyy tai vakuutettu lähtee matkalle taikka tavarankuljetus alkaa. Vastuun alkaminen voidaan sopia taannehtivastikin.

Vakuutuksenantajan vastuun erityisestä alkamisajankohdasta sopiminen merkitsee poikkeamista momentissa ilmaistusta pääsäännöstä, jonka mukaan vastuu alkaa hyväksyvän vastuun antamisesta tai lähettämisestä. Poikkeaminen pääsäännöstä on mahdollista vain, jos siitä on erikseen sovittu sopijapuolten kesken. Vakuutuksenantaja ei voi sisällyttää yleisiin vakuutusehtoihinsa kaikkia vakuutuksenottajia koskevaa määräystä vastuun poikkeuksellisesta alkamisajankohdasta.

Pykälän 2 momentissa säädetään vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta silloin, kun vakuutustapahtuma on sattunut ennen kuin vakuutuksenantaja on ottanut kantaa vakuutushakemukseen. Vakuutuksenantajan vastuu alkaa momentin mukaan hakemuksen antamisesta tai lähettämisestä, jos on ilmeistä, että vakuutuksenantaja olisi hyväksynyt hakemuksen. Näin on yleensä silloin, kun vakuutuksenantajan käytäntönä on myöntää haetunkaltaisia vakuutuksia eikä vakuutuksen kohteessa ole mitään sellaista, joka voisi antaa aiheen hylätä hakemuksen. Jos vakuutushakemukseen on merkitty vakuutuksen voimaantulopäiväksi antamis- tai lähettämispäivää myöhempi ajankohta, vakuutuksenantajan vastuu alkaa kuitenkin vasta hakemuksessa ilmoitetusta päivämäärästä.

Vakuutuksen epäämiseen voivat vaikuttaa muutkin seikat kuin riskin arviointiin liittyvät näkökohdat. Jos vakuutuksenantaja ei halua myöntää hakijalle vakuutusta esimerkiksi sen takia, että hakija on joskus jättänyt vakuutusmaksuja suorittamatta, vakuutuksenantaja ei ole 2 momentin mukaan vastuussa sattuneesta vakuutustapahtumasta. Vakuutuksenantajan on esitettävä perusteet sille, miksi vakuutushakemusta ei voida hyväksyä.

Pykälän 3 momentissa tarkoitettu käteismaksuehto, jonka mukaan vakuutuksenantajan vastuun edellytyksenä on vakuutusmaksun suorittaminen, voi tulla kysymykseen vain, jos

siihen on aihetta vakuutuksen laadun tai muun erityisen seikan perusteella. Käteismaksuehdosta on määrättävä vakuutusehdoissa. Lisäksi siitä on tehtävä merkintä vakuutusmaksua koskevaan kirjalliseen vaatimukseen eli *maksulippuun*. Jos merkintää ei ole tehty, vakuutuksenantaja ei saa vedota käteismaksuehtoon.

Vakuutuksen laadun perusteella käteismaksuehtoa voidaan käyttää lähinnä lyhytaikaisissa vakuutuksissa, kuten matkavakuutuksissa. Momentissa tarkoitettuna muuna erityisenä syynä voidaan pitää esimerkiksi sitä, että vakuutuksenantajalla on vakuutuksenottajan aikaisemman menettelyn perusteella aihetta olettaa, että vakuutusmaksua ei suoriteta ajoissa.

Jos käteismaksuehtoa on käytetty sellaisessa vakuutuksessa, jossa sitä ei säännöksen mukaan olisi saanut käyttää, vakuutuksenantajan vastuun alkaminen määräytyy pykälän 1 tai 2 momentin mukaisesti, jollei käteismaksuehto johda vakuutuksenottajan kannalta edullisempaan tulokseen.

Pykälän 4 momentin mukaan vakuutuksenantajan edustajalle annettu tai lähetetty vakuutushakemus tai hyväksyvä vastaus katsotaan annetuksi tai lähetetyksi vakuutuksenantajalle. Vakuutuksen hakija voi toimittaa hakemuksensa tai vastauksensa paitsi vakuutuksenantajan pääkonttoriin, sivukonttoriin tai päätoimiselle myyntihenkilölle myös sivutoimiselle asiointistolle tai asiamiehelle. Sillä, onko vakuutuksenantajan edustajalla kelpoisuus päättää vakuutuksen myöntämisestä, ei ole merkitystä.

Jos edustaja unohtaa toimittaa hakemuksen vakuutuksenantajan vakuutuksen myöntämisestä päättävälle konttorille, vakuutuksenantaja voi olla pykälän 2 momentin nojalla vastuussa sattuneesta vakuutustapahtumasta. Vakuutuksen hakijan on esitettävä selvitys siitä, milloin hakemus on annettu tai lähetetty edustajalle.

Pykälän 5 momentin mukaan hakemus tai vastaus katsotaan annetuksi tai lähetetyksi kello 24 hakemuksen tai vastauksen antamiseksi lähettämispäivänä, jollei tarkemmasta ajankohdasta ole selvitystä.

12 §. *Vakuutuksenottajan oikeus irtisanoa vakuutus*. Pykälän mukaan vakuutuksenottajalla on rajoittamaton oikeus milloin tahansa irtisanoa vakuutus. Koska irtisanomiseen saattaa liittyä varsin suuria taloudellisia arvoja, se on todistelun helpottamiseksi suoritettava aina

kirjallisesti. Suullinen irtisanominen on mitätön.

Vakuutuksenottaja voi irtisanomisilmoituksessaan määrätä vakuutuksen päättymisajan kohdan. Jollei vakuutuksenottaja ole määrännyt päättymisaikaa, vakuutus päättyy, kun irtisanomisilmoitus on annettu tai lähetetty vakuutuksenantajalle.

13 §. *Vakuutuksenottajan oikeus saada vapaakirja tai takaisinostoarvo henkilövakuutuksessa.* Vakuutuksenottajalla on pykälän 1 momentin mukaan oikeus koska tahansa keskeyttää maksujen suoritus ja saada vakuutuksen säästöosuutta vastaava maksuton henkilövakuutus, jonka ehdot määräytyvät sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamien perusteiden tai vakuutusehtojen mukaisesti (*vapaakirja*). Vapaakirja jää voimaan maksutta siihen määrään alennettuna, jonka suuruisena se voidaan pitää yllä kertyneellä perusteiden tai vakuutusehtojen mukaisesti lasketulla säästöosuudella.

Vakuutuksenottajan oikeudesta saattaa vapaakirjaksi muutettu vakuutus uudelleen voimaan aikaisemmassa laajuudessaan säädetään 43 §:n 2 momentissa.

Vakuutuksenottajan oikeutta vapaakirjaan voidaan rajoittaa perusteissa tai vakuutusehdoissa esimerkiksi siten, että oikeutta vapaakirjaan ei ole, jos kertynyt säästöosuus on liian pieni tulossa oleviin vakuutuksen hoitokustannuksiin nähden. Tällaisessa tapauksessa vakuutuksenottaja joutuu tyytymään vakuutuksen *takaisinostoarvoon*. Tämä merkitsee sitä, että vakuutuksenottajalle suoritetaan vakuutusmaksuista kertynyt perusteiden tai vakuutusehtojen mukaisesti laskettu vakuutuksen säästöosuus, jolloin vakuutus päättyy.

Perusteiden tai vakuutusehtojen mukaan saattaa olla mahdollista, että vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saada takaisinostoarvoa, esimerkiksi sen takia, että vakuutus on ollut voimassa niin lyhyen ajan, ettei takaisinostoarvoa ole vielä ehtinyt kertyä.

Jos vakuutuksenottajan suorittamista vakuutusmaksuista on kertynyt säästöä, vakuutuksenottajalla on momentin mukaan oikeus keskeyttää maksujen suorittaminen ja saada takaisinostoarvo. Jos henkilövakuutukseen perustuva oikeus on pantattu tai jos edunsaajamääräys on peruuttamaton, vakuutuksen takaisinostoon on kuitenkin saatava 51 §:n 2 momentin mukaan panttioikeuden haltijan tai vastaavasti edunsaajamääräystä koskevan sitoumuksen saajan suostumus.

Vakuutusyhtiölain 13 luvun 2 §:n 1 momentin mukaan henkilövakuutuksessa on noudatettava sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamia perusteita, joissa määrätään muun muassa vapaakirjasta ja takaisinostosta. Ulkomaisten vakuutusyhtiöiden toiminnasta annetun lain 18 §:n mukaan ulkomaiseen vakuutusyhtiöön sovelletaan, mitä vakuutusyhtiölaissa on säädetty sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamista perusteista, jollei mainitusta laista muuta johdu. Vakuutusyhdistyslain 4 §:n mukaan vakuutusyhdistyksen vakuutusliike ei saa käsittää henkilövakuutusta. Näin ollen kaikissa Suomessa nykyisin markkinoitavissa henkilövakuutuksissa on noudatettava sosiaali- ja terveysministeriön vahvistamia perusteita, joissa määritellään vakuutuksenottajan oikeus saada vapaakirja tai vakuutuksen takaisinostoarvo.

On mahdollista, että Suomessa voidaan Euroopan yhdentymiskehityksen seurauksena vastaisuudessa markkinoida sellaisia henkilövakuutuksia, joita varten ei ole vahvistettu perusteita. Tässä tapauksessa vakuutusehtoihin olisi momentin mukaan otettava määräykset vakuutuksenottajan oikeudesta vapaakirjaan ja takaisinostoarvoon.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenottajalla on oikeus saada takaisinostoarvo vakuutuksen päättyessä, vaikka vakuutuksenantaja muuten olisi vastuusta vapaa. Vakuutuksenottajalla on oikeus saada takaisinostoarvo riippumatta siitä, mistä syystä vakuutus on päättynyt. Vakuutus on voinut päättyä esimerkiksi sen takia, että vakuutuksenantaja on irtisanonut vakuutuksen maksun viivästymisen tai muun vakuutuksenottajan veloitteen laiminlyömisestä.

Jos vakuutuksenottajan suorittamista vakuutusmaksuista ei ole kertynyt säästöä, vakuutuksenottajalla on 45 §:n mukaan oikeus saada osa maksamastaan vakuutusmaksusta palautetuksi silloin, kun vakuutus on päättynyt sovittua ajankohtaa aikaisemmin.

Pykälän 3 momentin mukaan eläkevakuutuksen ehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saada tässä pykälässä säädettyä takaisinostoarvoa, vaikka vakuutukselle olisi kertynyt laskennallista arvoa. Säännöksen tarkoituksena on mahdollistaa nykyisin noudatetun eläkevakuutuskäytännön jatkuminen.

14 §. *Oikeus henkilövakuutuksen jatkovakuutukseen.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenottajalla on vakuutuksen päättyttyä ta-

kaisinoston vuoksi mahdollisuus jatkaa vakuutusta kuoleman varalta puhtaana riskivakuutuksena (*jatkovakuutus*). Vakuutus on voinut päättyä takaisinoston vuoksi sen takia, että vakuutuksenottaja on halunnut lopettaa vakuutuksen tai sen takia, että takaisinostoarvo on 52 §:n nojalla käytetty panttioikeuden haltijan saatavan maksuksi.

Momentin mukaan vakuutuksenottajan ei tarvitse jatkovakuutusta hakiessaan esittää selvitystä vakuutetun terveydentilasta. Vakuutetun terveydentilan huonontuminen vakuutuksen ottamisen jälkeen ei vaikuta oikeuteen saada jatkovakuutus. Tämä koskee myös vakuutetun terveydentilan huonontumista sinä aikana, joka vakuutuksenottajalla on pykälän 3 momentin mukaan käytettävissä jatkovakuutuksen hakemiseen.

Vakuutus jatkuu säännöksen mukaan alunperin sovitun ajan riskivakuutuksena sellaisin muutoksin, jotka johtuvat takaisinostoarvon suorittamisesta. Jatkovakuutuksen vakuutusmaksua määrättäessä ei saa ottaa huomioon alkuperäisen vakuutuksen hakemisen jälkeen tapahtunutta terveydentilan huonontumista. Koska säännöksen tarkoituksena ei ole lisätä vakuutuksenantajan alunperin ottamaa riskiä, vakuutuksenantajan vastuu kuoleman varalta alenee suoritettua takaisinostoarvoa vastaavalla määrällä.

Vakuutuksenantajan on pykälän 2 momentin mukaan lähetettävä takaisinoston yhteydessä vakuutuksenottajalle ilmoitus hänen mahdollisuudestaan saada jatkovakuutus. Jos vakuutuksenantaja ei lähetä ilmoitusta, vakuutuksenantajan vastuu jatkuu kuuden kuukauden ajan takaisinostoarvon suorittamisesta samantaisena, kuin jos jatkovakuutusta olisi haettu. Jos vakuutuksenantaja lähettää tänä aikana ilmoituksen, vakuutuksenantajan vastuu kuitenkin lakkaa ilmoituksen lähettämishetkellä.

Jatkovakuutusta on haettava pykälän 3 momentin mukaan kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantaja lähetti 2 momentissa säädetyn ilmoituksen. Tänä aikana vakuutuksenantaja ei ole vastuussa mahdollisesta vakuutustapahtumasta. Vakuutuksenantajan on merkittävä ilmoitukseen, mihin ajankohtaan mennessä jatkovakuutusta on haettava. Ilmoitus lähetetään vakuutuksenottajan vakuutuksenantajalle ilmoittamaan osoitteeseen vastaanottajan vastuulla, joten määräaika alkaa kulua lähettämishetkestä alkaen, vaikka ilmoitus ei tulisi perille.

Jos 2 momentissa säädettyä ilmoitusta ei lähetetä, kuuden kuukauden määräaika ei ala kulua. Näissäkin tapauksissa oikeus jatkovakuutukseen menetetään, jos jatkovakuutusta ei ole haettu vuoden kuluessa takaisinostoarvon suorittamisesta.

Jatkovakuutukseen perustuvan vastuun alkamiseen sovelletaan 11 §:ää.

15 §. *Vakuutuksenantajan oikeus irtisanoa vahinkovakuutus vakuutuskauden aikana.* Pykälän 1 momentissa luetellaan ne tilanteet, joissa vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vahinkovakuutus päättymään vakuutuskauden aikana. Pykälää sovelletaan lakiehdotuksen 4 §:n mukaan myös ryhmävakuutukseen. Momentissa lueteltujen tilanteiden lisäksi vakuutuksenantaja voi irtisanoa vahinkovakuutuksen päättymään vakuutuskauden aikana ainoastaan 39 §:n nojalla vakuutusmaksun viivästymisen takia.

Momentin 1 kohdan mukaan vakuutuksenantaja voi irtisanoa vakuutuksen 22 §:ssä säädetyn vakuutuksenottajan ja vakuutetun tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin takia. Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on ennen vakuutuksen myöntämistä antanut vääriä tai puutteellisia tietoja ja jos vakuutuksenantaja oikeat tiedot tuntien ei olisi lainkaan myöntänyt vakuutusta, vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus. Samassa pykälässä säädetty väärien tai puutteellisten tietojen oikeasuvelvollisuuden laiminlyönti ei sen sijaan oikeuta vakuutuksenantajaa irtisanomaan vakuutusta.

Säännöksessä ei edellytetä, että vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt huolimattomasti vääriä tai puutteellisia tietoja antaessaan.

Vakuutuksenantaja ei saa 35 §:n 1 momentin mukaan vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, jos vakuutuksenantaja tai sen edustaja tiesi tai sen tai edustajan olisi pitänyt tietää, että tiedot olivat virheellisiä tai puutteellisia. Saman säännöksen 2 momentin mukaan vakuutuksenantaja ei myöskään voi vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, jos sillä seikalla, jota virheellinen tai puutteellinen tieto koskee, ei ole ollut merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta tai jos seikka myöhemmin on menettänyt merkityksensä.

Momentin 2 kohdan mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus sellaisen vakuutuksenottajan tai vakuutetun sopi-

musta päätettäessä ilmoittamissa olosuhteissa tai vakuutuskirjaan merkityssä asiantilassa tapahtuneen olennaisesti vahingonvaaraa lisäävän muutoksen takia, jota vakuutuksenantajan ei voida katsoa ottaneen lukuun sopimusta päätettäessä. Irtisanomisoikeuden syntymiseen ei vaikuta se, onko vakuutuksenottaja täyttänyt 26 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuutensa vai ei.

Vakuutuksenantaja ei saa vedota 35 §:n 4 momentin mukaan vaaran lisääntymiseen, jos muuttunut olosuhde on palautettu ennalleen tai sillä ei enää ole merkitystä.

Momentin 3 kohdan mukaan vakuutuksenantaja voi irtisanoa vakuutuksen vakuutetun laiminlyötyä tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta suojeluohjeen noudattamisen. Kohdassa edellytetään, että vakuutettu eli se, jonka hyväksi vakuutus on voimassa, on laiminlyönyt suojeluohjeen noudattamisen. Vakuutuksenantajalla ei ole kohdan nojalla irtisanomisoikeutta, jos laiminlyöntiin on syllistynyt sellainen vakuutuksenottaja, joka ei samalla ole myös vakuutettu. Vakuutuksenantajalla ei ole irtisanomisoikeutta myöskään silloin, kun vakuutettu on laiminlyödessään suojeluohjeen noudattamisen toiminut 36 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla henkilön tai omaisuuden vahingoittumisen ehkäisemiseksi sellaisissa olosuhteissa, että laiminlyönti oli puolustettavissa.

Momentin 4 kohdan mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus, jos vakuutettu on tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta aiheuttanut vakuutustapahtuman. Irtisanomisoikeutta ei ole, jos sellainen vakuutuksenottaja, joka ei ole vakuutettu, on aiheuttanut vakuutustapahtuman. Irtisanomisoikeutta ei myöskään ole, jos vakuutettu on aiheuttaessaan vahingon toiminut 36 §:n 2 momentissa tarkoitetulla tavalla pakkotilassa.

Momentin 5 kohdan mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus, jos vakuutettu on vakuutustapahtuman jälkeen antanut vakuutuksenantajalle vilpillisesti vääriä tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun kannalta. Myöskään tämän kohdan mukaista irtisanomisoikeutta ei ole, jos sellainen vakuutuksenottaja, joka ei ole vakuutettu, on antanut vääriä tai puutteellisia tietoja.

Pykälän 2 momentin mukaan irtisanominen on suoritettava ilman aiheetonta viivytystä sen jälkeen, kun vakuutuksenantaja on saanut tie-

don irtisanomiseen oikeuttavasta perusteesta. Irtisanominen on suoritettava aina kirjallisesti. Muulla tavalla tehty irtisanominen on mitätön.

Vakuutuksenantajan ei tarvitse toimia välittömästi saatuaan tiedon irtisanomiseen oikeuttavasta perusteesta. Irtisanominen on kuitenkin toimitettava viipymättä sen jälkeen, kun vakuutuksenantajalla on ollut kohtuullinen harkinta-aika. Jos vakuutuksenantaja ei suorita irtisanomista ilman aiheetonta viivytystä, se menettää irtisanomisoikeutensa.

Vakuutuksenantaja ei kuitenkaan menetä irtisanomisoikeuttaan, jos vakuutuksenottaja on 1 momentin 2 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa vilpillisesti jättänyt vakuutusehtojen mukaisesti ilmoittamatta vakuutuksenantajalle vakuutuskauden aikana tapahtuneesta olennaisesti vahingonvaaraa lisäävästä muutoksesta. Vakuutuksenottajan katsotaan tässä, kuten muissakin lakiehdotuksessa tarkoitetuissa vilppitapauksissa, menetelleen vilpillisesti, jos hän on hyötymis- tai hyödyttämistarkoituksessa menettänyt velvollisuksiensa vastaisesti. Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menettänyt 1 momentin 1 kohdassa tarkoitetussa tapauksessa vilpillisesti, sopimus ei lakiehdotuksen 23 §:n 1 momentin mukaan sido vakuutuksenantajaa.

Vakuutus päättyy momentin mukaan kuukauden kuluttua irtisanomisilmoituksen lähettämisestä. Kuukauden määräaika on tarpeen sen varmistamiseksi, että vakuutuksenottajalle jää riittävästi aikaa järjestää vakuutusturvansa uudelleen. Jos vakuutuksen päättymisajasta syntyy epäselvyyttä, vakuutuksenantajan on osoitettava ajankohta, jolloin irtisanomisilmoitus on lähetetty.

Pykälän 3 momentissa viitataan 39 §:ään, jossa säädetään vakuutuksenantajan oikeudesta irtisanoa vakuutus vakuutusmaksun viivästyksen takia.

16 §. *Jatkuvan vahinkovakuutuksen irtisanominen.* Pykälän 1 momentissa määritellään *jatkuvan vahinkovakuutuksen* käsite. Momentin mukaan vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajan vastuu jatkuu vakuutuskauden kerrallaan, jollei jompikumpi sopijapuoli irtisano sopimusta. Vakuutuksenottajalla on 12 §:n nojalla oikeus koska tahansa irtisanoa vakuutus. Vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus päättyväksi vakuutuskauden lopussa. Vakuutus jatkuu vakuutuskauden kerrallaan, jollei vakuutusta irtisanoa.

Pykälän 2 momentissa säädetään tarkemmin

vakuutuksenantajan irtisanomisoikeudesta. Vakuutuksenantajan ei tarvitse perustella irtisanomista. Irtisanominen on suoritettava kirjallisesti viimeistään kuukausi ennen vakuutuskauden päättymistä. Määräaika on tarpeen sen varmistamiseksi, että vakuutuksenottajalle jää riittävästi aikaa järjestää vakuutusturvansa uudelleen.

17 §. *Vakuutuksenantajan oikeus irtisanoa henkilövakuutus.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajalla ei ole muissa kuin tässä pykälässä mainituissa tapauksissa oikeutta irtisanoa henkilövakuutusta. Vakuutuksenantajalla on momentin mukaan oikeus irtisanoa henkilövakuutus 25 §:n nojalla tiedonantovelvollisuuden laiminlyömisestä takia ja 27 §:n nojalla vaaran lisääntymisestä takia sekä 39 §:n nojalla vakuutusmaksun viivästymisestä takia. Lisäksi vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa henkilövakuutus tämän pykälän 2 momentin nojalla.

Pykälän 2 momentti koskee vain tapaturmavakuutusta ja sairausvakuutusta. Jos vakuutusmaksu on sovittu suoritettavaksi säännöllisin väliajoin *vakuutusmaksukausittain*, vakuutusehdoissa voidaan momentin mukaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus päättymään vakuutusmaksukauden lopussa. Pykälässä ei rajoiteta vakuutusmaksukauden pituutta. Usein sovitaan, että vakuutusmaksu on suoritettava vuosittain, mutta myös lyhyemmistä tai pitemmistä vakuutusmaksukausista voidaan sopia.

Jos vakuutusmaksukaudesta ei ole erikseen sovittu, vakuutuksenantajalla on momentin mukaan vastaavasti oikeus kalenterivuositteittain irtisanoa tapaturmavakuutusta tai sairausvakuutusta päättymään kalenterivuoden lopussa. Myös tässä tapauksessa edellytetään, että vakuutusehtoihin on otettu tämän sisältöinen määräys vakuutuksenantajan irtisanomisoikeudesta.

Vakuutusta ei kuitenkaan saa momentin mukaan irtisanoa sillä perusteella, että vakuutetun terveydentila on heikentynyt, eikä sen takia, että vakuutustapahtuma on sattunut. Muilla perusteilla irtisanominen on sallittua. Irtisanomisperuste ei kuitenkaan saa olla hyvän vakuutustavan vastainen.

Pykälän 3 momentissa edellytetään, että irtisanominen suoritetaan kirjallisesti. Irtisanomista koskeva ilmoitus on lähetettävä vakuutuksenottajalle viimeistään kuukausi ennen vakuutusmaksukauden päättymistä. Jos vakuutusmaksukaudesta ei ole sovittu, irtisanomisilmoi-

tus on vastaavasti lähetettävä viimeistään kuukausi ennen kalenterivuoden päättymistä. Liian myöhään lähetetty irtisanomisilmoitus on mitätön ja vakuutus jatkuu entisin ehdoin.

18 §. *Vahinkovakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen vakuutuskauden aikana.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vahinkovakuutuksen ehtoja vakuutuskauden aikana ainoastaan momentissa luetelluissa tapauksissa. Pykälää sovelletaan 4 §:n mukaan myös ryhmävakuutukseen.

Momentin 1 kohdan mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa sopimusehtoja vastaamaan uusia olosuhteita, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on laiminlyönyt 22 §:ssä säädetyn tiedonantovelvollisuutensa. Myös tietojen oikaisuvelvollisuuden laiminlyönti oikeuttaa vakuutuksenantajan muuttamaan sopimusehtoja. Säännöksessä ei edellytetä, että vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt huolimattomasti laiminlyödessään tiedonantovelvollisuutensa. Vakuutuksenantajalla ei ole oikeutta ehtojen muuttamiseen 35 §:n 1 ja 2 momentissa mainituissa tapauksissa.

Momentin 2 kohdan mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa sopimusehtoja lakiehdotuksen 26 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa, jos vakuutuksenottajan tai vakuutetun sopimusta päätettäessä ilmoittamissa olosuhteissa tai vakuutuskirjaan merkityssä asianteilassa on tapahtunut olennaisesti vahingonvaaraa lisäävä muutos. Vakuutuksenantajan oikeuteen ei vaikuta se, onko vakuutuksenottaja täyttänyt 26 §:ssä säädetyn ilmoitusvelvollisuutensa vai ei. Vakuutuksenantajalla ei ole oikeutta ehtojen muuttamiseen 35 §:n 4 momentissa mainituissa tapauksissa.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenantajan on lähetettävä vakuutuksenottajalle tieto sopimusehtojen muutoksesta ilman aiheutonta viivytystä sen jälkeen, kun vakuutuksenantaja on saanut tiedon sopimusehtojen muuttamiseen oikeuttavasta perusteesta. Sopimusehtojen muutos tulee voimaan vakuutuksenantajan ilmoittamasta ajankohdasta lukien. Muutosilmoituksessa on lisäksi mainittava vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa vakuutus. Jos vakuutuksenantaja ei lähetä muutosilmoitusta ilman aiheutonta viivytystä tai laiminlyö ilmoittaa irtisanomisoikeudesta, vakuutuksenantaja menettää oikeuden muuttaa sopimusehtoja lukuun ottamatta niitä tapauksia,

joissa vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti.

19 §. *Jatkuvan vahinkovakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen vakuutuskauden vaihtuessa.* Pykälän 1 momentin mukaan 16 §:n 1 momentissa määritellyn jatkuvan vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantaja saa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella muuttaa vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja. Lisäksi vakuutuksenantajalla on oikeus tehdä vakuutusehtoihin vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaikutusta vakuutus sopimuksen keskeiseen sisältöön.

Jos vakuutusehdoissa ei ole määräystä sopimusehtojen muuttamisesta, vakuutuksenantajalla ei ole momentissa mainittua poikkeusta lukuunottamatta oikeutta muuttaa yksipuolisesti sopimusehtoja vakuutuksenottajalle epäedullisemmiksi. Lisäksi edellytetään, että vakuutusehdoissa on yksilöity se peruste, jolla sopimusehtoja voidaan muuttaa. Perusteen tulee olla yksilöity siten, että siitä ilmenee muutoksen edellytykset ja perusteet. Muutokseen oikeuttavia syitä voivat olla esimerkiksi lainsäädännön muutokset ja viranomaisen määräykset tai ennalta arvaamaton olosuhteiden muutos, kuten esimerkiksi poikkeuksellinen luonnontapahtuma tai kansainvälinen kriisi. Vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusmaksua esimerkiksi vakuutuksen korvausmenon muutosta vastaavasti.

Markkinatuomioistuimien on katsonut ratkaisussaan (1991:12, DN:o 41/89), että sopimusehto, jonka mukaan vakuutuksenantajalla on rajoittamaton oikeus muuttaa sopimusehtoja, suosii yksipuolisesti vakuutuksenantajaa ja on kuluttajan kannalta kohtuuton. Markkinatuomioistuin kielsi sakon uhalla vakuutuksenantajaa käyttämästä tällaista sopimusehtoa. Tämän jälkeen kuluttaja-asiamiehen ja Suomen Vakuutusyhtiöiden Keskusliiton käymissä neuvotteluissa on hyväksytty 1 päivänä kesäkuuta 1992 vakuutusehtojen muuttamista koskevat sopimusehdot, jotka sisällöltään ja esitystavaltaan täyttävät kuluttajansuojalain 3 luvun ja edellä mainitun markkinatuomioistuimen päätöksen perustelujen asettamat vaatimukset.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenantajalla on lähetettävä 11 §:n 3 momentissa tarkoitetun maksulipun yhteydessä vakuutuksenottajalle ilmoitus sopimusehtojen muuttamisesta. Samalla vakuutuksenantajalla on ilmoitettava vakuutuksenottajalle myös tämän oikeu-

desta irtisanoa vakuutus. Jotta vakuutuksenottajalle jäisi riittävästi aikaa ryhtyä tarpeelliseksi katsomiinsa toimenpiteisiin, muutos tulee voimaan vasta sen vakuutuskauden alusta lukien, joka ensiksi seuraa kuukauden kuluttua ilmoituksen lähettämisestä.

Tiedonantovelvollisuus vakuutusmaksun muuttamisesta koskee myös tilanteita, joissa maksua muutetaan vakuutus sopimuksessa sovitujen korotusperusteiden mukaisesti esimerkiksi indeksin perusteella. Ilmoituksessa on ilmoitettava sekä aikaisempi maksu että muutettu maksu. Jos vakuutusehtoja on muutettu, vakuutuksenantajalla on lähetettävä vakuutuksenottajalle uudet vakuutusehdot. Lisäksi ilmoituksessa on selostettava, mitä ehtojen kohtia on muutettu ja miten.

Jos vakuutuksenantaja ei momentissa säädettyllä tavalla ilmoita vakuutuksenottajalle sopimusehtojen muuttamisesta, vakuutuksenottajalle epäedullinen muutos ei tule voimaan. Vakuutuksenottajan kannalta edullinen muutos sen sijaan tulee voimaan siitä riippumatta, onko muutoksesta ilmoitettu vai ei.

20 §. *Henkilövakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajalla ei ole oikeutta muissa kuin tässä pykälässä säädettyissä tapauksissa muuttaa henkilövakuutuksen maksua tai muita sopimusehtoja. Pykälässä säädettyjen tilanteiden lisäksi vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa henkilövakuutuksen ehtoja vain 25 §:n nojalla tiedonantovelvollisuuden laiminlyömisestä takia ja 27 §:n nojalla vaaran lisääntymisestä takia. Pykälää sovelletaan lakiehdotuksen 4 §:n nojalla myös ryhmävakuutukseen.

Pykälän 2 momentin mukaan henkilövakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella muuttaa vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja. Perusteen tulee olla yksilöity edellä 19 §:n 1 momentin perusteluissa selostetulla tavalla.

Momentissa rajoitetaan vakuutuksenantajalla oikeutta muuttaa henkilövakuutuksen sopimusehtoja samalla tavalla kuin vakuutuksenantajalla irtisanomisoikeutta tapaturmavakuutuksessa ja sairausvakuutuksessa 17 §:n 2 momentissa. Ehtoja ei saa muuttaa sen takia, että vakuutetun terveydentila on huonontunut, eikä myöskään sen takia, että vakuutustapahtuma on sattunut. Muilla perusteilla sopimusehtoja voidaan muuttaa, jos peruste on yksilöity vakuutusehdoissa.

Edellä mainitut rajoitukset koskevat myös henkivakuutuksen ehtojen muuttamista. Henkivakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen on pykälän 3 *momentin* mukaan kuitenkin mahdollista vain, jos muutokseen on erityistä syytä yleisen vahinkokehityksen tai korkotason muutoksen vuoksi. Yleisellä vahinkokehityksellä tarkoitetaan vahinkokehitystä kysymyksessä olevassa vakuutusmuodossa. Muutoksen on oltava huomattava ja sellainen, että sitä ei ole voitu ennakolta ottaa huomioon tavanomaisessa riskinmäärittämisessä. Lisäksi *momentissa* edellytetään, että vakuutus sopimuksen sisältö ei ehtojen muuttamisen takia muutu olennaisesti alkuperäiseen sopimukseen verrattuna.

Pykälän 4 *momentin* mukaan vakuutus-
senantajalla on lisäksi oikeus tehdä henkilöva-
kuutuksen vakuutusehtoihin vähäisiä muutok-
sia. Muutokset eivät saa vaikuttaa vakuutusso-
pimuksen keskeiseen sisältöön.

Pykälän 5 *momentin* mukaan vakuutus-
senantajalla on oikeus muuttaa edellä mainit-
tujen rajoitusten estämättä vapaamuotoisen
työeläkevakuutuksen vakuutusmaksua tai mui-
ta sopimusehtoja, jos työeläkelainsäädäntöä on
muutettu. Vakuutuksenantajalla on oikeus
muuttaa tässä tapauksessa sopimusehtoja vas-
taamaan muutettuja työeläkettä koskevia sää-
nnöksiä. Jos esimerkiksi eläkeikää koskevia
säännöksiä muutetaan työeläkelainsäädännös-
sä, vastaava muutos voidaan tehdä myös va-
paamuotoisen eläkevakuutuksen ehtoihin. Va-
paamuotoinen työeläkevakuutus määritellään
lakiehdotuksen 2 §:n 4 *momentissa*.

Pykälän 6 *momentin* mukaan vakuutuksen-
tajan on lähetettävä vakuutuksenottajalle ilmoi-
tus siitä, miten sopimusehdot muuttuvat. Myös
vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa va-
kuutus on ilmoitettava. Vakuutusmaksun
muuttamisesta on ilmoitettava myös silloin,
kun muutos on tehty vakuutus sopimuksessa
sovittujen perusteiden mukaisesti esimerkiksi
indeksin muutoksen perusteella. Ilmoituksessa
on mainittava sekä aikaisempi maksu että
muutettu maksu. Jos vakuutusehtoja on muu-
tettu, vakuutuksenantajan on lähetettävä va-
kuutuksenottajalle uudet vakuutusehdot. Tä-
män lisäksi muutosilmoituksessa on se-
lostettava, mitä ehtojen kohtia on muutettu ja
miten.

Muutos tulee *momentin* mukaan voimaan
sen vakuutusmaksukauden tai, jollei vakuutus-
maksukaudesta ole sovittu, sen kalenterivuo-

den alusta lukien, joka ensiksi seuraa kuukau-
den kuluttua ilmoituksen lähettämisestä.

21 §. *Muistutus henkivakuutuksen päättymi-
sestä.* Jos henkivakuutus on ollut voimassa yli
vuoden, vakuutuksenantajan on pykälän 1 *mo-
mentin* mukaan lähetettävä vakuutuksenottajal-
le ennen vakuutuksen voimassaolon päättymis-
tä muistutus vakuutuksen päättymisestä. Jos
vakuutus on ollut voimassa vuoden tai sitä
lyhyemmän ajan, muistutusta ei tarvitse lähet-
tää.

Muistutus on lähetettävä siitä riippumatta,
mistä syystä vakuutus päättyy. Vakuutus voi
päättyä paitsi sovitun voimassaoloajan päättymis-
sen takia myös sen vuoksi, että vakuutuk-
senottajan suorittamat vakuutusmaksut eivät
enää riitä niin sanotun joustavaehtoisien henki-
vakuutuksen ylläpitämiseen. Vakuutuksenotta-
ja voi suorittaa tällaisen vakuutuksen vakuu-
tusmaksut haluamansa määräisinä itse valitse-
minaan ajankohtina. Jollei vakuutuksenottaja
maksa lisää vakuutusmaksua, joustavaehtoinen
vakuutus päättyy 2 *momentissa* mainituin
poikkeuksin ilman irtisanomista päättymisil-
moituksessa mainittuna päivänä.

Muistutuksessa on ilmoitettava mahdollises-
ta oikeudesta jatkovakuutukseen vakuutuksen
päätyttyä. Tällä tarkoitetaan vakuutusehdoissa
mahdollisesti määriteltä jatkovakuutus oikeut-
ta. Muistutus on lähetettävä viimeistään ku-
kausi ja aikaisintaan kolme kuukautta ennen
vakuutuksen voimassaoloajan päättymistä.

Jos vakuutuksenantaja ei lähetä 1 *momentis-
sa* säädettyä muistutusta, vakuutuksenantajan
vastuu jatkuu 2 *momentin* mukaan siltä osin
kuin se on voimassa kuoleman varalta. Jos
-muistutusta ei lainkaan lähetetä, vakuutuk-
senantajan vastuu päättyy kuitenkin kuuden
kuukauden kuluttua vakuutuksen voimassaolo-
ajan päättymisestä. Jos vakuutuksenantaja lä-
hettää muistutuksen myöhästyneenä, vakuu-
tusenantajan vastuu päättyy kuukauden ku-
luttua myöhästyneen ilmoituksen lähettämisestä,
kuitenkin viimeistään kuuden kuukauden
kuluttua vakuutuksen voimassaoloajan päättymis-
estä. Vakuutuksenantajalla ei ole oikeutta
periä maksua siltä ajalta, jonka vakuutuk-
senantajan vastuu on jatkunut vakuutuksen
sovitun voimassaoloajan jälkeen.

Pykälää sovelletaan myös silloin, kun vain
osa henkivakuutuksesta päättyy. Jos esimerkik-
si henkivakuutus kuoleman varalta päättyy
ennen kuin vakuutuksen säästöosuus erääntyy
maksettavaksi, vakuutuksenantajan on lähetet-

tävä vakuutuksenottajalle muistutus vakuutuksen riskiosan päättymisestä.

4 luku. Eräät vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuudet ja vakuutuksenantajan vastuun rajoitukset

22 §. *Vakuutuksenottajan ja vakuutetun tiedonantovelvollisuus.* Pykälässä säädetään vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuudesta antaa vakuutuksenantajalle tietoja ennen vakuutuksen myöntämistä. Vakuutuksenottajan ja vakuutetun ei tarvitse antaa tietoja omasta aloitteestaan. Oikeiden ja täydellisten vastausten antaminen vakuutuksenantajan esittämiin kysymyksiin riittää täyttämään tiedonantovelvollisuuden.

Tiedonantovelvollisuus koskee ainoastaan seikkoja, joilla voi olla merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta. Henkilövakuutuksessa ovat tavallisesti merkityksellisiä vakuutetun terveydentilaa, ikää ja ammattia koskevat tiedot sekä joissakin tapauksissa myös tiedot harrastuksista ja asuinpaikasta. Omaisuutta koskevassa vahinkovakuutuksessa ovat yleensä merkityksellisiä tiedot omaisuuden arvonmäärittelyyn sekä vahingoittumisalttiuteen vaikuttavista seikoista. Yritystoimintaa koskevassa vakuutuksessa voivat olla merkityksellisiä tiedot yrityksen toimialasta, liikevaihdosta ja maksettujen palkkojen määrästä.

Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu havaitsee antaneensa virheellisiä tai puutteellisia tietoja vakuutuksenantajalle, hänen on ilman aiheetonta viivytystä oikaistava tiedot. Oikaisuvelvollisuus voi tulla kysymykseen esimerkiksi silloin, kun vakuutuksenottaja tai vakuutettu tarkistaa muistinvaraisesti antamansa tiedon jälkikäteen asiakirjoista. Pykälässä säädetty oikaisuvelvollisuus koskee tietoja, jotka alun perin on annettu virheellisinä tai puutteellisinä. Siitä, miten vakuutuksenottajan on ilmoitettava myöhemmin tapahtuneista vahingonvaaraa lisäävistä olosuhteiden muutoksista, säädetään vahinkovakuutuksen osalta 26 §:ssä ja henkilövakuutuksen osalta 27 §:ssä.

23 §. *Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti vahinkovakuutuksessa.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutussopimus ei sido vakuutuksenantajaa, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti täyttäessään 22 §:ssä säädettyä tiedonantovelvollisuuttaan.

Vakuutussopimus on vilpin takia pätemätön.

Vakuutuksenantajan harkinnan varaan jää, vetoaako se pätemättömyysperusteeseen. Voidakseen vapautua suoritusvelvollisuudestaan vakuutuksenantajan on kuitenkin vedottava pätemättömyyteen kohtuullisen ajan kuluessa vilpistä tiedon saatuaan.

Vakuutuksenantajalla on momentin mukaan oikeus pitää suoritettut vakuutusmaksut, vaikka vakuutus raukeaisi vakuutuksenantajan vedottua sopimuksen pätemättömyyteen. Vakuutuksenantajalla ei kuitenkaan ole oikeutta periä erääntyneitä vakuutusmaksuja, joita ei vielä ole maksettu.

Vakuutuksesta maksettavaa korvausta voidaan 2 momentin mukaan alentaa tai korvaus voidaan kokonaan evätä, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa. Jos vakuutuksenottajan tai vakuutetun huolimattomuutta voidaan pitää vähäisenä, vakuutuksenantajan on kuitenkin suoritettava vakuutustapahtumasta vakuutusehtojen mukainen korvaus. Seikoista, jotka on otettava huomioon harkittaessa korvauksen alentamista tai epäämistä, säädetään lakiehdotuksen 34 §:ssä.

Huolimattomuuden astetta arvioitaessa otetaan muun ohessa huomioon vakuutuksenantajan esittämät kysymykset. Jos kysymys on epäselvä ja vastaus on tämän takia virheellinen, voidaan katsoa, ettei huolimattomuutta ole tai että huolimattomuus on vähäistä. Huolimattomuuden voidaan vastaavasti katsoa puuttuvan tai olevan vähäistä, jos kysymys on ollut niin yleisluonteinen, että täsmällisen ja täydellisen vastauksen antaminen on ollut vaikeaa.

Myös vakuutuksenantajan edustajan menettely voi vaikuttaa huolimattomuuden arviointiin. Vakuutuksen hakija saattaa esimerkiksi ilmoittaa edustajalle, että vastaus on epävarma, koska hakija ei tarkoin muista kysyttyä seikkaa. Jos edustaja antaa ymmärtää, ettei asian selvittäminen ja tiedon tarkistaminen ole tarpeen, huolimattomuutta voidaan pitää vähäisenä tai huolimattomuuden voidaan katsoa puuttuvan.

Lakiehdotuksen 35 §:ssä säädetään tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin merkityksellömyydestä eräissä tilanteissa. Lakiehdotuksen 65 §:ssä rajoitetaan vakuutuksenantajan oikeutta vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin omaisuutta koskevassa vakuutuksessa muuta kuin tiedot antanutta vakuutettua kohtaan. Lakiehdotuksen 15 §:ssä säädetään vakuutuksenantajan oikeudesta irtisanoa vahin-

kovakuutus ja 18 §:ssä oikeudesta muuttaa sen sopimusehtoja tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin perusteella.

24 §. *Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti henkilövakuutuksessa.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutussopimus ei sido vakuutuksenantajaa, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on täyttäessään tiedonantovelvollisuuttaan menettänyt vilpillisesti. Momentti vastaa sisällöltään 23 §:n 1 momenttia. Sääntely eroaa vahinkovakuutuksesta kuitenkin siten, että pykälän 3 momentissa rajoitetaan vakuutuksenantajan oikeutta vedota pätemättömyyteen.

Pykälän 2 momentissa säädetään tahallisen tai huolimattomuudesta johtuvan tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seurauksista. Vähäinen huolimattomuus ei henkilövakuutuksessaan vaikuta vakuutuksenantajan vastuuseen. Jos vakuutuksenottajan tai vakuutetun laiminlyönti on tahallinen tai johtuu vähäistä suuremmasta huolimattomuudesta, vakuutuksenantajan vastuu riippuu siitä, olisiko vakuutus myönnetty tai millaisin ehdoin se olisi myönnetty siinä tapauksessa, että tiedot olisivat olleet oikeat ja täydelliset.

Jos vakuutusta ei olisi lainkaan myönnetty, vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa. Vakuutuksenantajan ei tarvitse maksaa korvausta vakuutustapahtumasta, ellei pykälän 3 momentin soveltaminen johda yksittäistapauksessa muuhun lopputulokseen.

Jos vakuutuksenantaja olisi myöntänyt vakuutuksen, mutta korkeampaa vakuutusmaksua vastaan, vakuutuksenantajan vastuuta alennetaan vastaamaan sovittua maksua. Jos vakuutuksenantaja olisi oikeat tiedot saatuaan myöntänyt vakuutuksen muutoin toisilla ehdoilla, kuin oli sovittu, vakuutuksenantajan vastuuta rajoitetaan vastaamaan ehtoja, joilla vakuutus olisi myönnetty. Jos vakuutuksenantaja olisi ottanut vakuutukseen esimerkiksi rajoitusehdon, joka olisi sulkenut tietyt tapahtumat vakuutuksen korvauspiirin ulkopuolelle, vastuu määräytyy ikäänkuin sopimuksessa olisi kyseinen rajoitusehto.

Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia voidaan sovitella 3 momentin nojalla silloin, kun 1 tai 2 momentin soveltaminen johtaisi ilmeiseen kohtuuttomuuteen vakuutuksenottajan tai muun vakuutuskorvaukseen oikeutetun kannalta. Muita vakuutuskorvaukseen oikeutettuja voivat olla vakuutettu, edunsaaja, kuolinpesän osakas ja panttioikeuden haltija.

Huolimattomuus voi henkilövakuutuksessa johtaa vakuutuskorvauksen menettämiseen. Seuraamus saattaa olla kohtuuttoman ankara varsinkin sellaista henkilöä kohtaan, jonka taloudellisen aseman turvaamiseksi vakuutus on otettu ja joka ei itse ole voinut vaikuttaa sopimuksen tekemiseen eikä sen yhteydessä tapahtuneeseen laiminlyöntiin. Esimerkiksi edunsaajana olevan lapsen jääminen ilman vakuutuskorvausta huoltajan kuoleman jälkeen voi olla ilmeisen kohtuutonta, vaikka huoltaja olisikin täyttänyt vakuutushakemuksen kyselylomakkeen puutteellisesti.

Sovittelu voi poikkeuksellisesti tulla kysymykseen myös 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Vakuutuksenantajalla on 1 momentin mukaan oikeus pitää suoritettua vakuutusmaksut, vaikka vakuutus raukeaisi. Vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saada tässä tapauksessa edes vakuutuksen takaisinostoarvoa. Seuraamus saattaa joskus olla vakuutuksenottajan vilpin laadun huomioon ottaen kohtuuttoman ankara. Ehdotetun 3 momentin nojalla vakuutuksenottaja voisi tällaisessa tapauksessa saada vakuutukselle kertyneen takaisinostoarvon tai sen osan.

Vetoaminen vakuutus sopimuksen pätemättömyyteen voi vilpistä huolimatta olla kohtuutonta myös silloin, kun kysymyksessä on muun kuin vilppiin syyllystyneen henkilön oikeus korvaukseen. Jos esimerkiksi henkivakuutusmaksuja on maksettu huomattavan pitkän ajan, saattaa kuolemantapauskorvauksen menettäminen vähäisenkin vilpin takia johtaa korvaukseen oikeutetun kannalta ilmeiseen kohtuuttomuuteen.

Lakiehdotuksen tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin merkityksettömyyttä eräissä tapauksissa koskevaa 35 §:ää sovelletaan myös henkivakuutukseen.

25 §. *Henkilövakuutuksen irtisanominen väärin tietojen johdosta sekä vakuutuksen jatkuminen.* Pykälän 1 momentissa säädetään vakuutuksenantajan oikeudesta irtisanoa henkilövakuutus sekä oikeudesta muuttaa henkilövakuutuksen maksua tai muita sopimusehtoja silloin, kun tiedonantovelvollisuus on laiminlyöty 24 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla tahallisesti tai huolimattomuudesta.

Vähäinen huolimattomuus tiedonantovelvollisuuden täyttämisessä ei oikeuta vakuutuksenantajaa irtisanomaan henkilövakuutusta eikä muuttamaan sen maksua tai ehtoja. Tältä osin säännös poikkeaa vahinkovakuutuksen

irtisanomista ja ehtojen muuttamista koskevista 15 ja 18 §:stä, joissa ei edellytetä, että vakuutuksenottaja tai vakuutettu olisi menettänyt huolimattomasti antaessaan virheellisiä tai puutteellisia tietoja.

Vakuutuksenantaja saa momentin mukaan irtisanoa henkilövakuutuksen siinä tapauksessa, ettei se olisi lainkaan myöntänyt vakuutusta, jos oikeat ja täydelliset tiedot olisi annettu. Irtisanotto vakuutus päättyy kuukauden kuluessa siitä, kun irtisanomista koskeva ilmoitus on lähetetty vakuutuksenottajalle.

Jos vakuutus olisi myönnetty korkeampaa vakuutusmaksua vastaan tai muutoin toisilla ehdoilla kuin oli sovittu, vakuutuksenantaja ei saa irtisanoa vakuutusta. Vakuutus jatkuu sellaisin maksuin ja ehdoin, joilla se olisi oikeat tiedot tuntien myönnetty.

Mahdollisuus sovitella 24 §:n 3 momentin nojalla tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia saattaa johtaa siihen, että vakuutus sopimus katsotaan vakuutuksenantajaa sitovaksi, vaikka tiedonantovelvollisuus olisi laiminlyöty mainitun pykälän 1 momentissa tarkoitetulla tavalla vilpillisesti. Myös tässä tapauksessa vakuutuksenantajalla on pykälän 2 momentin nojalla oikeus 1 momentissa säädettyllä tavalla joko irtisanoa henkilövakuutus tai muuttaa sen sopimusehtoja.

Vakuutuksenantajan on pykälän 3 momentin mukaan lähetettävä ilman aiheetonta viivytystä vakuutuksenottajalle ilmoitus irtisanomisesta taikka maksun tai sopimusehtojen muuttamisesta saatuaan tiedon vakuutuksenottajan tai vakuutetun laiminlyönnistä. Jos vakuutuksenantaja aiheetta viivyttelee ilmoituksen lähettämässä, se menettää oikeutensa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin. Ilmoituksen lähettämiseen tarvittavaa aikaa arvioitaessa otetaan huomioon, kuinka pitkä aika huolellisesti toimivalta vakuutuksenantajalta yleensä kuluu päätöksentekoon vastaavissa tapauksissa.

Jos vakuutustapahtuma sattuu ennen kuin vakuutus päättyy irtisanomisen johdosta, sovelletaan vakuutuksenantajan vastuuseen, mitä 24 §:n 2 momentissa säädetään. Vakuutuksenantajalla on vakuutustapahtumasta huolimatta oikeus irtisanoa vakuutus tai muuttaa sitä tämän pykälän mukaisesti, jos vakuutustapahtuma on sellainen, että vakuutuksen jatkuminen sen jälkeenkin on mahdollista.

Lakiehdotuksen 35 §:ssä säädettyjä tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin vetoamista kos-

kevia rajoituksia sovelletaan myös vakuutuksenantajan oikeuteen irtisanoa henkilövakuutus ja muuttaa vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja.

26 §. *Vaaran lisääntyminen vahinkovakuutuksessa.* Vahinkovakuutuksen vakuutusehtoihin voidaan pykälän 1 momentin mukaan ottaa määräys, jossa velvoitetaan vakuutuksenottaja ilmoittamaan vakuutuksenantajalle tietyistä vakuutuskauden aikana tapahtuneista vahingonvaaraa olennaisesti lisänneistä muutoksista. Ilman nimenomaista ehtomääräystä vakuutuksenottajalla ei ole tällaista ilmoittamisvelvollisuutta. Velvollisuus voidaan ehdoissa asettaa ainoastaan vakuutuksenottajalle, ei esimerkiksi vakuutetulle, joka samalla ei ole vakuutuksenottaja.

Vakuutuksenottajan on ilmoitettava muutoksesta viimeistään muutosta seuraavan vakuutusmaksun suorittamisen yhteydessä. Säännöksessä edellytetään lisäksi, että vakuutuksenantaja muistuttaa maksulipun lähettämisen yhteydessä vakuutuksenottajaa ilmoittamisvelvollisuudesta.

Ilmoittamisvelvollisuus voi momentin mukaan koskea vakuutus sopimusta päätettäessä ilmoitetuissa olosuhteissa tai vakuutus kirjiaan merkityssä seikassa tapahtuneita muutoksia. Ilmoittamisvelvollisuus saattaa koskea esimerkiksi vakuutuksen kohteessa suoritettuja korjaus-, muutos- tai laajennustöitä, vakuutuksen kohteen käyttötarkoituksen muuttumista tai yritystoimintaa koskevassa vakuutuksessa toiminnan laadun tai laajuuden muuttumista.

Ilmoittamisvelvollisuus voi koskea ainoastaan sellaisia vahingonvaaraa olennaisesti lisääviä muutoksia, joita vakuutuksenantajan ei voida katsoa ottaneen lukuun sopimusta päätettäessä. Arvioitaessa vaaran lisääntymisen olennaisuutta on kiinnitettävä huomiota siihen, mikä merkitys vakuutuksenantajan riskin kasvamisella on vakuutusmaksuun ja vakuutuksen myöntämiseen. Olennaisesti vahingonvaaraa lisäävästä muutoksesta voidaan katsoa olevan kysymys esimerkiksi silloin, kun vakuutuksenantaja ei enää lainkaan myöntäisi vakuutusta tai myöntäisi sen vain huomattavasti korkeampaa vakuutusmaksua vastaan.

Vakuutuksenantajan voidaan katsoa ottavan sopimusta päätettäessä lukuun tavanomaisesti odotettavissa olevat olosuhteiden muutokset ja niistä johtuvan vahinkoriskin kasvun. Odotettavissa olevia muutoksia aiheutuu muun muassa vakuutuskohteen ikääntymisestä ja luonnol-

lisestä kulumisesta. Vakuutuksenottajan ei siten tarvitse ilmoittaa esimerkiksi siitä, että kotieläimen terveydentila on heikentynyt iän vuoksi tai että rakennuksen taikka sen laitteistojen kunto on huonontunut käytön ja kuluminen vuoksi.

Pykälän 2 momentin mukaan korvausta voidaan alentaa tai se evätä, jos vakuutuksenottaja on laiminlyönyt ilmoittamisvelvollisuutensa tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä. Vakuutuksenantaja ei voi vedota vakuutuksenottajan laiminlyöntiin, jos se itse on laiminlyönyt muistuttaa vakuutuksenottajaa ilmoittamisvelvollisuudesta 1 momentissa säädetyllä tavalla. Seikoista, jotka on otettava huomioon harkittaessa korvauksen alentamista tai epäämistä, säädetään 34 §:ssä.

Huolimattomuuden astetta arvioitaessa otetaan huomioon vakuutuksenottajan asemassa olevan henkilön mahdollisuus ymmärtää muutoksen olennaisesti vahingonvaaraa lisäävä merkitys. Myös ilmoittamisvelvollisuutta koskevan vakuutusehdon muotoilulla on merkitystä arvioinnissa. Yleensä ei voida edellyttää, että vakuutuksenottaja osaisi hyvin yleisluonteisen ja täsmentämättömän ehdon perusteella päätellä, mistä muutoksista hänen on ilmoitettava vakuutuksenantajalle. Jos ehdossa on selkeästi tuotu esiin tilanteet, joissa ilmoittamista vaaditaan, laiminlyönnin voidaan useammin katsoa johtuvan vähäistä suuremmasta huolimattomuudesta.

Lakiehdotuksen 35 §:n 4 momentissa säädetään vaaran lisääntymisen merkityksellömyydestä eräissä tapauksissa. Ehdotuksen 65 §:ssä rajoitetaan vakuutuksenantajan oikeutta vedota vaaran lisääntymisestä ilmoittamisen laiminlyöntiin muuta vakuutettua kohtaan.

Vakuutuksenantajan oikeudesta irtisanoa vahinkovakuutus ja oikeudesta muuttaa sen sopimusehtoja vaaran lisääntymisen takia säädetään 15 ja 18 §:ssä.

27 §. *Vaaran lisääntyminen henkilövakuutuksessa.* Pykälän 1 momentissa säädetään 26 §:n 1 momenttia vastaavasta vakuutuksenottajan ilmoittamisvelvollisuudesta henkilövakuutuksessa. Momentissa edellytetään, kuten vahinkovakuutuksessakin, että ilmoittamisvelvollisuudesta on vakuutusehdoissa nimenomainen määräys ja että vakuutuksenantaja muistuttaa maksulipun lähettämisen yhteydessä vakuutuksenottajaa tästä velvollisuudesta.

Ilmoittamisvelvollisuus voi koskea muutoksia sellaisissa vakuutettuun liittyvissä seikoissa,

joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta. Säännöksessä on esimerkkeinä tällaisista seikoista mainittu vakuutetun ammatti, harrastukset ja asuinpaikka. Vakuutetun terveydentila ei sen sijaan ole momentissa tarkoitettu seikka. Terveydentilan muutoksista ei tarvitse ilmoittaa. Vakuutuksenantajalla ei ole lakiehdotuksen 17 §:n mukaan oikeutta irtisanoa henkilövakuutusta eikä 20 §:n mukaan oikeutta muuttaa sen maksua tai ehtoja vakuutetun terveydentilan huonontumisen takia.

Jos ilmoittamisvelvollisuus laiminlyödään tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, on pykälän 2 momentin mukaan vastaavasti voimassa, mitä 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään. Laiminlyönti voi johtaa vakuutuksenantajan vapautumiseen vastuusta, jos vakuutusta ei asiantilan muuttumisen vuoksi olisi enää pidetty voimassa. Jos muutos olisi johtanut vakuutusmaksun korottamiseen tai muiden sopimusehtojen muuttamiseen, vakuutuksenantajan vastuu vakuutustapahtumasta rajoittuu vastaamaan sovittua maksua tai niitä ehtoja, joilla vakuutusta olisi jatkettu.

Lakiehdotuksen 24 §:n 3 momentin mukaan ilmoittamisvelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia voidaan sovitella, jos seuraamukset ovat vakuutuksenottajan tai muun vakuutuskorvaukseen oikeutetun kannalta ilmeisen kohtuuttomia.

Pykälän 3 momentissa säädetään vaaran lisääntymisen vaikutuksesta vakuutus sopimuksen jatkumiseen. Jos vakuutuksenantaja on saanut tietää 1 momentissa tarkoitettua muutoksesta, vakuutuksen irtisanomisen ja jatkumisen osalta on vastaavasti voimassa, mitä 25 §:ssä säädetään. Säännöstä sovelletaan sekä silloin, kun ilmoittamisvelvollisuus on asianmukaisesti täytetty, että silloin, kun ilmoittamisvelvollisuus on laiminlyöty, mutta vakuutuksenantaja on muutoin saanut tiedon muutoksesta.

Jos vakuutuksenantaja ei muuttuneessa tilanteessa enää myöntäisi vakuutusta, hän saa irtisanoa vakuutuksen päättymään kuukauden kuluessa irtisanomisilmoituksen lähettämisestä. Jos vakuutus voidaan edelleen myöntää, mutta korkeampaa vakuutusmaksua vastaan tai muutoin toisilla ehdoilla, kuin oli sovittu, vakuutus jatkuu tällaisin maksuin ja ehdoin. Vakuutuksenantajan velvollisuus ilmoittaa irtisanomisesta tai maksun taikka ehtojen muutoksesta sekä

ilmoittamisen laiminlyönnin seuraamukset määräytyvät siten kuin 25 §:n 3 momentissa säädetään.

Jos vakuutustapahtuma sattuu irtisanomisaikana eikä vakuutuksenottaja ole laiminlyönyt ilmoittamisvelvollisuuttaan, vakuutuksenantajan on suoritettava alkuperäisten ehtojen mukainen korvaus.

Lakiehdotuksen vaaran lisääntymisen merkityksellömyyttä koskevaa 35 §:n 4 momenttia sovelletaan myös tässä pykälässä tarkoitettuihin tapauksiin.

28 §. *Vakuutustapahtuman aiheuttaminen henkilövakuutuksessa.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa, jos henkilövakuutuksen vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallisesti. Tahallisuudesta on kysymys silloin, kun vakuutettu on tarkoittanut saada aikaan vakuutustapahtuman. Vaikka vakuutustapahtuman aikaansääminen ei ole ollut vakuutetun nimenomaisena tarkoituksena, voidaan aiheuttamista pitää tahallisenä, jos vakuutettu olosuhteet huomioon ottaen on mieltänyt vakuutustapahtuman hyvin todennäköisesti seuraavan hänen menettelystään. Tahallisuuden arvioinnissa ei ole vaikutusta sillä, onko tapahtuma aiheutettu tarkoituksin saada vakuutuskorvaus vai ilman hyötymistarkoitusta.

Jos vakuutettu tekee itsemurhan, vakuutuksenantaja vastaa kuitenkin 2 momentin mukaan henkilövakuutuksessa, jos vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta on ennen itsemurhan tekemistä kulunut yli vuosi. Säännöstä ei sovelleta muussa henkilövakuutuksessa kuin henkilövakuutuksessa. Jos tapaturmavakuutuksen vakuutettu tekee itsemurhan, vakuutuksenantajan ei tarvitse maksaa vakuutetun kuoleman varalta sovittua korvausta.

Itsemurha on henkilövakuutuksessa vakuutuksenantajan vastuuvapautusperusteena vuoden ajan. Aikaa ei lueta vakuutus sopimuksen tekemisestä vaan vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta. Vastuun alkamisesta säädetään 11 §:ssä. Ryhmävakuutuksessa vastuun alkamisesta sovitaan tavallisesti ryhmävakuutus sopimuksessa.

Jos vakuutuksenantajan vastuuta on lisätty sopimuksen voimassaoloaikana, momentissa tarkoitettu aika luetaan lisävastuun osalta erikseen sen alkamisesta. Jos vakuutuksenottaja esimerkiksi on korottanut vakuutus määrää, aika luetaan korotetun määrän osalta korotetun vastuun alkamisesta. Tämä ei kuitenkaan kos-

ke korotuksia, joista on sovittu jo vakuutus sopimusta tehtäessä. Itsemurha katsotaan säännöstä sovellettaessa tehdyksi silloin, kun kuolemaan johtanut teko tehtiin.

Jos on ilmeistä, ettei vakuutetun tarkoituksena ollut surmata itseään, vaan hän on tarkoittanut tehdä vain itsemurhayrityksen, ei siitä seurannutta kuolemaa pidetä säännöstä sovellettaessa itsemurhana, eikä vastuuvapautusaikaa sovelleta. Vakuutustapahtumaa ei tällöin voida pitää myöskään tahallisesti aiheutettuna, joten vakuutuksenantaja ei vapaudu vastuusta 1 momentinkaan perusteella.

Pykälän 3 momentissa rajoitetaan vakuutuksenantajan vastuuta silloin, kun vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta. Säännöstä sovelletaan vain tapaturmavakuutuksessa ja sairausvakuutuksessa. Törkeä huolimattomuus ei henkilövakuutuksessa vaikuta vakuutuksenantajan vastuuseen. Jos henkilövakuutukseen on liitetty oikeus lisäkorvaukseen tapaturmaisen kuoleman varalta, katsotaan lisäkorvausoikeus säännöstä sovellettaessa tapaturmavakuutukseksi.

Törkeä huolimattomuus on lähellä tahallisuutta. Jos vakuutettu esimerkiksi tietoisesti laiminlyö normaalit varotoimet ja saa aikaan tilanteen, jossa vahingonvaara on suuri, voidaan huolimattomuutta pitää törkeänä. Yksinomaan se seikka, että vakuutettu on vakuutustapahtuman sattuessa alkoholin tai muun huumaaavan aineen vaikutuksen alaisena, ei ole osoitus törkeästä huolimattomuudesta. Vahva humalatila voi sen sijaan tapahtumaan liittyvistä muista olosuhteista riippuen johtaa vakuutuksenantajan vastuun alentamiseen.

Jos vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta, voidaan vakuutuksenantajan vastuuta momentin mukaan alentaa sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista. Harkinnassa voidaan ottaa huomioon paitsi vakuutetun menettelyn moitittavuus myös vakuutetun tai muun korvaukseen oikeutetun tarve saada vakuutustapahtumasta korvausta.

29 §. *Vakuutus korvaukseen oikeutetun aiheuttama vakuutustapahtuma henkilövakuutuksessa.* Pykälässä säädetään vakuutuksenantajan vastuun rajoituksista silloin, kun muu vakuutus korvaukseen oikeutettu henkilö kuin vakuutettu on aiheuttanut henkilövakuutuksen vakuutustapahtuman tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta. Tahallisuuden ja törkeän huolimattomuuden käsitteitä on selvitetty edellä

28 §:n perusteluissa. Muita vakuutuskorvaukseen oikeutettuja ovat henkilövakuutuksessa lähinnä edunsaaja, kuolinpesän osakas ja panttioikeuden haltija.

Jos muu vakuutuskorvaukseen oikeutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallisesti, vakuutuksenantaja on pykälän 1 momentin mukaan häneen nähden vastuusta vapaa. Vakuutustapahtuman aiheuttanut henkilö jää ilman vakuutuskorvausta, joka hänelle muutoin olisi kuulunut. Muita korvaukseen oikeutettuja kohtaan vakuutuksenantajan vastuu sen sijaan säilyy vakuutusehtojen mukaisena.

Jos pykälässä tarkoitettu henkilö on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta, hän voi pykälän 2 momentin mukaan saada vakuutuskorvauksen tai osan siitä ainoastaan, jos korvauksen suorittaminen katsotaan kohtuulliseksi ottaen huomioon ne olosuhteet, joissa vakuutustapahtuma on aiheutettu. Harkinnassa voidaan kiinnittää huomiota muun muassa siihen, millä tavoin vakuutustapahtuman aiheuttajan menettely on kohdistunut vakuutettuun. Jos vakuutettu esimerkiksi on matkustajana edunsaajan kuljettamassa autossa ja saa surmansa tämän aiheuttamassa liikennevahingossa, voi vakuutuksenantajan vapautuminen vastuusta olla kohtuutonta, vaikka edunsaaja olisi syyllistynyt törkeään liikenteen vaarantamiseen. Jos edunsaaja sen sijaan pahoinpitelee törkeästi vakuutettua ja vakuutettu sen seurauksena kuolee, edunsaajalla ei ole oikeutta vakuutuskorvaukseen.

Vain ne olosuhteet, joissa vakuutustapahtuma on aiheutettu, voidaan ottaa huomioon. Vakuutustapahtuman aiheuttajan henkilökohdaisia olosuhteita, kuten hänen tarvettaan saada vakuutuskorvausta, ei voida ottaa lukuun. Tältä osin sääntely eroaa siitä, mitä 28 §:n 3 momentissa säädetään vakuutetun aiheuttaessa itse vakuutustapahtuman.

Samoin edellytyksin kuin törkeän huolimattomuuden tapauksissa voi tahallisestikin vakuutustapahtuman aiheuttanut saada korvauksen tai sen osan, jos hän on ollut vakuutustapahtuman aiheuttaessaan sellaisessa iässä tai mielentilassa, ettei häntä olisi voitu tuomita rangaistukseen rikoksesta. Säännöksessä tarkoitetaan rikosoikeudellisesti syyntakeetonta henkilöä. Viittätoista vuotta nuorempaa lasta ei rikoslain 3 luvun 1 §:n mukaan voida tuomita rangaistukseen. Rankaisematta jää myös rikoslain 3 luvun 3 §:n 1 momentissa tarkoitettu ymmärrystä vailla oleva henkilö sekä saman

pykälän 2 momentissa tarkoitettu satunnaiseen mielenhäiriöön joutunut henkilö. Vakiintuneen oikeuskäytännön mukaan voimakaskaan humaltila ei tee henkilöstä syyntakeetonta. Jos henkilön mielentila on muusta syystä ollut siinä määrin häiriintynyt, että häneltä on puuttunut kyky ymmärtää tekonsa seurauksia, vakuutuskorvaus tai sen osa voidaan suorittaa.

Jos korvaukseen oikeutettuja on useita ja joku heistä aiheuttaa vakuutustapahtuman, vakuutuksenantajan vastuu ei kuolemantapauksessa alene. Se osa vakuutuskorvauksesta, jota ei makseta vakuutustapahtuman aiheuttajalle tai aiheuttajille, on pykälän 3 momentin mukaan maksettava muille korvaukseen oikeutetuille. Jos vakuutustapahtuman aiheuttajia on useita ja heistä joku on oikeutettu 2 momentin nojalla vakuutuskorvaukseen tai sen osaan, hänellä ei kuitenkaan ole oikeutta niihin korvauksiin, jotka vapautuvat muilta tapahtuman aiheuttajilta. Vakuutustapahtuman aiheuttajalta vähennetty osuus vakuutuskorvauksesta jaetaan muiden korvaukseen oikeutettujen kesken samanlaisin perustein kuin heille muutoin kuuluva vakuutuskorvaus. Vakuutuskorvauksen jakamisesta usean edunsaajan kesken säädetään 50 §:ssä.

30 §. *Vakuutustapahtuman aiheuttaminen vahinkovakuutuksessa.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa vakuutettua kohtaan, joka on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman. Vastuusta vapautuminen tulee pääsääntöisesti kysymykseen ainoastaan sitä vakuutettua kohtaan, joka on vakuutustapahtuman aiheuttanut. Jäljempänä 33 §:ssä säädetään tästä periaatteesta eräitä poikkeuksia. Jos esimerkiksi omaisuutta pidätysoikeuden nojalla hallussaan pitävä vakuutettu tahallisesti vahingoittaa omaisuutta, omaisuuden omistajalla on kuitenkin oikeus korvaukseen vakuutustapahtumasta.

Jos vakuutettu on oikeushenkilö, vakuutetun menettelyksi katsotaan oikeushenkilön päättävien elinten menettely. Vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa, jos esimerkiksi yrityksen hallitus tai toimitusjohtaja tahallisesti aiheuttaa vakuutustapahtuman. Vakuutuksenantaja ei sen sijaan voi vedota vastuusta vapautuakseen yrityksen johtajien tahallisuuteen, ellei työntekijä ole 33 §:ssä tarkoitettu vakuutettuun samastettava henkilö.

Jos vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta, hänelle tulevaa korvausta voidaan pykälän 2

momentin mukaan alentaa tai korvaus voidaan kokonaan evätä. Seuraamus voi kohdistua yleensä vain vakuutustapahtuman aiheuttaneeseen vakuutettuun. Seikoista, jotka on otettava huomioon harkittaessa korvauksen alentamista tai epäämistä, säädetään 34 §:ssä.

Vakuutetun alkoholin tai huumausaineen käyttö voi pykälän 3 *momentin* mukaan johtaa hänelle tulevan korvauksen alentamiseen tai epäämiseen vahinkovakuutuksessa silloinkin, kun vakuutetun menettelyä ei voida pitää törkeänä huolimattomuutena. Edellytyksenä on, että vakuutusehtoihin on tästä seikasta otettu nimenomainen määräys ja että päihteiden käytöllä on ollut syy-yhteys vakuutustapahtumaan. Jos vakuutettu on esimerkiksi käytettyään alkoholia ajanut yhteen toisen ajoneuvon kanssa, korvauksen alentamiseksi tai epäämiseksi vaaditaan, että yhteentörmäys on ainakin osittain johtunut vakuutetun alkoholin käytöstä. Mikäli törmäys on kokonaan toisen ajoneuvon kuljettajan syytä, vakuutetulle tulevaa korvausta ei voida alentaa eikä evätä hänen alkoholin käyttöönsä vedoten.

Pykälän 4 *momentissa* säädetään vakuutuksenantajan toissijaisesta vastuusta vastuuvakuutuksessa. Vakuutuksenantaja on 2 *momentissa* tarkoitettua vakuutetun törkeästä huolimattomuudesta taikka 3 *momentissa* tarkoitettua alkoholin tai huumausaineen käytöstä huolimatta velvollinen suorittamaan vahinkoa kärsineelle luonnolliselle henkilölle korvauksen vastuuvakuutuksesta, jos vahinkoa kärsinyt ei ole saanut perityksi korvausta vakuutetulta. Vakuutuksenantajan vastuun syntymiseksi ei riitä, että vakuutettu on haluton maksamaan korvausta, vaan vastuu edellyttää vakuutetun maksukyvyttömyyttä. Jos vakuutettu on esimerkiksi asetettu konkurssiin tai korvausta ei ole saatu ulosottoihin perityksi, vahinkoa kärsinyt luonnollinen henkilö voi vaatia korvauksen vakuutuksenantajalta. Lakiehdotuksen 67 §:n mukaan vahinkoa kärsinyt saa tällöin vaatia korvauksen vakuutuksenantajalta siitä riippumatta, haluaako vakuutettu käyttää vastuuvakuutusta.

Vakuutettuun vakuutustapahtuman aiheuttajana samastettavista henkilöistä säädetään 33 §:n 1 *momentissa*. Lakiehdotuksen 15 §:ssä säädetään vakuutuksenantajan oikeudesta irtisanoa vahinkovakuutus, jos vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta.

31 §. *Suojeluohjeiden noudattaminen vahinko-*

vakuutuksessa. Suojeluohjeilla tarkoitetaan pykälän 1 *momentissa* vahinkovakuutussopimukseen otettuja vahingon estämistä tai rajoittamista koskevia määräyksiä. Määräys voi koskea laitetta, menettelytapaa tai muuta järjestelyä. Säännöksessä tarkoitettuja laitteita ovat esimerkiksi lukot ja lämmityslaitteet. Menettelytavasta on kysymys silloin, kun vakuutetun on määrätyllä tavalla huolehdittava vakuutusta omaisuudesta. Menettelytapamääräys voi koskea esimerkiksi omaisuuden säilyttämistapaa, säilytystilojen sulkemista tai koneiden huoltoa. Muu järjestely voi olla esimerkiksi omaisuuden vartioinnin järjestäminen.

Suojeluohjeina pidetään *momentin* mukaan myös määräyksiä siitä, että vakuutuksen kohdetta käyttävällä tai siitä huolehtivalla henkilöllä tulee olla määrätty kelpoisuus. Tällainen määräys voi koskea esimerkiksi ajoneuvon kuljettajalta vaadittavaa ajokorttia tai koneen käyttäjältä vaadittavaa koulutusta.

Momentissa ei säädetä lähemmin siitä, kuinka yksityiskohtainen suojeluohjeen on oltava. Suojeluohjeen tulee olla niin selkeä, että vakuutettu suoraan sen perusteella tietää, miten hänen on meneteltävä säilyttääkseen oikeutensa vähentämättömään korvaukseen. Jos suojeluohjeessa viitataan säädöksiin tai viranomaismääräyksiin, joita ei laajuutensa vuoksi voida sisällyttää vakuutussopimukseen, säädös, määräys ja sen antanut viranomainen tulee yksilöidä siten, että vakuutettu voi ilman tuntuvaa vaivaa hankkia itselleen kyseisen säädöksen tai määräyksen ja saada täsmälliset tiedot velvollisuuksistaan.

Pykälän 2 *momentin* mukaan vakuutetun on noudatettava suojeluohjeita. Vakuutetun on noudatettava ehtomääräystä, jota 1 *momentin* nojalla on pidettävä suojeluohjeena, riippumatta siitä, onko määräys vakuutussopimuksessa nimenomaisesti otsikoitu suojeluohjeeksi.

Pykälän 3 *momentissa* säädetään suojeluohjeen noudattamisen laiminlyönnin seuraamuksista vakuutustapahtuman satuttua. Jos vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt noudattaa suojeluohjetta, hänelle tulevaa korvausta voidaan alentaa tai se voidaan evätä. Seuraamus voi kohdistua vain velvoitteensa laiminlyöneeseen vakuutettuun, jollei 33 §:n samastamissäännöksestä muuta johdu. Seikoista, jotka on otettava huomioon harkittaessa korvauksen alentamista tai epäämistä, säädetään 34 §:ssä.

Huolimattomuuden astetta arvioitaessa tulee kiinnittää huomiota muun muassa suoje-luohjeen muotoiluun. Jos vakuutettu ei ole suoje-luohjeen yleisluonteisuuden tai tulkinnanvarai-suuden takia voinut tietää, miten hänen olisi pitänyt menetellä vahingon ehkäisemiseksi, hän-nen huolimattomuuttaan voidaan pitää vähäi-senä. Näin on asian laita esimerkiksi silloin, kun suoje-luohjeessa mainitaan vain velvollisuus noudattaa viranomaisten antamia paloturvalli-suusmääräyksiä selvittämättä, minkä viran-omaisen ja mitä määräyksiä kyseisessä ohjeessa tarkoitetaan.

Pykälän 4 *momentin* mukaan vastuuvakuu-tuksessa korvausta voidaan alentaa tai se evätä vakuutetun huolimattomuuden takia vain, jos huolimattomuus on ollut törkeää tai jos vakuu-tetun alkoholin tai huumausaineen käyttö on vaikuttanut laiminlyöntiin ja siitä on määräys vakuutusehdoissa. Jos vahinkoa kärsinyt on luonnollinen henkilö, korvausta ei voida alen-taa eikä evätä, mutta vakuutuksenantajan vas-tuu on toissijainen siten kuin 30 §:n 4 momen-tissa säädetään.

Lakiehdotuksen 15 §:ssä säädetään vakuu-tuksenantajan oikeudesta irtisanoa vahinkova-kuutus, jos suoje-luohjeen noudattaminen on laiminlyöty tahallisesti tai törkeästä huolimat-tomuudesta.

32 §. *Pelastamisvelvollisuus vahinkovakuutuk-sessa.* Pykälän 1 *momentissa* asetetaan vakuu-tetulle toimimisvelvollisuus vakuutustapahtu-man sattuessa tai välittömästi uhatessa. Vakuu-tetun tulee kykyjensä mukaan huolehtia vahin-gon torjumisesta tai rajoittamisesta. Pelasta-misvelvollisuus merkitsee esimerkiksi palova-kuutuksessa sitä, että vakuutetun on tulipalon syttyttyä ryhdyttävä sammutustoimiin, hälytet-tävä palokunta ja siirrettävä mahdollisuuksien mukaan omaisuutta turvaan. Tuotevastuuvakuutuksessa pelastamisvelvollisuus voi sisältää velvollisuuden poistaa vaaralliseksi havaittu tuote markkinoilta sekä velvollisuuden varoit-taa tuotteen jo hankkineita tuotteeseen tai sen käyttöön liittyvistä riskeistä.

Jos vahinko on ulkopuolisen aiheuttama, vakuutetun tulee lisäksi ryhtyä tarpeellisiin toimiin vakuutuksenantajan oikeuden säilyttä-miseksi vahingon aiheuttajaa kohtaan. Vakuu-tuksenantajalla on lakiehdotuksen 75 §:ssä sää-detyissä tapauksissa takautumisoikeus vahin-gon aiheuttanutta kolmatta henkilöä kohtaan. Vakuutetun on pyrittävä toimimaan siten, että vakuutuksenantaja voi käyttää takautumisoi-

keuttaan. Vakuutetun tulee esimerkiksi pyrkiä selvittämään vahingon aiheuttajan henkilölli-syys. Jos vahinko on aiheutettu rangaistavalla teolla, vakuutetun tulee myös viivytyksettä ilmoittaa asiasta poliisiviranomaiselle.

Vakuutetun tulee, mikäli mahdollista, nou-dattaa vakuutuksenantajan antamia pelasta-misvelvollisuutta koskevia ohjeita.

Jos vakuutettu laiminlyö pelastamisvelvolli-suutensa tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, voidaan hänelle tulevaa korvausta 2 *momentin* mukaan alentaa tai se evätä. Myös pelastamisvelvollisuuden osalta on lähtökohtana, ettei yhden vakuutetun laiminlyönti vaikuta muun vakuutetun oikeu-teen saada korvausta. Pelastamisvelvollisuuden täyttämässä vakuutettuun samastettavista henkilöistä säädetään 33 §:n 1 *momentissa*. Seikoista, jotka on otettava huomioon harkit-taessa korvauksen alentamista tai epäämistä, säädetään 34 §:ssä.

Vakuutetun huolimattomuus pelastamisvel-vollisuuden täyttämässä vaikuttaa pykälän 3 *momentin* mukaan vastuuvakuutuksessa vakuu-tuksenantajan vastuuseen samalla tavalla kuin suoje-luohjeen noudattamisen laiminlyönnissä. Korvausta voidaan alentaa tai se evätä vain, jos huolimattomuus on ollut törkeää tai jos vakuutetun alkoholin tai huumeiden käyttö on vaikuttanut laiminlyöntiin ja siitä on määräys vakuutusehdoissa. Vahinkoa kärsinyt luonnol-linen henkilö on tällöinkin oikeutettu vähentä-mättömään korvaukseen vakuutuksenantajalta, jollei hän saa perityksi korvausta vakuutetulta. Vastuuvakuutuksesta maksettavaa korvausta voidaan yleisten vahingonkorvausoikeudellisten periaatteiden mukaisesti alentaa, jos vahin-koa kärsinyt on laiminlyönyt pyrkiä rajoitta-maan vahinkoa.

Pelastamisvelvollisuuden täyttämisestä ai-heutuneiden kustannusten korvaamisesta sää-detään lakiehdotuksen 61 §:ssä.

33 §. *Samastaminen vahinkovakuutuksessa.* Pykälässä säädetään henkilöistä, joiden toimin-ta samastetaan vakuutetun toimintaan. Samas-taminen tarkoittaa sitä, että kolmannen henki-lön teko tai laiminlyönti aiheuttaa samat seu-raamukset kuin vakuutetun vastaava teko tai laiminlyönti. Säännöstä sovelletaan myös sil-loin, kun samastettava henkilö on itsekin va-kuutettu. Samastamissäännös merkitsee poik-keusta vahinkovakuutuksen periaatteesta, jon-ka mukaan kukin vakuutettu on vastuussa vain omasta menettelystään.

Pykälässä ei säädetä tapauksista, joissa kolmas henkilö vakuutetun suostumuksella aiheuttaa vakuutustapahtuman tai laiminlyö vakuutetulle kuuluvan velvollisuuden. Suostumuksen antaminen katsotaan välilliseksi tekemiseksi, joka ilman nimenomaista säännöstäkin aikaansaa suostumuksen antaneen vakuutetun osalta laissa säädetyt seuraamukset.

Samastaminen koskee pykälän 1 momentissa mainituissa tapauksissa 30 §:ssä säädettyä vakuutustapahtuman aiheuttamista, 31 §:ssä säädettyä suojeluohjeiden noudattamisen laiminlyöntiä ja 32 §:ssä säädettyä pelastamisvelvollisuuden laiminlyöntiä.

Momentin 1 kohdan mukaan vakuutetun toimintaan samastetaan sellaisen henkilön toiminta, joka vakuutetun suostumuksella on vastuussa vakuutuksen kohteena olevasta moottorikäyttöisestä tai hinattavasta ajoneuvosta, aluksesta taikka ilma-aluksesta. Suostumuksella tarkoitetaan vakuutetun antamaa lupaa kohdassa tarkoitettun kulkuvälineen kuljetamiseen tai muuhun käyttämiseen. Suostumuksen ei tarvitse olla nimenomainen, vaan sen olemassaolo voi ilmetä olosuhteista. Suostumuksesta on yleensä kysymys esimerkiksi silloin, kun perheenjäsen käyttää toisen perheenjäsenen omistamaa kulkuneuvoa. Vakuutetun suostumus muun kuin kohdassa mainitun omaisuuden käyttöön ei vaikuta vakuutuksenantajan vastuuseen. Jos vakuutettu esimerkiksi vuokraa tai lainaa muuta omaisuuttaan kolmannelle ja vuokraaja tai lainaaja aiheuttaa omaisuudelle vahinkoa, samastaminen ei tule kysymykseen.

Moottorikäyttöisellä ajoneuvolla tarkoitetaan kohdassa samaa kuin ajoneuvojen rakenteesta ja varusteista annetun asetuksen (1256/92) 3—8 §:ssä. Moottorikäyttöisiä ajoneuvoja ovat muun muassa auto, moottoripyörä, mopo, traktori, moottorityökone ja maastoajoneuvo. Hinattavalla ajoneuvolla tarkoitetaan asetuksen 9 §:ssä määriteltyä perävaunua ja 10 §:ssä määriteltyä hinattavaa laitetta. Aluksella tarkoitetaan kohdassa jokaista vesikulkuneuvoa. Aluksia ovat muun muassa laivat, lautat, veneet, kantosiipialukset sekä vesiskootterit. Kohdassa tarkoitettuja ilma-aluksia ovat moottori- ja purjelentokoneet, helikopterit ja muut ilmakulkuneuvot.

Momentin 2 kohdan mukaan vakuutettuun samastetaan henkilö, joka omistaa vakuutetun omaisuuden yhdessä vakuutetun kanssa ja käyttää sitä yhdessä hänen kanssaan. Yhteis-

omistaja on käytännössä usein itsekkin vakuutettu joko vakuutus sopimuksen tai lakiehdotuksen 62 §:n perusteella. Samastaminen ei tule kysymykseen pelkästään yhteisomistussuhteen perusteella, vaan lisäksi edellytetään, että omistajat käyttävät vakuutettua omaisuutta yhdessä. Vakuutettuun samastetaan esimerkiksi henkilö, joka yhdessä vakuutetun kanssa omistaa ja käyttää omaisuutta sovittujen käyttövuorojen mukaisesti. Jos omaisuus on jonkun omistajan yksinomaisessa käytössä, samastamis-säännöstä ei sovelleta.

Momentin 3 kohdassa vakuutettuun samastetaan henkilö, joka asuu vakuutetun kanssa yhteisessä taloudessa ja käyttää vakuutettua omaisuutta yhdessä hänen kanssaan. Vakuutetun perheenjäsenet ovat yleensä kohdassa tarkoitettuja samastettavia henkilöitä. Muodollisilla perhesiteillä tai sukulaisuudella ei kuitenkaan ole merkitystä säännöstä sovellettaessa. Jos henkilö tosiasiaassa asuu pysyväisluonteisesti samassa taloudessa vakuutetun kanssa ja käyttää yhdessä hänen kanssaan vakuutettua omaisuutta, samastaminen tulee kysymykseen.

Pykälän 2 momentissa säädetään vakuutuksenottajan palveluksessa olevan henkilön samastamisesta vakuutettuun. Säännös koskee ainoastaan suojeluohjeen noudattamista ja tulee sovellettavaksi lähinnä yritysten ja yhteisöjen ottamissa vakuutuksissa.

Vakuutettuun samastetaan momentin mukaan henkilö, jonka tehtävänä vakuutuksenottajaan olevan työ- tai virkasuhteen perusteella on huolehtia suojeluohjeiden noudattamisesta. Yrityksen palovakuutusehdoissa voi esimerkiksi olla suojeluohje, jonka mukaan vartiointia hitsauspaikalla palovaarallisissa tiloissa on jatkettava määrätyn ajan. Jos työnjohtaja, jonka tehtäviin kuuluu vartiointin järjestäminen, lopettaa vartiointin aikaisemmin, voidaan työnjohtajan menettely samastaa vakuutetun menettelyyn.

34 §. *Korvauksen alentaminen tai epäminen vahinkovakuutuksessa.* Pykälässä säädetään seikoista, jotka on otettava huomioon harkittaessa korvauksen alentamista tai sen epäämistä tässä luvussa säädetyllä perusteella. Pykälää sovelletaan 23 §:ssä säädetyin tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin, 26 §:ssä säädetyin vaaran lisääntymisestä ilmoittamisen laiminlyönnin, 30 §:ssä säädetyin vakuutustapahtuman aiheuttamisen, 31 §:ssä säädetyin suojeluohjeiden noudattamisen laiminlyönnin ja 32 §:ssä säädetyin pelastamisvelvollisuuden laiminlyönnin yh-

teydessä. Pykälä ei kuitenkaan sovelleta silloin, kun vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menettänyt vilpillisesti täyttäänsään tiedonantovelvollisuuttaan eikä silloin, kun vakuutettu on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman. Vilpillinen menettely johtaa 23 §:n 1 momentin mukaan vakuutus sopimuksen pätemättömyyteen ja vakuutustapahtuman tahallinen aiheuttaminen 30 §:n 1 momentin mukaan vakuutuksenantajan vapautumiseen vastuusta.

Harkinnassa on pykälän mukaan otettava huomioon, mikä merkitys seikalla, jota vakuutuksenottajan tai vakuutetun antama väärä tai puutteellinen tieto koskee, tai vahingonvaaraa lisänneellä muuttuneella olosuhteella taikka vakuutetun tai häneen samastettavan henkilön toimenpiteellä tai laiminlyönnillä on ollut vahingon syntymiseen. Korvauksen alentaminen tai epääminen edellyttää syy-yhteyttä vakuutuksenottajan, vakuutetun tai samastettavan henkilön moitittavan menettelyn ja vakuutustapahtuman välillä.

Esimerkiksi rakennukselle aiheutuneen vesivahingon korvausta ei voida puuttuvan syy-yhteyden takia alentaa sillä perusteella, että rakennuksen paloturvallisuuteen vaikuttavasta seikasta oli annettu väärä tieto. Vastaavasti vakuutuksenantaja voi vedota vaaran lisääntymisestä ilmoittamisen laiminlyöntiin vain, jos muuttunut olosuhde on syy-yhteydessä vahinkoon. Esimerkiksi rakennuksen palovahingosta suoritettavaa korvausta voidaan alentaa, jos rakennusta ryhdytään vakuutuksenantajalle ilmoittamatta käyttämään hitsausta edellyttävisissä töissä, ja rakennus on syttynyt palamaan hitsauskipinästä. Jos palon syynä sen sijaan on ollut tuhopolttio, hitsaustoiminnalla ei ole ollut vahingon syntymisen kannalta merkitystä eikä korvausta voida alentaa tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin takia. Jos vakuutettu on vastoin suojeluohjetta jättänyt rakennuksen ikkunan auki, mutta rakennukseen on murtauduttu lukitusta ovesta, korvausta murtovahingosta ei samoin alenneta, koska laiminlyönnillä ei ole ollut syy-yhteyttä vahinkoon.

Mikäli vakuutetun menettely on vaikuttanut vahingon syntymiseen vain osittain, korvauksen alentaminen tai epääminen tulee vastaavasti kysymykseen vain siitä vahingon osasta, joka on vakuutetun menettelyn seurauksena. Palokunnan hälyttämistä viivytellyt vakuutettu on oikeutettu vähentämättömään korvaukseen palovahingosta, joka olisi aiheutunut, vaikka palokunta olisi hälytetty heti. Korvauksen alenta-

minen tai epääminen tulee harkittavaksi vain sen vahingon osalta, joka on johtunut palon laajentumisesta viivytyksen takia.

Kun syy-yhteys on olemassa, tulee pykälän mukaan lisäksi ottaa huomioon vakuutuksenottajan, vakuutetun tai samastettavan henkilön tahallisuus tai huolimattomuuden laatu sekä olosuhteet muutoin. Korvauksen alentaminen tai epääminen perustuu kokonaisharkintaan, johon henkilön menettelyn moitittavuuden ohella vaikuttavat kunkin yksittäisen tapauksen muut olosuhteet.

Vähäinen huolimattomuus ei ehdotetun lain mukaan johda korvauksen alentamiseen tai epäämiseen. Vakuutustapahtuman aiheuttamisen yhteydessä ei tavallinenkaan huolimattomuus vaikuta korvauksen, ellei kysymykseen tule alkoholin tai huumausaineen käyttöä koskevan vakuutusehdon soveltaminen. Vastuuvakuutuksessa vakuutetun huolimattomuus ei vaikuta korvauksen määrään, jos vahinkoa kärsinyt on luonnollinen henkilö. Vakuutuksenantajan vastuu on kuitenkin toissijainen. Huolimattomuuden astetta arvioitaessa huomioon otettavia seikkoja käsitellään 23, 26 ja 31 §:n perusteluissa. Tahallisuuden ja törkeän huolimattomuuden käsitteitä selvitetään 28 §:n perusteluissa.

Korvauksen alentaminen tai epääminen on pykälän mukaan suhteutettava menettelyn moitittavuuteen. Tavallisen huolimattomuuden takia korvausta ei yleensä tulisi evätä kokonaan. Myöskään törkeä huolimattomuus tai tahallisuus ei johda poikkeuksetta korvauksen menettämiseen. Tapaukseen saattaa liittyä sellaisia olosuhteita, joiden huomioon ottaminen voi johtaa osakorvauksen suorittamiseen.

Kokonaisharkinnassa huomioon otettavia olosuhteita voivat muun muassa olla asianomaisen henkilön ikä, koulutus, kokemus, terveydentila tai mielentila. Esimerkiksi menettely, josta tavallisesti seuraisi korvauksen epääminen, saattaa alaikäisen osalta aiheuttaa vain korvauksen vähäisen alentamisen. Sairaus tai vamma, joka on rajoittanut asianomaisen toimintamahdollisuuksia, voidaan myös ottaa kokonaisharkinnassa huomioon. Samoin vähentynyt syyntakeisuus voi olla merkityksellinen seikka. Elinkeinonharjoittajalle voidaan joissakin tapauksissa asettaa tiukempia vaatimuksia kuin vastaavan vakuutuksen ottaneelle kuluttajalle. Milloin kysymyksessä on samastettavan henkilön menettely, harkinnassa voidaan ottaa huomioon, millä tavalla vakuutettu olisi voinut

vaikuttaa samastettavan henkilön toimenpiteeseen tai laiminlyöntiin.

Harkinnassa voidaan joskus ottaa huomioon myös korvaukseen oikeutetun taloudellinen asema ja hänen tarpeensa saada korvausta. Näin on asianlaita erityisesti silloin, kun korvauksen epääminen johtaisi vakuutetun vakuu-vaan taloudelliseen ahdinkoon. Jos esimerkiksi perheen omakotitalo irtaimistoinen on tuhoutunut tulipalossa, korvauksen epääminen voi saattaa perheen kohtuuttoman vaikeaan asemaan. Tällaisissa tapauksissa tulisikin suorittaa ainakin osakorvaus.

35 §. *Virheellisten tietojen tai vaaran lisääntymisen merkityksettömyys.* Pykälässä rajoitetaan vakuutuksenantajan oikeutta vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin ja vaaran lisääntymiseen. Oikeus vakuutuskorvaukseen säilyy pykälässä säädettyissä tilanteissa vähentämättömänä eikä vakuutuksenantaja myöskään saa irtisanoa vakuutusta tai muuttaa sen maksua tai ehtoja. Pykälää sovelletaan sekä henkilövakuutukseen että vahinkovakuutukseen lukuunottamatta 3 momenttia, joka koskee ainoastaan henkivakuutusta.

Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantaja ei saa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, jos vakuutuksenantaja tai asianomainen vakuutuksenantajan edustaja vakuutusta myönnettäessä tiesi tai sen tai edustajan olisi pitänyt tietää, että tiedot olivat virheellisiä tai puutteellisia. Vakuutuksenantajan tietämykseksi katsotaan säännöstä sovellettaessa sen vakuutuksenantajan palveluksessa olevan henkilön tietämys, jonka tehtävänä on esitellä tai tehdä päätös vakuutuksen myöntämisestä. Asianomaisella vakuutuksenantajan edustajalla tarkoitetaan vakuutuksenantajan päätoimista toimihenkilöä tai sivutoimista asiamiestä, joka on muutoin osallistunut kyseisen vakuutushakemuksen käsittelyyn tai jonka kanssa vakuutuksenottaja on neuvotellut vakuutuksesta.

Vakuutuksenantajan edustajat avustavat usein vakuutuksen hakijaa hakemuslomakkeen täyttämisessä. Hakijan suullisesti ilmoittamien tietojen katsotaan tulleen asianomaisen edustajan tietoon eikä vakuutuksenantaja voi myöhemmin vedota siihen, ettei tietoa ollut merkitty hakemukseen. Omaisuutta koskevassa vakuutuksessa vakuutuksenantajan edustaja voi tuntea seikan esimerkiksi sen vuoksi, että hän on käynyt vakuutuksen hakijan luona ja tehnyt havaintoja vakuutuksen kohteesta.

Vakuutuksenantajan tai asianomaisen edustajan tulee myös vakuutushakemusta käsitellessään kiinnittää huomiota siihen, onko esitettyihin kysymyksiin vastattu asianmukaisesti. Jos vastaus on epäselvä tai puutteellinen, vakuutuksenantajan on pyydettävä täydentäviä tietoja. Jos tämä laiminlyödään, vakuutuksenantaja menettää oikeutensa vedota kyseiseen seikkaan. Vakuutuksenantajalla ei kuitenkaan ole velvollisuutta ryhtyä yleisesti selvittämään annettujen tietojen oikeellisuutta.

Vakuutuksenantaja saa kuitenkin vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti eikä vakuutuksenantaja tai sen edustaja tiennyt tietojen virheellisyydestä tai puutteellisuudesta. Sillä seikalla, mitä vakuutuksenantajan tai edustajan olisi pitänyt tietää, ei ole merkitystä vilppitapauksissa.

Tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin ei pykälän 2 momentin mukaan saa vedota myöskään, jos seikalla, jota väärä tai puutteellinen tieto koskee, ei sopimusta päätettäessä ollut merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta tai jos sanottu seikka sen jälkeen on menettänyt merkityksensä.

Pykälän 3 momentissa säädetään niin sanotusta koskemattomuusperiaatteesta kuoleman varalta otetussa henkivakuutuksessa. Momentin mukaan vakuutuksenantaja saa tällaisessa henkivakuutuksessa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin vain, jos kuolema on sattunut ennen kuin viisi vuotta on kulunut vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta tai jos vakuutuksenantaja on saman ajan kuluessa lähettänyt 25 §:n 3 momentissa tarkoitetun ilmoituksen vakuutuksen irtisanomisesta tai maksun taikka ehtojen muutoksesta. Viiden vuoden määräajan kuluttua vakuutuksenantaja ei enää saa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, ellei vakuutuksenottaja tai vakuutettu ole menetellyt vilpillisesti. Määräaikaa ei lueta vakuutussopimuksen tekemisestä vaan vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta. Vastuun alkamisesta säädetään 11 §:ssä. Ryhmähenkivakuutuksessa vastuun alkamisesta sovi- taan tavallisesti ryhmävakuutussopimuksessa.

Pykälän 4 momentissa on vaaran lisääntymisen osalta vastaava säännös kuin 2 momentissa tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin osalta. Vakuutuksenantaja ei saa vedota vaaran lisääntymiseen, jos muuttunut olosuhde on palautettu ennalleen tai jos vaaran lisääntymisellä

ei muutoin enää ole merkitystä vakuutuksenantajan riskinarvioinnin kannalta

36 §. *Syyntakeettomuus ja pakkotila.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantaja ei saa vedota 4 luvun vakuutustapahtuman aiheuttamista, suojeleuhjeen noudattamista tai pelastamisvelvollisuutta koskeviin säännöksiin vakuutettua kohtaan, joka oli kahtatoista vuotta nuorempi tai sellaisessa mielentilassa, ettei häntä olisi voitu tuomita rangaistukseen rikoksesta. Momentissa tarkoitetaan samaa rikosoikeudellista syyntakeettomuutta kuin 29 §:n 2 momentissa. Nykyisen sopimuskäytännön mukainen kahdentoista vuoden ikäraja kuitenkin poikkeaa 29 §:n 2 momentissa tarkoitettua rikosoikeudellisen syyntakeettomuuden ikärajasta. Syyntakeettomuussäännöstä ei kuitenkaan sovelleta itsemurhaan henkivakuutuksessa. Lakiehdotuksen 28 §:n 2 momentissa tarkoitettuna vuoden määräaikana vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa, vaikka vakuutetun katsottaisiin tehneen itsemurhan syyntakeettomassa tilassa.

Koska momentissa viitataan vain 4 luvun säännöksiin, vakuutuksenantaja voi irtisanoa vahinkovakuutuksen 15 §:n mukaisesti syyntakeettomankin vakuutetun menettelyn perusteella.

Pykälän 2 momentissa säädetään pakkotilasta. Vakuutuksenantaja ei saa irtisanoa vahinkovakuutusta sen takia, että vakuutettu oli laiminlyönyt suojeleuhjeiden noudattamisen tai aiheuttanut vakuutustapahtuman, eikä se vapaudu vastuusta eikä vastuuta voida alentaa, jos vakuutettu aiheuttaessaan vakuutustapahtuman tai vaaran lisääntymisen taikka laiminlyödessään suojeleuhjeiden noudattamisen tai pelastamisvelvollisuuden toimi henkilön tai omaisuuden vahingoittumisen ehkäisemiseksi sellaisissa olosuhteissa, että laiminlyönti tai toimenpide oli puolustettavissa.

Momentissa määritelty pakkotila on laajempi kuin rikosoikeudellinen pakkotila. Rikoslain 3 luvun 10 § koskee pelastamista pakottavasta vaarasta. Säännöksessä edellytetään, että pelastaminen olisi ollut mahdotonta ilman rangaistavaksi säädettyä tekoa. Ehdotetun säännöksen mukaan riittää, että vakuutetun laiminlyönti tai toimenpide oli kyseisissä olosuhteissa puolustettavissa. Jos vakuutettu esimerkiksi alkoholin vaikutuksen alaisena kuljettaa vakavasti sairastuneen henkilön sairaalaan ja suistuu matkalla tieltä, vakuutetulle autovakuutuksesta tulevaa korvausta ei voida alentaa, ellei muuta

nopeampaa ja varmempaa kuljetusta ollut käytettävissä.

Vakuutustapahtuman aiheuttaminen tahallisesti ei normaalisti tule kysymykseen tapaturmavakuutuksessa, koska tapaturman käsitteeseen sisältyy muun muassa, että ruumiinvamma on aiheutunut vakuutetun tahtomatta. Pakkotilassa vakuutettu voi kuitenkin joutua toimimaan tietyllä tavalla, vaikka hän mieltääkin vamman hyvin todennäköisesti seuraavan menettelystään. Palavasta rakennuksesta henkilöä pelastava vakuutettu mieltää yleensä saavansa itsekin palovammoja. Pakkotilasäännös on tarkoitettu sovellettavaksi myös tällaisissa tilanteissa. Vakuutuksenantaja ei voi vedota pakkotilassa toiminutta tapaturmavakuutettua kohtaan siihen, ettei hänen vammautumisensa ollut tapaturman vaan tahallisen menettelyn seuraus.

Syyntakeettomuutta ja pakkotilaa koskevia säännöksiä sovelletaan 3 momentin mukaan myös henkilöön, jonka toiminta samastetaan 33 §:n nojalla vakuutetun toimintaan. Kolmannen henkilön syyntakeettomuudella ei kuitenkaan ole merkitystä, jos hän on vakuutetun suostumuksella aiheuttanut vakuutustapahtuman tai laiminlyönyt suojeleuhjeen taikka pelastamisvelvollisuuden.

37 §. *Vastuun rajoittaminen eräissä tapauksissa.* Pykälässä rajoitetaan vakuutuksenantajan oikeutta rajoittaa vakuutusehdoissa vastuutaan vakuutetun terveydentilan perusteella. Pykälä koskee vakuutuksia, joista korvataan sairauden tai vamman aiheuttamia seurauksia. Tapaturmavakuutuksen ja sairausvakuutuksen ohella myös henkivakuutukseen liittyvä lisävakuumus voi olla tällainen vakuutus.

Vakuutuksenantaja saa ainoastaan pykälässä mainituissa tapauksissa ottaa vakuutukseen niin sanotun sairausehdon, jolla rajoitetaan vakuutuksenantajan vastuuta sillä perusteella, että sairaus tai vamma oli olemassa jo vakuutusta haettaessa. Pykälä ei koske sellaisia vakuutusehtoja, joiden mukaan vakuutus ei lainkaan koske tiettyjen sairauksien tai vammojen seurauksia. Vakuutuksenantaja voi rajoittaa vakuutuksen yleistä korvauspiiriä siten, ettei esimerkiksi hammassairauksista johtuvia hoitokuluja korvata.

Sairausehto on pykälän 1 kohdan mukaan sallittu, jos rajoitus perustuu vakuutuksenantajan ennen vakuutuksen myöntämistä hankkiimiin tietoihin vakuutetun terveydentilasta. Rajoitusta ei voida lisätä vakuutusehtoihin jälkikäteen, esimerkiksi vasta vakuutustapahtuman

sattumisen jälkeen, vakuutetun terveydentilasta hankittujen selvitysten perusteella, ellei vakuutusnottaja tai vakuutettu ole laiminlyönyt tiedonantovelvollisuuttaan.

Pykälän 2 kohdan mukaan sairausehto sallitaan, jos rajoitus johtuu vakuutuksen laadusta tai muusta erityisestä seikasta. Tietojen hankkiminen vakuutetun terveydentilasta ennen vakuutuksen myöntämistä ei aina ole käytännössä mahdollista tai se voi olla huomattavan hankalaa. Tällaisessa vakuutuksessa, kuten esimerkiksi matkavakuutuksessa, sairausehto voidaan käyttää. Myös kolmannelle henkilölle otettava vakuutus voi olla sellainen, ettei tietojen hankkiminen kolmannen henkilön terveydentilasta ole ilman huomattavaa hankaluutta mahdollista.

Vakuutuksenantaja voi hankkia tietoja paitsi vakuutuksen hakijalta myös viranomaisilta, hakijaa hoitaneelta lääkäriltä tai toiselta vakuutuksenantajalta. Terveydentilatietojen ilmaisemiseen tarvitaan kuitenkin yleensä sen henkilön suostumus, jota tieto koskee. Suostumuksen epäminen voi olla kohdassa tarkoitettu muu erityinen seikka, jonka perusteella sairausehto sallitaan.

5 luku. Vakuutusmaksu

38 §. *Vakuutusmaksun suorittaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutusmaksu on suoritettava kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantaja lähetti vakuutuksenottajalle vakuutusmaksua koskevan kirjallisen vaatimuksen eli maksulipun. Kuukauden määräaika alkaa kulua maksulipun lähettämisestä, vaikka maksulippu ei tulisi perille, jos maksulippu on lähetetty vakuutuksenottajan vakuutuksenantajalle ilmoittamaan osoitteeseen. Jos vakuutuksenottaja on sopinut vakuutuksenantajan kanssa, että vakuutuksenantaja lähettää vakuutuksenottajan pankin kanssa tekemän sopimuksen mukaisesti maksuliput suoraan vakuutuksenottajan pankille, pankille toimitettu maksulippu katsotaan lähetetyksi vakuutuksenottajalle.

Momentin mukaan vakuutuksenottajan ei kuitenkaan tarvitse suorittaa ensimmäistä vakuutusmaksua ennen vakuutuksenantajan vastuun alkamista eikä myöhempää vakuutusmaksua ennen kunkin vakuutusmaksukauden tai vakuutuskauden alkamista. Jos vakuutuksenantaja lähettää maksulipun esimerkiksi kak-

si kuukautta ennen vakuutuksenantajan vastuun tai uuden vakuutuskauden alkamista, vakuutuksenottajalla on kahden kuukauden maksuaika maksulipun lähettämisestä lukien. Jos maksulippu lähetetään esimerkiksi viikko ennen uuden vakuutuskauden alkamista, vakuutuksenottajalla on uuden vakuutuskauden alkamisen jälkeen maksuaikaa vielä noin kolme viikkoa.

Jos vakuutuksenantajan vastuun alkamisen edellytyksenä on vakuutusehtojen mukaan vakuutusmaksun suorittaminen, edellä selostettua ensimmäistä vakuutusmaksua koskevaa säännöstä ei sovelleta ja vakuutuksenottaja on siis velvollinen suorittamaan vakuutusmaksun sopimuksen mukaisesti, vaikka vakuutuksenantajan vastuu ei vielä ole alkanut. Tällaisen käteismaksuehdon käyttämisen edellytyksistä säädetään 11 §:n 3 momentissa. Myös käteismaksuehdoin tehdyissä vakuutuksissa myöhemmät vakuutusmaksut on suoritettava momentin mukaisesti kuukauden kuluessa maksuvaatimuksen lähettämisestä, ei kuitenkaan ennen seuraavan vakuutusmaksukauden tai vakuutuskauden alkamista.

Jos vakuutuksenottajalla on useita vakuutuksia samalta vakuutuksenantajalta ja hänen suorituksensa ei riitä vakuutuksenantajan kaikkien vakuutusmaksusaatavien maksamiseen, vakuutuksenottajalla on 2 momentin mukaan oikeus määrätä, mitä vakuutusmaksusaatavia suorituksella lyhennetään. Vastaava säännös on myös kuluttajansuojalain 7 luvun 15 §:ssä. Vakuutuksenottaja ei kuitenkaan voi momentin nojalla määrätä, mitä osaa vakuutusmaksusaatavasta, korkoa vai pääomaa, hänen suorituksensa koskee. Kauppakaaren 9 luvun 5 §:n mukaan erääntynyt korko on maksettava ennen pääomaa. Säännös on tahdonvaltainen.

39 §. *Vakuutusmaksun viivästyminen.* Vakuutuksenantajalla on pykälän 1 momentin mukaan oikeus irtisanoa vakuutus vakuutusmaksun viivästymisen johdosta. Pykälä koskee sekä henkilövakuutusta että vahinkovakuutusta. Sitä ei sovelleta niin sanottuun joustavaehtoiseen henkivakuutukseen, jossa vakuutusmaksun erääntymisajasta ei ole sovittu. Tällainen vakuutus päättyy ilman irtisanomista, kun suoritettut vakuutusmaksut eivät enää riitä vakuutuksen ylläpitämiseen.

Vakuutuksenantajalla ei kuitenkaan ole oikeutta irtisanoa 40 §:n 1 momentissa tarkoitettua jatkuvaa vahinkovakuutusta vakuutusmaksun viivästymisen johdosta. Jatkuvan vahinko-

vakuutuksen käsite määritellään 16 §:n 1 momentissa. Jos vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa ei ole 40 §:n 1 momentissa edellytettyä nimenomaista määräystä, vakuutuksenantajalla on tässä pykälässä säädetty irtisanomisoikeus.

Jos vakuutuksenantaja ei irtisano vakuutusta, vakuutus pysyy voimassa entisin ehdoin ja vakuutuksenantajalla on oikeus periä vakuutusmaksu ajalta, jolta vakuutusmaksua ei ole saatu. Lisäksi vakuutuksenantaja voi periä viivästyneelle vakuutusmaksulle viivästyskorkoa korkolain (633/82) mukaan.

Irtisanomisaika on momentin mukaan 14 päivää siitä, kun irtisanomisilmoitus lähetettiin vakuutuksenottajalle. Irtisanomisaika alkaa kulua irtisanomisilmoituksen lähettämisestä siinäkin tapauksessa, että ilmoitus ei saavu perille, jos ilmoitus on lähetetty vakuutuksenottajan vakuutuksenantajalle ilmoittamaan osoitteeseen. Jos vakuutuksenantajan tiedossa on, että vakuutuksenottajan osoite on muuttunut, vakuutuksenantaja on kuitenkin sopijapuolelle kuuluvan yleisen lojaalisuusvelvoitteen nojalla velvollinen ryhtymään kohtuullisiin toimenpiteisiin uuden osoitteen selvittämiseksi. Jos esimerkiksi vakuutuksenottajalle lähetetty maksulippu on palautettu vakuutuksenantajalle merkinnöin osoitteen tuntemattomuudesta, vakuutuksenantajan on pyrittävä selvittämään uusi osoite, johon irtisanomisilmoitus voidaan lähettää.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutus ei kuitenkaan pääty irtisanomisen johdosta, jos vakuutusmaksu suoritetaan ennen irtisanomisajan päättymistä. Tässä tapauksessa vakuutus jatkuu samalla tavalla kuin jos irtisanomista ei olisi suoritettu. Vakuutuksenantajan on mainittava tästä mahdollisuudesta irtisanomisilmoituksessa. Jotta vakuutuksenottaja voisi tietää, minkä ajan kuluessa hän voi suorittaa vakuutusmaksun, irtisanomisilmoituksessa on mainittava viimeinen maksupäivä eli vakuutuksen päättymispäivä.

Henkilövakuutusta koskevassa irtisanomisilmoituksessa vakuutuksenottajalle on momentin mukaan lisäksi annettava tieto hänen 43 §:n mukaisesta oikeudestaan saada vakuutus uudelleen voimaan.

Pykälän 3 momentin mukaan vakuutus jatkuu määräajan irtisanomisesta huolimatta, jos vakuutusmaksun laiminlyönti on johtunut vakuutuksenottajan maksuvaikeuksista, joihin hän on pääasiassa omasta syytään joutunut sairauden, työttömyyden tai muun erityisen

seikan vuoksi. Samaa ilmaisua on käytetty myös osamaksukaupasta annetun lain (91/66) 2 §:n 2 momentissa, korkolain 11 §:ssä, kuluttajansuojalain 7 luvun 16 §:n 2 momentissa sekä hallituksen esityksessä laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta (HE 360/92) ehdotuksessa 5 luvun 30 §:n 3 momentissa. Irtisanomisilmoituksessa on mainittava myös tämän momentin mukaisesta mahdollisuudesta vakuutuksen määräaikaan jatkumiseen.

Säännöksessä ei edellytetä, että vakuutuksenottaja olisi tullut maksukyvyttömäksi. Vakuutus jatkuu irtisanomisesta huolimatta, jos vakuutusmaksua ei ole voitu momentissa mainitusta syystä maksaa oikeassa ajassa vaaranamatta vakuutuksenottajan ja hänen perheensä kohtuullisia asumis- ja muita elinolosuhteita. Vakuutuksenantajan irtisanoma vakuutus päättyy momentin mukaan vasta 14 päivän kuluttua esteen lakkaamisesta, kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua 1 momentissa säädetyn irtisanomisajan päättymisestä.

Pykälän 4 momentin mukaan irtisanominen on mitätön, jos kaikkia 2 ja 3 momentissa säädettyjä tietoja ei ole mainittu irtisanomisilmoituksessa. Tällöin vakuutus jatkuu samalla tavalla kuin jos irtisanomista ei olisi lainkaan suoritettu.

40 §. *Vastuun jatkuminen ja vakuutusmaksun ulosottokelpoisuus jatkuvassa vahinkovakuutuksessa.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus periä viivästynyt jatkuvan vahinkovakuutuksen vakuutusmaksu viivästyskorkeineen ulosottoin ilman tuomiota tai päätöstä, jos vakuutusehdoissa on määrätty, että vakuutuksenantajan vastuu ei lakkaa ennen vakuutuskauden päättymistä, vaikka vakuutusmaksua ei olisikaan määrääkään suoritettu. Lakiehdotuksen 39 §:n 1 momentin mukaan vakuutuksenantaja ei saa irtisanoa tällaista vakuutusta vakuutusmaksun laiminlyönnin takia. Jatkuvan vahinkovakuutuksen käsite määritellään 16 §:n 1 momentissa.

Vakuutusmaksun ja viivästyskoron ulosottokelpoisuuden edellytyksenä on, että vakuutus on jatkuva vahinkovakuutus ja että sen vakuutusehdoissa on nimenomainen määräys vakuutuksenantajan vastuun jatkumisesta siitäkin huolimatta, että vakuutusmaksua ei suoriteta määräaikana. Lisäksi momentissa edellytetään, että maksulippuun on tehty merkintä vakuutusmaksun ulosottokelpoisuudesta ilman tuomiota ja päätöstä. Ilman tuomiota tai päätöstä

tapahtuvassa ulosotossa noudatetaan verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annettussa laissa (367/61) säädettyä menettelyä.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutusenantaja ei kuitenkaan saa tehdä hakemusta vakuutusmaksun ulosotosta ennen kuin se on lähettänyt vakuutuksenottajalle ilmoituksen täytäntöönpanotoimenpiteisiin ryhtymisestä. Ilmoituksessa on mainittava ulosottotoimin perittävä maksu ja sen peruste. Lisäksi ilmoituksessa on mainittava, että vakuutuksenottajalla on oikeus 14 päivän kuluessa ilmoituksen lähettämisestä kirjallisella ilmoituksella kiistää maksuvelvollisuutensa. Jos vakuutuksenottaja kiistää maksuvelvollisuutensa, vakuutuksenantaja ei voi periä maksua suoraan ulosottotoimin, vaan sen on nostettava tavallinen velkomuskanne vakuutuksenottajaa vastaan.

Jos vakuutusmaksua ei saada kokonaisuudessaan perityksi sen vakuutuskauden aikana, jota maksu koskee, vakuutuksenantajan vastuu lakkaa 3 momentin mukaan mainitun vakuutuskauden päättyessä. Vakuutus päättyy ilman irtisanomista tai muita toimenpiteitä.

Koska viivästyskoron ei katsota sisältyvän vakuutusmaksuun, vakuutuksenantajan vastuu ei lakkaa sen takia, että viivästyskorkoa ei ole saatu perityksi. Vakuutuksenantaja voi jatkaa viivästyskoron perintää ulosottotoimin tai periä sen esimerkiksi seuraavan vakuutusmaksun yhteydessä.

41 §. *Vakuutuksen jatkuminen eräissä tapauksissa.* Sellaisen 2 §:n 3 momentissa tarkoitetun ryhmälle tarjotun ryhmäetuvakuutuksen, jossa vakuutetun on kokonaan tai osaksi suoritettava vakuutusmaksu, voimassaolon edellytyksenä on, että vakuutettu kuuluu siihen ryhmään, jolle vakuutusta on tarjottu. Jos vakuutus päättyy vakuutusehtojen mukaan vakuutetun ryhmästä eroamisen tai erottamisen takia, vakuutuksenantajalla on 45 §:n mukaan oikeus vain siihen vakuutusmaksuun, joka olisi ollut suoritettava, jos vakuutus olisi tehty näin päättyväksi ajaksi. Jos vakuutuksenantaja ei palauta ylimääräistä vakuutusmaksua, vakuutus pysyy pykälän mukaan voimassa sovitun vakuutuskauden loppuun asti vakuutetun ryhmästä eroamisesta huolimatta.

Vakuutuksenantaja saattaa vielä vakuutetun ryhmästä eroamisen jälkeenkin lähettää vakuutetulle uutta vakuutuskautta koskevan maksulipun esimerkiksi silloin, kun vakuutuksenantaja ei ole saanut tietoa ryhmästä eroamisesta. Pykälän mukaan vakuutus pysyy voimassa, jos

vakuutuksenantaja on ottanut vastaan uutta vakuutuskautta koskevan vakuutusmaksun. Maksu katsotaan vastaanotetuksi, jos vakuutuksenantaja ei kohtuullisessa ajassa palauta maksua tai ilmoita, ettei se voi ottaa maksua vastaan.

Pykälää sovelletaan vastaavasti myös silloin, kun ryhmäetuvakuutus on kokonaan päättynyt esimerkiksi sen takia, että ryhmäetuvakuutusta koskevan sopimuksen sopijapuolet ovat purkanneet ryhmäetuvakuutusta koskevan sopimuksen.

42 §. *Viivästyneen vahinkovakuutusmaksun suorittaminen.* Jos vakuutuksenottaja suorittaa vahinkovakuutuksen vakuutusmaksun viivästyneenä 11 §:n 3 momentissa tarkoitettussa tapauksessa eli silloin, kun vakuutuksessa on käteismaksuehto, vakuutuksenantajan vastuu alkaa pykälän 1 momentin mukaan maksun suorittamista seuraavasta päivästä. Jos vakuutuksenottaja suorittaa viivästyneen vakuutusmaksun vasta sen jälkeen, kun vakuutus on 39 §:n nojalla päättynyt vakuutuksen irtisanomisen johdosta, vakuutuksenantajan vastuu alkaa samoin maksun suorittamista seuraavasta päivästä.

Vakuutuksenantajan vastuu tulee voimaan vain, jos myöhästynyt vakuutusmaksu on suoritettu kokonaan. Vakuutusmaksun osasuoritus ei vaikuta vakuutuksenantajan vastuuseen. Vakuutuksenottajan ei sen sijaan tarvitse maksaa viivästyskorkoa saadakseen vakuutuksen voimaan. Vakuutuksenantaja voi jatkaa viivästyskoron perintää ulosottotoimin tai periä sen esimerkiksi seuraavan vakuutusmaksun yhteydessä.

Momentin mukaan vakuutus on voimassa alunperin sovitun vakuutuskauden loppuun. Koska vakuutuskausi jää tämän takia alunperin sovitua lyhyemmäksi, vakuutuksenantajan on 45 §:stä ilmenevän periaatteen mukaisesti palautettava vakuutuksenottajalle vakuutuskausien eroon kohdistuva osa vakuutusmaksusta.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenantaja ei kuitenkaan ole velvollinen ottamaan vakuutusmaksua vastaan. Vakuutuksenantajan vastuu ei tule voimaan, jos vakuutuksenantaja ilmoittaa vakuutuksenottajalle, ettei se suostu ottamaan maksua vastaan. Ilmoitus on tehtävä 14 päivän kuluessa maksun suorittamisesta.

43 §. *Päättyneen henkilövakuutuksen voimaansaattaminen.* Pykälän 1 momentin mukaan va-

kuutuksenottajalla on oikeus saada vakuutusmaksun suorittamatta jättämisen takia päättynyt henkilövakuutus uudelleen voimaan, jos hän maksaa suorittamatta jätetyn vakuutusmaksun kuuden kuukauden kuluessa vakuutuksen päättymisestä. Tällaista oikeutta vakuutuksenottajalla ei kuitenkaan ole, jos ensimmäinen vakuutusmaksu on jätetty suorittamatta.

Kuuden kuukauden määräaika alkaa kulua siitä, kun vakuutus on päättynyt joko irtisanomisen tai joustavaehtoisen henkivakuutuksen maksujen riittämättömyyden takia. Vakuutus tulee uudelleen voimaan, jos vakuutuksenottaja suorittaa viivästyneen vakuutusmaksun kokonaisuudessaan, vaikka viivästyskorko jäisi maksamatta. Vakuutuksenantaja voi periä viivästyskoron erikseen esimerkiksi seuraavan maksulipun yhteydessä.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenottajalla on oikeus saattaa muusta syystä kuin maksun viivästyksen takia vapaakirjaksi muutettu vakuutus uudelleen voimaan aikaisemmassa laajuudessaan. Vakuutuksenottajan oikeudesta saada maksuton vakuutus eli vapaa-kirja säädetään 13 §:n 1 momentissa.

Vapaakirjaksi muutettu vakuutus tulee momentin mukaan uudelleen voimaan entisessä laajuudessaan, jos vakuutuksenottaja kuuden kuukauden kuluessa vapaakirjaksi muuttamista koskevan pyynnön esittämisestä vakuutuksenantajalle suorittaa sen maksun, joka olisi ollut suoritettava, jos vakuutusta ei olisi muutettu vapaakirjaksi.

Vakuutuksenantajan vastuu alkaa uudelleen voimaantulleessa vakuutuksessa 3 momentin mukaan maksun suorittamista seuraavasta päivästä.

44 §. *Maksun suorittaminen pankkiin tai postiin.* Pykälää sovelletaan 4 §:n mukaan myös ryhmävakuutukseen. Pykälän 1 momentin mukaan vakuutusmaksu katsotaan suoritetuksi sinä päivänä, jona se on maksettu rahalaitokseen tai postitoimipaikkaan. Rahalaitoksella tarkoitetaan tässä liikepankkia, säästöpankkia, osuuspankkia ja Postipankki Oy:tä. Jos maksu suoritetaan maksajan tililtä pankkisiirtona tai postisiirtona, maksu katsotaan suoritetuksi sinä päivänä, jona tilisiirto veloitetaan maksajan pankki- tai postisiirtotililtä. Jos maksu suoritetaan esimerkiksi maksajan käytössä olevan kotipäättteen avulla, maksu katsotaan suoritetuksi sinä päivänä, jona se on veloitettu maksajan tililtä. Maksettaessa tililtäottona maksajan postisiirtotililtä maksupäiväksi katsotaan se

päivä, jona tililtäottokortti on leimattu postisiirron käsittelyleimalla.

Jos vakuutuksenantajan tiliä ei hyvitetä samanaikaisesti kuin maksu katsotaan suoritetuksi, vakuutuksenantaja kantaa riskin maksuliikenteessä mahdollisesti ilmenevistä häiriöistä. Vakuutuksenottaja kantaa kuitenkin vastuun siitä, että pankki ei suorita maksua esimerkiksi maksupalvelusopimuksessa mainittuna eräpäivänä tai muuten viivyttelee maksun suorittamisessa. Pankki saattaa olla vastuussa vakuutuksenottajalle tämän kärsimästä vahingosta.

Postiosoituksena suoritettu maksu katsotaan 2 momentin mukaan maksetuksi sinä päivänä, jona postiosoitus on annettu postin kuljetettavaksi. Postiosoituksen kuljetettavaksi ottaminen edellyttää, että postiosoituksen osoittama rahamäärä maksetaan postitoimipaikkaan.

45 §. *Vakuutusmaksu vakuutuksen päätyttyä.* Pykälän 1 momentissa ilmaistun yleisen periaatteen mukaan vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusmaksuun vain siltä ajalta, jonka sen vastuu on ollut voimassa. Säännös koskee sekä vahinkovakuutusta että sellaista henkilövakuutusta, jossa vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saada takaisinostoarvoa. Jos vakuutus sopimus ei vakuutuksenottajan vilpin takia sido vakuutuksenantajaa, vakuutuksenottajalla ei kuitenkaan ole oikeutta saada suorittamaansa vakuutusmaksua takaisin.

Vakuutuksenantaja on säännöksen mukaan velvollinen palauttamaan vakuutuksenottajalle siihen ajanjaksoon kohdistuvan osan vakuutusmaksusta, jona vakuutuksenantajan vastuu ei enää ole voimassa. Sillä seikalla, minkä takia vakuutuksenantajan vastuu on lakannut, ei ole säännöksen soveltamisen kannalta merkitystä. Momentin mukaan vakuutusehdoissa on määrittävä, miten palautettava vakuutusmaksu lasketaan. Määrää laskettaessa voidaan ottaa huomioon esimerkiksi vakuutuksenantajan riskin suuruuden vaihtelu eri ajanjaksoina.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan eläkevakuutuksen ehdoissa voidaan kuitenkin määrittää, että vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saada miltään osin suorittamiaan vakuutusmaksuja takaisin. Nykyinen eläkevakuutusjärjestelmämme perustuu siihen, että vakuutuksenottajalla tai hänen oikeudenomistajillaan ei ole oikeutta saada maksettuja eläkevakuutusmaksuja miltään osin takaisin silloin, kun vakuutus päättyy enneaikaisesti. Muuntuyppisissä vakuutuksissa tällainen vakuutusehtojen määräys ei säännöksen mukaan ole sallittu.

Pykälän 2 momentin mukaan maksua ei kuitenkaan tarvitse erikseen palauttaa, jos palautettava maksu on vähemmän kuin 50 markkaa. Alle 50 markan määräinenkin maksu on palautettava vakuutuksenantajalle, jos se voidaan tehdä esimerkiksi vähentämällä palautettava määrä vakuutuksenottajalta perittävistä toisen vakuutuksen maksusta. Markkamäärää voidaan asetuksella alentaa tai korottaa, jos rahanarvon muuttuminen antaa siihen aihetta.

46 §. *Vakuutusmaksusaatavan vanhentuminen.* Vakuutuksenantajan vakuutusmaksusaatava vakuutuksenottajalta vanhenee pykälän mukaan kolmen vuoden kuluessa vakuutusmaksun erääntymispäivästä. Säännös koskee 4 §:n mukaan myös ryhmävakuutusta. Vakuutus sopimukseen perustuvan korvausvaatimuksen vanhentumisesta säädetään 73 §:ssä.

Kolmen vuoden vanhentumisaika voidaan katkaista vain laillisesti hakemalla. Vanhentumisaika katkeaa nostamalla vakuutuksenottajaa vastaan kanne, panemalla vireille lainhaku- tai maksamismääräysmenettely, valvomalla saatava vakuutuksenottajan konkurssissa tai jättämällä vakuutusmaksua koskeva riita väli miesten ratkaistavaksi. Myös ilman tuomiota tai päätöstä ulosottokelpoisen vakuutusmaksun ulosmittausyritys katkaisee vanhentumisan.

Kun vakuutusmaksusaatava on vahvistettu viranomaismenettelyssä, se vanhenee tämän jälkeen siten kuin määräajasta velkomisasioissa sekä julkisesta haasteesta velkojille annetussa asetuksessa säädetään. Jos viranomaismenettely kuitenkin keskeytyy tai vakuutusmaksusaatava jää siinä muuten vahvistamatta, vanhentumisan katkaisemisesta alkaa kulua uusi pykälän mukainen kolmen vuoden vanhentumisaika, joka voidaan katkaista vain laillisesti hakemalla.

6 luku. Edunsaajamääräys henkilövakuutuksessa sekä henkivakuutukseen perustuvan oikeuden luovutus ja panttaus

47 §. *Edunsaaja.* Edunsaajalla tarkoitetaan pykälän 1 momentin mukaan henkilöä, jolla on oikeus saada vakuutuksenottajan tai vakuutetun sijasta vakuutuksesta suoritettava korvaus. Vakuutetun perheenjäsenet ovat käytännössä tavallisimpia edunsaajia. Pykälää sovelletaan vain yksilöllisessä henkilövakuutuksessa. Ryhmävakuutuksessa vakuutuksenantaja ja ryhmä-

vakuutuksen ottaja voivat sopia ryhmävakuutussopimuksessa edunsaajista.

Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenottajalla on oikeus määrätä edunsaaja. Edunsaajaksi voidaan määrätä nimeltä mainittu henkilö tai esimerkiksi "puoliso", "lapset" tai "omaiset" nimiä mainitsematta. Vakuutuksenottaja voi 2 momentissa säädettyjä poikkeuksia lukuunottamatta milloin tahansa yksipuolisesti muuttaa antamaansa edunsaajamääräystä tai peruuttaa sen. Koska edunsaajan oikeus tulee voimaan vakuutustapahtuman satuessa, vakuutuksenottaja ei enää sen jälkeen voi muuttaa eikä peruuttaa määräystä. Edunsaajamääräystä koskevista muotovaatimuksista säädetään 48 §:ssä.

Pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenottaja voi sitoutua pitämään edunsaajamääräyksen voimassa (*peruuttamaton edunsaajamääräys*). Sitoumus on annettava kirjallisesti joko edunsaajalle tai vakuutetulle. Jos esimerkiksi työnantaja ottaa työntekijälleen vakuutuksen, jossa työntekijän omaiset ovat edunsaajina, työnantaja voi antaa vakuutetulle työntekijälle sitoumuksen edunsaajamääräyksen voimassa pitämisestä. Muille tahoille, esimerkiksi vakuutuksenantajalle, tehty ilmoitus edunsaajamääräyksen peruuttamattomuudesta on vaikutukseton.

Peruuttamaton edunsaajamääräys rajoittaa vakuutuksenottajan oikeutta määrätä vakuutuksesta. Momentin mukaan edunsaajamääräystä ei saa muuttaa ilman sen suostumusta, jolle sitoumus edunsaajamääräyksen voimassa pitämisestä on annettu. Ehdotetun lain 51 §:ssä säädetään vakuutuksenottajan muista määräysvallan rajoituksista silloin, kun vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys.

Vakuutusehdoissa voidaan lisäksi rajoittaa vakuutuksenottajan oikeutta muuttaa yksipuolisesti edunsaajamääräystä sellaisessa vakuutuksessa, jossa korvaus maksetaan toistuvina erinä eikä vakuutusmäärää (korvauserien yhteismäärää) ole vakuutus sopimuksessa etukäteen määrätty. Tällainen on esimerkiksi eläkevakuutus, josta suoritetaan kuukausittain eläkettä edunsaajaksi määrätylle leskelle siihen saakka, kunnes hän saavuttaa tietyn iän tai kuolee. Vakuutusehdoissa voidaan tällöin määrätä, ettei edunsaajamääräystä saa muuttaa ilman vakuutuksenantajan suostumusta.

Jos edunsaajamääräys on voimassa, ei vakuutetun kuoleman johdosta suoritettava vakuutuskorvaus pykälän 3 momentin mukaan

kuulu vakuutetun kuolinpesään. Vakuutuskorvausta ei merkitä vakuutetun kuoleman jälkeen laadittavaan perukirjaan, eikä korvaus joudu perintöverotuksen kohteeksi. Jos edunsaajamääräys on peruutettu määräämättä uutta edunsaajaa tai jos määräys on rauennut esimerkiksi sen vuoksi, että nimeltä mainittu edunsaaja on kuollut ennen vakuutettua, vakuutuskorvaus kuuluu vakuutetun kuolinpesään.

Pykälän 4 momentti koskee henkivakuutusta, jossa on vakuutettuna joku muu kuin vakuutuksenottaja tai joka on muutoin otettu sellaisin ehdoin, ettei vakuutuskorvauksen suorittamisaika ole riippuvainen vakuutuksenottajan kuolemasta. Vakuutus on esimerkiksi voitu ottaa ehdoin, että vakuutuskorvaus suoritetaan sopimuksessa mainittuna päivänä. Jos vakuutuksenottaja tällaisessa vakuutuksessa kuolee ennen kuin vakuutuskorvaus on maksettava, siirtyy vakuutuksenottajan vakuutus sopimukseen perustuva oikeus normaalisti vakuutuksenottajan oikeudenomistajille. Momentin mukaan oikeus siirtyy kuitenkin edunsaajalle, jos edunsaaja on määrätty. Säännöksestä seuraa, että edunsaajalla on samanlainen oikeus määrätä vakuutuksesta kuin vakuutuksenottajalla oli. Edunsaajalla on muun muassa oikeus saada mahdollinen vakuutuksen takaisinostoarvo. Hän voi myös luovuttaa tai pantata vakuutukseen perustuvan oikeuden.

48 §. *Edunsaajamääräyksen muoto.* Edunsaajamääräys on pykälän mukaan ilmoitettava kirjallisesti vakuutuksenantajalle. Jos näin ei ole tehty, määräys on mitätön. Vaatimus kirjallisesta ilmoittamisesta ja sen laiminlyönnin seuraamus koskevat myös edunsaajamääräyksen peruuttamista tai muuttamista.

49 §. *Edunsaajamääräyksen raukeaminen.* Edunsaajamääräys raukeaa pykälän 1 momentin mukaan, jos nimeltä mainittu edunsaaja kuolee ennen kuin vakuutustapahtuma on satunut. Edunsaajamääräys ei ole voimassa edunsaajan oikeudenomistajien hyväksi. Säännös koskee myös peruuttamatonta edunsaajamääräystä.

Jos nimeltä mainittuja edunsaajia on useita ja joku heistä kuolee, jää määräys voimaan muiden osalta. Vakuutuskorvaus on vakuutustapahtuman satuttua suoritettava elossa oleville edunsaajille myös siltä osin kuin se olisi ollut suoritettava aikaisemmin kuolleelle edunsaajalle. Jos vakuutuksenottaja on vakuutustapahtuman satuttua elossa, hänellä on kuitenkin

oikeus määrätä, miten kuolleen edunsaajan osuuden kanssa on meneteltävä.

Jos vakuutuksenottaja on kuollut, mutta hänen ilmeisenä tarkoituksenaan on ollut, että elossa oleva edunsaaja saa vain määräosan korvauksesta, suoritetaan kuolleen edunsaajan osuus pykälän 2 momentin mukaan vakuutuksenottajan kuolinpesälle.

Muu kuin peruuttamaton edunsaajamääräys raukeaa 3 momentin mukaan myös silloin, kun vakuutuksenottaja luovuttaa vakuutukseen perustuvan oikeuden kolmannelle. Säännös on tahdonvaltainen. Osapuolet voivat luovutuksen yhteydessä sopia myös edunsaajamääräyksen voimassapitämisestä.

50 §. *Edunsaajamääräyksen tulkinta.* Pykälän tulkintasäännöt ovat 1 momentin mukaan toisijaisia. Niitä noudatetaan vain, jos edunsaajamääräyksestä tai olosuhteista ei muuta seuraa. Koska yksilöllisen vakuutuksen edunsaajamääräys on vakuutuksenottajan yksipuolinen tahdonilmaisu, määräystä on ensisijaisesti tulkittava siten, että lopputuloksen voidaan olettaa vastaavan määräyksen antajan tahtoa. Tulkinassa noudatetaan samoja periaatteita kuin testamentin tulkinnassa perintökaaren (40/65) 11 luvun 1 §:n mukaan.

Ryhmävakuutuksessa edunsaajamääräys on samanveroinen sopimusehto kuin muutkin ryhmävakuutus sopimuksen määräykset. Jos ryhmävakuutus sopimuksen osapuolten käsitykset edunsaajamääräyksen sisällöstä ovat erilaiset, noudatetaan tulkinnassa sopimus oikeudellisia tulkintaperiaatteita.

Pykälän 2 momentti koskee edunsaajamääräystä puoliso. Momentin tulkintasäännön mukaan määräys on voimassa sen henkilön hyväksi, jonka kanssa vakuutuksenottaja kuollessaan oli avioliitossa. Jos avioliitto oli purkautumassa, voidaan kuitenkin olettaa puolisoiden välisen huonontuneen siinä määrin, ettei vakuutuksenottaja enää tarkoittaisi vakuutuskorvausta puolisolleen.

Puolisoa ei momentin mukaan pidetä edunsaajana, jos puolisoiden avioeroasia oli vakuutuksenottajan kuollessa vireillä tai jos puoliso oli tuomittu asumuseroon, joka vakuutuksenottajan kuollessa ei ollut rauennut. Säännös vastaa perintökaaren 3 luvun 7 §:ää, jonka mukaan puolisollla ei tällaisissa tilanteissa ole oikeutta jäämistöön. Vakuutuksenantajan ei kuitenkaan tarvitse säännönmukaisesti ryhtyä selvittämään mahdollisesti vireillä olevia avioeroja. Tarvittavien selvitysten hankkiminen vii-

vyttäisi tarpeettomasti vakuutuskorvauksen suoritusta. Vakuutuksenantajan vastuusta silloin, kun vakuutuskorvaus on suoritettu vääriä henkilöille, säädetään ehdotetun lain 71 §:ssä.

Pykälän 3 momentti koskee edunsaajamääräystä *lapset*. Määräys on momentin mukaan voimassa perintökaassa tarkoitettujen rintaperillisten hyväksi. Rintaperillisiä ovat vakuutuksenottajan lapset riippumatta siitä, ovatko he syntyneet avioliitossa vai avioliiton ulkopuolella, sekä ottolapset. Kuolleen rintaperillisen sijaan tulevat hänen jälkeläisensä perintökaaren 2 luvun 1 §:n 2 momentin mukaisesti. Vakuutuskorvaus jaetaan rintaperillisten kesken samalla tavalla kuin heille tuleva perintö jaettaisiin perintökaaren mukaan.

Pykälän 4 momentti koskee edunsaajamääräystä *puoliso ja lapset*. Määräys on tulkintasäännön mukaan voimassa 2 momentissa tarkoitettuna puolison ja 3 momentissa tarkoitettujen rintaperillisten hyväksi. Jollei puolisoa ole vakuutustapahtuman sattuessa, maksetaan koko vakuutuskorvaus rintaperillisille. Korvaus maksetaan vastaavasti kokonaisuudessaan puolisolalle, jos rintaperillisiä tai heidän jälkeläisiään ei ole enää elossa. Puolison ja rintaperillisten kesken vakuutuskorvaus jaetaan siten, että puoliso saa puolet ja rintaperilliset puolet korvauksesta. Rintaperillisten kesken korvaus jaetaan siten kuin 3 momentissa säädetään.

Pykälän 5 momentti koskee edunsaajamääräystä *omaiset*. Tällainen määräys on voimassa puolison ja perintökaassa tarkoitettujen perillisten hyväksi. Jos vakuutuksenottajalla on rintaperillisiä, momentin soveltaminen johtaa samaan tulokseen kuin 4 momentti. Jollei rintaperillisiä ole, puoliso saa koko korvauksen. Muut perilliset voivat saada vakuutuskorvauksen vain siinä tapauksessa, ettei vakuutuksenottajalla ole puolisoa eikä rintaperillisiä. Perillisille tuleva vakuutuskorvaus jaetaan samalla tavalla kuin heille tuleva perintö jaettaisiin perintökaaren mukaan.

Jos vakuutettu on eri henkilö kuin vakuutuksenottaja, sovelletaan 2-5 momentin säännöksiä 6 momentin mukaan vastaavasti vakuutettuun.

51 §. *Henkivakuutukseen perustuvan oikeuden luovutus ja panttaus*. Vakuutuksenottajalla on pykälän 1 momentin mukaan oikeus määrätä henkivakuutuksesta luovuttamalla vakuutukseen perustuva oikeus kolmannelle tai panttaamalla oikeus. Ryhmävakuutuksen ottaja ei

kuitenkaan saa pantata ryhmähenkivakuutukseen perustuvaa oikeutta. Jos vakuutukseen perustuva oikeus luovutetaan, sovelletaan ehdotuksen 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaan luovutuksensaajaan, mitä vakuutuksenottajasta säädetään.

Luovutus tai panttaus ei momentin mukaan ole vakuutuksenottajan velkojia sitova, ellei siitä ole ilmoitettu vakuutuksenantajalle. Ehdotettu säännös vastaa tavallisen velkakirjan luovutusta koskevaa velkakirjalain (622/47) 31 §:n 1 momenttia. Ilmoituksen ei tarvitse olla kirjallinen kuten edunsaajamääräyksessä. Vakuutuksenottajan ohella myös luovutuksensaaja ja panttioikeuden haltija voivat ilmoittaa oikeustoimesta vakuutuksenantajalle. Vakuutukseen perustuva oikeus on riippumaton vakuutuskirjan hallinnasta. Vakuutuskirjan luovuttaminen luovutuksensaajalle tai panttioikeuden haltijalle ei sen vuoksi ole välttämätöntä.

Jos vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys, luovutus ja panttaus edellyttävät sen edunsaajan tai vakuutetun suostumusta, jolle sitoumus määräyksen voimassa pitämistä on annettu. Vakuutuksenottaja ei saa määrätä vakuutuksesta, jossa on edunsaajamääräys, enää sen jälkeen, kun vakuutustapahtuma on sattunut, koska edunsaajan oikeus on tullut voimaan.

Pykälän 2 momentissa säädetään vakuutuksenottajan muista määräysvallan rajoituksista silloin, kun vakuutukseen perustuva oikeus on pantattu tai vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys.

Jos henkivakuutusmaksuista on kertynyt säästöä, vakuutuksenottajalla on ehdotuksen 13 §:n 1 momentin mukaan oikeus milloin tahansa saada vakuutuksenantajalta säästöosuutta vastaava vakuutuksen takaisinostoarvo. *Vakuutuskirjalainalla* tarkoitetaan lainaa, jonka vakuutuksenantaja myöntää vakuutuksenottajalle takaisinostoarvoa vastaan. Jos lainaa ei makseta, vakuutuksenantajan suoritusvelvollisuus vähenee vastaavasti. Koska näillä toimenpiteillä voidaan olennaisesti heikentää panttioikeuden haltijan tai peruuttamattomaan edunsaajamääräykseen merkityn edunsaajan asemaa, vaaditaan momentin mukaan takaisinostoon ja vakuutuskirjalainan ottamiseen panttioikeuden haltijan tai vastaavasti sen edunsaajan tai vakuutetun suostumus, jolle sitoumus on annettu. Suostumus vaaditaan myös muuhun toimenpiteeseen, joka supistaisi panttioikeuden haltijan tai edunsaajan oikeut-

ta. Tällainen toimenpide voi esimerkiksi olla vakuutuksen voimassaoloajan pidentäminen.

Koska panttauksen pätevyys ei edellytä ilmoitusta vakuutuksenantajalle, saattaa käydä niin, että vakuutuksenantaja suorittaa takaisinostoarvon tai myöntää vakuutuskirjalainan vakuutuksenottajalle panttauksesta tietämättä ilman panttioikeuden haltijan suostumusta. Ehdotuksen 71 §:stä seuraa, että vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa sellaista panttioikeuden haltijaa kohtaan, josta ei ollut ilmoitettu vakuutuksenantajalle.

Pykälän 3 momentissa säädetään etuoikeusjärjestyksestä silloin, kun useille henkilöille on luovutettu tai pantattu vakuutukseen perustuva oikeus tai annettu peruuttamaton edunsaajamääräys, eivätkä henkilöiden oikeudet ole keskenään sovitettavissa. Oikeudet ovat keskenään sovitettavissa esimerkiksi silloin, kun vakuutukseen perustuva oikeus on pantattu useille henkilöille, mutta vakuutuksen arvo riittää kaikkiin saataviin. Momentti koskee myös luovutuksen, panttauksen ja peruuttamattoman edunsaajamääräyksen keskinäistä etuoikeutta.

Momentin mukaan pääsääntönä on, että aikaisempi luovutus, panttaus ja edunsaajamääräys on voimassa ennen myöhempää. Myöhempi oikeustoimi on kuitenkin voimassa ennen aikaisempaa, jos vakuutuksenantajalle on ilmoitettu myöhemmästä luovutuksesta, panttauksesta tai edunsaajamääräyksestä ennen kuin vakuutuksenantaja sai tiedon aikaisemmasta oikeustoimesta. Lisäksi edellytetään, että se, jonka oikeudesta on kysymys, oli vilpittömässä mielessä. Ensimmäinen panttioikeuden haltija voi siten menettää oikeutensa saada vakuutuksesta saatavansa, jos hän ei huolehdi siitä, että panttauksesta ilmoitetaan vakuutuksenantajalle. Jos kuitenkin myöhempi panttioikeuden haltija sitoumuksen saadessaan tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää aikaisemmasta panttauksesta, aikaisemmalla panttioikeuden haltijalla on etuoikeus.

52 §. *Panttioikeuden haltijan oikeus.* Vakuutuskorvaus voi erääntyä maksettavaksi aikaisemmin kuin panttioikeuden haltijan saatava. Jos panttioikeuden haltija ei voisi vaatia saatavaansa vakuutuskorvauksesta, panttioikeus olisi hänen kannaltaan merkityksetön. Tämän vuoksi panttioikeuden haltijalla on pykälän 1 momentin mukaan oikeus saada suoritettavasta korvauksesta saatavaansa vastaava osuus, vaikka saatava ei ole erääntynyt.

Jos panttioikeuden haltijan saatava erääntyy

ennen vakuutuskorvauksen suorittamista, hän saa momentin mukaan käyttää vakuutuksen takaisinostoarvon saatavansa maksuksi. Saatavaa on kuitenkin ensiksi vaadittava vakuutuksenottajalta. Jos vakuutuksenottaja ei maksa saatavaa kahden kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä, panttioikeuden haltija saa suorituksen takaisinostoarvosta.

Pykälän 1 momentti on 2 momentin mukaan pakottava vakuutuksenottajan hyväksi. Ehto, jonka mukaan panttioikeuden haltija saisi suorituksen vakuutuksesta 1 momentissa säädettyä paremmalla oikeudella, on mitätön. Sen sijaan ei ole estettä käyttää panttioikeuden haltijalle epäedullisempia sopimusehtoja.

53 §. *Ilmoitukset panttioikeuden haltijalle ja edunsaajamääräystä koskevan sitoumuksen saajalle.* Eräät vakuutuksenottajan tai vakuutetun laiminlyönnit voivat ehdotuksen mukaan johtaa henkivakuutuksen lakkaamiseen tai vakuutuksenantajan vastuun alenemiseen. Henkivakuutus voi päättyä myös sovitun määräajan päättymisen vuoksi. Jos henkivakuutus on pantattu tai jos on annettu peruuttamaton edunsaajamääräys, vaikuttavat vakuutuksen lakkaaminen ja vastuun aleneminen myös panttioikeuden haltijan ja edunsaajan oikeuksiin. Tämän takia vakuutuksenantaja on velvollinen pykälän mukaan ilmoittamaan vakuutuksen päättymisestä tai muuttamisesta myös panttioikeuden haltijalle ja sille edunsaajalle tai vakuutetulle, jolle sitoumus edunsaajamääräyksen voimassa pitämisestä on annettu, samalla tavalla kuin vakuutuksenottajalle. Edellytyksenä on kuitenkin, että panttauksesta tai edunsaajamääräyksestä on ilmoitettu vakuutuksenantajalle.

Ilmoittamisvelvollisuus koskee lakiehdotuksen 21 §:n mukaista muistutusta henkivakuutuksen päättymisestä, 25 §:n mukaista vakuutuksen irtisanomista tai ehtojen muuttamista tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin takia, 27 §:n mukaista irtisanomista tai ehtojen muuttamista vaaran lisääntymisen takia sekä 39 §:n mukaista irtisanomista vakuutusmaksun laiminlyönnin takia.

Jos vakuutuksenantaja laiminlyö ilmoituksen toimittamisen, se ei voi vedota panttioikeuden haltijaa tai pykälässä tarkoitettua edunsaajaa kohtaan siihen, että vakuutus on lakannut tai vastuu alentunut. Laiminlyönti voi johtaa muun muassa siihen, että vakuutuksenantajan on maksettava tiedossaan olleelle panttioikeu-

den haltijalle tämän saatava siltä osin kuin vakuutuskorvaus olisi sen kattanut.

7 luku. Ulosmittaus sekä takaisinsaanti konkurssipesään

Luvussa säädetään siitä, missä määrin henkivakuutukseen perustuva oikeus tai henkilövakuutuksesta suoritettava korvaus ovat suojattuja vakuutuksenottajan, vakuutetun tai edunsaajan velkojilta. Luvun säännökset eivät koske vahinkovakuutusta. Vahinkovakuutuksesta suoritettavat korvaukset ovat vakuutetun velkojiin nähden samassa asemassa kuin vakuutetun muukin omaisuus.

Lakiehdotuksen 47 §:n 3 momentista seuraa, etteivät vakuutetun velkojat voi hänen kuolemansa jälkeen saada suoritusta vakuutuskorvauksesta, jos edunsaajamääräys on voimassa. Vakuutuskorvaus ei tällöin kuulu vakuutetun kuolinpesään, vaan se suoritetaan edunsaajalle. Mikäli kuolinpesä asetetaan konkurssiin, velkojat voivat kuitenkin käyttää hyväkseen 56 §:ssä säädettyä oikeutta takaisinsaantiin.

Henkivakuutukseen perustuvan oikeuden ulosmittausta on rajoitettu myös ulosottolaissa. Lain 4 luvun 3 §:n mukaan oikeutta henkivakuutussummaan ei saa ulosmitata niin kauan, kuin muita riidattomia varoja on. Lain 5 luvun 5 §:n mukaan ulosmittattua oikeutta henkivakuutussummaan ei saa myydä, mutta määrät, jotka vakuutuksesta kolmen vuoden aikana ehkä saadaan, käytetään velan maksuksi. Ulosmittaus raukeaa, jollei vakuutussumma lankea maksettavaksi tai takaisinosto tapahdu mainitun kolmen vuoden aikana.

Eläkkeiden ja eräiden muiden etuuskien ulosmittausta koskevan lainsäädännön uudistamisen yhteydessä kumottiin vakuutuslainsäädännön 118 §:n 3 momentti vuoden 1990 alusta lukien. Kumoaminen merkitsi eläkkeen muodossa suoritettavan henkivakuutuskorvauksen ulosmittaussuojan poistamista. Samalla muutettiin tapaturma- ja sairausvakuutuskorvausten ulosmittaussuojaa koskevaa vakuutuslainsäädännön 123 §:ää siten, että ulosmittauskielto koskee ainoastaan kustannusten korvausta. Sekä eläkevakuutuksesta suoritettavien korvauserien että tapaturmavakuutuksesta tai sairausvakuutuksesta suoritettavien toimeentuloetuuskien ulosmittauksessa sovelletaan nykyisin ulosottolain 4 luvun 7 §:n yleissäännöstä.

54 §. *Ulosmittaus henkivakuutuksessa.* Pykä-

lässä säädetään edellytyksistä, joiden täyttyessä henkivakuutukseen perustuvaa oikeutta ei saa ulosmitata.

Ulosmittaussuoja tulee pykälän 1 momentin mukaan kysymykseen henkivakuutuksessa, jossa vakuutettuna on joko vakuutuksenottaja tai hänen puolisonsa. Momentin mukaan jommallekummalle puolisoista vakuutuslainsäädännön mukaan kuuluvaa oikeutta ei saa ulosmitata kummankaan velasta edellyttäen, että jokin momentin 1-3 kohdassa mainituista vakuutuksen voimassaoloaikaa tai maksusuorituksia koskevista lisävaatimuksista täyttyy.

Ulosmittaussuoja koskee vain vakuutukseen perustuvaa oikeutta. Jos vakuutuksenottaja esimerkiksi luovuttaa vakuutukseen perustuvan oikeuden vastiketta vastaan kolmannelle tai nostaa itse takaisinostoarvon, eivät tällä tavoin saadut varat ole hänen velkojiltaan suojattuja.

Ulosmittaussuoja syntyy momentin 1 kohdan mukaan, jos vakuutuksen ottamisesta on ulosmittausta toimitettaessa kulunut vähintään kymmenen vuotta. Suoritettujen vakuutusmaksujen suuruudella ei tässä tapauksessa ole merkitystä.

Momentin 2 kohta koskee vakuutusta, joka on ollut voimassa alle kymmenen vuotta, mutta vakuutusmaksuja on sovittu suoritettavaksi vähintään kymmenen vuoden ajan. Tällöin ulosmittaussuojan syntyminen riippuu siitä, kuinka suuria vakuutusmaksuja on suoritettu verrattuna siihen, että maksut olisi vakuutusta otettaessa jaettu tasaisesti kymmenelle vuodelle. Suoja syntyy, jos minään vuonna ei ole maksettu enempää kuin viidennes siitä vakuutusmaksujen yhteismäärästä, joka olisi ollut suoritettava, jos maksut olisi jaettu tasaisesti. Vertailussa ei oteta huomioon sopimuksen mukaisia indeksimuutoksesta johtuvia maksujen korotuksia.

Momentin 3 kohta koskee vain kuoleman varalta otettua henkivakuutusta, johon ei sisälly säästöosuutta. Ulosmittaussuoja syntyy, jos minään vuonna ei ole suoritettu kaksi kertaa vuosittaista vakuutusmaksua suurempaa maksua.

Pykälän 1 momenttia ei kuitenkaan sovelleta 2 momentin mukaan toimitettaessa ulosmittausta puolisolalle tai lapselle maksettavasta eläkkeestä.

55 §. *Ulosmittaus tapaturmavakuutuksessa ja sairausvakuutuksessa.* Tapaturmavakuutuksen tai sairausvakuutuksen nojalla maksettua kustannusten korvausta ei pykälän mukaan saa ulosmitata. Pykälässä tarkoitettuja kustannuk-

sia ovat erilaiset hoitokulut kuten sairaalamaksut, lääkärinpalkkiot, lääkekulut, matkakulut ja apuvälineiden hankintakustannukset. Ulosmittausuojan ulkopuolelle jäävät esimerkiksi korvaukset invalidiuteista tai tapaturmaisesta kuolemasta. Ehdotettu säännös vastaa 1 päivänä tammikuuta 1990 voimaan tullutta vakuutusopimuslain 123 §:n muutosta.

56 §. *Takaisinsaanti konkurssipesään henkilövakuutuksessa.* Takaisinsaantia konkurssipesään koskevaa vakuutusopimuslain 117 §:ää on muutettu vuonna 1991. Muutos liittyi vuoden 1992 alusta voimaan tulleeseen takaisinsaantisäännösten uudistamiseen. Aikaisemman lain mukaan vakuutuksenottajan varoihin ja oloihin nähden kohtuuttomien vakuutusmaksujen peräyttämisen edellytyksenä oli, että vakuutusopimuksen päättämisestä oli kulunut alle kymmenen vuotta. Uudessa säännöksessä tästä edellytyksestä on luovuttu. Vakuutusmaksujen määrää ei aina ennalta sovita vakuutusopimusta tehtäessä, vaan vakuutusmaksuista voidaan sopia vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan kesken esimerkiksi vuosittain vakuutuksenottajan maksukyvyin ja -halun mukaan. Joustavaehtoisessa henkivakuutuksessa vakuutuksenottaja päättää itse vakuutusmaksun suuruuden ja ajankohdan. Tämän vuoksi on katsottu perustelluksi, että liikaa suoritettua vakuutusmaksua voidaan peräyttää konkurssipesään riippumatta siitä, milloin itse vakuutusopimus on tehty. Ehdotettu säännös vastaa 1 päivänä tammikuuta 1992 voimaan tullutta vakuutusopimuslain 117 §:ää.

Peräyttäminen tulee pykälän 1 momentin mukaan kysymykseen, jos vakuutuksenottajan havaitaan myöhemmin kuin kolme vuotta ennen takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/91) 2 §:ssä tarkoitettua määräpäivää käyttäneen vakuutusmaksuihin määrä, jotka eivät maksuja suoritettaessa olleet kohtuullisessa suhteessa hänen oloihinsa ja varoihinsa. Takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 2 §:ssä tarkoitettu määräpäivä on pykälän 1 momentin pääsäännön mukaan päivä, jona velallinen tai velkoja on tehnyt konkurssihakemuksen.

Konkurssipesällä on oikeus vaatia vakuutuksenantajalta takaisin ainoastaan se osa vakuutusmaksuista, joka voidaan katsoa liialliseksi. Vakuutuksenantajan suoritusvelvollisuus konkurssipesää kohtaan rajoittuu lisäksi vakuutuksen takaisinnostoarvoon tai, jos vakuutuskorvaus on erääntynyt, erääntyneen korvauksen

määrään. Verrattaessa vakuutusmaksuja vakuutuksenottajan varoihin ja oloihin otetaan huomioon maksun suorittamisajankohdan tilanne. Oloja, jotka vertailussa voidaan ottaa lukuun, ovat muun muassa vakuutuksenottajan perhesuhteet, elatusvelvollisuudet ja mahdollinen erityistarve järjestää eläketurva vapaaehtoisella vakuutuksella.

Vakuutuksenantaja ei ole velvollinen suorittamaan vakuutusmaksuja konkurssipesälle yksinomaan pesän vaatimuksesta. Suorituksen perusteeksi tarvitaan joko vakuutuksenottajan suostumus tai tuomioistuimen päätös, jossa konkurssipesän oikeus vahvistetaan. Kanne on momentin mukaan nostettava vakuutuksenottajaa, siis velallista, vastaan. Konkurssipesän kannevallan sekä kanneajan osalta viitataan momentissa takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 23 §:n 1 momenttiin ja 24 §:ään. Peräyttämistä saavat konkurssipesän puolesta vaatia uskotut miehet, toimitsijamiehet sekä velkoja, joka on valvonut saatavansa konkurssissa. Kanneaika on kuusi kuukautta paikallistulopäivästä. Lisäksi sovellettavaksi voi tulla toissijainen kanneaika; kanne voidaan nostaa vielä kolmen kuukauden kuluessa siitä, kun konkurssipesä havaitsi takaisinsaannin perusteen tai sen olisi pitänyt se havaita.

Konkurssipesän oikeuteen ei pykälän 2 momentin mukaan vaikuta se, että vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys. Vaikka peruuttamaton edunsaajamääräys yleensä merkitsee sitä, ettei vakuutuksenottaja yksin saa määrätä vakuutuksesta, kohtuuttomien vakuutusmaksujen peräyttämiseen riittää pelkästään vakuutuksenottajan suostumus.

8 luku. Vakuutuskorvaus vahinkovakuutuksessa

57 §. *Ylivakuutus.* Omaisuus tai etuus on pykälän 1 momentin mukaan ylivakuutettu, jos vakuutusopimukseen merkitty vakuutusmäärä on merkittävästi vakuutetun omaisuuden tai etuuden oikeaa arvoa suurempi. Yli 20 prosentin poikkeamaa oikeasta arvosta voidaan yleensä pitää merkittävänä. Vähäisemmän eron johdosta ylivakuutussäännöstä ei tule yleensä soveltaa. Oikea arvo määritellään vakuutustapahuman aikaisten olosuhteiden mukaan ja ottaen huomioon vakuutusopimuksen korvausperusteet.

Oikea arvo voi olla korvausperusteista riip-

puen jälleenhankinta-arvo, päivänarvo tai muu käypä arvo. Jälleenhankinta-arvolla tarkoitetaan yleensä uuden samanlaisen tai lähinnä vastaavan omaisuuden hankintakustannuksia. Päivänarvolla tarkoitetaan omaisuuden käypää arvoa juuri ennen vakuutustapahtumaa. Päivänarvoa laskettaessa lähtökohtana on yleensä jälleenhankinta-arvo, josta tehdään omaisuuden iästä, käytöstä, käyttökelpoisuuden alenemisesta tai muusta vastaavasta syystä johtuvat vähennykset. Muu käypä arvo voi olla esimerkiksi hinta, joka omaisuudesta olisi voitu saada myytessä se välittömästi ennen vakuutustapahtumaa. Jos esimerkiksi rakennuksen vakuutuksen korvausperusteena on jälleenhankinta-arvo, rakennus ei ole ylivakuutettu, vaikka vakuutusmäärä ylittäisi merkittävästi sen käyvän arvon. Ylivakuutus on kysymyksessä vasta, kun vakuutusmäärä ylittää merkittävästi uuden samanlaisen rakennuksen hankintakustannukset.

Pykälän 2 momentti sisältää vakuutussuhteissa vakiintuneesti noudatetun periaatteen, niin sanotun rikastumiskielion. Sen mukaan vakuutetun ei tule saada perusteetonta hyötyä vahingon sattumisesta. Momentin mukaan vakuutusenantaja ei ole velvollinen korvaamaan ylivakuutetulle omaisuudelle tai etuudelle sattuneen vakuutustapahtuman johdosta enempää kuin vahingon peittämiseksi tarvittavan määrän. Vahingon peittämiseksi tarvittava määrä määräytyy vakuutus sopimuksen korvausperusteiden mukaisesti. Ylivakuutuksessa korvaus jää vakuutusmäärää pienemmäksi täysvahingossakin, jossa koko vakuutettu omaisuus tuhoutuu.

Momentin toisessa virkkeessä säädetään poikkeus ensimmäisen virkkeen rikastumiskielioon. Jos vakuutusmäärä olennaisesti perustuu vakuutusenantajan tai sen edustajan antamaan arvioon omaisuuden tai etuuden arvosta, korvaus on suoritettava vakuutusmäärän mukaisena. Säännös tulee käytännössä sovellettavaksi vain täysvahingossa. Vakuutusenantaja ei näin ollen voi ylivakuutukseen vedoten maksaa vakuutusmäärää pienempää korvausta, jos ylivakuutuksen voidaan katsoa johtuneen vakuutusenantajan omasta menettelystä.

Vakuutusmäärän voidaan katsoa olennaisesti perustuvan vakuutusenantajan tai sen edustajan arvioon esimerkiksi silloin, kun vakuutusenantajan edustaja on käynyt tarkastamassa omaisuuden tai perehtynyt omaisuuteen valokuvien tai muiden asiakirjojen avulla ja pääty-

nyt havaintojensa perusteella tiettyyn vakuutusmäärään. Samoin on asian laita silloin, kun vakuutuksenantaja on antanut vakuutuksen hakijalle ohjeet vakuutusmäärän laskemiseksi ja vakuutusmäärä on laskettu ohjeiden mukaisesti.

Kun vakuutusmäärä perustuu vakuutusenantajan tai sen edustajan antamaan arvioon, vakuutettu vapautuu hänelle muutoin kuuluvasta velvollisuudesta esittää todisteita täysvahingon määrästä. Sen sijaan vakuutettu saattaa joutua näyttämään toteen sen, että säännöksessä tarkoitettu arviointi on tapahtunut.

Vaikka omaisuuden oikeaa arvoa suurempi vakuutusmäärä perustuu vakuutuksenantajan arvioon, vakuutuksenantajan ei tarvitse suorittaa korvausta vakuutusmäärän mukaisena, jos vakuutuksenottajan tahallisesti antamat väärit tai puutteelliset tiedot olivat vaikuttaneet arvioon. Tahallisuus edellyttää tietoisuutta tiedon virheellisyydestä ja sen vaikutuksesta arvioon. Vakuutuksenottaja saattaa esimerkiksi salata tietämänsä rakennevian kiinteistössä taikka antaa vääriä tietoja rakennuksen iästä tai materiaaleista tarkoituksenaan korottaa vakuutuskohteen arvoa. Jos vakuutuksenottaja on antanut vääriä tai puutteellisia tietoja huolimattomuuttaan, korvaus on suoritettava vakuutusmäärän mukaisena.

Vakuutusmäärän ei voida katsoa perustuvan olennaisesti vakuutuksenantajan tai sen edustajan antamaan arvioon, jos arviointiin vaikuttaneissa seikoissa on myöhemmin tapahtunut ylivakuutuksen aiheuttaneita muutoksia, joita vakuutuksenantaja tai sen edustaja ei ollut voinut ottaa arvioinnissaan huomioon. Vakuutusenantajan ei tällaisissa tapauksissa tarvitse suorittaa korvausta vakuutusmäärän mukaisena.

Arvioinnissa tapahtuneella vakuutuksenantajan erehdyksellä ei yleensä ole merkitystä korvausvelvollisuuden kannalta. Erehdyksellä ei ole merkitystä silloinkaan, kun vakuutuksenottaja on siitä selvillä, elleivät vakuutuksenottajan tahallisesti antamat väärit tai puutteelliset tiedot ole vaikuttaneet erehdykseen.

Tahdonilmaisussa tapahtuneen erehdyksen vaikutuksesta säädetään oikeustoimilain 32 §:ssä. Oikeustoimilain 32 §:n 1 momentin ilmaisuerehdyistä koskevaa säännöstä sovelletaan esimerkiksi silloin, kun vakuutusmäärä on vakuutushakemukseen annetussa vastauksessa saanut erehdyksen johdosta toisen sisällön, kuin on tarkoitettu. Tällainen tahdonilmaisuus ei

sido vakuutuksenantajaa, jos vakuutuksenottaja tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää erehdyksestä.

58 §. *Alivakuutus.* Omaisuus tai etuus on pykälän 1 momentin mukaan alivakuutettu, jos vakuutussopimukseen merkitty vakuutusmäärä on merkittävästi vakuutetun omaisuuden tai etuuden oikeaa arvoa pienempi. Käytännössä voidaan alivakuutussäännöksenkin soveltamisen lähtökohdaksi ottaa noin 20 prosentin ero vakuutusmäärän ja oikean arvon välillä. Oikea arvo määritellään alivakuutuksessa samoin kuin ylivakuutuksessa vakuutussopimuksen korvausperusteet huomioon ottaen. Pykälää sovellettaessa ei ole merkitystä sillä, oliko omaisuus alivakuutettu jo sopimusta tehtäessä vai onko alivakuutustilanne syntynyt vakuutusajan aikan rahanarvon alenemisen tai omaisuuden arvonnousun vuoksi.

Vakuutusehdoissa voidaan pykälän 2 momentin mukaan määrätä, että vakuutuksenantaja on velvollinen korvaamaan alivakuutetulle omaisuudelle tai etuudelle sattuneen vakuutus tapahtuman johdosta vain niin suuren osan vahingosta kuin vakuutusmäärän ja omaisuuden tai etuuden arvon välinen suhde osoittaa. Momentissa ilmaistun proratasäännön mukaisesti vakuutettu saa osavahingosta vain osakorvauksen. Jos vakuutusmäärä esimerkiksi on 100 000 markkaa ja omaisuuden arvo 200 000 markkaa, on 100 000 markan suuruisen vahingon korvaus 50 000 markkaa. Täysvahingon korvaus on vakuutusmäärän suuruinen.

Vakuutuksenantajalla on samoin kuin ylivakuutuksessa vastuu mahdollisesti antamastaan arviosta, johon vakuutusmäärä olennaisesti perustuu. Annettu arvio johtaa alivakuutuksessa siihen, ettei osavahingon korvausta alenneta proratasäännön mukaisesti, vaan korvaus on momentin mukaan suoritettava vahingon määräisenä. Vakuutusmäärä on kuitenkin vakuutuksenantajan korvausvelvollisuuden yläraja sekä osavahingossa että täysvahingossa.

59 §. *Monivakuutus.* Monivakuutuksella tarkoitetaan tilannetta, jossa sama etuus on saman vahingon varalta vakuutettu kahdella tai useammalla voimassa olevalla vakuutuksella. Merkitystä ei ole sillä, onko sama henkilö ottanut eri vakuutukset vai onko vakuutuksenottajia useita. Vakuutusten tulee kuitenkin koskea samaa etuutta. Kysymyksessä ei ole monivakuutus, jos samalle omaisuudelle mutta eri etuudelle on otettu vakuutuksia saman vahingon varalta. Rakennuksen palamisen va-

ralta on esimerkiksi voitu ottaa palovakuutus rakennuksen korvaamiseksi ja keskeytysvakuutus rakennuksessa harjoitetun tuotannon keskeytymisen korvaamiseksi.

Monivakuutus voi olla tarkoituksellinen tai syntyä tahattomasti. Vakuutuksenottaja voi esimerkiksi ottaa usealta vakuutuksenantajalta alivakuutuksen siten, että vakuutusmäärät yhteensä vastaavat vakuutetun omaisuuden arvoa. Tahaton monivakuutustilanne voi usein syntyä ryhmävakuutusten ja yhdistelmävakuutusten takia.

Jos usea vakuutuksenantaja on myöntänyt samalle etuudelle vakuutuksen saman vahingon varalta, on jokainen heistä pykälän mukaan vastuussa vakuutetulle niin kuin olisi yksin myöntänyt vakuutuksen. Vakuutuksenantaja ei voi vakuutusehdoissa määrätä vastuutaan toisijaiseksi. Vakuutetulla on oikeus valita vakuutuksenantaja, jolta hän vaatii korvauksen. Säännöksellä on käytännössä merkitystä lähinnä silloin, kun monivakuutus samalla johtaa ylivakuutukseen. Jos vakuutetulla on useampia alivakuutuksia, jotka yhteensä kattavat vahingon, on hänen korvauksen saadakseen kääntävä kaikkien vakuutuksenantajien puoleen.

Mikäli etuus on monivakuutuksen seurauksena ylivakuutettu, vakuutetulla ei rikastumiskieltoa koskevan periaatteen mukaisesti ole oikeutta saada korvausta eri vakuutuksista yhteensä enempää kuin vahingon määrä. Vakuutuksenantajan arviointivastuuta ylivakuutuksessa koskevan 57 §:n 2 momentin soveltaminen voi kuitenkin johtaa poikkeamiseen tästä periaatteesta.

Kunkin vakuutuksenantajan korvausvelvollisuus määräytyy sen myöntämän vakuutuksen korvausperusteiden mukaisesti. Vakuutettu kääntyy tavallisesti sen vakuutuksenantajan puoleen, jonka myöntämän vakuutuksen korvausehdot ovat hänen kannaltaan edullisimmat. Vakuutettu saattaa kuitenkin hakea korvausta huonomman vaihtoehdon mukaan esimerkiksi vakuutuksesta, jossa esinevahingon korvausperusteena on päivänarvo, vaikka voimassa olisi myös vakuutus, jossa korvaus laskettaisiin jälleenhankinta-arvon mukaisesti. Saatuaan päivänarvon mukaisen korvauksen vakuutettu voi vaatia jälkimmäiseltä vakuutuksenantajalta vielä päivänarvon ja jälleenhankinta-arvon erotuksen.

Ylivakuutusta koskevaa 57 §:ää ja alivakuutusta koskevaa 58 §:ää sovelletaan kunkin va-

kuutuksen osalta myös monivakuutuksessa. Vakuutetulla voi siten olla oikeus vaatia vahingon määrän ylittävää vakuutusmäärää sellaiselta vakuutuksenantajalta, jonka arvioon vakuutusmäärä on perustunut 57 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Vastaavasti voi joku vakuutuksenantajista olla velvollinen korvaamaan alivakuutetun omaisuuden osavahingon alentamattomana.

60 §. *Vakuutuksenantajien keskinäisen vastuun jakaminen monivakuutuksessa.* Pykälässä säädetään perusteet, joiden mukaan lopullinen korvausvastuu jaetaan monivakuutuksessa vakuutuksenantajien kesken. Pykälä on tahdonvaltainen, sillä se ei koske niitä henkilöitä, joiden hyväksi laki on 3 §:n mukaisesti pakottava. Pykälän vastuunjakosäännöstä sovelletaan vain, jos vakuutuksenantajat eivät ole keskenään sopineet toisin.

Vastuu tulee jaettavaksi, jos vakuutuksenantajien vastuumäärät yhteenlaskettuina ylittävät vakuutetulle tulevan korvauksen. Monivakuutuksen tulee siis johtaa ylivakuutukseen. Vakuutuksenantajien kesken vastuu jaetaan pykälän mukaan vastuumäärien suhteessa. Vastuumäärä on korvausmäärä, joka vakuutuksenantajan olisi pitänyt suorittaa, jos se yksin olisi ollut vakuutuksenantajana. Vakuutuksenottajan tai vakuutetun menettely yksittäistä vakuutuksenantajaa kohtaan, esimerkiksi tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti, voi vaikuttaa tämän vakuutuksenantajan vastuumäärään.

61 §. *Pelastamiskustannusten korvaaminen.* Pykälässä säädetään vakuutetulle 32 §:ssä asetun pelastamisvelvollisuuden täyttämistä aiheutuvien kustannusten korvaamisesta.

Vakuutuksenantajan on pykälän mukaan korvattava kohtuulliset pelastamiskustannukset, vaikka vakuutusmäärä siten ylitettäisiinkin. Kohtuulliset pelastamiskustannukset on korvattava täysimääräisesti mahdollisesti sovitusta vakuutusmäärästä riippumatta. Alivakuutetun omaisuuden pelastamiskustannuksista maksettavaa korvausta ei myöskään voida alentaa proratasäännön mukaisesti.

Kustannusten kohtuullisuutta arvioitaessa voidaan ottaa huomioon pelastettavan etuuden ja tehtyjen uhrausten arvon suhde. Arvioinnissa tulee kuitenkin kiinnittää huomiota siihen, ettei vakuutetun voida välittömiä toimia vaativassa uhkaavassa tilanteessa edellyttää tarkoin harkitsevan toimenpiteitään.

9 luku. Kolmannen henkilön oikeus vahinkovakuutuksessa

62 §. *Henkilöt, joiden hyväksi omaisuutta koskeva vakuutus on voimassa.* Pykälässä luetellaan omaisuutta koskevan vahinkovakuutuksen vakuutetut eli henkilöt, joiden hyväksi vakuutus on voimassa. Merkitystä ei ole sillä, onko henkilö jo vakuutussopimusta tehtäessä pykälässä tarkoitetun vakuutetun asemassa vai onko tähän johtava oikeussuhde syntynyt myöhemmin.

Pykälä on tahdonvaltainen. Vakuutus sopimuksen osapuolet voivat keskenään sopia vakuutetuista toisinkin. Pykälä tulee käytännössä sovellettavaksi pääasiallisesti irtainta omaisuutta koskevassa vakuutuksessa. Jos omaisuutta koskevaan vakuutukseen liittyy esimerkiksi vastuuvakuutus, eivät pykälässä mainitut henkilöt ole vastuuvakuutuksessa vakuutettuina.

Säännös ei merkitse sitä, että kukin mainituista vakuutetuista saisi vakuutustapahtuman sattuessa korvauksen. Etuoikeudesta korvaukseen säädetään 66 §:ssä.

Omaisuutta koskeva vakuutus on pykälän mukaan voimassa omistajan hyväksi. Jos useat henkilöt omistavat yhdessä vakuutetun omaisuuden, vakuutus on voimassa jokaisen yhteisomistajan hyväksi. Vakuutus on pykälän mukaan voimassa myös omaisuuden omistuksenpidätysehdoin ostaneen henkilön hyväksi. Omistuksenpidätysehto on tavallinen osamaksukaupassa. Kaupan kohde luovutetaan silloin ostajan hallintaan, mutta omistusoikeus säilyy myyjällä, kunnes kauppahinta kokonaisuudessaan on maksettu.

Lisäksi vakuutus on voimassa panttioikeuden ja pidätysoikeuden haltijan hyväksi. Jos panttioikeuden haltijoita on useita, vakuutus on voimassa jokaisen hyväksi riippumatta siitä, onko kysymyksessä käteispankki vai kiinnitys panttioikeuden vakuudeksi. Pidätysoikeus on esimerkiksi vuokranantajalla vuokralaisen asunnossa olevaan irtaimistoon erääntyneen vuokran maksun turvaamiseksi sekä tilauksesta irtaimen esineen valmistaneella tai korjanneella henkilöllä hallussaan olevaan esineeseen saatavansa maksun turvaamiseksi.

Vakuutus on voimassa vielä sen hyväksi, johon omaisuutta koskeva vaaranvastuu kohdistuu. Vaaranvastuulla tarkoitetaan riskiä omaisuuden tapaturmaisesta vahingoittumisesta, tuhoutumisesta tai katoamisesta. Vaaranvastuusta irtaimen kaupassa säädetään kaup-

palain 3 luvussa. Hallituksen esityksessä laiksi kuluttajansuojalain muuttamisesta (HE 360/1992 vp) ehdotetaan erityisten kuluttajankauppaa koskevien vaaranvastuusäännösten säätämistä.

63 §. *Omistajan vaihtuminen.* Kun omistusoikeus vakuutettuun omaisuuteen luovutetaan kolmannelle, vakuutus pysyy voimassa uuden omistajan hyväksi. Vakuutus voi kuitenkin päättyä luovutuksen takia joko suoraan vakuutusehdon perusteella tai vakuutuksenottajan suorittaman irtisanomisen johdosta. Pykälän mukaan vakuutus on näissäkin tapauksissa voimassa uuden omistajan hyväksi 14 päivää omistusoikeuden siirtymisestä. Säännös koskee sekä kiinteän että irtaimen omaisuuden luovuttamista.

Uuden omistajan oikeus korvaukseen 14 päivän siirtymäaikana sattuneesta vakuutustapahtumasta on toissijainen. Korvaus suoritetaan luovuttajan ottamasta vakuutuksesta, jollei uudella omistajalla ole oikeutta korvaukseen itse ottamansa vakuutuksen perusteella. Uuden omistajan ottama vakuutus lopettaa kaikki aikaisemman vakuutuksen oikeusvaikutukset. Jos esimerkiksi uuden vakuutuksen ehtojen mukainen korvaus on pienempi kuin luovuttajan ottamassa vakuutuksessa, uudella omistajalla ei ole oikeutta saada korvausten erotusta aikaisemmasta vakuutuksesta.

Oikeustoimi, jonka johdosta omistusoikeus siirtyy, voi olla esimerkiksi kauppa, vaihto, lahja tai perinnönjako. Omaisuutta koskeva vakuutus ei pääty omistajan kuoleman johdosta, vaan pysyy edelleen voimassa kuolinpesän hyväksi. Kuolinpesä ei näin ollen ole pykälässä tarkoitettu uusi omistaja. Omaisuus siirtyy uudelle omistajalle vasta perinnönjaossa. Perilliset saavat hyväkseen vakuutusturvan vielä 14 päivän ajan perinnönjaosta lukien. Vakuutetun omaisuuden luovuttaminen konkurssiin ei myöskään merkitse vakuutuksen päättymistä. Pykälän siirtymäaikasäännös tulee sovellettavaksi vasta siinä vaiheessa, kun konkurssipesä luovuttaa vakuutetun omaisuuden kolmannelle.

64 §. *Ilmoitus panttioikeuden ja pidätysoikeuden haltijalle eräissä tapauksissa.* Pykälässä asetetaan vakuutuksenantajalle velvollisuus ilmoittaa tiedossaan olevalle panttioikeuden ja pidätysoikeuden haltijalle tämän oikeutta merkittävästi supistavasta vakuutusta koskevasta sopimuksesta tai toimenpiteestä.

Vakuutuksenantajalla on oikeus sopia vakuu-

tuksenantajan kanssa vakuutuksen lakkaamisesta tai muuttamisesta, vaikka vakuutus olisi voimassa muun vakuutetun hyväksi. Lakiehdotuksen 12 §:n mukaan vakuutuksenottaja voi milloin tahansa irtisanoa vahinkovakuutuksen. Vakuutuksenantaja voi yksipuolisesti muuttaa vahinkovakuutuksen ehtoja tai irtisanoa vakuutuksen 3 luvussa säädetyillä perusteilla tai vakuutusmaksun laiminlyönnin johdosta 39 §:n nojalla.

Vakuutuksenantajan ei tarvitse selvittää, onko omaisuus pantattu tai onko jollakin siihen pidätysoikeus. Vakuutuksenantajalla on pykälän mukaan ilmoittamisvelvollisuus vain sellaista panttioikeuden tai pidätysoikeuden haltijaa kohtaan, josta sille on ilmoitettu. Lisäksi edellytetään, että sopimus tai toimenpide supistaa merkittävästi panttioikeuden tai pidätysoikeuden haltijan oikeutta. Vakuutuksen päättymisestä on näin ollen aina ilmoitettava. Ilmoittamisvelvollisuus ei sen sijaan koske vähäisiä muutoksia esimerkiksi korvausperusteissa, vakuutusmäärässä tai omavastuussa.

Vakuutuksenantajan vastuu päättyy tai sopimus tai toimenpide tulee voimaan panttioikeuden ja pidätysoikeuden haltijaa kohtaan aikaisintaan 14 päivän kuluttua ilmoituksen lähettämisestä. Jos ilmoittamisvelvollisuus laiminlyödään, vastuu ei pääty eikä sopimus tai toimenpide tule voimaan kyseistä panttioikeuden tai pidätysoikeuden haltijaa kohtaan.

65 §. *Vakuutetun asema vakuutustapahtuman satuttua.* Pykälän 1 momentissa rajoitetaan vakuutuksenantajan oikeutta vedota 62 §:ssä tarkoitettua vakuutettua kohtaan 23 §:n säännöksiin tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnistä tai 26 §:n säännöksiin vaaran lisääntymisestä vahinkovakuutuksessa.

Vahinkovakuutuksesta maksettavaa korvausta voidaan alentaa tai se evätä 23 §:n 2 momentin mukaan, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on laiminlyönyt tiedonantovelvollisuuden tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä. Samoin edellytyksin voidaan korvausta alentaa tai se evätä 26 §:n mukaan, jos vakuutuksenottaja on laiminlyönyt ilmoittaa vahingonvaaraa olennaisesti lisäävästä muutoksesta. Vakuutuksenantaja saa momentin mukaan vedota näihin säännöksiin 62 §:ssä tarkoitettua vakuutettua kohtaan vain siinä tapauksessa, että 62 §:ssä tarkoitettu vakuutettu ennen vakuutustapahtumaa tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää

vakuutuksenottajan tai toisen vakuutetun menettelystä.

Vakuutuksenantaja saa sen sijaan vedota myös vilpittömässä mielessä olevaa 62 §:ssä tarkoitettua vakuutettua kohtaan siihen, ettei vakuutus sopimus 23 §:n 1 momentin perusteella lainkaan sido vakuutuksenantajaa.

Muissa tilanteissa, jotka 4 luvun mukaan vapauttavat vahinkovakuutuksen vakuutuksenantajan vastuusta tai oikeuttavat alentamaan korvausta tai epäämään sen, voi seuramus pääsääntöisesti kohdistua vain moitittavasti menetelleeseen vakuutettuun. Vakuutuksenantaja voi vedota näihin säännöksiin 62 §:ssä tarkoitettua vakuutettua kohtaan vain, jos kyseinen vakuutettu on aiheuttanut vakuutustapahtuman tai laiminlyönyt muun velvoitteen, jollei 33 §:n samastamissäännöksestä muuta johdu.

Kullakin vakuutetulla on pykälän 2 momentin mukaan oikeus vakuutustapahtuman johdosta suoritettavaan korvaukseen. Etuoikeudesta korvaukseen silloin, kun vakuutettuja on useita, säädetään 66 §:ssä. Koska vakuutetun oikeus tulee voimaan vakuutustapahtuman satuttaessa, vakuutuksenottaja ei voi enää sen jälkeen muuttaa vakuutus sopimuksen määräystä vakuutetusta eikä syrjäyttää 62 §:ssä tarkoitettua vakuutetulle kuuluvaa oikeutta korvaukseen. Määräysvalta vakuutus sopimuksesta johtuviin oikeuksiin nähden on vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen vakuutetulla eikä vakuutuksenottajalla.

Momentin mukaan vakuutuksenottaja saa kuitenkin vakuutettua sitovasti neuvotella korvauksesta vakuutuksenantajan kanssa sekä nostaa korvauksen silloin, kun muu vakuutettu ei ole vakuutuksenantajan tiedossa. Jos vakuutettu on sopimuksessa nimeltä mainittu tai jos hän on ilmoittanut vakuutuksenantajalle valvovansa itse oikeuttaan, vakuutuksenottaja ei saa edustaa vakuutettua. Vakuutuksenottaja ei myöskään saa neuvotella kiinnityksenhaltijan oikeudesta korvaukseen eikä nostaa tälle kuuluvaa korvausta. Vakuutuksenantajan on korvauskäsittelyn yhteydessä pyrittävä selvittämään, onko omaisuus kiinnitetty. Vakuutuksenantajan vastuusta silloin, kun korvaus suoritetaan väärälle henkilölle, säädetään 71 §:ssä.

66 §. *Etuoikeus saada maksu korvauksesta.* Milloin vakuutus on voimassa panttioikeuden haltijan hyväksi, hänellä on pykälän 1 momentin mukaan etuoikeus saada maksu korvauksesta ennen omistajaa siinäkin tapauksessa,

ettei saatava ole erääntynyt. Omistajalla on kuitenkin oikeus vakuutuskorvaukseen, jos hän on korjannut vahingon tai asettanut vakuuden sen korjaamiseksi. Omaisuuden korjaamisen tai vakuuden asettamisen tulee tapahtua kohtuullisessa ajassa vahingon sattumisen jälkeen. Jos omistaja viivyttää, panttioikeuden haltija saa saatavansa maksun vakuutuksenantajalta.

Momentin toisen virkkeen mukaan panttioikeuden haltijaan rinnastetaan henkilö, jolla on oikeus pidättää omaisuus erääntyneen saatavan vakuudeksi.

Pykälän 2 momentti koskee omistajan ja omistuksenpidätysehdoin omaisuuden ostaneen välistä etuoikeusjärjestystä. Etuoikeus saada maksu korvauksesta on momentin mukaan omistajalla. Jos omistuksenpidätysehdoin myyty kaupan kohde tuhoutuu, vahinkoa syntyy tavallisesti sekä myyjälle että ostajalle. Myyjä menettää omistamansa esineen, ja ostaja puolestaan on yleensä ehtinyt maksaa osan kaupahinnasta. Vakuutuksenantajan on ensisijaisesti korvattava myyjälle syntynyt vahinko ja toissijaisesti ostajalle syntynyt vahinko.

Pykälän 3 momentissa viitataan eräissä kiinnitystä koskevissa säädöksissä oleviin säännöksiin kiinnityksenhaltijan oikeudesta vakuutuskorvaukseen. Momentissa tarkoitettuja säännöksiä ovat kiinnityksestä kiinteään omaisuuteen annetun asetuksen 18 §, yritys kiinnityslain (634/84) 13 §, autokiinnityslain (810/72) 5 § ja kiinnityksestä ilma-aluksiin annetun lain (211/28) 4 §. Jos kiinnityksenhaltijoita on useita, on heillä keskenään etuoikeus vakuutuskorvaukseen samassa järjestyksessä kuin heidän saamisillaan on etuoikeus kiinnitettyyn omaisuuteen.

67 §. *Vahinkoa kärsineen oikeus korvaukseen vastuuvakuutuksessa.* Pykälässä säädetään niin sanotusta suorasta kannevallasta vastuuvakuutuksessa eli vahingonkorvaus vastuun varalta otetussa vakuutuksessa. Vahinkoa kärsineellä henkilöllä on pykälän 1 momentissa säädettyissä tapauksissa oikeus vaatia korvaus vahingostaan suoraan siltä vakuutuksenantajalta, jonka myöntämä vastuuvakuutus on vahingon aiheuttaneen henkilön hyväksi voimassa. Jos vakuutettu on jo itse korvannut vahingon, siirtyy oikeus vakuutuskorvaukseen hänelle. Muissa kuin momentissa mainituissa tapauksissa vahinkoa kärsinyt voi saada korvauksen vastuuvakuutuksesta vain, jos vakuutettu haluaa käyttää vakuutusta ja tekee vakuutustapahtumasta ilmoituksen vakuutuksenantajalle.

Momentin 1 kohdan mukaan vahinkoa kärsineellä on itsenäinen oikeus korvaukseen, jos vakuutuksen ottaminen on perustunut lakiin tai viranomaisen määräykseen. Kohtaa sovelletaan esimerkiksi julkisista huvitilaisuuksista annetun lain (492/68) 17 §:ssä ja asetuksen (687/68) 6 §:ssä tarkoitettuun vastuuvakuutukseen, jonka ottaminen on määrätty tilaisuuden järjestämisen ehdoksi.

Liikennevakuutuslaissa ja potilasvahinkolaisa säädetään erikseen vahinkoa kärsineen oikeudesta vaatia korvaus suoraan vakuutusenantajalta. Lakiehdotuksen 1 §:n 2 momentin mukaan tämä laki ei koske muita lakisääteisiä vakuutuksia. Lakisääteistä vakuutusta koskevassa laissa säädetään myös vakuutusturvan keskeisestä sisällöstä eikä vain momentin 1 kohdassa tarkoitettua pelkästä velvollisuudesta ottaa vakuutus.

Momentin 2 kohdan mukaan vahinkoa kärsineellä on suora kannevalta myös, jos vakuutettu on asetettu konkurssiin tai on muutoin maksukyvytön. Maksukyvyttömäksi katsotaan vakuutettu, jota koskeva akordikäsittely on vireillä tai joka on ulosotossa todettu varattomaksi. Ulosottoyritys voi koskea mitä saatavaa tahansa. Ulosotosta ei kuitenkaan ole saanut kulua niin pitkää aikaa, että vakuutetun taloudellinen tilanne on saattanut muuttua.

Momentin 3 kohdan mukaan vahinkoa kärsinyt saa vaatia korvauksen suoraan vakuutusenantajalta, jos vastuuvakuutuksesta on ilmoitettu vakuutetun elinkeinotoimintaa koskevassa markkinoinnissa. Markkinoinnin käsitettä on selvitetty lakiehdotuksen 9 §:n 1 momentin perusteluissa. Jos esimerkiksi tuotetta markkinoitaessa on kerrottu tuotteen valmistajan tai maahantuojan ottamasta tuotevastuuvakuutuksesta, saa tuotevahingon kärsinyt vaatia korvauksen suoraan vakuutusenantajalta. Säännös koskee paitsi vakuutetun myös muun tahon tilaamaa tai suorittamaa markkinointia, joka liittyy vakuutetun elinkeinotoimintaan. Säännöstä sovelletaan, jos esimerkiksi vakuutusenantaja jakaa urheilutilaisuuden yleisölle esitteitään, joissa mainitaan myös tilaisuuden järjestäjän ottamasta vastuuvakuutuksesta.

Vakuutusenantajan on pykälän 2 momentin mukaan ilmoitettava saamastaan korvausvaatimuksesta vakuutetulle ilman aiheetonta viivytystä sekä varattava hänelle tilaisuus esittää selvitystä vakuutustapahtumasta. Vakuutetulle on lisäksi lähetettävä tieto asian myöhemmästä käsittelystä. Tällainen tieto on muun muassa

korvauspäätös. Momentissa tarkoitettut tiedot samoin kuin mahdollisuus esittää selvitystä ovat vakuutetulle tärkeitä, koska vastuuvakuutuksen vakuutustapahtumassa on kysymys vakuutetun joutumisesta vahingonkorvausvelvolliseksi. Vastuuvakuutuksissa on tavallisesti omavastuu, minkä vuoksi vakuutettu voi joutua itse korvaamaan osan vahingosta. On myös mahdollista, ettei vakuutusmäärä riitä kattamaan koko vahinkoa.

Vakuutusenantajan korvausvelvollisuus määräytyy vakuutus sopimuksen korvausehtojen mukaisesti. Vahinkoa kärsineen ja vakuutetun mahdollinen sopimus korvauksesta on vakuutusenantajan vastuun kannalta merkitykseltön. Vastaavasti ei myöskään vakuutusenantajan kanta korvausvaatimukseen sido vakuutettua. Käytännössä saattaa kuitenkin syntyä epätietoisuutta esimerkiksi siitä, onko vakuutetun suoritettava omavastuuosuus sen perusteella, että vakuutusenantaja on hyväksynyt vahinkoa kärsineen korvausvaatimuksen. Selvyyden vuoksi on pykälän 3 momenttiin otettu säännös, jonka mukaan hyväksyminen ei sido vakuutettua.

68 §. *Oikaisun hakeminen korvauspäätökseen vastuuvakuutuksessa.* Vaikka vahinkoa kärsineellä ei olisi 67 §:ssä tarkoitettua vakuutetun toimenpiteistä riippumatonta oikeutta korvaukseen, hänellä on pykälän 1 momentin mukaan vastuuvakuutuksessa itsenäinen oikeus saattaa vakuutusenantajan korvauspäätöksen oikeellisuus tuomioistuimen tai muun vakuutuksista johtuvia erimielisyyksiä käsittelevän elimen tutkittavaksi. Jotta vahinkoa kärsinyt osaisi käyttää oikeuttaan, vakuutusenantajan on lähetettävä vastuuvakuutuksen nojalla haettua korvausta koskevasta päätöksestään tieto myös vahinkoa kärsineelle. Korvauspäätöksestä on lakiehdotuksen 8 §:n mukaan käytävä ilmi vahinkoa kärsineen oikeus hakea päätökseen oikaisua.

Vahinkoa kärsineen ja vakuutusenantajan erimielisyys voi koskea korvauksen perustetta, määrää tai lain taikka vakuutusehtojen soveltamista ja tulkintaa. Mikäli on tarpeen ottaa kantaa vakuutusehtojen kohtuullisuuteen, on kohtuullisuus arvioitava vakuutussopimuksen osapuolten kannalta. Arviointia ei voida perustaa sopimussuhteen ulkopuolisen vahinkoa kärsineen asemaan.

Asia voidaan saattaa paitsi tuomioistuimen myös kuluttajavalituslautakunnan tai muun vastaavan elimen käsiteltäväksi, mikäli asian

käsittely muutoin kuuluu kyseisen elimen tehtäviin. Esimerkiksi kuluttajavalituslautakunta käsittelee vain kuluttajien tekemiä valituksia. Vahinkoa kärsinyt elinkeinonharjoittaja ei voi viedä asiaa kuluttajavalituslautakuntaan.

Jos 1 momentissa tai 67 §:ssä tarkoitettua vahingonkorvausasiaa käsitellään tuomioistuimessa tai muussa oikeussuojaelimessä, asianomaiselle vakuutetulle on pykälän 2 momentin mukaan varattava tilaisuus tulla kuulluksi. Vakuutetun harkinnan varaan jää, käyttääkö hän tilaisuutta hyväkseen. Vakuutetulla ei ole velvollisuutta saapua oikeudenkäyntiin tai osallistua asian käsittelyyn muussa elimessä.

Jos korvauspäätöstä koskevassa riita-asiassa on kysymys siitä, onko vakuutettu korvausvastuussa, vahinkoa kärsineen on usein syytä nostaa kanne myös vakuutettua vastaan. Vakuutetulle syntynyt vahingonkorvausvelvollisuus saataisiin silloin varmemmin selvitettyksi. Jos vakuutettu on asianosaisena, voidaan myös hänen korvausvastuunsa omavastuun tai vakuutusmäärän ylittävän vahingon osalta ratkaista samassa oikeudenkäynnissä.

10 luku. Korvausmenettely

69 §. *Korvauksen hakijan velvollisuus antaa selvityksiä.* Korvauksen hakijan on pykälän mukaan annettava vakuutuksenantajalle sellaiset asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen vakuutuksenantajan vastuun selvittämiseksi. Vastuun selvittämiseksi tarpeellisia asiakirjoja ja tietoja ovat esimerkiksi ne, joiden avulla voidaan todeta, onko vakuutustapahtuma satunut, kuinka suuri vahinko on syntynyt ja kenelle korvaus on suoritettava. Vakuutuksenantaja voi myös vakuutusehdoissa antaa tarkempia ohjeita siitä, minkälainen selvitys on erityyppisissä vakuutustapahtumissa tarpeen.

Korvauksen hakijan velvollisuus esittää selvitystä rajoittuu pykälän mukaan siihen, mitä häneltä voidaan kohtuudella vaatia ottaen myös huomioon vakuutuksenantajan mahdollisuudet hankkia selvitystä. Vakuutuksenantajalla saattaa olla korvauksen hakijaa paremmat mahdollisuudet löytää ulkopuolinen asiantuntija arvioimaan esimerkiksi vahingoittunut taidesine. Vakuutuksenantajan palveluksessa on myös henkilöitä, jotka ovat erikoistuneet usein sattuvien vahinkojen kuten ajoneuvojen vaurioiden arviointiin.

Korvauksen hakijan selvitysvelvollisuus kos-

kee myös hänelle epäedullisia seikkoja. Korvauksen hakija ei esimerkiksi saa henkilövakuutuksessa jättää tarpeellista lääkärintodistusta toimittamatta, vaikka siitä ilmenisi tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti. Vastaavasti vakuutuksenantaja voi vaatia vahinkovakuutuksessa selvitystä esimerkiksi siitä, että suoje-luohjetta on noudatettu.

Mikäli vakuutuksenantaja katsoo vakuutuksenottajan tai vakuutetun menetelleen tavalla, joka johtaa vastuusta vapautumiseen tai korvauksen alentamiseen taikka epäämiseen, on kuitenkin ensisijaisesti vakuutuksenantajan voitava esittää kielteisen korvauspäätöksensä tueksi riittävät selvitykset.

Pykälässä ei säädetä aikaa, jonka kuluessa selvitys on annettava. Selvityksen antaminen viivytystä on kuitenkin korvauksen hakijan edun mukaista, sillä vakuutuksenantajan suoritusvelvollisuuden täyttämisen ajankohta riippuu 70 §:n mukaan tässä pykälässä tarkoitettujen selvitysten toimittamisesta.

70 §. *Korvauksen suorittaminen.* Vakuutuksenantajan on pykälän 1 momentin mukaan suoritettava vakuutus sopimuksen mukainen korvaus tai ilmoitettava, ettei korvausta suoriteta, joutuisasti ja viimeistään kuukauden kuluessa 69 §:ssä tarkoitettujen selvitysten saamisesta. Vakuutuksenantajan velvollisuus suorittaa korvaus joutuisasti merkitsee muun muassa sitä, ettei se saa aiheuttomasti pitkittää selvityksiin kuluva aikaa esimerkiksi viivyttämällä vahingoittuneen omaisuuden tarkastamisessa tai lisäselvitysten hankkimisessa.

Vakuutuksenantajan on pykälän 2 momentin mukaan ilmoitettava eräistä vajaavaltaiselle suoritettavista vakuutuskorvauksista vajaavaltaisen kotipaikan holhouslautakunnalle. Vajaavaltainen on holhouslain 16 §:n (368/83) mukaan henkilö, joka ei ole täyttänyt kahdeksatoista vuotta (alaikäinen) tai joka on tuomioistuimen päätöksellä julistettu holhottavaksi. Vajaavaltaisuus käy ilmi henkilöä koskevasta virkatodistuksesta.

Ilmoittamisvelvollisuus ei koske korvauksia, joissa on kysymys vakuutustapahtuman aiheuttamien kustannusten tai varallisuuden menetyksen korvaamisesta. Ilmoitusta ei tarvitse tehdä esimerkiksi vahinkovakuutuksen nojalla korvattavasta omaisuusvahingosta eikä tapaturmavakuutuksen tai sairausvakuutuksen nojalla maksettavista sairaalamaksuista, lääkärinpalkkioista tai lääkekuluista.

Holhouslautakunnalle on ilmoitettava sellai-

sista korvauksista, jotka lisäävät vajaavaltaisen varallisuutta. Jos vajaavaltainen on esimerkiksi henkilövakuutuksessa edunsaajana tai jos hän on oikeutettu muuhun kuin kustannusten korvaukseen hänelle sattuneesta henkilövahingosta, ilmoitus on tehtävä.

Ilmoittamisvelvollisuus voidaan täyttää esimerkiksi lähettämällä holhouslautakunnalle tiedoksi jäljennös korvauspäätöksestä. Jos vakuutuskorvaus suoritetaan toistuvina erinä, ei korvauserien suorittamisesta tarvitse ilmoittaa erikseen, vaan tieto korvauspäätöksestä on riittävä.

Vakuutuksenantajan on pykälän 3 momentin mukaan maksettava viivästyneelle korvaukselle korkolaissa säädetty viivästyskorko. Korkolain 4 §:n mukaan velallisen on velan maksun viivästyessä maksettava viivästyneelle määrälle vuotuista viivästyskorkoa 16 prosenttia. Momentista seuraa, ettei mainitusta korkolain tahdonvaltaisesta säännöksestä voida poiketa sellaisen vakuutuskorvauksen oikeutetun vahingoksi, jonka hyväksi ehdotettu laki on pakottava.

Jos korvauksen määrä ei ole riidaton, vakuutuksenantajan on pykälän 4 momentin mukaan kuitenkin suoritettava riidaton osa korvauksesta 1 momentissa mainitussa ajassa. Jos esimerkiksi korvausperuste on riidaton, mutta vahingon määrä on osittain epäselvä, vakuutuksenantajan on suoritettava selvitetyn vahingon korvaus viivytyksettä. Jos näin ei tehdä, selvitetylle korvauksen osalle on maksettava korkolain mukaista viivästyskorkoa.

71 §. *Maksu väärälle henkilölle.* Käytännössä voi syntyä tilanteita, joissa vakuutuskorvaus tai takaisinostoarvo suoritetaan muulle kuin korvaukseen tai takaisinostoarvoon oikeutetulle henkilölle. Henkilövakuutuksesta suoritettava korvaus voi joutua väärälle henkilölle sen takia, että edunsaajamääräys on tulkinnanvarainen tai määräys ei vireillä olevan avioero-prosessin vuoksi ole enää voimassa edunsaajaksi määrätyn puolison hyväksi. Takaisinostoarvon suorittaminen väärälle henkilölle on mahdollista, jos henkivakuutukseen perustuva oikeus on luovutettu tai pantattu ilmoittamatta siitä vakuutuksenantajalle. Vahinkovakuutuksessa voi korvauksen suorittamisessa tapahtua virheitä esimerkiksi silloin, kun omaisuus on kiinnitetty tai pantattu.

Vakuutuksenantaja on pykälän mukaan täyttänyt velvollisuutensa, jos se on maksua suorittaessaan noudattanut olosuhteiden vaati-

maa huolellisuutta. Vakuutuksenantajan korvauskäsittelyjärjestelmältä ei voida edellyttää ehdotonta virheettömyyttä. Tämä johtaisi korvausten maksun hidastumiseen olennaisesti.

Vakuutuksenantaja on menetellyt huolimattomasti, jos se esimerkiksi maksaa takaisinostoarvon vakuutuksenottajalle, vaikka panttaukselta on sille ilmoitettu. Huolimattomuutena voidaan pitää myös sitä, ettei vakuutuksenantaja lainkaan pyri selvittämään tulkinnanvaraisen edunsaajamääräyksen tarkoitusta elossa olevan vakuutuksenottajan tai mahdollisesti kysymyksen tulevien edunsaajien kanssa.

Jos vakuutuksenantaja ei ole noudattanut olosuhteiden vaatimaa huolellisuutta, sen on suoritettava vakuutuskorvaus tai takaisinostoarvo uudelleen suoritukseen oikeutetulle henkilölle. Perusteettoman edun palauttamista koskevat oikeusperiaatteet johtavat siihen, että vakuutuksenantajalla on oikeus saada suoritus takaisin suorituksen väärin perustein saaneelta henkilöltä. Jos vakuutuksenantaja on ollut huolellinen, jää korvaukseen tai takaisinostoarvoon oikeutetun asiaksi vaatia suoritus itselleen väärältä saajalta.

72 §. *Väärät tiedot vakuutustapahtuman satuttamisen jälkeen.* Jos korvauksen hakija on vakuutustapahtuman jälkeen vilpillisesti antanut vakuutuksenantajalle väärää tai puutteellisia tietoja, voidaan hänelle tulevaa korvausta pykälän mukaan alentaa tai korvaus voidaan kokonaan evätä. Väärän tai puutteellisen tiedon tulee koskea seikkaa, jolla on vakuutustapahtuman ja vakuutuksenantajan vastuun selvittämisen kannalta merkitystä. Jos korvauksen hakija esimerkiksi henkivakuutuksessa olettaa vakuutetun törkeän huolimattomuuden johtavan korvauksen alentamiseen ja tämän välttääksään salaa huolimattomuuden, pykälää ei sovelleta, koska salatulla tiedolla ei ole vaikutusta vakuutuksenantajan vastuuseen.

Vilpillisuus edellyttää tietoisuutta tiedon virheellisyydestä ja sen merkityksestä vakuutuksenantajalle sekä hyötymistarkoitusta. Vilpistä voi olla kysymys esimerkiksi silloin, kun korvauksen hakija varkausvahingossa lisää vahinkoilmoitukseen esineitä, joita ei ollut varastettu, tai ilmoittaa varastetun omaisuuden arvon todellista suuremmaksi. Henkilövakuutuksessa hakija voi menetellä vilpillisesti, jos hän esimerkiksi selostaa ruumiinvamman aiheuttaneen tapahtuman totuudenvastaisesti tapaturmana saadakseen korvauksen tapaturmavakuutuksesta.

Pykälän mukaan korvausta voidaan alentaa tai se evätä sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista. Harkinnassa voidaan muun muassa ottaa huomioon, kuinka huomattavaa hyötyä vilpillä tavoiteltiin, menetelyn törkeysaste muutoin, vilpin käyttöön johtaneet syyt sekä vakuutuksenantajalle mahdollisesti aiheutuneet ylimääräiset selvittelykustannukset.

Rikoslain 36 luvussa säädetään rikosoikeudellisista seuraamuksista silloin, kun vakuutuskorvaus pyritään hankkimaan oikeudettomasti.

73 §. *Vaatumuksen esittämisajankohta ja vanhentuminen.* Korvausvaatimus on pykälän 1 momentin mukaan esitettävä vakuutuksenantajalle vuoden kuluessa siitä, kun korvauksen hakija on saanut tietää mahdollisuudestaan saada korvausta ja joka tapauksessa kymmenen vuoden kuluessa vakuutustapahtuman sattumisesta. Tieto mahdollisuudesta saada korvausta merkitsee yleensä tietoa vakuutustapahtuman sattumisesta ja vakuutuksen voimassaolosta. Korvauksen hakijan edellytetään tuntevan paitsi lain säännökset myös kyseisen vakuutuksen vakioehdot. Määräaika ei pitene sen vuoksi, että hakija käyttää aikaansa näiden seikkojen selvittämiseen.

Jos mahdollisuus saada korvausta riippuu vakuutus sopimuksen sisällöstä, otetaan määräaika laskettaessa huomioon, milloin korvauksen hakija on saanut tältä osin tarvitsemansa tiedon. Jos esimerkiksi edunsaaja on saanut tietää vakuutetun kuolemasta ja henkivakuutuksesta aikaisemmin kuin itseään koskevasta edunsaajamääräyksestä, luetaan määräaika edunsaajamääräyksen tiedoksisaamisesta. Vahinkovakuutuksessa voidaan sopia tietyn omaisuuden tai tiettyjen vahinkojen sisällyttämisestä vakuutukseen vakioehdoista poiketen. Korvauksen hakija ei tällöin menetä oikeuttaan korvaukseen ennen kuin vuosi on kulunut siitä, kun hän sai tietää vahingon kuuluvan vakuutuksen korvauspiiriin.

Korvausvaatimuksen esittämiseen rinnastetaan ilmoituksen tekeminen vakuutustapahtumasta eli niin sanottu vahinkoilmoitus. Säännös on otettu momenttiin selvyiden vuoksi, sillä tarkoin yksilöityjen korvausvaatimusten esittäminen saattaa vaatia aikaa vieviä selvityksiä. Jos vahinkoilmoitus on jätetty momentissa säädettyssä määräajassa, vakuutuksenantaja ei voi vedota vanhentumiseen, vaikka täsmennetty korvausvaatimus esitettäisiin myöhemmin.

Korvauksen hakija menettää pykälän 2 mo-

mentin mukaan oikeutensa korvaukseen, jos korvausvaatimusta ei esitetä 1 momentissa säädettyssä ajassa. Merkitystä ei ole sillä, mistä syystä vaatimuksen esittäminen on myöhästynyt. Jos korvausvaatimusta käsitellään tuomioistuimessa, tuomioistuin ei ota vanhentumista huomioon viran puolesta. Korvauksen tuomitsemiselle ei ole estettä, jos vakuutuksenantaja ei vetoa vanhentumiseen.

74 §. *Kanneaika ja oikeuspaikka.* Pykälän mukaan korvauspäätökseen tyytymättömän asianosaisen on nostettava kanne kolmen vuoden kuluessa siitä, kun asianosainen on saanut kirjallisen tiedon vakuutuksenantajan päätöksestä ja tästä määräajasta. Säännös koskee ainoastaan korvauspäätöstä, mutta ei sen sijaan muuta vakuutusta koskevaa päätöstä kuten päätöstä irtisanomisesta tai ehtojen muuttamisesta.

Jos päätökseen tyytymätön kääntyy muun vakuutuksista johtuvia riitoja käsittelevän elimen kuten kuluttajavalituslautakunnan tai vakuutuslautakunnan puoleen, ei asian käsittely katkaise kanteen nostamiselle säädettyä aikaa.

Pykälän toisen virkkeen mukaan kanne voidaan nostaa myös kantajan kotipaikan tuomioistuimessa. Korvauspäätökseen tyytymätön asianosainen voi näin ollen valita, nostaako hän kanteen oikeudenkäymiskaaren mukaan toimivaltaisessa tuomioistuimessa vai kotipaikkansa tuomioistuimessa. Asianosaiset voivat myös sopia vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen riita-asian käsittelemisestä vahinkopaidan tuomioistuimessa. Myös vakuutusehtoihin voidaan ottaa tätä koskeva määräys. Sopimuksella voidaan kuitenkin vain laajentaa kantajan valinnanmahdollisuuksia oikeuspaikan suhteen. Pykälän säännöstä toimivaltaisesta tuomioistuimesta ei voida syrjäyttää.

Lakiehdotuksen 8 §:ssä säädetään vakuutuksenantajan velvollisuudesta antaa tieto oikeusturvakeinoista.

75 §. *Vakuutuksenantajan takautumisoikeus.*

Jos joku sivullinen on voimassa olevan oikeuden mukaan vastuussa tapahtumasta, joka kuuluu myös vakuutuksen korvauspiiriin, vakuutettu voi valita, vaatiiko hän korvauksen vakuutuksenantajalta vai vastuussa olevalta kolmannelta. Käytännössä korvaus vaaditaan useimmiten vakuutuksenantajalta. Kolmas henkilö ei vapaudu korvausvastuustaan vakuutuksenantajan suorituksen johdosta, vaan vakuutetun oikeus korvaukseen siirtyy pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajalle. Ta-

kautumisoikeuden syntymisen edellytyksenä on kuitenkin, että kolmas henkilö on aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta taikka että hän on lain mukaan velvollinen suorittamaan korvausta huolimattomuudestaan riippumatta.

Huolimattomuudesta riippumatonta, niin sanottua ankaraa vastuuta koskevia säännöksiä on useissa laeissa muun muassa tuotevastuulaissa, rautatienkäytöstä johtuvan vahingon vastuusta annetussa laissa, sähkölaissa (319/79), vesilaissa (264/61) ja ilmailulaissa (139/23).

Momentissa on viittaus tuotevastuulain 13 a §:ään, jossa rajoitetaan vakuutuksenantajan takautumisoikeutta potilasvahinkolain, liikennevakuutuslain, tapaturmavakuutuslain, maatalousyrittäjien tapaturmavakuutuslain (1026/81) ja lääkevahinkovakuutuksen nojalla maksetuista korvauksista. Vastaava viittaus-säännös (100/93) on lisätty voimassa olevaan vakuutusopimuslakiin tuotevastuulain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamista koskeneen hallituksen esityksen (HE 251/1992 vp) perusteella. Muutos ei ole tullut voimaan. Sen voimaantuloajankohdasta säädetään asetuksella. Tarkoituksena on, että muutos saatetaan voimaan ETA-sopimuksen voimaan tullessa.

Vakuutuksenantajalle siirtyvä oikeus rajoittuu siihen määrään, jonka se on vakuutetulle suorittanut. Jos korvaus esimerkiksi alivakuutuksen vuoksi on syntynyt vahinkoa pienempi, on vakuutetulla edelleen oikeus vaatia kolmannelta vakuutuskorvauksen ja vahingon määrän erotus. Toisaalta vakuutuksenantajan takautumisoikeus rajoittuu siihen, mitä vakuutettu olisi ollut oikeutettu vaatimaan kolmannelta. Kolmas henkilö voi tehdä vakuutuksenantajaa kohtaan samat väitteet, jotka hän olisi voinut tehdä vakuutettua kohtaan. Hän voi esimerkiksi käyttää vakuutetulta olevaa saatavaa kuittaukseen tai vedota siihen, että vakuutettu oli myötävaikuttanut vahinkoon. Kolmas henkilö voi myös vedota vahingonkorvauslain säännöksiin korvausvastuun kannavainnista ja korvauksen sovittelusta.

Pykälän 2 momentissa rajoitetaan vakuutuksenantajan takautumisoikeutta henkilövakuutuksessa. Vakuutuksenantajalle siirtyvä oikeus ei käsitä vakuutetulle suoritettua korvausmäärää, vaan ainoastaan sairauden tai tapaturman aiheuttamien kustannusten ja varallisuuden menetysten korvauksen. Säännöksessä tarkoitetaan sellaisia henkilövakuutuksen korvaus-

eriä, jotka ovat rinnastettavissa vahinkovakuutuksesta maksettaviin korvauksiin. Näitä ovat esimerkiksi sairaanhoitokulut, lääkekulut, matkakulut ja henkilövahingon yhteydessä sattuneen esinevahingon korvaus. Jos vakuutetulle maksetaan työkyvyttömyysajalta niin sanottua päiväkorvausta, takautumisoikeus voi kohdistua päiväkorvaukseen vain siltä osin kuin sillä on korvattu vakuutetun todellinen ansionmenetys.

Pykälän 1 momentin takautumisoikeussäännös ei 3 momentin mukaan koske kuljetusvakuutusta. Kuljetusvakuutuksella tarkoitetaan säännöksessä kaikkia kuljetusvakuutuksen muotoja. Kun meri- tai muun kuljetusvakuutuksen on ottanut elinkeinonharjoittaja, seuraa jo ehdotuksen 3 §:n 3 momentista, että vakuutusehdoista voidaan sopia ehdotetusta laista poikkeavasti. Takautumisoikeudesta voidaan kuljetusvakuutuksessa sopia tämän pykälän 1 momentista poikkeavasti silloinkin, kun vakuutuksenottajana on kuluttaja.

Momentin toisen virkkeen mukaan autovuokruksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä takautumisoikeudesta siten kuin liikennevakuutuslain 20 §:ssä säädetään.

Pykälän 4 momentissa säädetään vakuutuksenantajan takautumisoikeudesta vakuutuksenottajaa, vakuutettua ja 33 §:ssä tarkoitettua vakuutettuun samastettavaa henkilöä kohtaan. Momentti koskee vain vahinkovakuutusta.

Vakuutuksenottajan tai vakuutetun tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti voi johtaa korvauksen alentamiseen tai epäämiseen siten kuin lakiehdotuksen 4 luvussa säädetään. Vaikka tiedonantovelvollisuus olisi laiminlyöty, vakuutuksenantaja voi 65 §:n nojalla joutua suorittamaan vahinkovakuutuskorvauksen vähentämättömänä vilpittömässä mielessä olevalle 62 §:ssä tarkoitettulle vakuutetulle, esimerkiksi panttioikeuden tai pidätysoikeuden haltijalle.

Kun kysymyksessä on vakuutustapahtuman aiheuttaminen, suojeluohjeiden noudattamisen laiminlyönti tai pelastamisvelvollisuuden laiminlyönti, voi vakuutuksenantajan vapautuminen vastuusta tai korvauksen alentaminen tai epääminen 4 luvussa säädetyn mukaisesti kohdistua vain moitittavasti menettelleeseen vakuutettuun, jollei 33 §:n samastamissäännöksestä muuta johdu. Vakuutuksenantaja voi siten joutua suorittamaan korvauksen 62 §:ssä tarkoitettulle vakuutetulle, vaikka se olisi toista vakuutettua kohtaan vastuusta vapaa tai oi-

keutettu alentamaan toiselle vakuutetulle tulevaa korvausta tai epäämään sen.

Momentin mukaan vakuutuksenantaja saisi vaatia 62 §:ssä tarkoitettulle vakuutetulle suorittamansa korvauksen tai sen osan takaisin siltä vakuutuksenottajalta, vakuutetulta tai 33 §:ssä tarkoitettulta henkilöltä, joka on aiheuttanut vakuutustapahtuman tai laiminlyönyt 4 luvussa säädetyn velvollisuuden. Säännös koskee 22 §:n mukaista tiedonantovelvollisuutta, 26 §:n mukaista velvollisuutta ilmoittaa vaaran lisääntymisestä, 31 §:n mukaista velvollisuutta noudattaa suojeluohjeita ja 32 §:n mukaista pelastusvelvollisuutta.

Vakuutuksenantaja saa takautumisoikeuden nojalla vaatia takaisin koko suorittamansa korvauksen, jos se olisi 4 luvussa säädetyllä perusteella vastuusta vapaa tai oikeutettu epäämään korvauksen. Vakuutuksenantaja saa siten vaatia korvauksen kokonaan takaisin esimerkiksi vakuutustapahtuman tahallisesti aiheuttaneelta vakuutetulta. Vakuutuksenantaja voi samoin vaatia korvauksen kokonaan takaisin esimerkiksi tiedonantovelvollisuutensa laiminlyöneeltä vakuutuksenottajalta, jos vakuutuksenottajan menettely olisi 4 luvun säännösten nojalla johtanut korvauksen epäämiseen.

Jos korvausta olisi vakuutuksenottajan, vakuutetun tai samastettavan henkilön menettelyn seurauksena voitu 4 luvun mukaan alentaa, vakuutuksenantajan takautumisoikeus käsittää sen osan maksetusta korvauksesta, jota vastava määrä olisi 4 luvussa säädetyllä perusteella vähennetty suoritettavasta korvauksesta.

11 luku. Ryhmävakuutus

Ryhmävakuutuksen käsite määritellään lakiehdotuksen 2 §:n 1 momentin 6 kohdassa sekä 3 ja 4 momentissa. Ehdotuksen 4 §:ssä luetellaan ne säännökset, joita sovelletaan myös ryhmävakuutukseen. Ehdotuksen 3 §:n 2 momentin mukaan laki on tahdonvaltainen ryhmävakuutussopimuksen tehneiden osapuolten eli vakuutuksenantajan ja ryhmävakuutuksen ottajan välisessä suhteessa. Ryhmävakuutussopimuksessa ei kuitenkaan voida 3 §:n 1 momentin mukaan poiketa lain ryhmävakuutukseen sovellettavista säännöksistä vakuutetun tai muun korvaukseen oikeutetun vahingoksi. Myös 11 luvun säännökset ovat pakottavia siten, että niistä ei voida poiketa ryhmävakuu-

tussopimuksessa vakuutetun tai muun korvaukseen oikeutetun vahingoksi.

76 §. *Ryhmävakuutuksesta annettavat tiedot.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutuksenantajan on annettava vakuutetulle tietoja ryhmävakuutuksesta. Momentissa säädetty tiedot on lähetettävä vakuutetulle henkilökohtaisesti, jos ryhmävakuutussopimuksessa on sovittu, että vakuutuksenantaja pitää luetteloa ryhmävakuutuksen piiriin kuuluvista vakuutetuista. Jos vakuutuksenantaja ei pidä luetteloa vakuutetuista, tiedot voidaan antaa olosuhteet huomioon ottaen sopivalla tavalla.

Harkittaessa, mikä on olosuhteisiin nähden sopiva tapa antaa tietoja, tulee ottaa huomioon toisaalta vakuutettujen mahdollisuudet tavoittaa tiedot ja toisaalta vakuutuksenantajan käytännön mahdollisuudet tietojen antamiseen ilman, että siitä seuraa vakuutuksesta muuten aiheutuviin kustannuksiin nähden kohtuuttomia kuluja. Tiedonantovelvollisuus voidaan täyttää esimerkiksi tarjoamalla vakuutusta koskevia esitteitä työpaikalla jaettavaksi siten, että jokaisella vakuutetulla on mahdollisuus saada itselleen tällainen esite. Pelkästään ilmoitustaululle kiinnitettyä esitettä ei voida pitää riittävän tehokkaana menettelynä. Tiedonantovelvollisuus voidaan täyttää myös esimerkiksi siten, että vakuutetuille jaettavassa ammattilehdessä julkaistaan momentissa tarkoitettut tiedot sisältävä ilmoitus.

Vakuutuksenantaja voi siirtää tiedottamistehtäviä ryhmävakuutuksen ottajalle, jos se on olosuhteet huomioon ottaen tarkoituksenmukaista. Vakuutuksenantajan on kuitenkin ryhmävakuutussopimuksessa tai muuten asiasta sopimalla huolehdittava siitä, että tiedot annetaan vakuutetuille. Vakuutuksenantajan on esimerkiksi varmistettava se, että ryhmävakuutuksen ottaja määrää vastuullisen henkilön huolehtimaan tietojen jakamisesta tai että tämä on muulla tavalla hoitanut jakelun.

Vakuutetulle on momentissa säädetyllä tavalla annettava tiedot vakuutusturvan laajuudesta, vakuutusturvan olennaisista rajoituksista ja vakuutetun velvollisuuksista sekä siitä, millä tavalla vakuutuksen voimassaolo riippuu vakuutetun kuulumisesta ryhmävakuutussopimuksessa tarkoitettuun ryhmään.

Luettelut tiedot ovat osaksi samoja kuin yksilöllisessä vakuutuksessa 5 §:n mukaan annettavat tiedot. Näiltä osin viitataan mainitun pykälän perusteluihin. Koska ryhmävakuutus on joka tapauksessa voimassa vakuutetun hy-

väksi, vakuutustarpeen arvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeellisia tietoja ei momentin mukaan tarvitse antaa. Sen sijaan vakuutetulle on ilmoitettava, millä tavalla vakuutuksen voimassaolo on kytketty vakuutetun kuulumiseen määrättyyn ryhmään.

Vakuutusturvan laajuuden arvioimisen kannalta tärkeitä tietoja ovat, kenen hyväksi vakuutus on voimassa, vakuutusmäärän suuruus sekä se, mitä vahinkotapahtumia vakuutuksessa korvataan ja mitä ei korvata.

Vakuutusturvan rajoituksista on selostettava vain olennaiset rajoitukset. Olennaisuus arvioidaan sen mukaan, mitä tavallisen vakuutetun voidaan olettaa pitävän kyseisessä vakuutuksessa tärkeänä.

Jos vakuutetulle on asetettu ryhmävakuutus-sopimuksessa velvollisuuksia, myös niistä on kerrottava vakuutetulle. Esimerkiksi suojeluohjeiden selostaminen on tärkeää, koska vakuutetulle ei aina toimiteta ryhmävakuutuksen vakuutusehtoja.

Momentissa mainitut tiedot on annettava heti ryhmävakuutuksen voimaantulon jälkeen. Vakuutuksen voimaantulolla tarkoitetaan sitä ajankohtaa, jolloin ryhmävakuutus tulee ryhmävakuutus-sopimuksen mukaan yleisesti voimaan. Voimaantuloajalla ei siis tarkoiteta voimaantuloaikaa yksittäisen vakuutetun osalta. Vakuutuksen voimaantulon jälkeen vakuutuksenantajan on annettava vakuutetuille tietoja kohtuullisin väliajoin, esimerkiksi kerran vuodessa.

Pykälän 2 momentti vastaa yksilöllistä vakuutusta koskevaa 9 §:ää. Jos vakuutuksenantaja tai sen edustaja ei ole antanut vakuutetulle tarpeellisia tietoja vakuutuksesta tai, jos annetut tiedot ovat virheellisiä taikka harhaanjohtavia, vakuutus on voimassa vakuutetun hyväksi sen sisältöisenä kuin hänellä on saamiensa tietojen perusteella ollut aiheutta käsittää. Tarpeellisilla tiedoilla tarkoitetaan niitä tietoja, jotka vakuutuksenantajan on 1 momentin mukaan annettava. Säännöstä on tulkittava samalla tavalla kuin 9 §:ää siten, että vakuutetun käsitystä arvioitaessa on lähtökohdaksi asetettava sen arviointi, mihin käsitykseen tavallinen vakuutettu voi kyseisessä tilanteessa perustellusti päätyä. Tältä osin viitataan mainitun pykälän perusteluihin.

Vakuutuksenantajan edustajalla tarkoitetaan momentissa samaa kuin 9 §:ssä, jonka perusteluihin tältä osin viitataan. Jos vakuutuksenantaja on siirtänyt tiedottamistehtäviä esimerkiksi

ryhmävakuutuksen ottajalle 1 momentissa tarkoitettujen olosuhteet huomioon ottaen sopivan tiedottamistavan aikaansaamiseksi, ryhmävakuutuksen ottajaa on pidettävä tiedottamistehtävänsä osalta vakuutuksenantajan edustajana.

Momentissa ei edellytetä, että tietojen puutteellisuus, virheellisyys tai harhaanjohtavuus on aiheutunut vakuutuksenantajan tai sen edustajan tahallisesta tai huolimattomasta menettelystä. Vakuutuksen sisältö määräytyy momentin mukaisesti silloinkin, kun kukaan vakuutuksenantajan puolella ei ole menetellyt huolimattomasti.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan ensimmäisen virkkeen säännös ei kuitenkaan koske tietoja, jotka vakuutuksenantaja tai sen edustaja on vakuutustapahtuman jälkeen antanut tulevasta korvauksesta. Tältä osin viitataan 9 §:n 2 momentin perusteluihin.

Pykälän 3 momentissa viitataan 8 §:ään, jossa säädetään oikeusturvakeinoista annettavista tiedoista. Mainittu säännös koskee 4 §:n mukaan myös ryhmävakuutusta.

77 §. *Tiedon antaminen ryhmävakuutuksen päättymisestä.* Koska vakuutettu ei ole ryhmävakuutus-sopimuksessa sopijapuolena, ryhmävakuutus-sopimus voi lakata ja sopimuksessa tarkoitettu ryhmävakuutus päättyä vakuutetusta riippumattomasta syystä. Pykälän mukaan vakuutuksenantajan on tällaisissa tapauksissa ilmoitettava vakuutetulle vakuutuksen päättymisestä. Säännös ei koske sitä tapausta, että vakuutus päättyy vakuutetun ryhmävakuutus-sopimuksessa tarkoitettua ryhmästä eroamisen tai erottamisen takia.

Ryhmävakuutuksen päättymisen voi johtua esimerkiksi siitä, että vakuutuksen päättymisestä on sovittu ryhmävakuutus-sopimuksessa tai erikseen. Ryhmävakuutus voi päättyä myös sen takia, että ryhmävakuutuksen ottaja on laiminlyönyt vakuutusmaksun suorittamisen.

Pykälässä tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus on täytettävä samalla tavalla kuin 76 §:n 1 momentissa tarkoitettu ilmoitusvelvollisuus. Ilmoitus vakuutuksen päättymisestä on lähetettävä vakuutetulle henkilökohtaisesti, jos vakuutuksenantaja pitää luetteloa vakuutetuista. Muussa tapauksessa vakuutetuille on ilmoitettava vakuutuksen päättymisestä olosuhteet huomioon ottaen sopivalla tavalla. Tältä osin viitataan 76 §:n 1 momentin perusteluihin.

Vakuutetun osalta vakuutuksen päättymisajankohta on kytketty ilmoitusvelvollisuuden täyttämisaikajakohtaan. Vakuutus päättyy

säännöksen mukaan kuukauden kuluttua siitä, kun vakuutuksenantaja ilmoitti pykälässä säädettyllä tavalla vakuutetulle vakuutuksen päättymisestä. Jos ilmoitus on lähetetty vakuutetulle henkilökohtaisesti, kuukauden määräaika alkaa kulua ilmoituksen lähettämisestä. Jos ilmoitus on julkaistu esimerkiksi ammattilehdessä, vakuutus päättyy kuukauden kuluttua lehden julkaisupäivästä.

78 §. *Vakuutetun ilmoitukset.* Pykälän mukaan vakuutuksenantaja ei saa vedota siihen, että se ei ole saanut vakuutetun ilmoitusta, jonka vakuutettu on vakuutuksenantajan ja ryhmävakuutuksen ottajan välisen sopimuksen mukaisesti antanut ryhmävakuutuksen ottajalle.

Pykälän soveltamisen edellytyksenä on vakuutuksenantajan ja ryhmävakuutuksen ottajan välinen sopimus siitä, että vakuutettu antaa ryhmävakuutuksen ottajalle vakuutusta koskevia ilmoituksia. Tällainen sopimus voidaan tehdä kirjallisesti esimerkiksi ryhmävakuutus-sopimuksessa tai suullisesti.

Vakuutettu ei saa pykälässä tarkoitettua suojaa, jos hänellä oli perusteltua aihetta epäillä, ettei ilmoitusta toimiteta vakuutuksenantajalle. Näin voi olla esimerkiksi silloin, kun vakuutettu tietää, ettei lakkauttavaksi aiotun ryhmävakuutuksen ottajan hallintoa enää käytännössä hoideta.

79 §. *Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen vakuutusmaksun ulosottokelpoisuus.* Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksella tarkoitetaan pykälässä sellaista ryhmähenkivakuutusta, jonka työnantaja on työehtosopimuksen nojalla velvollinen ottamaan työntekijälleen. Keskeiset työmarkkinajärjestöt ovat sopineet tällaisen vakuutusturvan järjestämisestä työntekijöille. Jokainen työnantaja, jota sitovassa työehtosopimuksessa on ryhmähenkivakuutusta koskevat määräykset, on velvollinen ottamaan työntekijälleen ryhmähenkivakuutuksen. Myös järjestäytymätön työnantaja on velvollinen ottamaan työntekijälleen ryhmähenkivakuutuksen, jos hänen toimialallaan olevassa yleisessä valtakunnallisessa työehtosopimuksessa on työntekijäin ryhmähenkivakuutusta koskevat määräykset.

Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen vakuutusehtojen (1.1.1990) mukaan vakuutuskausi on pääsääntöisesti yksi kalenterivuosi ja vakuutus jatkuu vuoden kerrallaan, jollei vakuutus kirjassa toisin mainita.

Pykälän mukaan vakuutuksenantaja saa periä työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen otta-

jalta vakuutusmaksun viivästyskorkoineen ulosottotoimin ilman tuomiota tai päätöstä. Ulosotossa noudatetaan verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa säädettyä menettelyä. Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen vakuutusehtojen mukaan vakuutus lakkaa ilman irtisanomista kulumassa olevan vakuutuskauden päättyessä, jos vakuutuksenottaja todetaan ulosmittauksessa varattomaksi tai jos hänen oleskelupaikkansa on tunteaton.

Pykälän 2 momentti on samansisältöinen kuin 40 §:n 2 momentti.

80 §. *Oikeus jatkovakuutukseen ryhmähenkivakuutuksen päätyttyä.* Pykälän 1 momentin mukaan vakuutetulla on oikeus saada yksilöllinen henkivakuutus ilman selvitystä terveydentilastaan, jos henkivakuutusta koskeva ryhmävakuutussopimus lakkaa tai jos vakuutettu eroaa tai erotetaan ryhmävakuutussopimuksessa mainitusta henkilöryhmästä muusta syystä kuin iän johdosta. Sillä seikalla, minkä takia ryhmävakuutussopimus on lakannut, ei ole säännöksen soveltamisen kannalta merkitystä.

Vakuutetulla on oikeus momentin mukaan jatkovakuutukseen, jonka vakuutusturva on samansisältöinen kuin ryhmävakuutuksen vakuutusturva. Myös laajemmasta ja monipuolisemmasta vakuutusturvasta voidaan sopia. Jatkovakuutuksesta peritään yksilöllisen vakuutuksen vakuutusmaksu, jonka suuruus määräytyy vakuutuksen hakijan iän perusteella hake-mushetkellä. Vakuutuksen hakijan terveydentila ei sen sijaan vaikuta vakuutusmaksun suuruuteen.

Vakuutetulla ei ole momentin mukaan oikeutta jatkovakuutukseen, jos hän on eronnut ryhmävakuutussopimuksessa tarkoitettua henkilöryhmästä iän johdosta. Vakuutetun voidaan katsoa eronneen ryhmästä iän johdosta, vaikka eroaminen olisi tapahtunut jonkin verran ennen ryhmävakuutussopimuksessa mainitun yläikärajan saavuttamista.

Momentin viimeisen virkkeen mukaan ryhmähenkivakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutetulla ei ole oikeutta jatkovakuutukseen, jos hän saa tai voi saada vastaavan vakuutusturvan toisesta ryhmävakuutuksesta. Vakuutetulla ei ole virkkeen mukaan oikeutta jatkovakuutukseen esimerkiksi työpaikkaa vaihtaessaan, jos uuteenkin työsuhteeseen liittyy ryhmähenkivakuutussuoja. Tältä osin säännöstä sovelletaan vain, jos siitä on otettu määräys vakuutusehtoihin.

Jos vakuutettu haluaa käyttää oikeuttaan jatkovakuutukseen, hänen on ilmoitettava siitä *2 momentin* mukaan vakuutuksenantajalle kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantajan vastuu on lakannut. Vakuutuksenantajan vastuu alkaa momentin mukaan ilmoituksen vastaanottamista seuraavasta päivästä.

Vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajan vastuu jatkuu vielä vakuutuksen päättymisen jälkeenkin. Tällaisessa tapauksessa momentissa mainittu kuuden kuukauden määräaika alkaa kulua vasta vakuutusehdoissa mainitun ajan kuluttua umpeen.

Ehdotetun 77 §:n mukaan vakuutuksenantajan on ilmoitettava vakuutetulle ryhmävakuutuksen päättymisestä, jos vakuutus päättyy vakuutuksenantajan tai ryhmävakuutuksenottajan toimenpiteiden johdosta. Tämän pykälän *3 momentin* mukaan 77 §:ssä tarkoitettussa lakkaamisilmoituksessa on mainittava myös vakuutetun oikeudesta jatkovakuutukseen. Jos vakuutus on päättynyt muusta kuin 77 §:ssä mainitusta syystä, vakuutuksenantajalla ei ole momentissa tarkoitettua tiedonantovelvollisuutta.

Pykälän *4 momentin* mukaan pykälä ei kuitenkaan koske työntekijäin ryhmähenkivakuutusta, jonka vakuutusehtojen mukaan vakuutetulla jo on riittävä jatkoturva. Vakuutusehtojen mukaan työntekijä säilyy vakuutettuna kolme tai viisi vuotta vakuutuksen päättymispäivästä lukien, jos vakuutus on päättynyt muun syyn kuin vakuutuksenottajan irtisanomisen johdosta.

12 luku. Voimaantulosäännökset

81 §. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan noin vuoden kuluttua sen vahvistamisesta. Voimassa oleva vakuutuslainsäädäntö ehdotetaan samalla kumottavaksi.

82 §. Pykälän *1 momentin 1 kohdan* pääsääntön mukaan uutta lakia sovelletaan vakuutukseen, jota koskeva sopimus on tehty tai vakuutuksenantajan vastuu alkanut lain voimaantulon jälkeen.

Momentin *2 kohdassa* säädetään lain soveltamisesta 16 §:n 1 momentissa tarkoitettuun jatkuvaan vahinkovakuutukseen. Jos sopimus on tehty ja vakuutuksenantajan vastuu alkanut ennen lain voimaantuloa, sovelletaan uutta lakia 2 kohdan mukaan 16 §:n 1 momentissa

tarkoitettuun jatkuvaan vahinkovakuutukseen lain voimaantuloa lähinnä seuraavan vakuutuskauden alusta lukien. Tällaisten vakuutusten maksut ja ehdot muuttuvat yleisesti vakuutuskauden vaihtuessa, minkä vuoksi vakuutuksen uudistuminen on rinnastettavissa uuden sopimuksen tekemiseen.

Momentin *3 kohdassa* säädetään lain soveltamisesta henkilövakuutukseen, jonka ehdoissa vakuutuksenantaja on pidättänyt itselleen oikeuden muuttaa vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja 20 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla. Uutta lakia sovelletaan tällaiseen vakuutukseen, vaikka sopimus on tehty ja vastuu alkanut ennen lain voimaantuloa. Lakia sovelletaan lain voimaantuloa lähinnä seuraavan vakuutusmaksukauden alusta lukien. Mikäli vakuutusmaksukaudesta ei ole sovittu, lakia sovelletaan lain voimaantuloa lähinnä seuraavan kalenterivuoden alusta lukien.

Pykälän *2 momentin* mukaan 1—4 §:n yleisiä säännöksiä sovelletaan taannehtivasti muuhunkin vakuutukseen. Vakuutuksenantajan tiedonantovelvollisuutta koskevista säännöksistä sovelletaan 7 §:ää (*Tiedot vakuutuksen voimassaoloaikana*) ja 8 §:ää (*Tieto oikeusturvakeinoista*). Vakuutuksen voimassaoloa ja sopimuksen muuttamista koskevista säännöksistä sovelletaan 21 §:ää (*Muistutus henkivakuutuksen päättymisestä*). Vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuuksia ja vakuutuksenantajan vastuun rajoituksia koskevista säännöksistä sovelletaan 24 §:ää (*Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti henkilövakuutuksessa*), 25 §:ää (*Henkilövakuutuksen irtisanominen väärrien tietojen johdosta sekä vakuutuksen jatkuminen*), 27 §:ää (*Vaaran lisääntyminen henkilövakuutuksessa*) ja 35 §:n 1, 2 ja 4 momenttia (*Virheellisten tietojen tai vaaran lisääntymisen merkityksettömyys*). Vakuutusmaksua koskevat 38—46 §:n säännökset tulevat myös sovellettaviksi. Edunsaajamääräystä koskevista säännöksistä sovelletaan 47 §:ää (*Edunsaaja*), 48 §:ää (*Edunsaajamääräyksen muoto*) ja 49 §:ää (*Edunsaajamääräyksen raukeaminen*). Lisäksi sovelletaan korvausmenetelyä koskevia 69—75 §:ää.

2. Korkolaki

Korkolain 7 §:n 2 momentissa oleva viittaus vakuutuslainsäädäntöön ehdotetaan muutettavaksi koskemaan ehdotetun lain vastaavaa 70 §:ää.

3. Vakuutusyhtiölaki

Vakuutuksenottajalla on oikeus purkaa vakuutussopimus vakuutusyhtiölain 8 luvun 15 §:n 1 momentissa ja 16 luvun 5 §:n 1 momentissa tarkoitetuissa tapauksissa. Mainittuihin säännöksiin ehdotetaan lisättäväksi viittaus ehdotetun lain 12 §:ään, jossa säädetään vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa vakuutus. Samalla säännöksiä ehdotetaan täsmennettäväksi siten, että sana purkaa korvataan ilmaisulla irtisanoa, mistä säännöksissä tosiasiallisesti on kysymys.

4. Vakuutusyhdistyslaki

Vakuutusyhdistyslain 8 luvun 5 §:n 1 momenttiin ja 14 luvun 9 §:n 1 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vakuutusyhtiölakiin ehdotettuja muutoksia vastaavat muutokset.

5. Voimaantulo

Ehdotettu vakuutusopimuslaki on laaja ja edellyttää muutoksia käytössä oleviin vakuutusopimusehtoihin. Samoin vakuutusten markkinoinnissa käytetty aineisto joudutaan uudistamaan. Myös vakuutuksenantajien henkilökuntaa ja asiamiehiä joudutaan kouluttamaan. Tämän takia lakien vahvistamisen ja voimaantulon välille tulisi jäädä riittävän pitkä, noin vuoden mittainen perehtymis- ja järjestelykausi.

6. Säättämisjärjestys

Ehdotettua vakuutusopimuslakia sovellettaisiin pääsäännön mukaan sopimuksiin, jotka tehdään tai joiden mukaan vakuutuksenantajan vastuu alkaa lain voimaantulon jälkeen. Vakuutuksiin, joiden ehtoja tai maksuja vakuu-

tuksenantaja voi muuttaa vakuutuskausittain, maksukausittain tai kalenterivuositain, uutta lakia sovellettaisiin lain voimaantuloa lähinnä seuraavan vahinkovakuutuskauden tai henkilövakuutuksessa vakuutusmaksukauden tai kalenterivuoden alusta lukien. Vaikka vakuutusopimusta ei muodollisesti solmittaisi uudelleen, on vakuutuksen uudistuminen tällaisissa vakuutuksissa rinnastettavissa uuden sopimuksen tekemiseen eikä ehdotetulla lailla näiltä osin ole katsottu olevan taannehtivaa vaikutusta.

Eräitä uuden lain säännöksiä sovellettaisiin muuhunkin vakuutukseen, jota koskeva sopimus on tehty tai vastuu alkanut ennen lain voimaantuloa. Näiltä osin lailla olisi vaikutusta myös olemassa oleviin vakuutussuhteisiin. Ehdotetulla sääntelyllä ei kuitenkaan puututtaisi taannehtivasti vakuutusopimusten varsinaiseen sisältöön. Säännökset koskisivat tiettyjä vakuutusopimuksen tekemisen jälkeen noudatettavia menettelytapoja, kuten vakuutuksenantajan ja vakuutuksenottajan tiedonantovelvollisuutta vakuutuksen voimassaoloaikana, vakuutusmaksujen suorittamista ja perintää sekä korvausmenettelyä. Sovellettaviksi tulisivat myös säännökset, jotka henkilövakuutuksessa koskevat vakuutuksenottajan ja vakuutetun tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnin seuraamuksia sekä sopimussuhteen ulkopuolista edunsaajaa. Nämäkään säännökset eivät vaikuttaisi ennen lain voimaantuloa sovittujen vakuutusten sisältöön sinänsä, mutta niiden avulla voitaisiin estää kohtuuttomia seuraamuksia erityisesti tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntitapauksissa. Näillä perusteilla on katsottu, että laki voidaan kaikilta osin säätää tavallisessa lainsäätämisjärjestyksessä.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Vakuutusopimuslaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 luku

Yleisiä säännöksiä

1 §

Soveltamisala

Tätä lakia sovelletaan henkilövakuutukseen ja vahinkovakuutukseen.

Tämä laki ei koske lakisääteistä vakuutusta eikä jälleenvakuutusta. Lakia sovelletaan kuitenkin liikennevakuutuslain (279/59) ja potilasvahinkolain (585/86) mukaisiin vakuutuksiin, jollei näissä laissa toisin säädetä.

2 §

Määritelmiä

Tässä laissa tarkoitetaan:

1) *henkilövakuutuksella* vakuutusta, jonka kohteena on luonnollinen henkilö;

2) *vahinkovakuutuksella* vakuutusta, joka otetaan esinevahingon, vahingonkorvausvelvollisuuden tai muun varallisuusvahingon aiheuttaman menetyksen korvaamiseksi;

3) *vakuutuksenantajalla* sitä, joka myöntää vakuutuksia;

4) *vakuutuksenottajalla* sitä, joka on tehnyt vakuutuksenantajan kanssa vakuutusopimuksen; jos vakuutukseen perustuva oikeus luovutetaan, luovutuksensaajaan sovelletaan, mitä vakuutuksenottajasta säädetään;

5) *vakuutetulla* sitä, joka on henkilövakuutuksen kohteena tai jonka hyväksi vahinkovakuutus on voimassa; sekä

6) *ryhmävakuutuksella* vakuutusta, jossa vakuutettuina ovat tai voivat olla vakuutuksen ottamista koskevassa sopimuksessa (*ryhmävakuutusopimus*) mainitun ryhmän jäsenet.

Eläkevakuutusta pidetään tätä lakia sovellettaessa henkivakuutuksena.

Sellaista ryhmälle tarjottavaa vakuutusta, jossa vakuutetun on osittain tai kokonaan suoritettava vakuutusmaksu, ei tätä lakia sovellettaessa pidetä ryhmävakuutuksena.

Työnantajan työntekijäryhmälle ottamaa eläkevakuutusta, jonka käsittämää lisäeläketurvaa ei ole saatettu työntekijäin eläkelain (395/61) alaiseksi (*vapaamuotoinen työeläkevakuutus*),

pidetään kuitenkin tätä lakia sovellettaessa ryhmävakuutuksena, vaikka työnantaja perisi osan vakuutusmaksusta työntekijältä.

3 §

Säännösten pakottavuus

Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä muun vakuutetun tai vakuutuskorvaukseen oikeutetun kuin vakuutuksenottajan vahingoksi, on mitätön.

Sopimusehto, joka poikkeaa tämän lain säännöksistä vakuutuksenottajan vahingoksi, on mitätön kuluttajaa kohtaan sekä sellaista elinkeinonharjoittajaa kohtaan, joka huomioon ottaen hänen elinkeinotoimintansa laatu ja laajuus sekä olosuhteet muutoin on vakuutuksenantajan sopijapuolena rinnastettavissa kuluttajaan. Mitä tässä momentissa säädetään, ei koske ryhmävakuutusta.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei koske luottovakuutusta, elinkeinonharjoittajan ottamaa meri- tai muuta kuljetusvakuutusta eikä elinkeinonharjoittajan ottamaa vakuutusta, jonka kohteena on ilma-alus.

4 §

Ryhmävakuutukseen sovellettavat säännökset

Ryhmävakuutukseen sovelletaan tämän lain 1—4, 8, 15, 18, 20, 22—37, 44, 46, 48—51, 55, 56, 59—61 ja 67—82 §:n säännöksiä. Ryhmävakuutukseen, joka on voimassa ainoastaan tilapäisen, sovittuun paikkaan tehtävän käynnin tai enintään kuukauden kestävään toimintaan osallistumisen ajan, sovelletaan kuitenkin vain lain 1—4, 8, 22—37, 55, 59—61, 69—75, 81 ja 82 §:n säännöksiä.

2 luku

Vakuutuksesta annettavat tiedot

5 §

Tiedot ennen sopimuksen päättämistä

Ennen vakuutusopimuksen päättämistä vakuutuksenantajan on annettava vakuutuksen

hakijalle vakuutustarpeen arvioimiseksi ja vakuutuksen valitsemiseksi tarpeelliset tiedot, kuten tietoja vakuutusmuodoistaan, vakuutusmaksuistaan ja vakuutusehdoistaan. Tietoja annettaessa tulee kiinnittää huomiota myös vakuutusturvan olennaisiin rajoituksiin.

Tietoja ei tarvitse antaa, jos vakuutuksen hakija ei halua tietoja tai niiden antaminen tuottaisi kohtuutonta hankaluutta.

Asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä tietoja vakuutuksenantajan on annettava vakuutuksen hakijalle ennen sopimuksen päättämistä.

6 §

Eräiden asiakirjojen antaminen

Vakuutus sopimuksen päättämisen jälkeen vakuutuksenantajan on ilman aiheutonta viivytystä annettava vakuutuksenottajalle asiakirja, johon on merkitty sopimuksen keskeinen sisältö (*vakuutus kirja*), sekä vakuutusehdot.

Jos vakuutuksenantajalla on vakuutusehtojen mukaan oikeus vakuutuksen sovitun voimassaoloajan (*vakuutus kausi*) aikana muuttaa henkilö vakuutuksen vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja, tästä on oltava merkintä vakuutus kirjassa.

7 §

Tiedot vakuutuksen voimassaoloaikana

Vakuutuksenantajan on lähetettävä vakuutuksenottajalle vuosittain tieto vakuutus määrästä ja muista sellaisista vakuutusta koskevista seikoista, joilla on vakuutuksenottajalle ilmeistä merkitystä. Vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen vakuutuksenantajalla on tiedonantovelvollisuus sitä kohtaan, jolla on oikeus vaatia suoritusta vakuutuksenantajalta.

Asetuksella voidaan tarvittaessa antaa tarkempia säännöksiä siitä, mitä tietoja vakuutuksenantajan on annettava vakuutuksenottajalle vakuutuksen voimassaoloaikana.

8 §

Tieto oikeusturvakeinoista

Korvaushakemuksen johdosta annettavasta tai muusta vakuutusta koskevasta päätöksestä on käytävä ilmi, jollei se ole olosuhteisiin nähden ilmeisen tarpeetonta, voidaanko ja millä tavalla asia saattaa tuomioistuimen, kuluttajavalituslautakunnan tai muun vastaavan elimen käsiteltäväksi.

9 §

Vastuu puutteellisista tai virheellisistä tiedoista

Jos vakuutuksenantaja tai sen edustaja on vakuutusta markkinoitaessa jättänyt vakuutuksenottajalle antamatta tarpeellisia tietoja vakuutuksesta tai antanut hänelle siitä virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, vakuutus sopimuksen katsotaan olevan voimassa sen sisältöisenä kuin vakuutuksenottajalla oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää.

Mitä 1 momentissa säädetään, on vastaavasti voimassa, jos vakuutuksesta sen voimassaoloaikana on annettu puutteellisia, virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, joiden voidaan katsoa vaikuttaneen vakuutuksenottajan menettelyyn. Tämä ei kuitenkaan koske tietoja, jotka vakuutuksenantaja tai sen edustaja on vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen antanut tulevasta korvauksesta.

3 luku

Vakuutuksen voimassaolo ja sopimuksen muuttaminen

10 §

Perusteet henkilö vakuutuksen myöntämiselle

Vakuutuksenantaja ei saa hylätä henkilö vakuutusta koskevaa hakemusta sillä perusteella, että vakuutustapahtuma on sattunut tai vakuutetuksi tarkoitetun henkilön terveydentila on huonontunut sen jälkeen, kun hakemus asiakirjat on annettu tai lähetetty vakuutuksenantajalle. Jos vakuutusmaksu tai muut sopimusehdot määräytyvät vakuutetun terveydentilan perusteella, määräytymisperusteena tulee olla terveydentila sinä ajankohtana, jona hakemus asiakirjat annettiin tai lähetettiin vakuutuksenantajalle.

11 §

Vastuun alkaminen

Vakuutuksenantajan vastuu alkaa, jollei muusta ajankohdasta ole erityisesti sovittu, silloin, kun vakuutuksenantaja tai vakuutuksenottaja on antanut tai lähettänyt hyväksyvän vastauksen toisen sopijapuolen tarjoukseen.

Jos vakuutuksenottaja on antanut tai lähettänyt kirjallisen vakuutushakemuksen vakuutuksenantajalle ja on ilmeistä, että vakuutuksenantaja olisi hakemuksen hyväksynyt, vakuu-

tuksenantaja vastaa myös hakemuksen antamisen tai lähettämisen jälkeen sattuneesta vakuutustapahtumasta.

Vakuutusehdoissa voidaan määrätä, jos siihen vakuutuksen laadun tai muun erityisen syyn vuoksi on aihetta, että vakuutuksenantajan vastuun alkamisen edellytyksenä on vakuutusmaksun suorittaminen. Vakuutuksenantajan on, saadakseen vedota tällaiseen vakuutusehtojen määräykseen, tehtävä siitä merkintä vakuutusmaksua koskevaan kirjalliseen vaatimukseen (*maksulippu*).

Vakuutushakemus tai hyväksyvä vastaus, jonka vakuutuksenottaja on antanut tai lähettänyt vakuutuksenantajan edustajalle, katsotaan annetuksi tai lähetetyksi vakuutuksenantajalle.

Jollei ole selvitystä siitä, mihin vuorokauden-aikaan vastaus tai hakemus on annettu tai lähetetty, katsotaan tämän tapahtuneen kello 24.00.

12 §

Vakuutuksenottajan oikeus irtisanoa vakuutus

Vakuutuksenottajalla on oikeus milloin tahansa irtisanoa vakuutus päättymään vakuutuskauden aikana. Irtisanominen on suoritettava kirjallisesti. Muu irtisanominen on mitätön. Jos vakuutuksenottaja ei ole määrännyt vakuutuksen päättymisaikaa, vakuutus päättyy, kun irtisanomista koskeva ilmoitus on annettu tai lähetetty vakuutuksenantajalle.

13 §

Vakuutuksenottajan oikeus saada vapaakirja tai takaisinostoarvo henkilövakuutuksessa

Jos vakuutuksenottajan suorittamista vakuutusmaksuista on kertynyt säästöä, vakuutuksenottajalla on oikeus keskeyttää maksujen suoritus ja saada sosiaali- ja terveystieteiden vahvistamien perusteiden tai vakuutusehtojen mukainen vakuutuksen säästöosuutta vastaava maksuton vakuutus (*vapaakirja*) taikka perusteiden tai vakuutusehtojen mukaan laskettu vakuutuksen säästöosuus (*takaisinostoarvo*).

Kun henkilövakuutus päättyy, vakuutuksenottajalla on oikeus saada takaisinostoarvo, vaikka vakuutuksenantaja muuten olisi vastuusta vapaa.

Eläkevakuutuksen ehdoissa voidaan kuitenkin määrätä, ettei vakuutuksenottajalla ole 1 tai 2 momentissa säädettyä oikeutta saada takaisinostoarvoa.

14 §

Oikeus henkivakuutuksen jatkovakuutukseen

Jos henkivakuutus on päättynyt takaisinoston vuoksi, vakuutuksenottajalla on oikeus ilman selvitystä vakuutetun terveydentilasta jatkaa vakuutusta kuoleman varalta (*jatkovakuutus*) sellaisin muutoksin, jotka johtuvat takaisinostoarvon suorittamisesta.

Vakuutuksenantajan on takaisinoston yhteydessä lähetettävä vakuutuksenottajalle ilmoitus mahdollisuudesta saada jatkovakuutus. Jos tämä laiminlyödään, vakuutuksenantajan vastuu on kuuden kuukauden ajan takaisinostoarvon suorittamisesta samanlainen, kuin jos jatkovakuutusta olisi haettu. Jos vakuutuksenantaja lähettää tänä aikana ilmoituksen, vastuu kuitenkin lakkaa, kun ilmoitus on lähetetty.

Jatkovakuutusta on haettava kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantaja on lähettänyt tiedon oikeudesta saada jatkovakuutus, kuitenkin vuoden kuluessa takaisinostoarvon suorittamisesta.

15 §

Vakuutuksenantajan oikeus irtisanoa vahinkovakuutus vakuutuskauden aikana

Vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vahinkovakuutus päättymään vakuutuskauden aikana, jos:

1) vakuutuksenottaja tai vakuutettu on ennen vakuutuksen myöntämistä antanut vääriä tai puutteellisia tietoja ja jos vakuutuksenantaja oikean asianlaidan tuntien ei olisi vakuutusta myöntänyt;

2) vakuutuksenottajan tai vakuutetun vakuutuksenantajalle sopimusta päätettäessä ilmoittamissa olosuhteissa tai vakuutuskirjaan merkityssä asiantilassa on vakuutuskauden aikana tapahtunut sellainen olennaisesti vahingonvaaraa lisäävä muutos, jota vakuutuksenantajan ei voida katsoa ottaneen lukuun sopimusta päätettäessä;

3) vakuutettu on tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta laiminlyönyt suojeleohjeen noudattamisen;

4) vakuutettu on tahallisesti tai törkeästi huolimattomuudesta aiheuttanut vakuutustapahtuman; tai

5) vakuutettu on vakuutustapahtuman jälkeen vilpillisesti antanut vakuutuksenantajalle

vääriä tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta.

Vakuutuksenantajan on irtisanottava vakuutus kirjallisesti ilman aiheetonta viivytystä saatuaan tiedon irtisanomiseen oikeuttavasta perusteesta. Jos tämä laiminlyödään, vakuutuksenantaja menettää irtisanomisoikeutensa, paitsi jos vakuutuksenottaja on 1 momentin 2 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa vilpillisesti laiminlyönyt 26 §:n 1 momentissa säädetyn ilmoitusvelvollisuutensa. Vakuutus päättyy kuukauden kuluttua irtisanomista koskevan ilmoituksen lähettämisestä.

Vakuutuksenantajan oikeudesta irtisanoa vakuutus vakuutusmaksun viivästymisen takia säädetään 39 §:ssä.

16 §

Jatkuvan vahinkovakuutuksen irtisanominen

Vahinkovakuutuksen ehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajan vastuu jatkuu vakuutuskauden kerrallaan, jollei jompikumpi sopimuspuoli irtisano sopimusta (*jatkuva vahinkovakuutus*).

Vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa jatkuva vahinkovakuutus päättyväksi vakuutuskauden lopussa. Irtisanomista koskeva ilmoitus on lähetettävä vakuutuksenottajalle viimeistään kuukautta ennen vakuutuskauden päättymistä. Vakuutuksenottajan oikeudesta irtisanoa vakuutus säädetään 12 §:ssä.

17 §

Vakuutuksenantajan oikeus irtisanoa henkilövakuutus

Vakuutuksenantaja ei saa irtisanoa henkilövakuutusta muissa kuin tässä pykälässä ja 25, 27 ja 39 §:ssä säädettyissä tapauksissa.

Sellaisen tapaturmavakuutuksen ja sairausvakuutuksen ehdoissa, jonka vakuutusmaksu on sovittu suoritettavaksi säännöllisin väliajoin (*vakuutusmaksukausi*), voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus päättyväksi vakuutusmaksukauden lopussa. Jos vakuutusmaksukaudesta ei ole sovittu, vakuutuksenantajalla on vastaavasti oikeus irtisanoa vakuutus päättyväksi kalenterivuoden lopussa. Vakuutusta ei kuitenkaan saa irtisanoa sen vuoksi, että vakuutetun terveydentila on vakuutuksen ottamisen jälkeen huonontu-

nut, eikä sen vuoksi, että vakuutustapahtuma on sattunut.

Irtisanomista koskeva ilmoitus on lähetettävä vakuutuksenottajalle viimeistään kuukautta ennen vakuutusmaksukauden päättymistä tai, jos vakuutusmaksukaudesta ei ole sovittu, viimeistään kuukautta ennen kalenterivuoden päättymistä.

18 §

Vahinkovakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen vakuutuskauden aikana

Vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutuskauden aikana muuttaa vahinkovakuutuksen vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja vastaamaan uusia olosuhteita vain, jos:

1) vakuutuksenottaja tai vakuutettu on laiminlyönyt 22 §:ssä säädetyn tiedonantovelvollisuutensa; tai

2) vakuutuksenottajan tai vakuutetun vakuutuksenantajalle sopimusta päätettäessä ilmoittamissa olosuhteissa tai vakuutuskirjaan merkityssä asiantilassa on vakuutuskauden aikana tapahtunut 26 §:ssä tarkoitettu muutos.

Saatuaan tiedon 1 momentissa mainitusta seikasta vakuutuksenantajan on lähetettävä ilman aiheetonta viivytystä ilmoitus siitä, miten ja mistä ajankohdasta lukien vakuutusmaksu tai muut sopimusehdot muuttuvat. Ilmoituksessa on mainittava, että vakuutuksenottajalla on oikeus irtisanoa vakuutus. Jos vakuutuksenantaja ei lähetä ilmoitusta tässä momentissa säädetyllä tavalla, se menettää oikeutensa muuttaa maksua tai ehtoja, paitsi jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti.

19 §

Jatkuvan vahinkovakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen vakuutuskauden vaihtuessa

Jatkuvan vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja. Vakuutuksenantajalla on lisäksi oikeus tehdä vakuutusehtoihin vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaikutusta vakuutusso-
pimuksen keskeiseen sisältöön.

Vakuutuksenantajan on lähetettävä maksulipun yhteydessä vakuutuksenottajalle ilmoitus siitä, miten vakuutusmaksu tai muut sopimusehdot muuttuvat. Ilmoituksessa on mainit-

tava, että vakuutuksenottajalla on oikeus irtisanoa vakuutus. Muutos tulee voimaan sen vakuutuskauden alusta lukien, joka ensiksi seuraa kuukauden kuluttua ilmoituksen lähettämisestä.

20 §

Henkilövakuutuksen sopimusehtojen muuttaminen

Vakuutuksenantaja ei saa muuttaa henkilövakuutuksen vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja muissa kuin tässä pykälässä ja 25 ja 27 §:ssä säädetyissä tapauksissa.

Henkilövakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantajalla on oikeus muuttaa vakuutusehdoissa yksilöidyllä perusteella vakuutusmaksua ja muita sopimusehtoja. Vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja ei kuitenkaan saa muuttaa sen vuoksi, että vakuutetun terveydentila on vakuutuksen ottamisen jälkeen huonontunut, eikä sen vuoksi, että vakuutustapahtuma on sattunut.

Henkivakuutuksen vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja voidaan muuttaa vain edellyttäen, että muutokseen on erityistä syytä yleisen vahinkokehityksen tai korkotason muutoksen vuoksi ja että vakuutussopimuksen sisältö ei muutu olennaisesti alkuperäiseen sopimukseen verrattuna.

Vakuutuksenantajalla on lisäksi oikeus tehdä henkilövakuutuksen vakuutusehtoihin vähäisiä muutoksia, joilla ei ole vaikutusta vakuutusmaksun keskeiseen sisältöön.

Jos työeläkettä koskevia säännöksiä on muutettu, vakuutuksenantajalla on sen estämättä, mitä tässä pykälässä säädetään, oikeus muuttaa vapaamuotoisen työeläkevakuutuksen vakuutusmaksua tai muita sopimusehtoja vastamaan säännösten muutosta.

Vakuutuksenantajan on lähetettävä vakuutuksenottajalle ilmoitus siitä, miten vakuutusmaksu tai muut sopimusehdot muuttuvat. Ilmoituksessa on mainittava, että vakuutuksenottajalla on oikeus irtisanoa vakuutus. Muutos tulee voimaan sen vakuutusmaksukauden tai, jos vakuutusmaksukaudesta ei ole sovittu, sen kalenterivuoden alusta lukien, joka ensiksi seuraa kuukauden kuluttua ilmoituksen lähettämisestä.

21 §

Muistutus henkivakuutuksen päättymisestä

Jos henkivakuutus on ollut voimassa pitem-

män ajan kuin vuoden, vakuutuksenantajan on viimeistään kuukautta ja aikaisintaan kolmea kuukautta ennen vakuutuksen voimassaoloajan päättymistä lähetettävä muistutus vakuutuksenottajalle vakuutuksen päättymisestä ja mahdollisesta oikeudesta jatkovakuutukseen.

Jos vakuutuksenantaja laiminlyö lähettää muistutuksen 1 momentin mukaisesti, vakuutuksen voimassaolo jatkuu siltä osin, kuin se on voimassa kuoleman varalta. Vakuutus päättyy kuitenkin kuukauden kuluttua siitä, kun myöhästynyt muistutus on lähetetty vakuutuksenottajalle ja viimeistään kuuden kuukauden kuluttua vakuutuksen voimassaoloajan päättymisestä.

4 luku

Eräät vakuutuksenottajan ja vakuutetun velvollisuudet ja vakuutuksenantajan vastuun rajoitukset

22 §

Vakuutuksenottajan ja vakuutetun tiedonantovelvollisuus

Vakuutuksenottajan ja vakuutetun tulee ennen vakuutuksen myöntämistä antaa oikeat ja täydelliset vastaukset vakuutuksenantajan esittämiin kysymyksiin, joilla voi olla merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta. Vakuutuksenottajan ja vakuutetun tulee lisäksi vakuutuskauden aikana ilman aiheutonta viivytystä oikaista vakuutuksenantajalle antamansa, vääriksi tai puutteellisiksi havaitsemansa tiedot.

23 §

Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti vahinkovakuutuksessa

Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on vahinkovakuutuksessa täyttäessään 22 §:ssä säädettyä velvollisuuttaan menettänyt vilpillisesti, vakuutussopimus ei sido vakuutuksenantajaa. Vakuutuksenantajalla on oikeus pitää suoritettavat vakuutusmaksut, vaikka vakuutus raukeaisi.

Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa, korvausta voidaan alentaa tai se evätä.

24 §

*Tiedonantovelvollisuuden laiminlyönti
henkilövakuutuksessa*

Jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on henkilövakuutuksessa täyttäessään 22 §:ssä säädettyä velvollisuuttaan menetellyt vilpillisesti, vakuutus sopimus ei sido vakuutuksenantajaa. Vakuutuksenantajalla on oikeus pitää suoritetut vakuutusmaksut, vaikka vakuutus raukeaisi.

Vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt tiedonantovelvollisuutensa ja vakuutuksenantaja ei olisi lainkaan myöntänyt vakuutusta siinä tapauksessa, että oikeat ja täydelliset vastaukset olisi annettu. Jos vakuutuksenantaja tosin olisi myöntänyt vakuutuksen mutta ainoastaan korkeampaa maksua vastaan tai muutoin toisilla ehdoilla, kuin oli sovittu, vakuutuksenantajan vastuu rajoittuu siihen, mikä vastaa sovittua vakuutusmaksua tai niitä ehtoja, joilla vakuutus olisi myönnetty.

Mitä 1 ja 2 momentissa säädetään, ei sovelleta, jos se johtaisi vakuutuksenottajan tai muun vakuutuskorvaukseen oikeutetun kannalta ilmeiseen kohtuuttomuuteen.

25 §

*Henkilövakuutuksen irtisanominen väärin
tietojen johdosta sekä vakuutuksen jatkuminen*

Jos vakuutuksenantaja henkilövakuutuksen voimassaoloaikana saa tiedon siitä, että tiedonantovelvollisuus on laiminlyöty 24 §:n 2 momentissa säädetyllä tavalla ja vakuutuksenantaja ei olisi lainkaan myöntänyt vakuutusta siinä tapauksessa, että oikeat ja täydelliset tiedot olisi annettu, vakuutuksenantaja saa irtisanoa vakuutuksen päättyväksi kuukauden kuluttua siitä, kun irtisanomista koskeva ilmoitus on lähetetty vakuutuksenottajalle. Jos vakuutuksenantaja olisi myöntänyt vakuutuksen ainoastaan korkeampaa maksua vastaan tai muutoin toisilla ehdoilla, kuin oli sovittu, vakuutus jatkuu tällaisin maksuin ja ehdoin.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan vastaavasti, jos tiedonantovelvollisuus on laiminlyöty 24 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla ja vakuutus sopimus tästä huolimatta sitoo vakuutuksenantajaa mainitun pykälän 3 momentin nojalla.

Vakuutuksenantajan on ilman aiheetonta viivytystä lähetettävä vakuutuksenottajalle ilmoitus irtisanomisesta taikka maksun tai ehtojen muutoksesta saatuaan tiedon vakuutuksenottajan tai vakuutetun laiminlyönnistä. Jos tämä laiminlyödyään, vakuutuksenantaja menettää oikeutensa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin.

26 §

Vaaran lisääntyminen vahinkovakuutuksessa

Vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenottajan tulee ilmoittaa vakuutuksenantajalle vakuutus sopimusta päätettäessä ilmoitetuissa olosuhteissa tai vakuutuskirjaan merkityssä asiantilassa vakuutuskauden aikana tapahtuneesta olennaisesti vahingonvaaraa lisäävästä muutoksesta, jota vakuutuksenantajan ei voida katsoa ottaneen lukuun sopimusta päätettäessä. Vakuutuksenottajan on ilmoitettava tällaisesta muutoksesta vakuutuksenantajalle viimeistään muutosta seuraavan vakuutusmaksun suorittamisen yhteydessä. Vakuutuksenantajan on maksulipun lähettämisen yhteydessä muistutettava vakuutuksenottajaa tästä velvollisuudesta.

Jos vakuutuksenottaja on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt 1 momentissa säädetyn velvollisuutensa, korvausta voidaan alentaa tai se evätä.

27 §

Vaaran lisääntyminen henkilövakuutuksessa

Jos jollakin vakuutettuun liittyvällä seikalla, kuten ammatilla, harrastuksilla tai asuinpaikalla, on henkilövakuutuksessa merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta, vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenottajan tulee ilmoittaa tällaisessa asiantilassa tapahtuneesta muutoksesta vakuutuksenantajalle viimeistään muutosta seuraavan vakuutusmaksun suorittamisen yhteydessä. Vakuutuksenantajan on maksulipun lähettämisen yhteydessä muistutettava vakuutuksenottajaa tästä velvollisuudesta.

Jos vakuutuksenottaja on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt 1 momentissa säädetyn velvollisuutensa, on vastaavasti voimassa, mitä 24 §:n 2 ja 3 momentissa säädetään.

Jos vakuutuksenantaja on saanut tietää 1

momentissa tarkoitetusta muutoksesta, vakuutuksen irtisanomisen ja jatkumisen osalta on vastaavasti voimassa, mitä 25 §:ssä säädetään.

28 §

Vakuutustapahtuman aiheuttaminen henkilövakuutuksessa

Vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa, jos vakuutettu on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman.

Jos vakuutettu tekee itsemurhan, vakuutuksenantaja vastaa kuitenkin henkivakuutuksessa, jos vakuutuksenantajan vastuun alkamisesta on ennen itsemurhan tekemistä kulunut yli vuosi.

Jos vakuutettu tapaturmavakuutuksessa tai sairausvakuutuksessa on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta, vakuutuksenantajan vastuuta voidaan alentaa sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista.

29 §

Vakuutuskorvaukseen oikeutetun aiheuttama vakuutustapahtuma henkilövakuutuksessa

Jos muu henkilövakuutuksessa vakuutuskorvaukseen oikeutettu henkilö kuin vakuutettu on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman, vakuutuksenantaja on häneen nähden vastuusta vapaa.

Jos henkilö on aiheuttanut vakuutustapahtuman törkeästä huolimattomuudesta tai jos hän on ollut sellaisessa iässä tai mielentilassa, ettei häntä olisi voitu tuomita rangaistukseen rikoksesta, hän voi saada vakuutuskorvauksen tai osan siitä ainoastaan, jos se katsotaan kohtuulliseksi ottaen huomioon ne olosuhteet, joissa vakuutustapahtuma on aiheutettu.

Jos vakuutettu on kuollut, on se osa vakuutuskorvauksesta, jota ei makseta vakuutustapahtuman aiheuttajalle tai aiheuttajille, maksettava muille korvaukseen oikeutetuille.

30 §

Vakuutustapahtuman aiheuttaminen vahinkovakuutuksessa

Vakuutuksenantaja on vastuusta vapaa vakuutettua kohtaan, joka on tahallisesti aiheuttanut vakuutustapahtuman.

Jos vakuutettu on aiheuttanut vakuutusta-

pahtuman törkeästä huolimattomuudesta, voidaan hänelle tulevaa korvausta alentaa tai se evätä.

Vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan lisäksi määrätä, että vakuutetulle tulevaa korvausta voidaan alentaa tai se evätä, jos hänen alkoholin tai huumausaineen käyttönsä on vaikuttanut vakuutustapahtumaan.

Vahingonkorvausvastuun varalta otetussa vakuutuksessa (*vastuuvakuutus*) vakuutuksenantaja on 2 tai 3 momentissa tarkoitetusta vakuutetun menettelystä huolimatta velvollinen suorittamaan vahinkoa kärsineelle luonnolliselle henkilölle sen osan korvauksesta, jota vahinkoa kärsinyt ei ole saanut perityksi vakuutetulta.

31 §

Suojeluohjeiden noudattaminen vahinkovakuutuksessa

Vakuutussopimukseen voidaan ottaa määräyksiä laitteesta, menettelytavasta tai muusta järjestelystä, jolla on tarkoitus estää tai rajoittaa vahingon syntymistä, tai määräyksiä siitä, että vakuutuksen kohdetta käytävällä tai siitä huolehtivalla henkilöllä tulee olla määrätty kelpoisuus (*suojeluohjeet*).

Vakuutetun tulee noudattaa suojeluohjeita.

Jos vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt 2 momentissa säädetyn velvollisuutensa, voidaan hänelle tulevaa korvausta alentaa tai se evätä.

Vastuuvakuutuksessa kuitenkin korvausta voidaan alentaa tai korvaus evätä vakuutetun huolimattomuuden takia vain, jos vakuutettu on laiminlyönyt velvollisuutensa törkeästä huolimattomuudesta taikka, milloin vakuutusehdoissa on niin määrätty, jos hänen alkoholin tai huumausaineen käyttönsä on vaikuttanut laiminlyöntiin. Vahinkoa kärsineen luonnollisen henkilön oikeudesta korvaukseen on tällöin vastaavasti voimassa, mitä 30 §:n 4 momentissa säädetään.

32 §

Pelastamisvelvollisuus vahinkovakuutuksessa

Vakuutustapahtuman sattuessa tai välittömästi uhatessa vakuutetun tulee kykyjensä mukaan huolehtia vahingon torjumisesta tai rajoittamisesta. Jos vahinko on ulkopuolisen aiheuttama, vakuutetun tulee ryhtyä tarpeellisiin

toimiin vakuutuksenantajan oikeuden säilyttämiseksi vahingon aiheuttajaa kohtaan. Vakuutetun tulee, mikäli mahdollista, noudattaa vakuutuksenantajan sanotussa tarkoituksessa antamia ohjeita.

Jos vakuutettu on tahallisesti tai huolimattomuudesta, jota ei voida pitää vähäisenä, laiminlyönyt 1 momentissa säädetyn velvollisuutensa, voidaan hänelle tulevaa korvausta alentaa tai se evätä.

Vastuuvakuutuksessa kuitenkin korvausta voidaan alentaa tai korvaus evätä vakuutetun huolimattomuuden takia vain, jos vakuutettu on laiminlyönyt velvollisuutensa törkeästi huolimattomuudesta taikka, milloin vakuutusehdoissa on niin määrätty, jos hänen alkoholin tai huumausaineen käyttönsä on vaikuttanut laiminlyöntiin. Vahinkoa kärsineen luonnollisen henkilön oikeudesta korvaukseen on tällöin vastaavasti voimassa, mitä 30 §:n 4 momentissa säädetään.

33 §

Samastaminen vahinkovakuutuksessa

Mitä edellä säädetään vakuutetusta, kun kysymys on vakuutustapahtuman aiheuttamisesta, suojeluohjeiden noudattamisesta tai pelastamisvelvollisuudesta, sovelletaan vastaavasti henkilöön:

1) joka vakuutetun suostumuksella on vastuussa vakuutuksen kohteena olevasta moottorikäyttöisestä tai hinattavasta ajoneuvosta, aluksesta taikka ilma-aluksesta;

2) joka omistaa vakuutetun omaisuuden yhdessä vakuutetun kanssa ja käyttää sitä yhdessä hänen kanssaan; tai

3) joka asuu vakuutetun kanssa yhteisessä taloudessa ja käyttää vakuutettua omaisuutta yhdessä hänen kanssaan.

Mitä edellä säädetään vakuutetusta, kun kysymys on suojeluohjeiden noudattamisesta, sovelletaan vastaavasti henkilöön, jonka tehtävänä vakuutuksenottajaan olevan työ- tai virkasuhteen perusteella on huolehtia suojeluohjeiden noudattamisesta.

34 §

Korvauksen alentaminen tai epäminen vahinkovakuutuksessa

Harkittaessa, onko korvausta vahinkovakuutuksessa tässä luvussa säädetyllä perusteella alennettava tai se evättävä, tulee ottaa huo-

mioon, mikä merkitys seikalla, jota vakuutuksenottajan tai vakuutetun antama väärä tai puutteellinen tieto koskee, tai vahingonvaaraa lisänneellä muuttuneella olosuhteella taikka vakuutetun tai 33 §:ssä tarkoitettun henkilön toimenpiteellä tai laiminlyönnillä on ollut vahingon syntymiseen. Lisäksi tulee ottaa huomioon vakuutuksenottajan, vakuutetun tai 33 §:ssä tarkoitettun henkilön tahallisuus tai huolimattomuuden laatu sekä olosuhteet muutoin.

35 §

Virheellisten tietojen tai vaaran lisääntymisen merkityksettömyys

Vakuutuksenantaja ei saa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin, jos vakuutuksenantaja tai asianomainen vakuutuksenantajan edustaja vakuutusta myönnettäessä tiesi tai sen tai edustajan olisi pitänyt tietää, että tiedot olivat virheellisiä tai puutteellisia. Mitä tässä säädetään, ei sovelleta, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti eikä vakuutuksenantaja tai sen edustaja tiennyt, että tiedot olivat virheellisiä tai puutteellisia.

Vakuutuksenantaja ei saa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin myöskään, jos seikalla, jota väärä tai puutteellinen tieto koskee, ei sopimusta päätettäessä ollut merkitystä vakuutuksenantajan vastuun arvioimisen kannalta tai jos sanottu seikka sen jälkeen on menettänyt merkityksensä.

Henkivakuutuksessa vakuutuksenantaja saa vedota tiedonantovelvollisuuden laiminlyöntiin vain, jos kuolema on sattunut ennen kuin viisi vuotta on kulunut vastuun alkamisesta tai jos vakuutuksenantaja on saman ajan kuluessa lähettänyt 25 §:n 3 momentissa tarkoitettun ilmoituksen. Mitä tässä säädetään, ei sovelleta, jos vakuutuksenottaja tai vakuutettu on menetellyt vilpillisesti.

Vakuutuksenantaja ei saa vedota vaaran lisääntymiseen, jos muuttunut olosuhde on palautettu ennalleen tai jos vaaran lisääntymisellä ei muutoin enää ole merkitystä.

36 §

Syyntakeettomuus ja pakkotila

Vakuutuksenantaja ei saa vastuusta vapautukseen tai sen rajoittamiseksi vedota tämän luvun säännöksiin, jos vakuutettu aiheuttaessaan vakuutustapahtuman taikka laiminlyödessään suojeluohjeen noudattamisen tai pelasta-

misvelvollisuuden oli kahtatoista vuotta nuorempi tai sellaisessa mielentilassa, ettei häntä olisi voitu tuomita rangaistukseen rikoksesta. Mitä tässä säädetään, ei sovelleta 28 §:n 2 momentissa tarkoitettussa tapauksessa.

Vakuutuksenantaja ei saa irtisanoa vahinkovakuutusta 15 §:n 1 momentin 3 tai 4 kohdan nojalla eikä vastuusta vapautuakseen tai sen rajoittamiseksi vedota tämän luvun säännöksiin myöskään, jos vakuutettu aiheuttaessaan vaaran lisääntymisen tai vakuutustapahtuman taikka laiminlyödessään suojeluohjeen noudattamisen tai pelastamisvelvollisuuden toimi henkilön tai omaisuuden vahingoittumisen ehkäisemiseksi sellaisissa olosuhteissa, että laiminlyönti tai toimenpide oli puolustettavissa.

Mitä tässä pykälässä säädetään vakuutetusta, sovelletaan myös 33 §:ssä tarkoitettuun henkilöön.

37 §

Vastuun rajoittaminen eräissä tapauksissa

Vakuutusehdoissa voidaan vakuutuksesta korvattavan sairauden tai vamman aiheuttamisen seurausten osalta rajoittaa vakuutuksenantajan vastuuta sillä perusteella, että sairaus tai vamma oli olemassa jo vakuutusta haettaessa, ainoastaan jos:

1) rajoitus perustuu vakuutuksenantajan ennen vakuutuksen myöntämistä hankkimiin tietoihin vakuutetun terveydentilasta; tai

2) rajoitus johtuu vakuutuksen laadusta tai muusta erityisestä seikasta.

5 luku

Vakuutusmaksu

38 §

Vakuutusmaksun suorittaminen

Vakuutusmaksu on suoritettava kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantaja on lähettänyt vakuutuksenottajalle maksulipun. Ensimmäistä maksua ei kuitenkaan tarvitse suorittaa ennen vakuutuksenantajan vastuun alkamista, ellei maksun suorittaminen ole vakuutusehtojen mukaan vakuutuksenantajan vastuun alkamisen edellytys, eikä myöhempiä maksuja ennen sovitun vakuutusmaksukauden tai vakuutuskauden alkamista.

Jos vakuutuksenottajan suoritus ei riitä kaikkien saman vakuutuksenantajan vakuutusmak-

susaatavien maksamiseen, vakuutuksenottajalla on oikeus määrätä, mitä vakuutusmaksusaatavia hänen suorituksellaan lyhennetään.

39 §

Vakuutusmaksun viivästyminen

Jos vakuutuksenottaja on laiminlyönyt vakuutusmaksun suorittamisen 38 §:ssä säädetystä määräajassa, vakuutuksenantajalla on oikeus irtisanoa vakuutus päättyväksi 14 päivän kuluttua irtisanomista koskevan ilmoituksen lähettämisestä. Vakuutusmaksun laiminlyönnin takia ei kuitenkaan saa irtisanoa 40 §:n 1 momentissa tarkoitettua jatkuvaa vahinkovakuutusta.

Jos vakuutuksenottaja suorittaa vakuutusmaksun ennen irtisanomisajan päättymistä, vakuutus ei kuitenkaan pääty irtisanomisajan kuluttua. Vakuutuksenantajan on mainittava tästä mahdollisuudesta irtisanomista koskevassa ilmoituksessa. Jos kysymyksessä on henkilövakuutus, irtisanomisilmoituksessa on lisäksi annettava tieto 43 §:ssä säädetystä vakuutuksenottajan oikeudesta saada vakuutus uudelleen voimaan.

Jos maksun laiminlyönti on johtunut vakuutuksenottajan maksuvaikeuksista, joihin hän on joutunut sairauden, työttömyyden tai muun erityisen seikan vuoksi pääasiassa omatta syyttään, vakuutus päättyy irtisanomisesta huolimatta vasta 14 päivän kuluttua esteen lakkaamisesta. Vakuutus päättyy kuitenkin viimeistään kolmen kuukauden kuluttua 1 momentissa säädetyn irtisanomisajan päättymisestä. Irtisanomisilmoitukseen on otettava maininta myös tämän momentin mukaisesta mahdollisuudesta vakuutuksen määräaikaiseen jatkumiseen.

Jos irtisanomisilmoituksesta puuttuu jokin 2 tai 3 momentissa säädettyistä tiedoista, irtisanominen on mitätön.

40 §

Vastuun jatkuminen ja vakuutusmaksun ulosottokelpoisuus jatkuvassa vahinkovakuutuksessa

Jos jatkuvan vahinkovakuutuksen vakuutusehdoissa on määrätty, että vakuutuksenantajan vastuu ei lakkaa ennen vakuutuskauden päättymistä vaikka vakuutuskautta koskevaa maksua ei olisikaan määräaikana suoritettu, vakuutuksenantaja saa periä vakuutusmaksun viivästykskorkoineen ulosottotoimin ilman tuomiota

tai päätöstä noudattaen, mitä verojen ja maksujen perimisestä ulosottotoimin annetussa laissa (367/61) säädetään edellyttäen, että vakuutuksenantaja on tehnyt tästä merkinnän maksulippuun.

Ennen täytäntöönpanotoimenpiteisiin ryhtymistä vakuutuksenantajan on ilmoitettava vakuutuksenottajalle 1 momentin nojalla perittävä maksu ja maksun peruste sekä se, että täytäntöönpanotoimenpiteisiin ryhdytään, jollei vakuutuksenottaja 14 päivän kuluessa ilmoituksen lähettämisestä kirjallisesti kiistä maksuvelvollisuuttaan. Jos maksuvelvollisuus kiistetään, täytäntöönpanon edellytyksenä on tuomioistuimen ratkaisu.

Vakuutuksenantajan vastuu lakkaa 1 momentissa tarkoitetun vakuutuskauden päättyessä, jollei vakuutusmaksua ole sitä ennen saatu kokonaisuudessaan perityksi.

41 §

Vakuutuksen jatkuminen eräissä tapauksessa

Jos 2 §:n 3 momentissa tarkoitettu vakuutus on joko kokonaan tai vakuutetun osalta ryhmästä eroamisen tai erottamisen vuoksi päätynyt, vakuutuksen katsotaan kuitenkin olevan voimassa sellaisen vakuutetun osalta, jota koskevan maksun vakuutuksenantaja on ottanut vastaan.

42 §

Viivästyneen vahinkovakuutusmaksun suorittaminen

Jos vakuutuksenottaja suorittaa vahinkovakuutuksen vakuutusmaksun 11 §:n 3 momentissa tarkoitetussa tapauksessa viivästyneenä taikka 39 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa sen jälkeen, kun vakuutus on päätynyt, vakuutuksenantajan vastuu alkaa maksun suorittamista seuraavasta päivästä. Vakuutus on tällöin voimassa alunperin sovitun vakuutuskauden loppuun siitä lukien, kun vakuutus on tullut uudelleen voimaan.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei kuitenkaan sovelleta, jos vakuutuksenantaja 14 päivän kuluessa vakuutusmaksun suorittamisesta lukien ilmoittaa vakuutuksenottajalle, ettei se suostu ottamaan maksua vastaan.

43 §

Päättyneen henkilövakuutuksen voimaansaattaminen

Henkilövakuutus, joka on päätynyt muun

kuin ensimmäisen vakuutusmaksun suorittamatta jättämisen vuoksi, tulee uudelleen voimaan, jos vakuutuksenottaja maksaa suorittamatta jätetyn vakuutusmaksun kuuden kuukauden kuluessa vakuutuksen päättymisestä.

Henkilövakuutus, joka on muusta syystä kuin maksun viivästymisen vuoksi muutettu vapaakirjaksi, tulee uudelleen voimaan aikaisemmassa laajuudessaan, jos vakuutuksenottaja kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun pyyntö vapaakirjaksi muuttamisesta esitettiin vakuutuksenantajalle, maksaa sen maksun, joka olisi ollut suoritettava, jos vakuutusta ei olisi muutettu.

Jos vakuutus tulee uudelleen voimaan, vakuutuksenantajan vastuu alkaa maksun suoritamista seuraavasta päivästä.

44 §

Maksun suorittaminen pankkiin tai postiin

Posti- tai pankkisiirtona vakuutuksenantajalle lähetetty vakuutusmaksu katsotaan suorituksi sinä päivänä, jona se on maksettu rahalaitokseen tai postitoimipaikkaan, tilisiirto on veloitettu maksajan tililtä taikka postisiirtoliikkeen tililtäottokortti on leimattu postisiirron käsitteyleimalla.

Postiosoituksena maksettu suoritus katsotaan maksetuksi sinä päivänä, jona postiosoitus on annettu postin kuljetettavaksi.

45 §

Vakuutusmaksu vakuutuksen päättyttyä

Jos vahinkovakuutus tai sellainen henkilövakuutus, jossa vakuutuksenottajalla ei ole oikeutta saada 13 §:n 1 momentissa tarkoitettua takaisinostoarvoa, päättyy sovittua ajankohtaa aikaisemmin, vakuutuksenantajalla on oikeus vakuutusmaksuun vain siltä ajalta, jonka sen vastuu on ollut voimassa, jollei 23 §:n 1 momentista tai 24 §:n 1 momentista muuta johdu. Muu osa jo suoritetusta vakuutusmaksusta on palautettava vakuutuksenottajalle. Vakuutusehdoissa on määrättävä, miten palautettava vakuutusmaksu lasketaan. Eläkevakuutuksen ehdoissa voidaan kuitenkin määrätä, ettei maksua palauteta.

Jos palautettava maksu on vähemmän kuin 50 markkaa, sitä ei tarvitse erikseen palauttaa. Markkamäärää voidaan asetuksella muuttaa, milloin rahanarvon muuttuminen antaa siihen aihetta.

46 §

Vakuutusmaksusaatavan vanhentuminen

Vakuutuksenantaja menettää oikeutensa vakuutusmaksuun, jos se ei ole laillisesti hakenut sitä kolmen vuoden kuluessa vakuutusmaksun erääntymisestä.

6 luku

**Edunsaajamääräys henkilövakuutuksessa sekä
henkivakuutukseen perustuvan oikeuden
luovutus ja panttaus**

47 §

Edunsaaja

Vakuutuksenottajalla on oikeus määrätä henkilö, jolla on vakuutuksenottajan tai vakuutetun sijasta oikeus henkilövakuutuksesta suoritettavaan vakuutuskorvaukseen (*edunsaaja*). Vakuutuksenottaja voi muuttaa tai peruuttaa edunsaajamääräyksen, jos vakuutustapahtumaa, jossa määräys on tarkoitettu sovellettavaksi, ei ole sattunut.

Vakuutuksenottaja voi antaa edunsaajalle tai vakuutetulle kirjallisen sitoumuksen määräyksen voimassa pitämisestä (*peruuttamaton edunsaajamääräys*). Edunsaajamääräystä ei tällöin saa muuttaa tai peruuttaa ilman sen suostumusta, jolle sitoumus on annettu. Jos edunsaajalle vakuutussopimuksen mukaan maksetaan korvausta toistuvina erinä, eikä sopimuksessa ole vakuutusmäärää, voidaan vakuutusehdoissa määrätä, ettei edunsaajamääräystä saa muuttaa ilman vakuutuksenantajan suostumusta.

Jos edunsaajamääräys on voimassa, ei vakuutetun kuoleman johdosta suoritettava vakuutuskorvaus kuulu vakuutetun kuolinpesään.

Jos henkivakuutuksessa on vakuutettuna muu kuin vakuutuksenottaja taikka jos vakuutus on muutoin otettu sellaisin ehdoin, ettei vakuutuskorvauksen suorittamisaika ole riipuvainen vakuutuksenottajan kuolemasta, ja vakuutuksenottaja kuolee ennen kuin vakuutuskorvaus on maksettava, vakuutuksenottajan oikeus siirtyy edunsaajalle, jos edunsaaja on määrätty.

48 §

Edunsaajamääräyksen muoto

Edunsaajamääräys taikka sen peruuttaminen

tai muuttaminen on mitätön, jollei siitä ole kirjallisesti ilmoitettu vakuutuksenantajalle.

49 §

Edunsaajamääräyksen raukeaminen

Edunsaajamääräys raukeaa, jos nimeltä mainittu edunsaaja kuolee ennen sitä vakuutustapahtumaa, jossa määräys on tarkoitettu sovellettavaksi. Jos nimeltä mainittuja edunsaajia on useita, jää määräys muiden osalta voimaan. Vakuutuskorvaus on tällöin vakuutustapahtuman satuttua suoritettava elossa oleville edunsaajille myös siltä osin kuin se olisi ollut suoritettava aikaisemmin kuolleelle edunsaajalle, jollei vakuutuksenottaja toisin määrää.

Jos vakuutuksenottaja on kuollut, mutta hänen ilmeisenä tarkoituksenaan on ollut, että elossa oleva edunsaaja saa vain määräosan korvauksesta, suoritetaan kuolleen edunsaajan osuus vakuutuksenottajan kuolinpesälle.

Edunsaajamääräys, joka ei ole peruuttamaton, raukeaa myös, kun vakuutuksenottaja luovuttaa vakuutussopimukseen perustuvan oikeuden, jollei toisin ole sovittu.

50 §

Edunsaajamääräyksen tulkinta

Jos edunsaajaksi ei ole määrätty nimeltä mainittua henkilöä ja jos määräyksestä tai olosuhteista ei muuta seuraa, on noudatettava, mitä tässä pykälässä säädetään.

Jos edunsaajaksi on määrätty vakuutuksenottajan *puoliso*, määräys on voimassa sen hyväksi, jonka kanssa vakuutuksenottaja kuollessaan oli avioliitossa. Tätä ei kuitenkaan sovelleta, jos puolisoien avioeroasia oli vireillä vakuutuksenottajan kuollessa tai jos puoliso oli tuomittu asumuseroon, joka vakuutuksenottajan kuollessa ei ollut rauennut.

Jos edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan *lapset*, määräys on voimassa perintökaareissa (40/65) tarkoitettujen vakuutuksenottajan rintaperillisten hyväksi. Vakuutuskorvaus jaetaan rintaperillisten kesken siten kuin perintökaareissa säädetään heidän oikeudestaan saada perintö.

Jos edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan *puoliso ja lapset*, määräys on voimassa 2 momentissa tarkoitettujen puolison ja 3 momentissa tarkoitettujen lasten hyväksi. Jos puolisoa ei ole, rintaperilliset saavat yksin vakuutuskorvauksen. Jos rintaperillisiä ei ole, puoliso saa

yksin vakuutuskorvauksen. Jos vakuutuskorvaus on jaettava puolison ja rintaperillisten kesken, saavat puoliso ja rintaperilliset kummatkin vakuutuskorvauksesta puolet.

Jos edunsaajiksi on määrätty vakuutuksenottajan *omaiset*, määräys on voimassa 2 momentissa tarkoitetun puolison ja perintökaaressa tarkoitettujen perillisten hyväksi. Jos rintaperillisiä ei ole, puoliso saa kuitenkin yksin vakuutuskorvauksen. Jos puolisoa ei ole, perilliset saavat yksin vakuutuskorvauksen. Perillisille tuleva vakuutuskorvaus jaetaan siten kuin perintökaaressa säädetään heidän oikeudestaan saada perintö.

Mitä 2—5 momentissa säädetään vakuutuksenottajasta, koskee vastaavasti vakuutettua, jos tämä on eri henkilö kuin vakuutuksenottaja.

51 §

Henkivakuutukseen perustuvan oikeuden luovutus ja panttaus

Vakuutuksenottajalla on oikeus luovuttaa ja pantata henkivakuutukseen perustuva oikeus. Ryhmähenkivakuutukseen perustuvaa oikeutta ei kuitenkaan saa pantata. Luovutus tai panttaus ei ole vakuutuksenottajan velkoja sitova, ellei siitä ole ilmoitettu vakuutuksenantajalle. Jos vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys, vakuutuksenottaja ei saa luovuttaa tai pantata vakuutusta ilman sen suostumusta, jolle edunsaajamääräystä koskeva sitoumus on annettu.

Jos henkivakuutukseen perustuva oikeus on pantattu tai jos vakuutuksessa on peruuttamaton edunsaajamääräys, panttioikeuden haltijan tai edunsaajamääräystä koskevan sitoumuksen saajan suostumus on saatava vakuutuksen takaisinostoon, lainaan, jonka vakuutuksenantaja myöntää vakuutuksenantajalle vakuutuksen arvoa vastaan (*vakuutuskirjalaina*), sekä muuhun panttioikeuden haltijan tai edunsaajan oikeutta supistavaan toimenpiteeseen.

Jos henkivakuutukseen perustuva oikeus on luovutettu tai pantattu useille henkilöille, eivät näiden oikeudet ole keskenään sovittavissa, on aikaisempi luovutus ja panttaus voimassa ennen myöhempää. Jos kuitenkin myöhemmästä luovutuksesta tai panttauksesta on ilmoitettu vakuutuksenantajalle ennen kuin tämä sai tiedon aikaisemmasta luovutuksesta tai panttauksesta ja se, jonka oikeudesta on kysymys, on ollut vilpittömässä mielessä, on myö-

hempi luovutus ja panttaus voimassa ennen aikaisempaa. Mitä tässä säädetään, sovelletaan vastaavasti peruuttamattomaan edunsaajamääräykseen.

52 §

Panttioikeuden haltijan oikeus

Sillä, jolle henkivakuutukseen perustuva oikeus on pantattu, on oikeus saada suoritettavasta vakuutuskorvauksesta saatavaansa vastaava osuus, vaikka saatava ei ole erääntynyt. Jos panttioikeuden haltijan saatava erääntyy maksettavaksi ennen vakuutuskorvauksen suorittamista, panttioikeuden haltija saa käyttää vakuutuksen takaisinostoarvon saatavansa maksuksi. Edellytyksenä kuitenkin on, että saatavaa on ensiksi vaadittu vakuutuksenottajalta, joka ei ole sitä suorittanut kahden kuukauden kuluessa vaatimuksen esittämisestä.

Ehto, jonka mukaan panttioikeuden haltijalla on oikeus saada suoritus vakuutuksesta paremmalla kuin 1 momentissa säädetyllä oikeudella, on mitätön.

53 §

Ilmoitukset panttioikeuden haltijalle ja edunsaajamääräystä koskevan sitoumuksen saajalle

Mitä 21, 25, 27 ja 39 §:ssä säädetään vakuutuksenantajan velvollisuudesta ilmoittaa vakuutuksenantajalle vakuutuksen lakkaamisesta tai vakuutuksenantajan vastuun alenemisesta, koskee myös sitä, jolle henkivakuutukseen perustuva oikeus on pantattu tai jolle on annettu sitoumus edunsaajamääräyksen voimassa pitämisestä edellyttäen, että panttauksesta tai edunsaajamääräyksestä on ilmoitettu vakuutuksenantajalle. Jos vakuutuksenantaja laiminlyö ilmoituksen toimittamisen, se ei voi panttioikeuden haltijaa tai edunsaajaa kohtaan vedota siihen, että vakuutus on lakannut tai että vastuu on alentunut.

7 luku

Ulosmittaus sekä takaisinsaanti konkurssipesään

54 §

Ulosmittaus henkivakuutuksessa

Jos henkivakuutuksessa on vakuutettuna vakuutuksenottaja tai hänen puolisonsa, ei jommallekummalle heistä vakuutussopimuksen

mukaan kuuluvaa oikeutta saa ulosmitata kummankaan velasta, jos:

1) vakuutuksen ottamisesta on ulosmittausta toimitettaessa kulunut vähintään kymmenen vuotta; tai

2) vakuutusmaksuja on sovittu suoritettavaksi vähintään kymmenen vuoden ajan eikä minään vuonna ole suoritettu enemmän kuin viidennes siitä vakuutusmaksujen yhteenlasketusta määrästä, joka olisi ollut suoritettava, jos maksut olisi vakuutusta otettaessa tasaisesti jaettu kymmenelle vuodelle; maksun korotusta, joka johtuu sovitusta kustannusten kehitystä kuvaavasta indeksin muutoksesta, ei oteta huomioon; taikka

3) vakuutus on voimassa vain kuoleman varalta, eikä minään vuonna ole suoritettu kaksi kertaa vuosittaista vakuutusmaksua suurempaa maksua.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei sovelleta toimitettaessa ulosmittausta elatuksesta, joka on maksettava puolisolle tai lapselle.

55 §

Ulosmittaus tapaturmavakuutuksessa ja sairausvakuutuksessa

Tapaturmavakuutuksen tai sairausvakuutuksen nojalla maksettua kustannusten korvausta ei saa ulosmitata.

56 §

Takaisinsaanti konkurssipesään henkilövakuutuksessa

Jos vakuutuksenottaja asetetaan konkurssitilaan ja vakuutuksenottajan havaitaan myöhemmin kuin kolme vuotta ennen takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain (758/91) 2 §:ssä tarkoitettua määräpäivää käyttäneen henkilövakuutuksen vakuutusmaksuihin määriä, jotka, silloin kuin ne suoritettiin, eivät olleet kohtuullisessa suhteessa hänen oloihinsa ja varoihinsa, konkurssipesällä on oikeus vakuutuksenantajalta vaatia takaisin, mitä siten on liikaa suoritettu, mikäli vakuutukseen perustuva saaminen vakuutuksenantajalta siihen riittää. Jollei vakuutuksenottaja ole antanut tähän suostumustaan, konkurssipesä on velvollinen, puhevallan menettämisen uhalla, oikeutensa vahvistamista varten nostamaan kanteen vakuutuksenottajaa vastaan. Sellaisesta kanteesta on voimassa, mitä takaisinsaannista konkurssipesään annetun lain 23 §:n 1 momentissa ja 24 §:ssä säädetään.

Mitä 1 momentissa säädetään, sovelletaan siinäkin tapauksessa, että vakuutuksenottaja on antanut peruuttamattoman edunsaajamääräyksen.

8 luku

Vakuutuskorvaus vahinkovakuutuksessa

57 §

Ylivakuutus

Omaisuus tai etuus on ylivakuutettu, jos vakuutussopimukseen merkitty vakuutusmäärä on merkittävästi vakuutetun omaisuuden tai etuuden oikeaa arvoa suurempi.

Vakuutuksenantaja ei ole velvollinen korvaamaan ylivakuutetulle omaisuudelle tai etuudelle sattuneen vakuutustapahtuman johdosta enempää kuin vahingon peittämiseksi tarvittavan määrän. Jos kuitenkin vakuutusmäärä olennaisesti perustuu vakuutuksenantajan tai sen edustajan antamaan arvioon, korvaus on suoritettava vakuutusmäärän mukaisena, paitsi milloin vakuutuksenottajan tahallisesti antamat väärät tai puutteelliset tiedot olivat vaikuttaneet arvioon.

58 §

Alivakuutus

Omaisuus tai etuus on alivakuutettu, jos vakuutussopimukseen merkitty vakuutusmäärä on merkittävästi vakuutetun omaisuuden tai etuuden oikeaa arvoa pienempi.

Vakuutusehdoissa voidaan määrätä, että vakuutuksenantaja on velvollinen korvaamaan alivakuutetulle omaisuudelle tai etuudelle sattuneen vakuutustapahtuman johdosta vain niin suuren osan vahingosta kuin vakuutusmäärän ja omaisuuden tai etuuden arvon välinen suhde osoittaa. Jos kuitenkin vakuutusmäärä olennaisesti perustuu vakuutuksenantajan tai sen edustajan antamaan arvioon, korvaus on suoritettava vahingon määräisenä, kuitenkin enintään vakuutusmäärän mukaisena.

59 §

Monivakuutus

Jos usea vakuutuksenantaja on myöntänyt samalle etuudelle vakuutuksen saman vahingon varalta, on jokainen heistä vakuutetulle vastuussa niin kuin olisi yksin myöntänyt vakuu-

tuksen. Mikäli etuus vakuutukset yhteenlaskettuina on ylivakuutettu, vakuutetulla ei kuitenkaan ole oikeutta saada korvausta eri vakuutuksista yhteensä enempää kuin vahingon määrä, ellei 57 §:n 2 momentista muuta johdu.

60 §

Vakuutuksenantajien keskinäisen vastuun jakaminen monivakuutuksessa

Jos usea vakuutuksenantaja on vastuussa samasta vahingosta ja eri vastuumäärät yhteenlaskettuina ylittävät vakuutetulle tulevan korvauksen, jaetaan vastuu vakuutuksenantajien kesken vastuumäärien suhteessa.

61 §

Pelastamiskustannusten korvaaminen

Vakuutuksenantaja on velvollinen korvaamaan 32 §:ssä tarkoitetun pelastamisvelvollisuuden täyttämistä aiheutuneet kohtuulliset kustannukset, vaikka vakuutusmäärä siten ylittäisiinkin.

9 luku

Kolmannen henkilön oikeus vahinko- vakuutuksessa

62 §

Henkilöt, joiden hyväksi omaisuutta koskeva vakuutus on voimassa

Jollei toisin ole sovittu, omaisuutta koskeva vakuutus on voimassa omistajan, omistuksen-pidätysehdon omaisuuden ostaneen, panttioikeuden ja pidätysoikeuden haltijan sekä muutoinkin sen hyväksi, johon omaisuutta koskeva vaaranvastuu kohdistuu.

63 §

Omistajan vaihtuminen

Jos vakuutus sopimuksen mukaan taikka vakuutuksenottajan suorittaman irtisanomisen johdosta päättyy vakuutetun omaisuuden siirtyessä oikeustoimen johdosta uudelle omistajalle, uudella omistajalla on kuitenkin oikeus korvaukseen vakuutustapahtumasta, joka sattuu 14 päivän kuluessa omistusoikeuden siirtymisestä, jollei hänellä ole oikeutta korvaukseen itse ottamansa vakuutuksen perusteella.

64 §

Ilmoitus panttioikeuden ja pidätysoikeuden haltijalle eräissä tapauksissa

Vakuutuksenantaja on velvollinen ilmoittamaan vastuunsa päättymisestä tai vastuuta supistavasta sopimuksesta tai toimenpiteestä tiedossaan olevalle panttioikeuden tai pidätysoikeuden haltijalle, jonka oikeutta kyseinen sopimus tai toimenpide merkittävästi supistaa. Vakuutuksenantajan vastuu päättyy tai sopimus tai toimenpide tulee voimaan panttioikeuden tai pidätysoikeuden haltijaa kohtaan aikaisintaan 14 päivän kuluttua siitä, kun ilmoitus on hänelle lähetetty.

65 §

Vakuutetun asema vakuutustapahtuman satuttua

Vakuutuksenantaja saa vedota korvauksen alentamiseksi tai epäämiseksi 62 §:ssä tarkoitettua vakuutettua kohtaan 23 tai 26 §:n säännöksiin vakuutuksenottajan tai toisen vakuutetun tiedonantovelvollisuuden laiminlyönnistä vain, jos 62 §:ssä tarkoitettu vakuutettu ennen vakuutustapahtumaa tiesi tai hänen olisi pitänyt tietää vakuutuksenottajan tai toisen vakuutetun menettelyistä.

Kullakin vakuutetulla on oikeus vakuutustapahtuman johdosta suoritettavaan korvaukseen. Vakuutuksenottaja saa kuitenkin vakuutettua sitovasti neuvotella vakuutuksenantajan kanssa sekä nostaa korvauksen, paitsi jos vakuutettu on sopimuksessa nimeltä mainittu tai hän on ilmoittanut itse valvovansa oikeuttaan taikka kysymys on kiinnityksenhaltijan oikeudesta saada maksu korvauksesta.

66 §

Etuoikeus saada maksu korvauksesta

Milloin omaisuutta koskeva vakuutus on voimassa henkilön hyväksi, jolla on saatavan vakuudeksi panttioikeus omaisuuteen, hänellä on, vaikkei saatava olisikaan erääntynyt, oikeus ennen omistajaa saada maksu korvauksesta, jollei omistaja ole kohtuullisessa ajassa korjannut vahinkoa tai asettanut vakuutta sen korjaamiseksi. Mitä tässä säädetään, on vastaavasti voimassa henkilön hyväksi, jolla on oikeus pidättää omaisuus erääntyneen saatavan vakuudeksi.

n Omistajalla on oikeus saada maksu korvauksesta ennen omistuksenpidätysehdoin omaisuuden ostanutta.

Kiinnityksenhaltijan oikeudesta saada maksu korvauksesta säädetään erikseen.

67 §

Vahinkoa kärsineen oikeus korvaukseen vastuuvakuutuksessa

Vahinkoa kärsineellä on vastuuvakuutuksessa oikeus vaatia vakuutussopimuksen mukainen korvaus suoraan vakuutuksenantajalta, jos:

1) vakuutuksen ottaminen on perustunut lakiin tai viranomaisen määräykseen;

2) vakuutettu on asetettu konkurssiin tai on muutoin maksukyvytön; tai

3) vastuuvakuutuksesta on ilmoitettu vakuutetun elinkeinotoimintaa koskevassa markkinoinnissa.

Jos vakuutuksenantajalle esitetään korvausvaatimus, vakuutuksenantajan tulee ilmoittaa tästä vakuutetulle ilman aiheetonta viivytystä sekä varata hänelle tilaisuus esittää selvitystä vakuutustapahtumasta. Vakuutetulle on myös lähetettävä tieto asian myöhemmästä käsitte-lystä.

Jos vakuutuksenantaja hyväksyy vahinkoa kärsineen korvausvaatimuksen, hyväksyminen ei sido vakuutettua.

68 §

Oikaisun hakeminen korvauspäätökseen vastuuvakuutuksessa

Vakuutuksenantajan on lähetettävä vastuuvakuutuksen nojalla haettua korvausta koske- vasta päätöksestään tieto vahinkoa kärsineelle. Vahinkoa kärsineellä on oikeus nostaa korvauspäätöksen johdosta kanne vakuutuksenantaja- jaa vastaan tai saattaa asia kuluttajavalituslau- takunnan tai muun vastaavan elimen käsiteltä- väksi, mikäli asian käsittely muutoin kuuluu kyseisen elimen tehtäviin.

Jos 1 momentissa tai 67 §:ssä tarkoitettua vahingonkorvausasiaa käsitellään tuomiois- tuimessa tai muussa oikeussuojaelimessä, on asianomaiselle vakuutetulle varattava tilaisuus tulla kuulluksi.

10 luku

Korvausmenettely

69 §

Korvauksen hakijan velvollisuus antaa selvityksiä

Korvauksen hakijan on annettava vakuutuk- senantajalle sellaiset asiakirjat ja tiedot, jotka ovat tarpeen vakuutuksenantajan vastuun sel- vittämiseksi ja joita häneltä kohtuudella voi- daan vaatia ottaen myös huomioon vakuutuk- senantajan mahdollisuudet hankkia selvitys.

70 §

Korvauksen suorittaminen

Vakuutuksenantajan on suoritettava vakuu- tustapahtumasta johtuva vakuutussopimuksen mukainen korvaus tai ilmoitettava, ettei korva- usta suoriteta, joutuisasti ja viimeistään kuu- kauden kuluttua siitä, kun se on saanut 69 §:ssä tarkoitettua asiakirjat ja tiedot.

Vakuutuksenantajan on ilmoitettava vajaa- valtaiselle suoritettavasta vakuutuskorvaukses- ta vajaavaltaisen kotipaikan holhouslautakun- nalle, jos korvaus käsittää muun suorituksen kuin vakuutustapahtuman aiheuttamien kus- tannusten tai varallisuuden menetysten korvaa- misen.

Viivästyneelle korvaukselle on maksettava korkolaissa (633/82) säädetty viivästyskorko.

Jos korvauksen määrä ei ole riidaton, vakuu- tuksenantaja on kuitenkin velvollinen suoritta- maan 1 momentissa mainitussa ajassa korvauk- sen riidattoman osan.

71 §

Maksu väärälle henkilölle

Jos vakuutuksenantaja suorittaa vakuutus- korvauksen tai henkilövakuutuksen takaisinos- toarvon jollekin muulle kuin sille, jolla on oikeus vakuutuskorvaukseen tai takaisinostoar- voon, vakuutuksenantaja on kuitenkin täyttä- nyt velvollisuutensa, jos se on maksua suori- taessaan noudattanut olosuhteiden vaatimaa huolellisuutta.

72 §

Väärät tiedot vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen

Jos korvauksen hakija on vakuutustapahtu- man jälkeen vilpillisesti antanut vakuutuk-

senantajalle väärää tai puutteellisia tietoja, joilla on merkitystä vakuutustapahtuman ja vakuutusenantajan vastuun selvittämisen kannalta, voidaan hänen korvaustaan alentaa tai se evätä sen mukaan kuin olosuhteet huomioon ottaen on kohtuullista.

73 §

Vaatumuksen esittämisajankohta ja vanhentuminen

Vakuutussopimukseen perustuva korvausvaatimus on esitettävä vakuutuksenantajalle vuoden kuluessa siitä, kun korvauksen hakija on saanut tietää mahdollisuudestaan saada korvausta ja joka tapauksessa kymmenen vuoden kuluessa vakuutustapahtuman sattumisesta. Korvausvaatimuksen esittämiseen rinnastetaan ilmoituksen tekeminen vakuutustapahtumasta.

Jos korvausvaatimusta ei esitetä 1 momentissa säädettyssä ajassa, korvauksen hakija menettää oikeutensa korvaukseen.

74 §

Kanneaika ja oikeuspaikka

Kanne vakuutuksenantajan tekemän korvauksusta koskevan päätöksen johdosta on oikeuden menettämisen uhalla nostettava kolmen vuoden kuluessa siitä, kun asianosainen on saanut kirjallisen tiedon vakuutuksenantajan päätöksestä ja tästä määräajasta. Kanne voidaan nostaa myös kantajan kotipaikan tuomioistuimessa.

75 §

Vakuutuksenantajan takautumisoikeus

Vakuutetun oikeus vaatia kolmannelta henkilöltä korvausmäärä, jonka vakuutuksenantaja on hänelle suorittanut, siirtyy vakuutuksenantajalle vain, jos kolmas henkilö on aiheuttanut vakuutustapahtuman tahallisesti tai törkeästä huolimattomuudesta taikka on lain mukaan velvollinen suorittamaan korvausta huolimattomuudestaan riippumatta. Vakuutuksenantajan takautumisoikeuden rajoituksista eräissä vakuutuksissa säädetään tuotevastuulain 13 a §:ssä.

Henkilövakuutuksessa vakuutuksenantaja ei saa takautumisoikeuden nojalla vaatia kolmannelta henkilöltä muuta kuin sairauden tai

tapaturman aiheuttamat kustannukset ja varallisuuden menetykset.

Mitä 1 momentissa säädetään, ei koske kuljetusvakuutusta. Autovakuutuksen vakuutusehdoissa voidaan takautumisoikeudesta määrätä siten kuin liikennevakuutuslain 20 §:ssä säädetään.

Vakuutuksenantaja saa vaatia 62 §:ssä tarkoitetulle vakuutetulle suorittamansa vahinkovakuutuskorvauksen tai sen osan takaisin siltä vakuutuksenottajalta, vakuutetulta tai 33 §:ssä tarkoitetulta henkilöltä, joka on aiheuttanut vakuutustapahtuman tai laiminlyönyt 4 luvussa säädetyn velvollisuuden. Vakuutuksenantaja saa takautumisoikeuden nojalla vaatia suoritetun korvauksen kokonaan, jos vakuutuksenantaja olisi 4 luvussa säädetyllä perusteella vastuusta vapaa tai oikeutettu epäämään korvauksen. Jos korvausta olisi 4 luvussa säädetyllä perusteella alennettu, vakuutuksenantaja saa vaatia takaisin alennusta vastaavan osan korvauksesta.

11 luku

Ryhmävakuutus

76 §

Ryhmävakuutuksesta annettavat tiedot

Jos ryhmävakuutussopimuksessa on sovittu, että vakuutuksenantaja pitää luetteloa ryhmävakuutuksen piiriin kuuluvista vakuutetuista, vakuutuksenantajan on ryhmävakuutuksen voimaan tultua ja sen jälkeen kohtuullisin väliajoin lähetettävä vakuutetuille tiedot vakuutusturvan laajuudesta, vakuutusturvan olennaisista rajoituksista, vakuutussopimukseen perustuvista vakuutetun velvollisuuksista sekä siitä, millä tavalla vakuutuksen voimassaolo riippuu vakuutetun kuulumisesta ryhmävakuutussopimuksessa mainittuun ryhmään. Jos vakuutetuista ei pidetä luetteloa, edellä mainitut tiedot on annettava vakuutetuille olosuhteet huomioon ottaen sopivalla tavalla.

Jos vakuutuksenantaja tai sen edustaja on jättänyt vakuutetulle antamatta tarpeellisia tietoja vakuutuksesta tai on antanut hänelle siitä virheellisiä taikka harhaanjohtavia tietoja, vakuutuksen katsotaan olevan voimassa vakuutetun hyväksi sen sisältöisenä kuin hänellä oli saamiensa tietojen perusteella ollut aihetta käsittää. Tämä ei kuitenkaan koske tietoja, jotka

vakuutuksenantaja tai sen edustaja on vakuutustapahtuman sattumisen jälkeen antanut tulevista korvauksesta.

Oikeusturvakeinoista annettavista tiedoista on voimassa, mitä 8 §:ssä säädetään.

77 §

Tiedon antaminen ryhmävakuutuksen päättymisestä

Jos ryhmävakuutus päättyy vakuutuksenantajan tai ryhmävakuutuksen ottajan toimenpiteiden johdosta, vakuutetuista 76 §:n 1 momentissa tarkoitettua luetteloa pitävän vakuutuksenantajan on lähetettävä ilmoitus vakuutuksen päättymisestä vakuutetuille. Jos vakuutetuista ei pidetä luetteloa, vakuutuksenantajan on ilmoitettava vakuutetuille vakuutuksen päättymisestä olosuhteet huomioon ottaen sopivalla tavalla. Vakuutetun osalta vakuutus päättyy kuukauden kuluttua siitä, kun vakuutuksenantaja lähetti ilmoituksen tai ilmoitti vakuutuksen päättymisestä.

78 §

Vakuutetun ilmoitukset

Jos vakuutuksenantaja ja ryhmävakuutuksen ottaja ovat sopineet, että vakuutetun on annettava ryhmävakuutuksen ottajalle vakuutusta koskeva ilmoitus, ja vakuutettu on näin menettänyt, vakuutuksenantaja ei saa vedota siihen, ettei se ole saanut ilmoitusta. Tätä ei kuitenkaan sovelleta, jos vakuutetulla oli perusteltua syytä olettaa, ettei ilmoitusta vakuutuksenantajalle toimiteta.

79 §

Työntekijäin ryhmähenkivakuutuksen vakuutusmaksun ulosottokelpoisuus

Vakuutuksenantaja saa periä vakuutusmaksun sellaisesta ryhmähenkivakuutuksesta, jonka työnantaja on työehtosopimuksen nojalla velvollinen ottamaan työntekijälle (*työntekijäin ryhmähenkivakuutus*), viivästyskorkoineen ulosottoimin ilman tuomiota tai päätöstä noudattaen, mitä verojen ja maksujen perimisestä ulosottoimin annettussa laissa säädetään.

Ennen täytäntöönpanotoimenpiteisiin ryhtymistä vakuutuksenantajan on ilmoitettava vakuutuksenottajalle 1 momentin nojalla perittävä maksu ja maksun peruste sekä se, että täytäntöönpanotoimenpiteisiin ryhdytään, joll-

ei vakuutuksenottaja 14 päivän kuluessa ilmoituksen lähettämisestä kirjallisesti kiistä maksuvelvollisuuttaan. Jos maksuvelvollisuus kiistetään, täytäntöönpanon edellytyksenä on tuomioistuimen ratkaisu.

80 §

Oikeus jatkovakuutukseen ryhmähenkivakuutuksen päätyttyä

Jos henkivakuutusta koskeva ryhmävakuutus sopimus lakkaa taikka jos vakuutettu eroaa tai erotetaan ryhmävakuutus sopimuksessa mainitusta henkilöryhmästä muusta syystä kuin iän johdosta, vakuutetulla on oikeus terveydentilastaan riippumatta saada vastaava jatkovakuutus yksilöllisen vakuutuksen maksulla. Vakuutusehdoissa voidaan kuitenkin määrätä, että vakuutetulla ei ole oikeutta jatkovakuutukseen, jos hän saa tai voi saada vastaavan vakuutusturvan toisesta ryhmävakuutuksesta.

Jos vakuutettu haluaa käyttää oikeuttaan jatkovakuutukseen, hänen on ilmoitettava siitä vakuutuksenantajalle kuuden kuukauden kuluessa siitä, kun vakuutuksenantajan vastuu on lakannut. Vakuutuksenantajan vastuu alkaa sitä päivää seuraavasta päivästä, jolloin vakuutuksenantaja vastaanotti vakuutetun ilmoituksen siitä, että hän haluaa jatkovakuutuksen.

Vakuutetun oikeudesta jatkovakuutukseen on mainittava myös 77 §:ssä tarkoitettussa ilmoituksessa.

Mitä tässä pykälässä säädetään, ei koske työntekijäin ryhmähenkivakuutusta.

12 luku

Voimaantulosäännökset

81 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 . Tällä lailla kumotaan 12 päivänä toukokuuta 1933 annettu vakuutus sopimuslaki (132/33) siihen myöhemmin tehtyine muutoksineen.

82 §

Tätä lakia sovelletaan:

1) vakuutukseen, jota koskeva sopimus on tehty tai vakuutuksenantajan vastuu on alkanut lain voimaantulon jälkeen;

2) vahinkovakuutukseen, joka 16 §:n 1 momentissa säädetyllä tavalla jatkuu vakuutuskauden kerrallaan, lain voimaantuloa lähinnä seuraavan vakuutuskauden alusta lukien; ja

3) henkilövakuutukseen, jonka maksuja tai ehtoja voidaan 20 §:ssä säädetyllä tavalla muuttaa, lain voimaantuloa lähinnä seuraavan vakuutusmaksukauden tai, jos vakuutusmaksukaudesta ei ole sovittu, kalenterivuoden alusta lukien.

Muuhunkin vakuutukseen, jota koskeva sopimus on tehty tai jossa vastuu on alkanut ennen tämän lain voimaantuloa, sovelletaan lain 1—4, 7, 8, 21, 24, 25 ja 27 §:ää, 35 §:n 1, 2 ja 4 momenttia sekä 38—49 ja 69—75 §:ää.

2.

Laki

korkolain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä elokuuta 1982 annetun korkolain (633/82) 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

7 §

Viivästyskorko korvausvelalle

täyttämisen ajasta säädetään vakuutus-sopimuslain (/) 70 §:ssä.

Vakuutuksenantajan maksuvelvollisuuden

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

3.

Laki

vakuutusyhtiölain 8 luvun 15 §:n ja 16 luvun 5 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/79) 8 luvun 15 §:n 1 momentti ja 16 luvun 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

8 luku

Yhtiökokous

15 §

Kun keskinäinen vakuutusyhtiö on päättänyt lisätä osakkaiden vastuuta yhtiön sitoumuksista siitä, mikä se yhtiöjärjestyksen mukaan on, tai vakuutusosakeyhtiö on päättänyt muuttua sellaiseksi keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi, jonka osakkaat ovat vastuussa yhtiön sitoumuksista, vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen ja jolla ei ole vakuutus-sopimuslain (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa tarkoitettusta ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutus-sopimuksensa.

16 luku

Sulautuminen ja vakuutuskannan luovuttaminen

5 §

Kun vakuutusyhtiö on sulautunut toiseen vakuutusyhtiöön tai luovuttanut sille vakuutuskantansa, sulautuneen yhtiön vakuutuksenottajalla tai luovutettuun vakuutuskantaan kuuluvan vakuutuksen ottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista tai vakuutuskannan luovuttamista koskevan päätöksen tekemiseen ja jolla ei ole vakuutus-sopimuslain (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa mainitusta ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutus-sopimuksensa.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

4.

L a k i**vakuutusyhdistyslain 8 luvun 5 §:n ja 14 luvun 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun vakuutusyhdistyslain (1250/87) 8 luvun 5 §:n 1 momentti ja 14 luvun 9 §:n 1 momentti seuraavasti:

8 luku**Vakuutusyhdistyksen muuttaminen keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi****5 §**

Jos vakuutusyhdistyksen muuttaminen keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi lisää osakkaiden vastuuta yhdistyksen sitoumuksista, vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen ja jolla ei ole vakuutusopimuslain (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa tarkoitettua ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutusopimuksensa.

vakuutusyhdistykseen tai luovuttanut sille vakuutuskantansa, sulautuneen yhdistyksen vakuutuksenottajalla tai luovutettuun vakuutuskantaan kuuluvan vakuutuksen ottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista tai vakuutuskannan luovuttamista koskevan päätöksen tekemiseen ja jolla ei ole vakuutusopimuslain (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa mainitusta ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutusopimuksensa.

— — — — —
Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

14 luku**Sulautuminen ja vakuutuskannan luovuttaminen****9 §**

Kun vakuutusyhdistys on sulautunut toiseen _____

Helsingissä 20 päivänä elokuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

2.

Laki**korkolain 7 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 20 päivänä elokuuta 1982 annetun korkolain (633/82) 7 §:n 2 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

7 §

Viivästyskorko korvausvelalle

Vakuutuksenantajan maksuvelvollisuuden täyttämisen ajasta säädetään vakuutussopimuslain 24 §:ssä.

Vakuutuksennantajan maksuvelvollisuuden täyttämisen ajasta säädetään vakuutussopimuslain (/) 70 §:ssä.

Tämä laki tulee voimaan *päivänä*
kuuta 199 . -----

3.

Laki**vakuutusyhtiölain 8 luvun 15 §:n ja 16 luvun 5 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan 28 päivänä joulukuuta 1979 annetun vakuutusyhtiölain (1062/79) 8 luvun 15 §:n 1 momentti ja 16 luvun 5 §:n 1 momentti seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

8 luku

Yhtiökokous

15 §

Kun keskinäinen vakuutusyhtiö on päättänyt lisätä osakasten vastuuta yhtiön sitoumuksista siitä, mikä se yhtiöjärjestyksen mukaan on, tai vakuutusosakeyhtiö on päättänyt muuttua sellaiseksi keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi, jonka osakkaat ovat vastuussa yhtiön sitoumuksista, vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momen-

15 §

Kun keskinäinen vakuutusyhtiö on päättänyt lisätä *osakkaiden* vastuuta yhtiön sitoumuksista siitä, mikä se yhtiöjärjestyksen mukaan on, tai vakuutusosakeyhtiö on päättänyt muuttua sellaiseksi keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi, jonka osakkaat ovat vastuussa yhtiön sitoumuksista, vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen *ja jolla ei ole vakuutussopimuslain (/) 12 §:n mukaista*

Voimassa oleva laki

tissa tarkoitetusta ilmoittamisesta kirjallisesti purkaa vakuutussopimuksensa.

Ehdotus

oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa tarkoitetusta ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutussopimuksensa.

16 luku

Sulautuminen ja vakuutuskannan luovuttaminen

5 §

Kun vakuutusyhtiö on sulautunut toiseen vakuutusyhtiöön tai luovuttanut sille vakuutuskantansa, sulautuneen yhtiön vakuutuksenottajalla tai luovutettuun vakuutuskantaan kuuluvan vakuutuksen ottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista tai vakuutuskannan luovuttamista koskevan päätöksen tekemiseen, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa mainitusta ilmoittamisesta kirjallisesti purkaa vakuutussopimuksensa.

5 §

Kun vakuutusyhtiö on sulautunut toiseen vakuutusyhtiöön tai luovuttanut sille vakuutuskantansa, sulautuneen yhtiön vakuutuksenottajalla tai luovutettuun vakuutuskantaan kuuluvan vakuutuksen ottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista tai vakuutuskannan luovuttamista koskevan päätöksen tekemiseen *ja jolla ei ole vakuutussopimuslain (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa*, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa mainitusta ilmoittamisesta kirjallisesti *irtisanoa* vakuutussopimuksensa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

4.

Laki**vakuutusyhdistyslain 8 luvun 5 §:n ja 14 luvun 9 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan 31 päivänä joulukuuta 1987 annetun vakuutusyhdistyslain (1250/87) 8 luvun 5 §:n 1 momentti ja 14 luvun 9 §:n 1 momentti seuraavasti:

*Voimassa oleva laki**Ehdotus*

8 luku

Vakuutusyhdistyksen muuttaminen keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi

5 §

Jos vakuutusyhdistyksen muuttaminen keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi lisää osakasten vas-

5 §

Jos vakuutusyhdistyksen muuttaminen keskinäiseksi vakuutusyhtiöksi lisää *osakkaiden* vas-

Voimassa oleva laki

tuuta yhdistyksen sitoumuksista, vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa tarkoitetusta ilmoittamisesta kirjallisesti purkaa vakuutusso-
pimuksensa.

Ehdotus

tuuta yhdistyksen sitoumuksista, vakuutuksenottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut päätöksen tekemiseen *ja jolla ei ole vakuutusso-
pimustaan* (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa tarkoitetusta ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutusso-
pimuksensa.

14 luku

Sulautuminen ja vakuutuskannan luovuttaminen

9 §

Kun vakuutusyhdistys on sulautunut toiseen vakuutusyhdistykseen tai luovuttanut sille vakuutuskantansa, sulautuneen yhdistyksen vakuutuksenottajalla tai luovutettuun vakuutuskantaan kuuluvan vakuutuksen ottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista tai vakuutuskannan luovuttamista koskevan päätöksen tekemiseen, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa mainitusta ilmoittamisesta kirjallisesti purkaa vakuutusso-
pimuksensa.

9 §

Kun vakuutusyhdistys on sulautunut toiseen vakuutusyhdistykseen tai luovuttanut sille vakuutuskantansa, sulautuneen yhdistyksen vakuutuksenottajalla tai luovutettuun vakuutuskantaan kuuluvan vakuutuksen ottajalla, joka ei ole myötävaikuttanut sulautumista tai vakuutuskannan luovuttamista koskevan päätöksen tekemiseen *ja jolla ei ole vakuutusso-
pimustaan* (/) 12 §:n mukaista oikeutta irtisanoa vakuutus milloin tahansa, on oikeus kolmen kuukauden kuluessa 2 momentissa mainitusta ilmoittamisesta kirjallisesti irtisanoa vakuutus-
sopimuksensa.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*

